

พิธีกึ่งเต็ก : ระบบสัญลักษณ์และระบบเครือญาติของชาวจีนแต่จิวในเยาวราช

นางสาวธรรณภรณ์ วงศ์บุญชัยนันท์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-5456-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KONGTEK : CHAOZHOU CHINESE SYMBOL AND KINSHIP SYSTEMS IN YAOVARAT

Miss Thanyaporn Wongboonchainan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-5456-6

วรรณกรรม วงศ์บุญชัยนันท์ : พิธีงเด็ก : ระบบสัญลักษณ์และระบบเครือญาติของชาวจีนแต่จิวใน
 เยาวราช. (KONGTEK : CHAOZHOU CHINESE SYMBOL AND KINSHIP SYSTEMS IN
 YAOVARAT) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คุวินทร์พันธุ์
 จำนวนหน้า 198 หน้า. ISBN 974-17-5456-6

พิธีงเด็กเป็นพิธีกรรมชีวิตที่เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของพิธีศพของชาวจีนเพื่อแสดงถึงความกตัญญู
 ของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษของตน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างครอบครัวจีนที่มีการ
 กำหนดบทบาทของสมาชิกในครอบครัวและสายตระกูลได้อย่างชัดเจน พิธีงเด็กยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม
 และความเชื่อของชาวจีนที่ถือว่าการทำงเด็กเป็นการตอบแทนผู้ตายให้มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย
 เช่นเดียวกับตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ดังที่เห็นจากการประกอบพิธีครบตามขั้นตอนต่างๆ 10 ขั้นตอนที่เป็น
 สัญลักษณ์แสดงถึงความกตัญญูที่มีต่อผู้ตาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนและรูปแบบใน
 พิธีงเด็กให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก การเสื่อมสลายของระบบครอบครัวจีนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผล
 ให้ค่านิยมในการประกอบพิธีงเด็กมีแนวโน้มที่จะลดความสำคัญลง อันเป็นผลมาจากการผสมกลมกลืน
 ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างจีนกับไทย เช่นมีการใช้โลงศพแบบไทยแทนโลงศพแบบจีน และมีการเผา
 ศพแบบไทยแทนการฝังศพแบบจีนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการประกอบพิธีงเด็ก แม้จะมีจำนวนลดลงและ
 อาจสูญหายไปได้ในที่สุด แต่ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวจีน ค่านิยมในเรื่อง
 ความกตัญญูและความผูกพันระหว่างครอบครัวและสายตระกูล

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา 2547

448 11199 24 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD: CHINESE FUNERAL / KONGTEK / KINSHIP AND FAMILY

THANYAPORN WONGBOONCHAINAN : KONGTEK : CHAOZHOU CHINESE
SYMBOL AND KINSHIP SYSTEMS IN YAOVARAT. THESIS ADVISOR :ASSOC.
PROF. PREECHA KUWINPTANT, Ph.D. 198 pp. ISBN 974-17-5456-6

Kongtek as a rite of passage is an important part of Chinese funeral performance to express gratitude of the Chaozhou Chinese descendents to the departed one. Kongtek also reflects the family and kinship structure of the Chinese emphasizing the roles of its members in the structure. Chinese values and beliefs in the performing of Kongtek ritual express the good wish of the family members to the departed to live happily in the other world as it had been in this world. This can be seen through the performance of the 10 ritual steps as symbols of gratitude to the dead.

Social and economic changes at present affect the performance of both the adaptation of steps and styles of the ritual. The decline of Chinese extended family leads to the decrease in number of Kongtek performances among Chinese families in Bangkok. Social and cultural assimilation between Chinese and Thai, such as the use of Thai coffins instead of Chinese coffins and the Thai cremation instead of Chinese burial also play an important role in the decreasing number of the Kongtek performance adopted at present. However, although the performance has been decreasing and might be vanished eventually, it is still a symbol through which Chinese identity, value of gratitude and the importance of family and clan ideology are preserved and expressed.

Department ~~Sociology and Anthropology~~ Student's signature.....

Field of study Anthropology Advisor's signature.....

Academic year 2004

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษารองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คูวินทร์พันธุ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ และ ศาสตราจารย์ ดร. สุภาวงศ์ จันทวานิช ที่สละเวลาให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาสละเวลามาให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัว ป้า มา พ่อ และทุกคน โดยเฉพาะคุณแม่ ที่ทำให้ผู้วิจัยได้มีความพยายามในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนทั้งที่ ม.พ. , มหาวิทยาลัยรังสิต และ เพื่อนๆ พี่ๆ ที่มานุชวิทยวิทยาทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ขอขอบคุณ ลอท อู๋ เวย์น เต๋า อ๋ัม สำหรับคำพูดทุกคำที่ช่วยให้มีความพยายามในการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลงได้ และขอขอบคุณ คุณหมูน้อย และเด็กชายโปโลที่อยู่เป็นเพื่อนจนดีดึ้นในการพิมพ์วิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวคำว่า ขอขอบคุณ สำหรับความห่วงใยและคำแนะนำต่างๆ จากทุกท่านที่ช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนที่และตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	- วัตถุประสงค์.....	3
	- สมมติฐานในการวิจัย.....	3
	- ขอบเขตของการศึกษา.....	3
	- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
	- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	4
	แนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์.....	4
	ค่านิยมสำคัญเกี่ยวกับครอบครัวจีน.....	9
	- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
	- ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
2	การอพยพเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทย.....	28
	- ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย.....	28
	- การผสมกลมกลืนของชาวจีนในไทย.....	37
	- ประเภทของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย.....	39
	- การประกอบอาชีพของชาวจีนในประเทศไทย.....	41
	- ความเป็นมาของชาวจีนที่เยาวราช.....	42
	- วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจีนที่เยาวราช.....	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า	
3	ความเป็นมาของพิธีงเด็ก.....	53
-	ความเชื่อเกี่ยวกับ “ความตาย”.....	54
-	ความหมายของคำว่า “ความตาย”.....	55
-	ความหมายของ “งเด็ก”.....	66
-	ความเป็นมาของพิธีงเด็ก.....	71
-	ตำนานของพิธีงเด็ก.....	72
-	ตำนานเรื่องผีกกระดาศ.....	74
-	พิธีงเด็กในประเทศไทย.....	76
-	พิธีงเด็กในพระราชพิธีสำคัญต่างๆ.....	77
4	สัญลักษณ์และขั้นตอนต่างๆในพิธีงเด็ก.....	82
-	ขั้นตอนเกี่ยวกับศพ.....	83
-	ขั้นตอนในการเคารพศพและนำผู้ตายใส่โลง.....	86
-	ขั้นตอนในพิธีงเด็ก.....	95
-	ขั้นตอนในการฝังศพ.....	108
-	ขั้นตอนในการเคารพศพ.....	114
-	ขั้นตอนในการไหว้และไว้ทุกข์.....	116
5	กรณีศึกษา.....	120
-	ครอบครัวที่ 1.....	120
-	ครอบครัวที่ 2.....	127
-	ครอบครัวที่ 3.....	131
-	ครอบครัวที่ 4.....	136
-	ครอบครัวที่ 5.....	139
-	ครอบครัวที่ 6.....	144
-	ครอบครัวที่ 7.....	149
-	ครอบครัวที่ 8.....	153

สารบัญ (ต่อ)

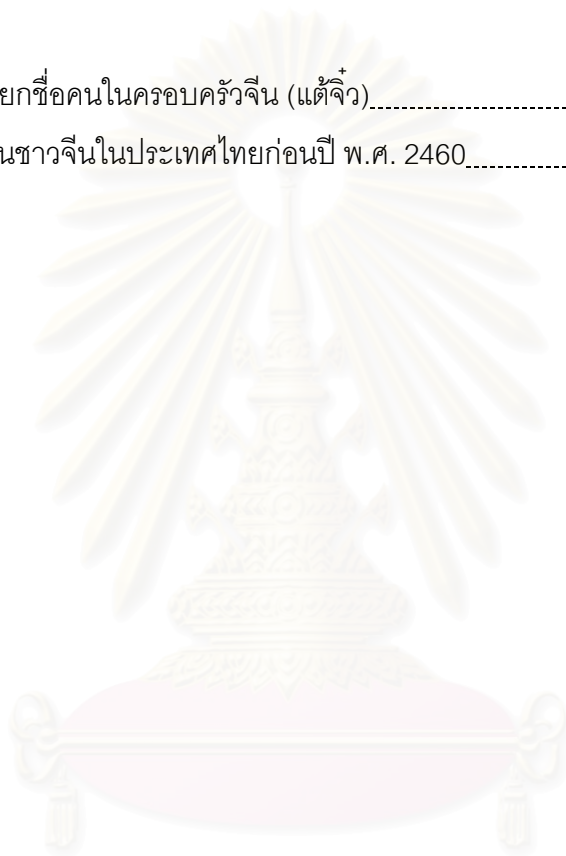
บทที่	หน้า
6	
บทวิเคราะห์ สรุป และข้อเสนอแนะ.....	159
- บทวิเคราะห์.....	159
- สรุป.....	173
- ข้อเสนอแนะ.....	175
รายการอ้างอิง.....	176
ภาคผนวก.....	184
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	198

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนที่และตาราง

แผนที่	หน้า
แผนที่เยาวราช.....	43
ตาราง	หน้า
ตารางแสดงการเรียกชื่อคนในครอบครัวจีน (แต่จิว).....	12
ตารางแสดงจำนวนชาวจีนในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2460.....	31

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ	หน้า
รูปที่ 1: โรงศพแบบจีน หรือ โรงจำปา.....	83
รูปที่ 2: ฉากวางหน้าศพที่ทางสมาคมจัดมาให้.....	90
รูปที่ 3: ใบขอบคุณ หรือ การ์ดงานศพ.....	91
รูปที่ 4: เต็กปัก คือ ผ้าที่ใช้ในการไว้อาลัยของชาวจีน.....	91
รูปที่ 5: เครื่องแต่งกายกึ่งเด็กชายและหญิง.....	92
รูปที่ 6: ม้ากึ่งเต็ก.....	95
รูปที่ 7: โคมวิญญาน (ท่งฮวง).....	97
รูปที่ 8: หีบเสื้อผ้าที่จะส่งไปให้บรรพบุรุษ.....	99
รูปที่ 9: สะพานโคมะสงสาร.....	100
รูปที่ 10: พิธีเผาเครื่องกระดาษ.....	102
รูปที่ 11: ค้อซี.....	103
รูปที่ 12: กิมจั้ว.....	104
รูปที่ 13: ใบผ่านทาง (อ่วงแซจิ๋ว).....	104
รูปที่ 14: ใบฝากส่งของที่พระจีนเป็นผู้ให้.....	105
รูปที่ 15: ตัวบ้อ หรือ เงินจีนโบราณ.....	107
รูปที่ 16: การทำพิธีในศาลาที่สุสาน.....	108
รูปที่ 17: ฮวงซุ้ย หรือ หลุมฝังศพ.....	109
รูปที่ 18: การวัดโดยด้ายแดงว่า โลงวางอยู่ตรงกลางหลุมหรือไม่.....	110
รูปที่ 19: การเคารพศพ.....	113

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวไทยและชาวจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนจนถึงปัจจุบัน การอพยพของชาวจีนในยุคแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีในด้านการค้าเป็นหลัก เนื่องจากชาวจีนมีลักษณะทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกับคนไทย จึงส่งผลทำให้ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งรกรากในผืนแผ่นดินไทยเป็นการถาวรเพิ่มมากขึ้น

ชาวจีนส่วนใหญ่ที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยนั้น ส่วนมากเป็นชาวพื้นเมืองทางภาคตะวันออกเฉียงใต้และทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งดำรงชีวิตด้วยการประกอบกิจการและเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพที่อิงอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นปัจจัยสำคัญ ด้วยรูปแบบการดำรงชีวิตดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดระบบความเชื่อต่างๆ ซึ่งหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะขึ้น อาทิ พิธีกรรมการบูชาฟ้าดิน พิธีกรรมการบูชาผีสงเทวดา และการบูชาบรรพบุรุษ เพื่อคุ้มครองตนเองและพืชผลเกษตรกรรม โดยชาวจีนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ลัทธิขงจื้อที่มุ่งสอนในเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และลัทธิเต๋าปะปนกันไป โดยเฉพาะพุทธศาสนานิกายมหายานทำให้เกิดรูปแบบประเพณี และความเชื่อต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิต

การอพยพเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวจีนในประเทศไทย ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาเป็นต้นมา ส่งผลให้จากเดิมที่ชาวจีนอพยพเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยไม่มีบทบาทความสำคัญใดๆ กลับกลายเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากปัจจัยทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา พิธีกรรม และประเพณีต่างๆ ระหว่างชาวจีนกับชาวไทยไม่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดมากนัก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยชาวจีนและชาวไทยเป็นไปในลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการผสมผสานการยอมรับทางวัฒนธรรมและประเพณีของกันและกัน แม้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมและชนบประเพณีของชาวจีนจะผสมผสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทยอยู่มากก็ตาม แต่วัฒนธรรมของชนชาวจีนยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตนอันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงชุมชนชาวจีนได้ โดยเฉพาะประเพณีประจำปีที่ถูกหลานชาวจีนพึงปฏิบัติ ซึ่งประเพณีดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชาวจีนได้รักษาไว้เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนชาวจีน (ปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2531)

แม้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จะพยายามปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต และพยายามเปิดรับวัฒนธรรมความเป็นไทยในด้านต่างๆ อาทิ ภาษา รูปแบบการแต่งกาย ระบบครอบครัว และอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวัฒนธรรมความเป็นไทยของชาวไทยอยู่ไม่น้อยก็ตาม แต่ก็ยังคงอนุรักษ์ และรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมความเชื่อเป็นชาวจีนอยู่ ซึ่งยังคงมีการสืบทอดรูปแบบประเพณี และวัฒนธรรมมาให้ชนรุ่นหลังได้เห็นจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีตรุษจีน การเคารพบูชาบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เป็นต้น พิธีกรรมต่างๆดังกล่าวข้างต้นได้สอดแทรกความเชื่อเพื่อขัดเกลาอนุชนรุ่นหลังให้มีความเคารพและมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นค่านิยมดั้งเดิมของชาวจีน

ด้วยรูปแบบพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ที่แวดล้อม ซึ่งหล่อหลอมพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย โดยพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ที่บรรพบุรุษคิดค้นขึ้นเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ ในการปลูกฝังค่านิยมด้านความกตัญญูให้กับลูกหลานและอนุชนรุ่นต่อมา ซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านการบอกเล่าจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยไม่มีการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นทางการ เช่นเดียวกับการประกอบพิธีศพของชาวจีน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนถึงความกตัญญูที่ลูกหลานเชื่อสายจีนมีต่อบรรพบุรุษ เช่น การประกอบพิธีศพของชาวจีนในปัจจุบันแม้จะใช้การเผาแทนการฝังอันเป็นธรรมเนียมดั้งเดิม ก็ยังรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ นั่นคือการประกอบพิธีงเด็ก ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงให้บรรพบุรุษรับรู้ถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย ประกอบกับความเชื่อของชาวจีนว่าการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย และเป็นวิถีทางในการอัญเชิญดวงวิญญาณของผู้ตายไปจุติยังสรวงสวรรค์

พิธีงเด็กเป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงถึงความกตัญญูของลูกหลานเชื่อสายจีน ที่มีต่อบุพการีและบรรพบุรุษ ในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมจะมีความหมายแตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันพิธีงเด็กได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยลดรูปแบบพิธีกรรมและขั้นตอนที่สลับซับซ้อนจากในอดีตตามกาลเวลาและสภาพเศรษฐกิจ รวมถึงการผสมกลมกลืนและกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกที่ส่งผลให้การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การเล็งเห็นถึงความสำคัญและเข้าใจในความหมายที่ลึกซึ้งในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวก็ลดน้อยลง โดยลูกหลานเชื่อสายจีนในปัจจุบันมีมุมมองต่อพิธีงเด็กว่า เป็นความจำเป็นและเป็นเพียงหน้าที่จะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันกับพิธีกรรมอื่นๆเท่านั้น ส่งผลให้ขั้นตอนในพิธีนั้นมีขั้นตอนลดลง และใช้เวลาในการประกอบพิธีน้อยลงตามความเหมาะสมกับอัตราของแต่ละครอบครัว ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าการธำรงไว้ซึ่ง

เอกลักษณ์ความมกัตัญญของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีน มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางใดต่อไปและจะคงอยู่ต่อไปหรือไม่ในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดของพิธีงเด็กในครอบครัวจีน
2. เพื่อศึกษาถึงค่านิยมของจีนที่เกี่ยวข้องด้วยพิธีงเด็กและเครือญาติ
3. เพื่อศึกษารูปแบบของพิธีและสัญลักษณ์ของพิธีกรรมงเด็กภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ

สมมติฐานในการวิจัย

1. พิธีงเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ
2. สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความมกัตัญญและการบูชาบรรพบุรุษ
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงการคงอยู่ และการสืบทอดวัฒนธรรมจีนเกี่ยวกับพิธีงเด็ก ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นพิธีที่มีการสืบทอดพิธีกรรมที่แสดงสัญลักษณ์และความหมายในพิธีโดยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง พิธีงเด็กเป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความมกัตัญญของลูกหลานและคนในครอบครัว ที่มีต่อบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างครอบครัวและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์จีนแต่ดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการอยู่ในสังคมและเศรษฐกิจของไทย ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับงเด็กเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญในด้านงเด็ก รวมถึงการศึกษาเอกสารและงานเขียนต่างๆเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความเป็นจริงมากที่สุด โดยจะทำการศึกษาเฉพาะเขตเยาวราช เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีคนจีนมาตั้งรกรากและอาศัยอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ทราบถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบถึงความหมายของพิธีกรรมและสัญลักษณ์ในขั้นตอนต่างๆในพิธีกรรม
3. ทำให้ทราบถึงความสำคัญของพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อความรู้สึกของชาวไทยเชื้อสายจีน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์

พิธีกรรมในศาสนาต่าง ๆ นั้นถือได้ว่าเป็นการกระทำที่มีสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามของสัญลักษณ์ไว้ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงนักวิชาการสองท่าน คือ Clifford Geertz และ Victor W. Turner เท่านั้น

นักวิชาการท่านแรก คือ Clifford Geertz กล่าวว่า พิธีกรรมคือระบบสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายแก่สิ่งรอบตัว มีพลังอำนาจสามารถสร้างศรัทธา ไร้อารมณ์ความรู้สึกของคนโดยการให้สัมผัสธรรมกับชีวิต และอธิบายประสบการณ์ในลักษณะที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของคน และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นจริง (อมรา พงศาพิชญ์, 2537:50)

นอกจากนี้ Geertz ได้ให้คำนิยามของศาสนาว่า เป็นระบบของสัญลักษณ์ที่กระทำให้เกิดการสร้างพลัง เกิดอารมณ์และแรงกระตุ้น และทำให้รู้สึกว่าเป็นจริง และยังกล่าวว่า ศาสนา คือ ระบบสัญลักษณ์ ที่ไม่ได้เป็นไปตามความหมายอันแท้จริงในตัวเองแต่แฝงไว้ด้วยลักษณะของนามธรรมที่ยากแก่การแปลความ การเคารพบูชาสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ยากต่อการทำความเข้าใจ และเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ศรัทธา ความเชื่อใจสิ่งต่างๆ ถูกแสดงผ่านสัญลักษณ์ในรูปแบบของประเพณีนิยม นิยายปรัมปรา พิธีกรรม ฯลฯ การแสดงออกในการเคารพบูชาสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่เกิดจากการประสานกันทางจิตใจ ภาวะอารมณ์ ศีลธรรมของมนุษย์กับโลกทัศน์ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในแต่ละสังคม (พัชรวรรณ รัตนพันธ์, 2543:10)

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ Victor W. Turner เป็นนักมานุษยวิทยาสำนักสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) (อ้างใน จงหทัย อมรพัฒน์กุล, 2536: 12 - 14) มีแนวความคิดว่า พิธีกรรมเป็นการ

กระทำทางสัญลักษณ์ และเป็นพฤติกรรมที่ถูกกำหนดอย่างเป็นทางการในโอกาสเฉพาะ ไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ทำเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยจะอิงความเชื่อในสิ่งและอำนาจลึกลับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งของ กิจกรรม คำพูด ความสัมพันธ์ เหตุการณ์หรือลักษณะท่าทางต่างๆที่มีอยู่ในพิธีกรรม อย่างในกรณีของพิธีงเด็กนั้น สัญลักษณ์จะหมายถึง กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในพิธี อย่างเช่น เครื่องแต่งกายของลูกหลานในการประกอบพิธี อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธี เป็นต้น

ในความเห็นของ Turner นั้น พิธีกรรม ศาสนา ความเชื่อ และสัญลักษณ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ทั้งหมดประกอบกันเป็นสิ่งเดียว นั่นคือศาสนา พิธีกรรมจึงเป็นแรงบันดาลใจที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนาหรือในเรื่องของอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมทางพิธีกรรมแล้ว ความเชื่อทางศาสนาจะมีสิ่งที่เป็นค่านิยมชนิดหนึ่งที่เหนือรูปแบบความคิดทางโลก นอกจากนี้ Turner ยังได้ให้นิยามของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรม คือ แบบอย่างของกิจกรรมที่รวมทั้งท่าทาง คำพูด และวัตถุ ที่จัดแสดงขึ้นในสถานที่เฉพาะ และออกแบบให้มีอิทธิพลหรือมีพลังเหนือธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในจุดมุ่งหมายของผู้กระทำ นอกจากนี้พิธีกรรมมีความหมายทางสัญลักษณ์ซึ่งจะปรากฏข้อความเกี่ยวกับอำนาจและค่านิยมที่สำคัญของชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่จะบ่งบอกถึงคุณค่าทางศาสนาและสังคมเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดบทบาทที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย (Turner, 1967)

Turner (อ้างใน ระพีพรธร คมไส, 2540:7-8) แบ่งสัญลักษณ์ในพิธีกรรมออกเป็น 2 ชนิด คือ Dominant Symbol และ Instrumental Symbol

1. Dominant Symbol หรือ สัญลักษณ์หลัก เป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในบริบททางพิธีกรรมที่แตกต่างกัน แต่ความหมายของสัญลักษณ์นี้ จะมีลักษณะเป็นเอกเทศสูงและตรงกับระบบสัญลักษณ์รวม (Total Symbolic System)

ซึ่งในกรณีของงเด็กนั้น สัญลักษณ์หลักของพิธีงเด็ก หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกถึงการแสดงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษ ซึ่งความกตัญญูนี้เป็นสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของโครงสร้างครอบครัวจีนซึ่งสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยการปลูกฝังและขัดเกลาของสถาบันครอบครัว โดยในการประกอบพิธีงเด็กนั้น เราจะเห็นโคมวิญญาณซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของผู้ตายในการประกอบพิธี

2. Instrumental Symbol หรือ สัญลักษณ์รอง คือ สัญลักษณ์ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้บรรลุถึงเป้าหมายของการประกอบพิธีกรรม และเราจะเห็นสัญลักษณ์เหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อเราได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือสังเกตการณ์ในพิธีกรรมเฉพาะเหล่านั้น เพราะความหมายจะปรากฏออกมาเมื่อดูจากความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์อื่นเท่านั้น ซึ่งในกรณีของพิธีงเดกันนั้น เราจะเห็นสัญลักษณ์ต่างๆเหล่านี้ ได้จากสิ่งของเครื่องใช้ที่มีส่วนร่วมในการประกอบพิธี ยกตัวอย่างเช่น สิ่งของเครื่องใช้ในพิธีนั้น ก็มีความหมายต่างๆกันไป ซึ่งเป็นสิ่งที่สมมติขึ้นเพื่อให้เกิดพิธีกรรมที่ทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายบริสุทธิ์ และได้ไปอาศัยอยู่ในโลกหน้าอย่างสุขสบาย

สัญลักษณ์มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีลักษณะกะทัดรัด (Condensation) มีความหมายหลายนัยยะ (Polysemy) หรือมีความหมายคลุมเครือ (Multivocality) เพราะสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งจะสามารถแทนสิ่งต่างๆ และการกระทำที่แตกต่างมากมาย
2. สามารถทำให้ความหมายที่ไม่สัมพันธ์กันรวมเป็นเอกภาพ (Unification of Disparate significata) โดยการเชื่อมโยงความหมายซึ่งแฝงอยู่ในสัญลักษณ์ กับคุณลักษณะตามความเป็นจริงหรือความคิดที่ถูกกำหนดไว้แล้ว
3. มีขั้วของความหมาย (Polarization of Meaning) ซึ่งแบ่งเป็นสองขั้ว คือ
 1. ขั้วอุดมคติ (Ideological Pole) จะเป็นกลุ่มของความหมายที่อ้างถึงส่วนประกอบของคุณธรรมและมีรูปแบบของสังคม
 2. ขั้วความรู้สึก (Sensory Pole) เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อออกมาโดยตรง ความหมายจะเป็นไปโดยธรรมชาติ หรือเป็นปรากฏการณ์ทางกายภาพ และเป็นขบวนการที่ปลุกเร้าความต้องการและความรู้สึก

ตัวอย่างการศึกษาสัญลักษณ์ของ Turner ในหนังสือ The Forest of Symbols (อ้างถึงในศิริลักษณ์ สุภากุล, 2533:9) ซึ่ง Turner ได้ศึกษาสัญลักษณ์ที่มีในพิธีกรรมของชนเผ่า Ndembu ในทวีปแอฟริกา พบว่าพิธีกรรมของเผ่า Ndembu มี 2 ประเภท คือ

1. Life Crisis เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ พิธีการเกิด พิธีจากเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาว โดยฝ่ายชายจะมีการทำพิธีขลิบอวัยวะเพศ พิธีนี้จะกระทำเป็นเวลา 7 วัน โดยทำกันเป็นกลุ่มในป่า พิธีเหล่านี้กระทำเป็นเวลานานเพื่อให้เกิดความขลัง การตระหนักถึงความเป็นชายและสัญลักษณ์ทางเพศ ส่วนฝ่ายหญิงจะทำพิธีรับเข้าสู่วัยสาวที่ละคน เมื่อมีประจำเดือนก่อนแต่งงาน และสอนการบ้านการเรือนไปด้วย ส่วนพิธีศพของเผ่า Ndembu มักจะจัดทำพิธีอย่างใหญ่โต เพื่อเป็นการแสดงความสำคัญของผู้ตายและเน้นการจากไปของผู้ตาย

2. Rite of Affliction พิธีสะเดาะเคราะห์ หรือ ปรับสภาพตนให้ดีขึ้น พิธีกรรมจะถูกสร้างให้ยิ่งใหญ่ มีอย่างน้อยทุกๆ 3 ปี

Turner (1967) อธิบายว่าในพิธีกรรมยังมีความหมายและจุดประสงค์อีกหลายอย่างที่ผู้ประกอบพิธีไม่ได้แสดงออกมาภายนอกอย่างชัดเจน เป็นหน้าที่ของผู้ศึกษาที่ต้องค้นหาความหมายเหล่านั้นจากแบบแผนของสัญลักษณ์และพฤติกรรม ผู้ศึกษาสามารถค้นหาความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นจากผู้ให้ข้อมูลที่เชี่ยวชาญ และตรวจสอบกับพิธีกรรมอย่างอื่นที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ศึกษาจะต้องตรวจสอบสัญลักษณ์ ไม่เฉพาะแต่ในบริบทของพิธีกรรมแต่ละอย่าง แต่ต้องตรวจสอบในบริบทของสังคมทั้งหมด โดยอาจจะได้ผลที่ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น ถ้าจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นในต่างสังคมออกไป แต่อยู่ในบริเวณเดียวกันกับพื้นที่ที่มีสัญลักษณ์นั้นอยู่ จากคำอธิบายนี้ทำให้ได้แนวทางพิจารณาในฐานะที่เป็นระบบสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งว่าไปแล้วระบบสัญลักษณ์ก็คือภาษาชนิดหนึ่งที่สามารถอ่านได้และเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงได้ด้วย การศึกษาวิเคราะห์ ตีความหมายสัญลักษณ์ และการเรียนรู้จากสัญลักษณ์จะทำให้เรารู้ว่าศาสนาหรือพิธีกรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ และระบบสัญลักษณ์ก็คือระบบความคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

นอกจากการตีความสัญลักษณ์แล้ว Turner (1967) ยังได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างของสัญลักษณ์ใน 2 ลักษณะ คือ ในเชิงพิธีกรรม เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคน หรือของส่วนรวม สัญลักษณ์ประเภทนี้จะถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของสังคม และสัญลักษณ์ในเชิงจิตวิทยาเป็นสัญลักษณ์ในส่วนของปัจเจกบุคคล สัญลักษณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นเป็นแรงขับที่อยู่ภายในแต่ละบุคคล

Turner มองว่าการวิเคราะห์และตีความสัญลักษณ์ทั้ง 2 ประเภทนั้น จะต้องดูที่ความแตกต่างของข้อมูลสัญลักษณ์ ในเชิงพิธีกรรมจะต้องดูที่ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภายนอกที่มีผลกระทบต่อภาวะจิตใจของมนุษย์ แต่สัญลักษณ์เชิงจิตวิทยาของบุคคลนั้นจะเป็นผลสะท้อนมาจากแรงขับภายในของมนุษย์ ซึ่ง Turner ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ในเชิงพิธีกรรมมากกว่าสัญลักษณ์เชิงจิตวิทยาของบุคคล

Turner (อ้างใน สุชาติดา กิตติตระกูลกาล, 2540:18) กล่าวว่า การแสดงในพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นภาวะของคุณสมบัติต่อต้านโครงสร้าง (Anti-structure) หรือที่ Turner เรียกการรวมกลุ่มในลักษณะนี้ว่าความเป็นชุมชน (Communitas) ซึ่งจะเป็นภาวะก้ำกึ่ง (Liminality) หรือเป็นภาวะที่มีช่วงเวลาพิเศษที่แยกออกจากชีวิตปกติ เป็นช่วงที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เกร็งขั้ว และมีสถานภาพที่กำกวม หรือที่เรียกว่า ภาวะชายขอบ (Margina) กล่าวคือ จะเป็นช่วงที่ผู้คนแสดงพฤติกรรมที่กระทำในชีวิตประจำวันไม่ได้ หรือเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนสภาพไป เช่น การแต่งตัว การแสดงบทบาทในหน้าที่พิธีกรรม เป็นต้น แต่เมื่อแสดงเสร็จสิ้นก็กลับสู่สภาพเดิม คือ กลับเข้าสู่ภาวะของคุณสมบัติที่มีโครงสร้างเช่นในสังคมตามความเป็นจริง

ในพิธีกึ่งเด็กผู้เข้าร่วมในพิธีจะมีความรู้สึกถึงความผูกพันระหว่างตนกับผู้ตาย และระหว่างคนที่เข้าร่วมพิธีซึ่งเป็นญาติพี่น้องในตระกูล ซึ่งเป็นการตอกย้ำภาวะความจริงที่จะต้องยึดถือ แม้พิธีกรรมจะสิ้นสุดลงแล้ว

ภาวะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ในหลาย ๆ ลักษณะ เนื่องด้วยสภาพสังคมที่หลากหลาย ความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ดังนั้น การเกิดพิธีกรรมจึงเกิดขึ้นทั้งในรูปแบบเฉพาะและซับซ้อนไปตามสภาพความคิดและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ โดยจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ร่วมพิธีได้อีกด้วย พิธีกรรมนั้น ๆ จึงจะได้รับการตอบรับจากผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรม

กล่าวโดยสรุปแล้ว Turner มองการแสดงเชิงพิธีกรรมว่า พิธีกรรมเป็นเรื่องของหน้าที่ (Function) เป็นการตอบสนองความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ โดยจะแสดงออกมาในรูปของการรวมกลุ่ม (Communitas) ที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละพิธี และพิธีกรรมเป็นการประกอบกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbols) ซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดของพิธีกรรม แต่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางความหมายซึ่งจัดได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คงความมีศีลธรรมของกลุ่ม และสนองความต้องการทางอารมณ์ของปัจเจกบุคคล

เราอาจสรุปได้ว่า กงเด็กเป็นสัญลักษณ์แบบ Life Crisis เนื่องจากพิธีกงเด็กเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตที่ชาวจีนนิยมปฏิบัติกันเพื่อให้เกิดความโชคดีให้กับชีวิตของตนเอง และครอบครัว โดยพิธีกงเด็กนั้นสามารถแยกออกได้เป็นกงเด็กเป็นและกงเด็กตาย ซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่เชื่อว่า การทำพิธีกงเด็กเป็นการแสดงถึงความมกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อพ่อแม่เพื่อตอบแทนพระคุณ และเป็นการตอกย้ำความสำคัญของความสัมพันธ์ของคนในสายตระกูลและครอบครัว สัญลักษณ์หลักในพิธีกงเด็กคือ ความมกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย และความปรารถนาของลูกหลานที่จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้ไปอยู่อย่างสงบสุขในโลกหน้า และสัญลักษณ์รองคือ ความหมายของขั้นตอนในพิธีกงเด็ก ซึ่งยังรวมถึงเครื่องมือที่ทำให้พิธีกรรมบรรลุเป้าหมาย เช่น เครื่องกระดาษ และอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในพิธีกงเด็กทั้งหมด

2. ค่านิยมสำคัญเกี่ยวกับครอบครัวจีน

สังคมจีนเป็นสังคมที่สร้างขึ้นด้วยความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันระหว่างบิดากับบุตรชาย และศูนย์กลางของความสัมพันธ์อยู่ที่ความมกตัญญูต่อบิดามารดา บุตรชายจึงไม่ใช่แคมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูและให้ความเคารพบิดามารดาในยามที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่เมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรมไปแล้ว บุตรชายและสะใภ้จะต้องเลี้ยงดูด้วยการทำพิธีบูชาบรรพบุรุษตลอดไปด้วย (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2531:35)

ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อ ที่เน้นความมกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ และยังเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนโดยเริ่มจากความสัมพันธ์ของหน่วยเล็กในสังคม ซึ่งก็คือครอบครัว โดยกำหนดบทบาทและสถานภาพของ พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก สามี ภรรยา ไว้ตามลำดับ ในความสัมพันธ์ทั้ง 5 อย่าง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกเป็นเรื่องของความรัก
2. ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา เป็นเรื่องของความสูงต่ำในสถานภาพ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ เป็นเรื่องของความเชื่อฟัง
4. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว มิตรต่อมิตรเป็นเรื่องของความซื่อสัตย์
5. ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ลัทธิขงจื้อนั้นเน้นถึงการนับถืออาวุโสว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก และถือเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญูซึ่งเป็นจุดสำคัญของแนวความคิดความสัมพันธ์ทั้ง 5 ข้อนี้ (สุชาดา ตันตสุรฤกษ์, 2532:12)

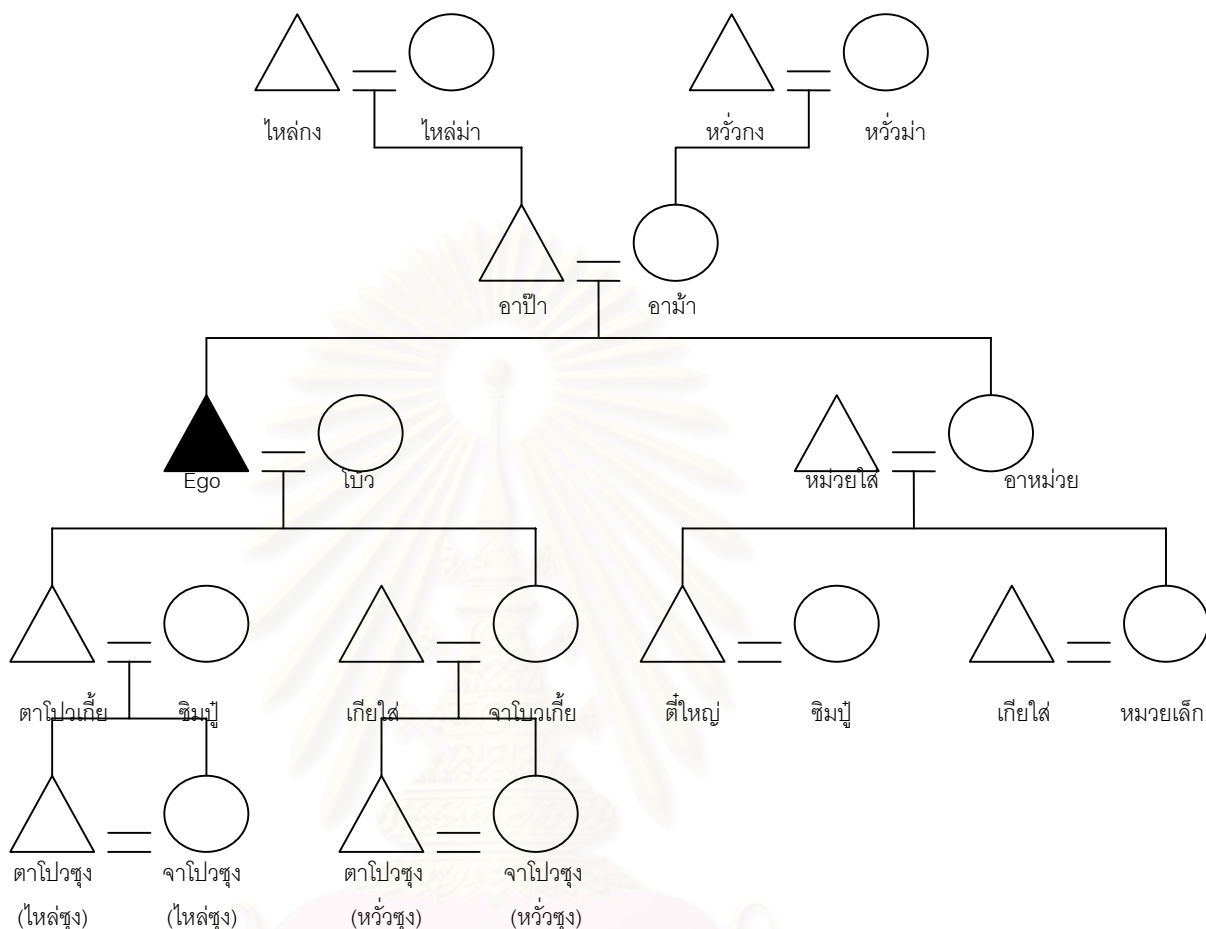
นอกจากนี้ลัทธิขงจื้อยังให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบสังคม ความสัมพันธ์ตามลำดับชั้น ขนบประเพณี การกำหนดบทบาทหน้าที่ การควบคุมให้อยู่ในความสงบ กฎเกณฑ์สำหรับครอบครัวขยาย และสถานภาพที่เด่นชัดของระบบครอบครัว ขงจื้อเน้นความสำคัญของการศึกษาสำหรับผู้ที่จะปกครองคน และยังส่งเสริมเรื่องในเรื่องความกตัญญู (ยุพา คลังสุวรรณ, 2547) ว่าเป็นรากฐานแห่งคุณงามความดีและเป็นที่มาของวัฒนธรรมทั้งหลาย เพราะร่างกายของทุกคนนั้น เป็นผลผลิตของพ่อแม่ เราอยู่รอดมาได้ก็เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเรามา ส่วนเรื่องการบูชาบรรพบุรุษนั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและเกรงกลัวต่อสิ่งที่มีอำนาจ พิธีกรรมการบูชานั้นสามารถทำให้ภาวะแห่งจิตของผู้ปฏิบัติเกิดความเคารพต่อสิ่งที่ดีและเกิดความเกรงกลัวสิ่งชั่ว (สุชาดา ตันตสุรฤกษ์, 2532:13)

การที่จะเข้าใจกลุ่มเครือญาติจีนนั้น จะต้องพิจารณาจากพฤติกรรม 2 ระดับ ในระดับแรกจะสอดคล้องกับรูปแบบของครอบครัวจีนที่ฝ่ายชายมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายหญิง ซึ่งเห็นได้ชัดในพิธีหรือโอกาสที่คล้ายพิธีกรรมทั้งหมด เช่น งานศพ งานแต่งงาน การเฉลิมฉลองวันครบรอบวันเกิดที่สำคัญ พิธีกรรมสำหรับบรรพบุรุษ และตามด้วยการเฉลิมฉลองวันครบรอบการตาย เป็นต้น ในโอกาสเช่นนี้ กลุ่มเครือญาติทั้งหมดจะมารวมตัวกันและแสดงความเคารพตามความอาวุโสและระดับความใกล้ชิด ส่วนระดับที่สองของพฤติกรรมปรากฏในการดำเนินเหตุการณ์ตามปกติเมื่อชาวจีนทำตามความพอใจ รสนิยม ความรังเกียจส่วนตัว และไม่ถูกพิธีกรรมบังคับให้เกี่ยวข้องในระบบทางสังคมของเขา การแบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองกลุ่มแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จะชัดเจนขึ้นเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบความสัมพันธ์แบบนามธรรม ภายในกลุ่มเครือญาติใกล้ชิดที่มีต่อพฤติกรรมอันแท้จริงของสมาชิกเครือญาติ (Amyot, 1973:112)

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวจีน

จากการพิจารณาครอบครัวจีนแบบดั้งเดิมจะเห็นได้ว่า พลังที่ยึดเหนี่ยวครอบครัวแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ คือ อำนาจที่เข้มแข็งของครอบครัว (พ่อ) ที่สามารถรักษาค่านิยมและประเพณีจีนที่สำคัญให้คงอยู่ตลอดชั่วชีวิตของตน (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2525:125)

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของครอบครัวจีน (แต่จิว)

ในระบบครอบครัวจีนนั้น สมาชิกในครอบครัวจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน และสืบความสัมพันธ์ไปยังบรรพบุรุษโดยตรงหรือในอดีตเมื่อไม่นานมานี้ เครือญาตินี้รวมถึงญาติพี่น้องสายบิดาของบุคคล ญาติพี่น้องสายมารดา และญาติพี่น้องทางการสมรสไปยังสมาชิกญาติพี่น้องทางฝ่ายพ่อ (Amyot, 1973:125) ซึ่งสามารถดูได้จากแผนภูมิเครือญาติจีนและตารางแสดงการเรียกชื่อของคนในครอบครัวจีน (แต่จิว) ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงการเรียกชื่อคนในครอบครัวจีน(แต่จิว)

ชื่อเรียกเครือญาติภาษาไทย	ชื่อเรียกเครือญาติภาษาจีน
ทวด (ชาย)	เหล่่ากง
ทวด (หญิง)	เหล่่าม่า
ปู่	ไห่ล่่ากง
ย่า	ไห่ล่่าม่า
พี่ชาย-น้องชาย ของปู่ ย่า	เหล่่าเจ๊ก
พี่สาว-น้องสาว ของปู่ ย่า	เหล่่าซี้ม
ตา	หวั่วกง
ยาย	หวั่วม่า
พี่ชาย-น้องชาย ของตา ยาย	เหล่่ากู่
พี่สาว-น้องสาว ของตา ยาย	เหล่่ากิม
พ่อ	อาป๊า
แม่	อาม่า
ลุง (พี่ชายพ่อ)	แปะ
ป้า (พี่สาว - น้องสาวพ่อ)	โกว
น้ำ (พี่ชายแม่, น้องชายแม่)	กู่
น้ำ (พี่สาวแม่, น้องสาวแม่)	อี้
น้ำสะใ้	กิม
น้ำเขย / อาเขย	เตี้ย
อา (น้องชายพ่อ)	เจ๊ก
อาสะใ้	ซี้ม
ลูกชาย	ตาไปวเกี้ย
ลูกสาว	จาไปวเกี้ย
หลานชาย	ตาไปวซุง
หลานสาว	จาไปวซุง
พี่ชาย	อาเฮี้ย
น้องชาย	อาตี้
พี่สาว	อาเจ้
น้องสาว	อาหม่วย

หลานนอก (หลานตา – ยาย)	หั่วซุง
หลานใน (หลานปู่ – ย่า)	ไห่ลู่ซุง
เหลน	เจงซุง
ลูกเขย	เกียไ่
ลูกสะใภ้	ชิมปู่
พี่เขย	อานี้ง
พี่สะใภ้	ซ้อ
น้องเขย	หม่วยไ่
น้องสะใภ้	ตีหู
สามี	อ้ง
ภรรยา	โบ้ว

การนำที่อย่างหนึ่งของพิธีงเต็ก คือ การเน้นความสำคัญของสายสัมพันธ์ในครอบครัว และเครือญาติ การทำพิธีงเต็กนั้น เป็นการรวมญาติเพื่อส่งวิญญาณผู้ตาย และแสดงความกตัญญู หรือ ระลึกถึงผู้ตาย พิธีงเต็กจึงไม่ใช่พิธีกรรมเพื่อติดต่อกับบรรพบุรุษในฐานะที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่เป็นพิธีกรรมที่ตอกย้ำถึงความสัมพันธ์และข้อผูกพันของการเป็นสมาชิกครอบครัวและเครือญาติ ดังที่ Turner ได้กล่าวไว้ การชุมนุมของญาติในพิธีงเต็กเป็น Communitas ซึ่งแตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน สัญลักษณ์ต่างๆที่แสดงถึงความผูกพันระบบเครือญาติและความกตัญญูต่อผู้อาวุโส

การวิจัยครั้งนี้จะวิเคราะห์พิธีงเต็กในกรอบของพิธีกรรมและสัญลักษณ์และในบริบทของครอบครัวและเครือญาติ ดังจะกล่าวถึงในบทต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นเรื่องพิธีศพจีนและส่วนที่สองเป็นงานวิจัยทั่วไป

พิธีศพจีน

ส.พลายน้อย (2542) กล่าวใน “ประเพณีจีน” ว่า พิธีงตึกจะเกิดขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน บางแห่งระบุว่าเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์จิ้น ประมาณ พ.ศ.808 – 1131 ในขั้นแรกเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย เพราะคำว่า กงตึก ในภาษาจีนแปลว่าบุญคุณ ต่อมาได้ใช้เป็นศัพท์เฉพาะของพิธีทำศพของพระสงฆ์จีน เนื่องจากชาวจีนนิยมประกอบพิธีงตึกเฉพาะงานศพเท่านั้น

พวงทิพย์ เกิดทรัพย์ (2540) ศึกษาเรื่องการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีนที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพของชาวจีนศึกษาปัจจัยการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของพิธีศพของชาวจีน ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีศพอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นไปเป็นแบบไทย คือ ใช้โลงไทย(โลงสี่เหลี่ยม) ไม่ทำกงตึก เผาศพ จากลักษณะการจัดพิธีศพแบบเดิมคือ ใช้โลงจีน ทำกงตึก ผังศพในสวางซ้อย และมีการลดหย่อนขั้นตอนการปฏิบัติพิธีอีกด้วย จากกรณีศึกษาพบว่า คนจีนในรุ่นแรกไม่ได้จัดพิธีศพแบบจีนเสมอไป แต่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบพิธีศพไทยได้เช่นกัน ส่วนลักษณะพิธีศพของคนจีนรุ่นต่อมา จะมีการจัดพิธีเหมือนรุ่นแรก หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพเป็นแบบไทยมากขึ้นกว่ารุ่นแรก ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีศพชาวจีนในอดีตที่สำคัญคือ นโยบายทางการเมือง ส่วนในปัจจุบันนั้นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นพื้นที่สำคัญที่ทำให้พิธีศพมีการจัดอย่างสมบูรณ์ยิ่งใหญ่มากน้อย และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบไทยมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายปัจจัยเป็นหลัก อย่างเช่น ระดับการศึกษา ความรู้ด้านภาษาจีน การเป็นสมาชิกของสมาคมจีน ลักษณะครอบครัว เป็นต้น แนวโน้มอนาคตของพิธีศพชาวจีนนั้น จะมีการจัดพิธีศพอย่างไทยและการลดขั้นตอนการปฏิบัติพิธีศพมากขึ้นเพื่อความสะดวก

ประยงค์ อนันทวงศ์ (2540) กล่าวใน “หล่นบนโต๊ะจีน” ว่า เมื่อมีคนในครอบครัวถึงแก่กรรมไม่ว่าชนชาติใดต่างก็มีภาระที่ต้องจัดการด้านพิธีกรรมต่างๆ เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับไปสู่สุคติสัมปรายภพ และการจัดพิธีดังกล่าวนี้แต่ละชาติแต่ละภาษาได้ปฏิบัติต่อเนื่องเป็นเวลานาน จนในที่สุดกลายเป็นประเพณีเฉพาะหมู่เหล่าหรือชนชาติไป

ตามประเพณีของจีน เมื่อมีบุคคลในครอบครัวเสียชีวิตจะมีการทำพิธีตามลัทธิศาสนา เมื่อมีผู้เสียชีวิตขึ้นมา เขาก็จะมีพิธีทางศาสนาตามที่ถูกตายเชื่อถืออย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างพุทธศาสนา ลัทธิเต๋า และขงจื้อ หรือบางทีก็ทั้งสามอย่างผสมผสานกัน ส่วนชาวจีนที่นับถือพุทธศาสนานั้น เมื่อมีผู้เสียชีวิตมักจะประกอบพิธีทางศาสนา สามวัน ห้าวัน หรือเจ็ดวัน เช่นเดียวกับคนไทย และจะมีพิธีฝังศพเพื่อส่งวิญญาณของผู้ตายให้ไปสวรรค์ในคืนวันก่อนที่จะทำพิธีฝังหรือเผาศพ

ณัฐธิดา สุขมนัส (2539) ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องดวงจัญในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อ และบทบาทของระบบความเชื่อเรื่องจัญในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีเชื้อสายจีนส่วนใหญ่เข้าใจว่าดวงจัญเกี่ยวข้องกับเฉพาะสุสานเท่านั้น มีส่วนน้อย ที่เข้าใจว่าดวงจัญมีทั้งดวงจัญสำหรับคนเป็นและดวงจัญสำหรับสุสาน แม้ความเข้าใจเนื้อหาดวงจัญของบุคคลจะไม่ตรงกัน แต่สามารถปฏิบัติตามความเชื่อได้โดยปรึกษาผู้รู้ดวงจัญ การปฏิบัติตามความเชื่อส่วนหนึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอำนวยจึงจะสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเต็มที่

ประยงค์ อนันทวงศ์ (2525) กล่าวไว้ใน "แลหลังจีน" ว่า ตามธรรมเนียมของคนจีนเมื่อมีคนตายเขาจะไม่เผา คือ หลังจากทำพิธีทางศาสนาแล้วเขาจะเก็บศพไว้โดยนำไปฝังที่สุสาน เรียกว่า " ฮวงซุ้ย " ซึ่งตนเองหรือลูกหลานได้สร้างไว้

การที่คนจีนเก็บศพคนตายไว้โดยการฝังนี้ นอกจากจะเชื่อว่า การตายเกิดจากดวงวิญญาณออกจากร่างไปชั่วคราวและสักระยะเวลาหนึ่งจะกลับมาสู่ร่างเดิมแล้ว ยังเป็นความอาลัยรักที่มีต่อผู้ตายด้วยจึงเก็บศพไว้เพื่อความระลึกถึง รวมทั้งกราบไหว้เพื่อแสดงความกตัญญูต่อดีความของลูกหลานอีกด้วย

ในประเทศจีน สมัยแรกนั้น ยังไม่มีพิธีที่ทำสำหรับคนตาย พอใครตายก็นำศพไปทิ้งตามชายเขาให้สิ้นเรื่องสิ้นราวไป ต่อมาเห็นว่าเป็นการอุจาดและไม่เป็นการกตัญญูจึงได้มีการฝังและทำพิธีให้แก่ผู้ตาย

เมื่อคนจีนในไทยถึงแก่กรรมลง นอกจากจัดพิธีทางศาสนาแบบไทยแล้ว ส่วนมากมักจัดให้มีพิธีกึ่งเต็กตามลัทธิพิธีในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและจีนเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปพร้อมๆกันด้วย เพื่อส่งผู้ล่วงลับไปแล้วจะได้เสวยสุขบนสรวงสวรรค์

งานวิจัยทั่วไป

ศยามล เจริญรัตน์ (2544) ศึกษาเรื่องจิวแต่จิวในฐานะละครสังคม : สัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยจีน เป็นการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ความสำคัญและพัฒนาการของจิวในฐานะเสมือนหนึ่งเป็นละครทางสังคมที่สามารถสะท้อนภาพของสังคมออกมาในรูปแบบของละคร เนื่องจากจิวเป็นการแสดงของชาวจีนจึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงขอบเขตทางชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการปรับตัวของจิวเพื่อความอยู่รอดในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า จิวเป็นการแสดงประเภทหนึ่งของชาวจีนที่ยังคงมีความสำคัญต่อชาวจีนเพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับศาลเจ้าจีนที่ยังคงได้รับการเคารพบูชา การแสดงจิวมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยและถูกปรับเปลี่ยนสถานภาพเรื่อยมา จากฐานะสิ่งบูชาเทพเจ้าและค่อย ๆ กลายเป็นสิ่งสร้างความบันเทิงแก่ชาวจีน ไปจนถึงการก่อให้เกิดสำนึกร่วมในความเป็นจีนเนื่องจากภาษาที่ใช้ก็คือภาษาจีน และสภาพการเป็นเสมือนการบูชาเทพเจ้า แต่ในทุกวันนี้จิวเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีการให้นิยามตัวเองใหม่ ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยขอบเขตทางภาษาจีนเช่นในอดีต ในขณะเดียวกัน ระหว่างการแสดงจิวมีการสร้างบรรยากาศให้เกิดพื้นที่ทางอารมณ์เฉพาะให้คนในพื้นที่มีความรู้สึกร่วมกัน และความรู้สึกร่วมนี้ทำให้เกิดความเป็นชุมชนชาวจีนในจินตนาการที่มีขอบเขตทางเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่เข้าใจร่วมกัน แม้เมื่อการแสดงจบลงความเป็นชุมชนยังหลงเหลืออยู่ในรูปของการอบรมสั่งสอนค่านิยมความเป็นจีน

รตพร ปัทมเจริญ (2544) ศึกษาเรื่องบทบาทของศาลเจ้าจีนในการดำรงอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ : ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนผ่านศาลเจ้าในบริบทสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่าภายในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ศาลเจ้ามีบทบาทเป็นอย่างมากในการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จีน ทั้งทางด้านภาษาจีนจากการพยายามรื้อฟื้นโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นมาอีกครั้ง ทางด้านความเชื่อศาลเจ้าจีนช่วยดำรงความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนให้คงอยู่ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทางศาสนาความเชื่อ ที่สำคัญได้แก่พิธีกรรมการกินเจ ทั้งนี้ในองค์กร

ของชาวไทยเชื้อสายจีนผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานของศาลเจ้าและโรงเรียนจีนเป็นผู้มีบทบาทในการชี้แนะและก่อให้เกิดการสืบเนื่องของการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

พัชรวรรณ รัตนพันธุ์ (2543) ศึกษาเรื่องพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนา : กรณีศึกษาวัดมังกรกมลาวาส ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของการเซ่นไหว้ และความเชื่อทางศาสนาศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการเซ่นไหว้ศึกษาระบบสัญลักษณ์ในการเซ่นไหว้ และเข้าใจระบบคิดของผู้ไหว้

ผลการศึกษาพบว่า ในการศึกษาเรื่องพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนา ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน โดยผู้คนที่นำเครื่องเซ่นไหว้ไปที่วัดมังกรกมลาวาสนั้นต่างมีความศรัทธาและความคาดหวัง บางคนมีความคาดหวังในความสบายใจในการนำสิ่งของต่าง ๆ มาทำพิธีเซ่นไหว้ โดยมีความเชื่อว่า เมื่อนำของไปเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ เป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัว สามารถปกป้องผองภัยให้พ้นภัยอันตรายได้ มีความสุขทางด้านจิตใจ ยิ่งเมื่อประสบกับความสำเร็จ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นผลให้ความเชื่อมั่นในความคาดหวังมีเพิ่มมากขึ้น กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่นำเครื่องเซ่นไหว้มาไหว้ตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ๆ ให้ลดบันดาลให้สมหวังในสิ่งที่ขอ หรือพ้นจากความทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ และในที่สุดเมื่อสมหวังในสิ่งที่ได้บนบานไว้ นั้น จึงนำของมาเซ่นไหว้ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นการตอบแทน

ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ (2542) ศึกษาเรื่องเอกลักษณ์ชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ ผลการศึกษาด้านการดำรงวัฒนธรรมจีนพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกมีความสำนึกความเป็นจีนอยู่มากและที่จะคงความเป็นจีนทางวัฒนธรรมไว้ สมาชิกรุ่นที่ 2 ของครอบครัวสามารถรักษาวัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดไว้ให้ ขณะเดียวกันเริ่มมีการปรับตัวบางอย่าง เช่น พูดภาษาไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากโรงเรียนและกลุ่มเพื่อน การปรับตัวนี้ปรากฏชัดในรุ่นที่ 3 เมื่อสมาชิกของครอบครัวมีเป้าหมายที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย ประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นมีนโยบายพยายามกดดันให้ชาวจีนในประเทศกลายเป็นไทย เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 จึงมีแนวโน้มตัดสินใจเลือกเป็นไทย และเลือกรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนไว้ ในฐานะสมาชิกของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนตามแนวความคิดการเลือกอย่างมีเหตุผล

การเลือกประกอบอาชีพและการศึกษา พบว่า ชาวจีนรุ่นแรกส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเกษตรมากกว่าค้าขาย เนื่องจากไม่มีเงินทุนสำหรับการค้า แต่สมาชิกรุ่นที่ 2 กลับมีแนวโน้มออก

จากอาชีพเกษตรไปสู่อาชีพที่ดีกว่า ได้แก่ อาชีพช่างฝีมือ และอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกไม่พยายามแสดงบทบาทการเป็นคนกลางทางการค้า ดังที่ Bonacich ได้กล่าวไว้ ส่วนด้านการศึกษาพบว่า พ่อแม่ชาวจีนสมัยก่อนไม่นิยมให้ลูกเรียนหนังสือ เพราะสนใจแต่เรื่องทำมาหากิน เมื่อฐานะครอบครัวที่ดีขึ้นจึงยอมให้ลูกเรียนหนังสือ คนไทยเชื้อสายจีนที่จบระดับการศึกษาภาคบังคับมักจะเลือกประกอบอาชีพตามพ่อแม่ ส่วนผู้ที่มีการศึกษาสูงมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่ดีกว่า แนวโน้มการประกอบอาชีพของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จึงมีความหลากหลาย

ความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งถิ่นฐานและอาชีพ พบว่า หลังจากที่ชาวจีนตัดสินใจตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยแล้ว ลักษณะอาชีพก่อนและหลังการตัดสินใจตั้งถิ่นฐานยังไม่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตรมาเป็นค้าขายจะเกิดขึ้นในรุ่นที่ 2 หรือ รุ่นที่ 3 หลังจากตัดสินใจตั้งถิ่นฐานตามค่านิยมของคนไทยเชื้อสายจีนที่ชอบค้าขาย ดังนั้นการเลือกที่อยู่อาศัยของคนไทยเชื้อสายจีนจึงมักตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง หรือชุมชนที่มีความเจริญตามลักษณะการประกอบอาชีพ

ด้านเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีน พบว่า เมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลและต้องการคลายความเป็นจีนเพื่อส่งเสริมลัทธิชาตินิยมไทย จึงมีมาตรการควบคุมชาวจีนในประเทศไทยอย่างเข้มงวด ชาวจีนต้องยอมละทิ้งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ใหม่ให้สอดคล้องกับประเทศที่ตนเข้าไปอยู่ โดยมีลักษณะที่เรียกว่าทวิลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Double Identity) กลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยเชื้อสายจีนในเวลาต่อมา

จิตร กอนันทเกียรติ (2542) กล่าวใน “พระพุทธศาสนา พระโพธิสัตว์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจีน” ว่ามีนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า คนจีนมีทัศนคติเรื่องเทพเจ้าภูตผีปีศาจ สิ่งลี้ลับมหัศจรรย์มาแต่ดึกดำบรรพ์ ซึ่งผู้เขียนมองว่าเพราะประเทศจีนเป็นแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาลเหลือเกิน มีลักษณะภูมิประเทศที่โหดๆครบถ้วน ทั้งทะเลทรายผืนใหญ่ที่ร้อนและแห้งทั้งภูเขา น้ำแข็งธารน้ำแข็งเป็นดินแดนใหญ่ แม่น้ำสายยาวกว่า ห้าพันกิโลเมตร อย่างฮวงโหและแยงซีเกียง แถมด้วยชายฝั่งทะเลยาวเหยียด

ลักษณะภูมิประเทศเหล่านี้เอง ที่ก่อเกิดภัยธรรมชาติร้ายแรงต่างๆ ครั่งแล้วครั่งเล่า และด้วยวิสัยของคนดึกดำบรรพ์ที่ย่อมจะยังไม่มีภูมิความรู้ใดๆ จะมีบ้างก็แต่คนที่สติปัญญาดี โดยเฉพาะในคนหนุ่มมากโอกาสที่จะเกิดมีคนภูมิปัญญาสูงย่อมต้องมีมาก บางเวลาจะมีคนเก่งระดับ

อัศจรรย์ะ และต้องมีบ้างที่มีคนมีพรสวรรค์เชิงจินตนาการบางคนปั่นน้ำเป็นตัวได้เป็นตุเป็นตะ พุดจาซึ่งข้งนำเชื่อถือชาวจีนจึงมีเรื่องเล่ามากมาย

โดยในยุคที่มีตัวอักษรจีนแล้ว ได้มีบันทึกถึงความเชื่อของคนดีก่อดำบรรพ์และคนโบราณที่พอสรุปได้ ดังนี้

ในธรรมชาติที่แวดล้อมอยู่กับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น แผ่นดินไหว ไฟไหม้ป่า พายุลมฝน น้ำท่วม ดินถล่ม ภูเขาถล่ม ทำให้เกิดการสรุปว่าในธรรมชาติแต่ละชนิด น่าจะมีเจ้าสถิตอยู่ และมีพลังอำนาจที่จะบันดาลภัยพิบัติต่างๆ หรือการให้คุณในการทำมาหากิน เช่น การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การมีกลางวันกลางคืน และฤดูกาล เกิดเป็นความเชื่อว่ามีเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าดิน เจ้าไฟ เจ้าลม เจ้าฝน เจ้ากลางวัน เจ้ากลางคืน และคำว่า “ซ่มง่วง” หรือสามผู้ยิ่งใหญ่ คือ เจ้าฟ้า เจ้าดิน และเจ้าคน ก็สันนิษฐานกันว่าเป็นความเชื่อมาแต่ครั้งที่ประเทศจีนยังเป็นเพียงชนเผ่าต่างๆ ที่ยังรวมตัวกันไม่ได้

ช่วงเริ่มพุทธศักราชเป็นเวลาของการเกิดลัทธิเต๋าของเหลาจื้อและลัทธิขงจื้อ ซึ่งลัทธิเต๋า คือ แนวความคิดในเรื่องของเจ้า หรือเซียนต่างๆ และอายุวัฒนะ

จนกระทั่ง พ.ศ. 610 พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้ามาในประเทศจีน ความเลื่อมใสของจักรพรรดิแต่ละองค์ที่มีต่อลัทธิทั้งสามมากน้อยต่างกันบางสมัยเน้นพุทธ ก็ทำลายเต๋า มีบางราชวงศ์เป็นคนแซ่เดียวกับเหลาจื้อ ก็สนับสนุนลัทธิเต๋ารุ่งเรือง บางฮ่องเต้ก็เชื่อมั่นนิยมลัทธิขงจื้อ บางพระองค์ก็ใช้กุศโลบายส่งเสริมทุกลัทธิทัดเทียมกัน

ในขณะที่ผู้นำหรือผู้สืบทอดทั้งสามลัทธิ ก็มีการดิ้นรนในการเรียกศรัทธาของประชาชน มีการแต่งเรื่องขึ้นจูงใจชาวบ้านให้นับถือศรัทธาในลัทธิตน อย่างกรณีงเต็ก มีบางตำราสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในช่วงที่พระพุทธศาสนาในจีนตกต่ำ รายได้จากการทำบุญลดน้อยไปจนไม่พอ พระจีนจึงต้องคิดแก้ปัญหาแล้วได้อุบายเป็นพิธีงเต็กขึ้นมา รายละเอียดต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมาหลายพันปี ทั้งสามลัทธิ คือ เต๋า ขงจื้อ และพระพุทธศาสนาได้หลอหลอมให้คนจีนมี “เจ้า” อยู่ในใจ และไหว้เจ้าเรื่อยมา

พรชัย ตระกูลวรานนท์ (2539) เสนอบทความเรื่อง ความสัมพันธ์ไทย - จีน ด้านสังคม และวัฒนธรรมได้เสนอ 4 แนวคิด สำคัญกล่าวคือ การศึกษาของศาสตราจารย์ สกินเนอร์ที่ตั้ง

ข้อสังเกตว่า ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของจีนในสังคมไทยและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยจีนนั้น เป็นผลเนื่องมาจากความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม คนจีนซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยที่เข้ามาอยู่ในไทย และยอมโอนอ่อนเข้าหาแบบแผนปฏิบัติและรวมทั้งผ่อนผันเข้าหาสังคมไทย

อมรา พงศาพิชญ์ (2538) ได้กล่าวถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาต่างๆที่มีมาตั้งแต่อดีต ทำให้เกิดการผสมระหว่างพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ และมีการรวมเอาพิธีกรรมของศาสนาหลายๆ ศาสนามาไว้ด้วยกัน เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในพิธีศพของจีนในระยะหลังนี้ที่มีการรวมพิธีกรรมแบบไทยและแบบจีนเข้าไว้ด้วยกัน มีการสวดแบบไทยผนวกกับการทำพิธีงตึกและใช้พิธีฝังศพหรือเผาศพ

ศาสนาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรม ถ้าจะแยกวัฒนธรรมออกเป็นวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมรอง ศาสนานับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรมหลัก อาจเกี่ยวข้องในส่วนของวัฒนธรรมรองบ้างแต่ไม่สำคัญ การพิจารณาเรื่องวัฒนธรรมจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาอย่างมาก การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการรับจากสังคมอื่นจะมีมากน้อยเพียงใดและจะเข้าใจกันได้ หรือมีความขัดแย้งในระดับรุนแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าวัฒนธรรมนั้นๆเป็นวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมรอง และเกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาอย่างไร

สมเกียรติ สิกขารักษ์สกุล (2537) ศึกษาเรื่องบทบาทของสมาคมไต้หวันกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมไทย : กรณีศึกษาโรงเรียนไต้หวัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของสมาคมไต้หวัน กับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า สมาคมไต้หวันแห่งประเทศไทย เป็นการรวมตัวของสมาคมผู้ช่วยบวณต์และสมาคมแข่งดาว เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โรงเรียนยุหนิงกงสวยดำเนินการสร้างขึ้นโดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีนไต้หวัน ในปี 2464 เพื่อให้ลูกหลานชาวจีนไต้หวันได้รับการศึกษา ในอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการนำนโยบายชาตินิยมไทยเข้ามาใช้ เป็นผลทำให้โรงเรียนจีนถูกควบคุมอย่างเข้มงวด ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ใน พ.ศ. 2481 และมีโรงเรียนจีนส่วนหนึ่งถูกปิดไป การควบคุมโรงเรียนจีนของรัฐบาลไทยยังมีมาถึงทุกวันนี้ โรงเรียนยุหนิงกงสวยได้รับการดูแลจากสมาคม และเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของสมาคมที่เป็นสวัสดิการทางสังคมด้านการศึกษาและวัฒนธรรม รวมไปถึงบ้านพักคนชรา สถานพยาบาล สุสานไต้หวัน โรงเรียนยุหนิงกงสวยทำหน้าที่ผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีไทย และความคิดแบบ

ไทยให้กับนักเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2523 ดังจะเห็นได้จากการใช้บทเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ และการปฏิบัติตามแนวทางที่โรงเรียนโดยทั่วไปยึดถือ เช่น มีการเคารพธงชาติไทยหน้าโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็จัดสอนวิชาภาษาจีนและมีกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนควบคู่กันไปด้วย

พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล (2536) ศึกษาพัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ ที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน พบว่า การรวมตัวกันในการแสดงพฤติกรรมทางความเชื่อ โดยผู้ที่ยึดถือในความเชื่อ และเคยมีส่วนร่วมในการแสดงถึงพฤติกรรมทางความเชื่อนั้น อาทิ กรณีสมาคมกลุ่มภาษา ไม่ว่าจะเป็ชาวจีนกลุ่มภาษาท้งไหหลำ แคะ แต่จิ๋ว ฮกเกี้ยน ศูนย์รวมของการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา ก็คือ การจัดตั้งศาลเจ้า ซึ่งมีเทพเจ้ากลุ่มที่ภาษาเคารพนับถือ อาทิ เทพเจ้าปุนเทากง เจ้าแม่ทับทิม เจ้าแม่กวนอิม เทพเจ้าโจซืออั้ง เป็นต้น สมาคมจีนที่จัดตั้งมักเป็นรูปแบบของการแสดงถึงการดำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยเริ่มต้นจากการจัดตั้งวัดจีน หรือศาลเจ้าจีน เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาสามารถเคารพกราบไหว้ และมีการทำพิธีตามจารีตประเพณีที่เคยกระทำมาครั้งก่อนอพยพ

สุภางค์ จันทวานิช (2534) ศึกษาชาวจีนแต่จิ๋วในประเทศไทยและภูมิภาคเนาเดิมที่เฉาซันพบว่า ชาวดแต่จิ๋วในประเทศไทย มีถิ่นกำเนิดมาจากเฉาซัน โดยนำชื่อทั้งสองคือเมืองเฉาโจ และเมืองซันโถวมายสมกัน สาเหตุของการอพยพมาเมืองไทยได้แก่ความแห้งแล้ง เกษตรกรรมในจีนไม่ได้ผล ความยากจนลัทธิทุนนิยมตะวันตกแพร่ขยาย ทำให้ความต้องการเพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาอาณานิคมของตน อีกประการหนึ่งคือถูกบีบบังคับทางการเมือง นโยบายของจีนที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลมีนโยบายแตกต่างกันไป โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ระยะแรกห้ามการออกทะเล ระยะที่สองเป็นช่วงเริ่มผ่อนคลายการออกทะเล ระยะที่สามห้ามเดินทางไปทะเลได้และเปิดการค้าทางทะเลตะวันออก ระยะสุดท้ายเปิดการค้าทะเลได้ กล่าวโดยสรุปนโยบายของราชวงศ์ชิงในช่วง พ.ศ.2186 - 2518 ที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองของรัฐบาลที่ต้องคอยปราบปรามประชาชนที่ต่อต้าน เพื่อรักษาระเบียบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ในด้านสังคมไทย ในช่วงสมัยพระเจ้าตากสิน รัฐบาลได้ควบคุมชาวจีนด้วยการผูกปี้ แต่เนื่องจากในช่วงรัชกาลที่ 2 จนถึงรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่ชาวจีนอพยพมาจากจีนได้มากขึ้น ต้องเพิ่มมาตรการควบคุมด้วยการเพิ่มตำแหน่งผู้ปกครองชาวจีน โดยรัฐบาลได้ดึงเอาชาวจีนที่อพยพที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำมาดำรงตำแหน่งนี้ เพื่อช่วยรัฐบาลควบคุมชาวจีนในประเทศไทย ชาวจีน

อพยพมากขึ้น บวกกับอิทธิพลตะวันตกเข้ามา มีบทบาทจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแบบเงินตรา ชาวจีนได้รวมกันเป็นสมาคมลับอันยิ่งใหญ่เพื่อช่วยเหลือกัน เกิดการรวมพลังทางด้านเศรษฐกิจ จึงกล่าวได้ว่า การรักษาเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวจีนแต่จีวคือ ถือความเป็นหนึ่งในการทำมาค้าขาย และได้กลายเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมการค้าในเมืองไทยที่มีการแพร่ขยายสืบทอดมาถึงทุกวันนี้

ปรารธนา โโกเมน (2533) ศึกษาสมาคมชาวจีนใน กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2440 - 2488 พบว่า กำเนิดของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ.2440 เป็นต้นมานั้นมีสายสัมพันธ์กันกับบริหารทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่ปัจจัยต่างๆทั้งภายในและภายนอก มีการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวของสมาคมชาวจีนก็จะมีเปลี่ยนแปลงตาม นั้นหมายถึงว่ามีปัจจัยต่างๆนั้นเป็นแรงผลักดันต่อการดำเนินงาน และเป็นตัวกำหนดลักษณะการเคลื่อนไหวของสมาคมชาวจีนให้มีความแตกต่างกันในแต่ละสมัยด้วย

อีฟลิน ลิป (Lip Evelyn) (2532) กล่าวใน พลิกตำนานความเชื่อและไสยศาสตร์จีนว่า ชาวจีนมีตำนานเกี่ยวกับประเพณีต่างๆที่ผ่านมาในอดีต มีการปฏิบัติตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ การปฏิบัติดังกล่าวมีต้นกำเนิดเกี่ยวกับความเชื่อว่าอำนาจทางธรรมชาติ มีผลกระทบต่อชะตากรรมมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเชื่อบางอย่างก็เชื่อโดยปราศจากพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

ตามความเชื่อของชาวจีน ถือว่าความตายเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ชีวิตหนึ่ง เรียกว่า "ชีวิตหยิน" และถือว่า คนเรากลับชาติมาเกิดใหม่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ส่วนจะเกิดมาดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับกรรมเก่าในอดีตของบุคคลนั้น

ชาวจีนบางกลุ่มเชื่อว่า วิญญาณบรรพบุรุษและวิญญาณของบุคคลต่างๆอยู่โลกใหม่ จะถูกปล่อยลงมายังโลกมนุษย์ในวันก่อนพระจันทร์เต็มดวงในเดือน 7 ดังนั้นประชาชนที่จะทำพิธีถวายเครื่องเส้นไหว้ เช่น มีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง ถวายเหล้าองุ่น ผลไม้ ให้แก่ปีศาจที่หิวโหยทั้งหลาย ถือว่าได้บุญกุศล

พิธีทางศาสนาจะมีพิธีสวดให้วิญญาณทั้งหลายให้กลับไปยังโลกของเขา ในพิธีกรรมจะปั้นหุ่นจำลองของพระยมขึ้นแล้วนำเครื่องเส้นไหว้ เช่น หัวหมูเผาไปวางเบื้องหน้า และมีขนมแบ่ง

ป็นเป็นก้อนรูปทรงปิรามิดสี่เหลี่ยมวางไว้เป็นเครื่องเซ่นแก่ปีศาจด้วย พิธีดังกล่าวจะทำให้เสร็จในวันที่ 30 เดือน 7 ซึ่งถือว่าเมื่อบรรดาวิญญาณปีศาจได้เสร็จสิ้นจากการหยุดพักก่อนและต้องกลับไปยังโลกของตนต่อไป

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2531) ศึกษาบูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย โดยศึกษาบูรณาการของทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พบว่า บูรณาการทางวัฒนธรรมเยาวชนจีนยอมรับวัฒนธรรมไทยบางส่วนมาผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน เช่น มีการไหว้เจ้า กราบไหว้พระโพธิสัตว์ ขณะเดียวกันก็เคารพพระพุทธรูป ทำบุญตักบาตร อุปสมบท ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ทางด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตได้แก่ การแต่งงาน เยาวชนจีนยอมรับการคารวะน้ำชาแบบจีนทำบุญตักบาตรแบบไทย พิธีเซียดเน้นการเลี้ยงโต๊ะจีนและการทำบุญตักบาตร พิธีงัดเต๊กเน้นการสวดแบบมหายานและเผาศพแบบเถรวาท

บูรณาการทางเศรษฐกิจ ชาวจีนในอดีตประสบปัญหาเรื่องรัฐนิยมในสมัยจอมพล ป. เป็นกระแสกดดัน ให้เยาวชนจีนมีแนวโน้มเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ของเมืองไทยในเวลาต่อมา เช่นเดียวกับบูรณาการทางสังคมที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวเริ่มเข้าสู่ระบบครอบครัวไทย การศึกษาและการใช้ภาษาจีนของเยาวชนจีนมีการผสมกลมกลืนเป็นอย่างไรไทยอย่างเห็นได้ชัด อาจจะสามารถได้ว่าเยาวชนมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น และถอยห่างจากชุมชนจีนแบบดั้งเดิมมากยิ่งขึ้น

บูรณาการทางการเมือง เยาวชนจีนเป็นผู้มีสิทธิของพลเมืองไทยอย่างเต็มที่แล้วในปัจจุบันนี้ ดังนั้นจึงมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับชาวไทยทั่วไป แต่ด้วยการอบรมสั่งสอนของชาวจีนรุ่นพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกหลานเอาดีทางด้านการค้าขาย จึงมีเยาวชนจีนบูรณาการเข้าสู่ระบบการเมืองน้อยกว่าระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามเยาวชนจีนที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับอาชีวะก็มีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ระบบการเมืองมากขึ้น

เดือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์ (2531) ศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรีในครอบครัวจีนในสังคมไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีจีนในชีวิตประจำวันภายในครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาถึงทัศนคติ ท่าที และความคาดหวังของสตรีจีนที่มีต่อเรื่องสถานภาพและบทบาทของคนในครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า สตรีจีนในปัจจุบันมีสถานภาพและบทบาทที่สูงขึ้นกว่าเดิมในบางเรื่อง สตรีรุ่นใหม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมบุรุษ มีสิทธิในการเลือกคู่สมรสเอง สามารถประกอบอาชีพนอกบ้านได้ มีโอกาสในการเที่ยวเตร่นอกบ้านเพิ่มขึ้น มีส่วนในการอบรมปกครองและเลี้ยงดูบุตร สตรีมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมภายในครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้ในบางครอบครัวสตรียังเป็นผู้ควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินในครอบครัว อย่างไรก็ตามแม้สตรีจีนจะเป็นที่ยอมรับในครอบครัวมากขึ้น แต่ก็มีข้อผูกพันในสองประการ คือบุตรชายยังคงมีความสำคัญมากกว่าบุตรสาว ทั้งนี้เพราะบุตรชายจะเป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไป ในขณะที่บุตรสาวไม่มีบทบาททางด้านนี้ ทำให้สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินสมบัติและการรับมรดกตกอยู่กับบุตรชายทั้งหมด และถึงแม้สตรีจีนจะมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในการช่วยเหลือครอบครัวเพิ่มขึ้น แต่หน้าที่ในการทำงานบ้านก็ยังคงเป็นภาระรับผิดชอบของสตรี

สมบูรณ สุขสำราญ (2530) ได้ศึกษาความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน สรุปได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างพุทธศาสนานิกายมหายาน เต๋า และ ขงจื้อ กับ พุทธศาสนา นิกายหินยาน สามารถสังเกตได้จากการประกอบพิธีกรรมงานศพ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาได้ชัดเจนที่สุด เพราะบุตรหลานมีความเคารพบรรพบุรุษและให้เกียรติแก่ผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย และเป็นการแสดงถึงความเชื่อทางศาสนาของผู้จัดงานศพอย่างไม่อาจปิดบังอำพรางได้ เพราะลัทธิทั้ง 2 นั้นได้มีบทบาทต่อชาวจีนในเรื่องของการบูชาบรรพบุรุษซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดพิธีศพของชาวจีน

สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ (2529) ศึกษาเรื่องโผยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย จากการศึกษาลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของประเทศจีน และลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในไทย ทำให้พบว่าชาวจีนมีค่านิยมที่เป็นแบบอย่างเฉพาะตัว และได้นำติดตัวเข้ามาเมื่ออพยพเข้ามาในสังคมไทย ค่านิยมที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นมูลเหตุสำคัญของการส่งเงินกลับประเทศทางโผยก๊วน 3 ประการคือ ความกตัญญูต่เวที แบบแผนทางเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันเองเหนือระดับครอบครัว

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการส่งเงินกลับประเทศของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย คือปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคมและการเมือง เศรษฐกิจ และเมื่อนำปรากฏการณ์การส่งเงินกลับประเทศจำลองเข้ากับทฤษฎีค่านิยมของ Parsons ได้พบว่าพฤติกรรมการส่งเงินกลับประเทศเป็นการกระทำที่สืบเนื่องมาจากค่านิยมในสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม อาศัยบูรณาการในระบบสังคมไทย

ที่สร้างสมและหล่อหลอมชาวจีนให้มีบุคลิกลักษณะเฉพาะของชาวจีนในประเทศไทย ชาวจีนเหล่านี้จำเป็นต้องแสดงบทบาท เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในค่านิยมดั้งเดิมทางด้านความกตัญญู ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การเกื้อหนุนเครือญาติและการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่นดั้งเดิม โดยมีข้อจำกัดของเงื่อนไขต่างๆ ทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองที่แปรเปลี่ยนอยู่เสมอ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับตัวหรือดัดแปลงวิธีการต่างๆ ในการส่งเงินกลับประเทศทางโพยก๊วนให้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีแนวโน้มว่าการส่งเงินกลับประเทศด้วยเป้าประสงค์ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทวดเที

ในส่วนของศาลเจ้าได้กล่าวถึงการสอนภาษาจีนตามศาลเจ้าว่า ชาวจีนได้มีการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนในอีกลักษณะหนึ่ง คือการสอนภาษาจีนตามศาลเจ้า โดยผู้ดูแลศาลเจ้าหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "เฮียกง" เป็นผู้สอนหนังสือเด็กๆ โดยใช้คัมภีร์หรือหนังสือเก่า หรือบางครั้งก็จะใช้การเล่านิทานเกี่ยวกับโบราณคดีหรือประวัติศาสตร์จีนเป็นการสอนแทน การสอนแบบนี้จะใช้ภาษาจีนสอนทั้งหมด ส่วนเรื่องของค่าเล่าเรียนนั้นก็แล้วแต่ผู้ปกครองจะให้ ความมุ่งหมายของผู้ปกครองก็เพียงแต่ให้บุตรหลานของตนเพียงแต่อ่านออกเขียนได้เท่านั้น

จ. วิลเลียม สกินเนอร์ (2529) แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ ได้ศึกษา "สังคมจีนในประเทศไทย" ซึ่งได้กล่าวถึง ลักษณะบางประการของวัฒนธรรมจีนที่ถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม จากนโยบายของรัฐกลางของอาณาจักรไทย

เอกสารได้กล่าวถึง การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ด้านพิธีงานศพที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการฝังมาเป็นการเผา สกินเนอร์ได้เขียนไว้ว่า ในสยามศตวรรษที่ 19 คนจีนส่วนใหญ่ทำการเผาศพคนตายในช่วงปี ค.ศ. 1821 - 1829 สังเกตได้ว่า คนจีน " เลิกการฝังศพและการสร้างฮวงจุ้ยราคาแพงไว้และหันมาใช้พิธีเผาศพเหมือนคนไทยทั่วไป โดยชาวจีนที่มีความแตกต่างกัน 5 พวกใหญ่ๆต่างก็มีสุสานของตน ส่วนคนจีนที่ยากจนก็ไม่มีโอกาสฝัง นอกจากเผา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 คนจีนจะเผาและนำซากส่วนที่เหลือส่วนใหญ่ฝังไว้ในวัดไทย "

คนจีนไม่เพียงแต่จะพิจารณาถึงเรื่องค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่ได้รับความเชื่อของคนไทยในเรื่องการฝังว่า เป็นการกระทำที่เหมาะสมสำหรับพวกที่ตายผิดธรรมดาเท่านั้น เช่นตายด้วยเคราะห์ร้ายหรืออุบัติเหตุ ดังนั้นภรรยาของคนจีนจึงได้โต้แย้งและทัดทานการฝัง เพื่อทำพิธีเผาศพสามีและลูกที่ล่วงลับไปแล้วด้วย

ลิป เอลิสน (Lip Evelyn) (ม.ป.ป.) กล่าวใน “ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน” ไว้ว่า ชาวจีนได้นำเทพเจ้าของศาสนาและลัทธิต่างๆมาปนเปกันจนแยกไม่ออก บางคนสวดมนต์ภาวนาทุกวันทั้งที่ไม่ว่าผู้ที่บูชาผู้นั้นคือใคร มีที่มาอย่างไร บางคนเชื่อว่า การบูชาเทพทุกองค์ในวัดจะช่วยคุ้มครองให้ชีวิตมีความสุข เพราะเขาให้ความเคารพในเทพทุกองค์และไม่ได้ทรยศต่อเทพองค์ไหน

แม้ว่าชาวจีนจะมีความสับสนในเรื่องของปรัชญาทางศาสนา แต่ยังมีสิ่งหนึ่งที่ชาวจีนไม่ได้ละเลยคือ การให้ความเคารพบรรพบุรุษพ่อแม่ของตน อีกทั้งในข้อนี้ที่ว่า เฉียงหยังสื่อหยาง หรือ "เลี้ยงดูเมื่อยัง ผังเมื่อตาย" ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญเรื่องหนึ่งของปรัชญาเรื่องนี้ แตกต่างจากศาสนาของเต๋าและพุทธที่พิธีทางศาสนาจะกระทำกันในวัดเท่านั้น แต่พิธีกรรมปรัชญาเรื่องนี้จะเริ่มตั้งแต่เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตและประกอบพิธีกรรมที่สุสาน

ตามบันทึกโบราณเกี่ยวกับพิธีนี้ เริ่มมีตั้งแต่ปี 225 ก่อน ค.ศ. เมื่อพระมหากษัตริย์หรือบุคคลชั้นสูงเสียชีวิตลงจะมีการฆ่าคนเพื่อสังเวยแก่คนตาย ชาวจีนโบราณเชื่อว่า การตายคือการต่อชีวิต การส่งสิ่งของและข้าทาสให้แก่คนตายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ความเชื่อนี้ยังคงอยู่ในปัจจุบันแม้ว่าการฆ่าคนเพื่อเช่นสังเวยจะถูกยกเลิกแล้วก็ตาม

เมื่อมีผู้อาวุโสในครอบครัวถึงแก่กรรม สมาชิกเด็กจะเชิญพระเต๋า แม่ชี หรือ พระภิกษุในศาสนาพุทธมาประกอบพิธีกรรมเพื่อส่งวิญญาณให้หลุดพ้นจากหุบเหวของขุมนรกทั้งสิบ เพื่อเกิดใหม่ พิธีศพของมหาเศรษฐีจึงยาวนานถึง 49 วันแต่ในปัจจุบัน เหลือเพียงไม่กี่วันเท่านั้น

ในบ้านเรือนของชาวจีนทั่วไป เมื่อมีการตายเกิดขึ้นญาติพี่น้องทั้งหลายจะนำผ้ามาปิดกระจกเงาทุกบานในบ้านเพื่อป้องกันไม่ให้ศพฟื้นคืนชีพขึ้นมา บุตรชายคนโตจะต้องไปที่แหล่งน้ำที่ไกลที่สุดเพื่อโยนเศษเหรียญลงไปและตักน้ำกลับมาชำระศพ ศพจะได้รับการสวมใส่เครื่องแต่งกายที่เขาชอบเป็นพิเศษเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และนำไปวางไว้บนแท่นโดยให้ปลายเท้าหันไปทางประตูหน้า แท่นพิธีประกอบด้วยธูปและตะเกียงน้ำมันวางที่ปลายเท้า มีป้ายชื่อสีขาววางไว้ระหว่างประตูและศพเพื่อแสดงว่ามีคนตายในบ้าน และเพื่อแสดงความโศกเศร้า บุตรจะไว้ทุกข์ด้วยการแต่งชุดปานสีดำ หลานจะแต่งชุดเดียวกันแต่มีผ้าสีขาวคาดเอว หลังจากนั้น 2 วันจะนำศพไปไว้ในโลงที่บรรจุข้าวสารและกระจกเงาเพื่อใช้ส่องทางสู่สวรรค์ ก่อนพิธีจะมีพิธีฝังจะนิมนต์พระมาสวดและให้ญาติพี่น้องมาค่านับเป็นครั้งสุดท้าย นอกจากนี้อาจมีการจ้างคนมาร้องไห้ในการประกอบพิธี โดยทั่วไปจะมีการสวดนานสามวัน สามคืน ชาวจีนเชื่อว่าความตายมีผลต่อญาติที่อยู่เบื้องหลัง การเลือกทำเลหลุมฝังศพจึงเป็นไปด้วยความพิถีพิถัน

ไมทยากร (ม.ป.ป.) กล่าวใน “ลัทธิเต๋า” ว่า อินเดียนเป็นเจ้าลัทธิศาสนา มีเจ้าลัทธิเกิดขึ้นมากมาย จีนอาจได้รับศาสนาไปจากอินเดียก็ได้ แต่มีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน อินเดียเคารพบูชาด้วยความกลัวแต่จีนยึดเอาบรรพบุรุษเป็นสิ่งสูงสุดเพราะมีตัวตน และมีความผูกพันกับวงศ์ตระกูล ดังนั้นจีนจึงหนักไปในทางเคารพผู้คุณมากกว่า เพราะจีนเชื่อว่า บรรพบุรุษเป็นผู้วางรากฐานให้แก่วงศ์ตระกูลเป็นผู้สร้างสมวงศ์ตระกูลให้มั่นคง รับผิดชอบต่อคนในวงศ์ตระกูล จีนจึงเคารพบูชาด้วยความกตัญญูผู้คุณ โดยการเซ่นสรวงบูชาเป็นการตอบแทน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ รวมถึงวิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยสนาม (Field Research) ในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาในวัดที่มีการประกอบพิธีกึ่งเด็กบริเวณแถบเยาวราช และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ถึงขั้นตอนของพิธีกึ่งเด็กและความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในพิธีกึ่งเด็ก รวมถึงการตีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกึ่งเด็ก โดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ทั้งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participation and Non – Participation Observation) ซึ่งสังเกตการณ์จากงานศพของกรณีศึกษา 8 ครอบครัว รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับชีวิตของกรณีศึกษาทั้ง 8 ครอบครัวจากผู้ที่มีความอาวุโส และมีความรู้ในเรื่องกึ่งเด็กโดยตรงในครอบครัว และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีศพจำนวน 2 คน ผู้ประกอบพิธีกึ่งเด็กจำนวน 2 คน พระจีนผู้มีส่วนร่วมในพิธีจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ของวัดต่างๆที่มีหน้าที่ในการประกอบพิธีจำนวน 3 คน บุคคลที่มาร่วมในพิธีศพรวมถึงบุคคลต่างๆที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม รวมถึงเจ้าภาพและที่ปรึกษาที่มีร่วมงาน 5 คน และผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมโดยทั่วไป 10 คน การนำเสนอและการวิเคราะห์เป็นการพรรณนาถึงพิธีกรรมความคิดเชื่อมโยงกับสัญลักษณ์สำคัญของครอบครัว และเครือญาติในพิธีกึ่งเด็ก

บทที่ 2

การอพยพเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้กลายเป็นแหล่งที่ชาวจีนพากันอพยพเข้ามาตั้งรกรากอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับคนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารีไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ไม่เบียดเบียนหรือจำกัดสิทธิผู้ที่ย้ายถิ่นฐานอื่น จึงทำให้ชาวจีนพากันหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยไม่ขาดระยะ และเนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่มีความขยันขันแข็ง และ ยึดอาชีพในทางการค้า จึงเป็นเหตุให้ชาวจีนเข้ามามีอิทธิพลต่อกลไกทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517:14)

นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.614) เป็นต้นมา ในดินแดนเอเชียอาคเนย์ก็ได้มีชาวจีนอพยพมาตั้งรกรากแล้ว (ชมรมนักแปลจีนแห่งประเทศไทย, 2532:46) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยตอนกลาง หรือประมาณปีคริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งตรงกับราชวงศ์หงวนของจีน (สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ, 2534 :1) โดยที่บทบาทของชาวจีนในสมัยนั้นถูกจำกัดอยู่ภายในการค้าเรือสำเภาที่เข้ามาค้าขาย ตลอดสมัยของราชอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยา ไทยและจีนจึงมีความสัมพันธ์กันในการค้า และจากการที่ไทยส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีโดยการส่งเครื่องบรรณาการนั้น เป็นการเริ่มต้นของการค้าในระบบทูตบรรณาการ การค้าระบบนี้ส่งผลให้สินค้าที่ส่งไปขายที่ประเทศจีนมีผลกำไรที่สูงค่าขึ้น เนื่องจากทางการจีนนั้นจะไม่เก็บภาษีกับเรือสินค้าที่มากับราชทูต และสิ่งที่สำคัญไปกว่านี้ คือ ระบบบรรณาการที่เรียกว่า “ การจิ้มก้อง “ และยังสามารถใช้เป็นการยืนยันตำแหน่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือ เป็นการรับรองความชอบธรรมของตำแหน่ง พระมหากษัตริย์ของไทยด้วย (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, 2532:528) จากการที่ไทยติดต่อทางการค้ากับจีนนั้น ทำให้ความสัมพันธ์ของไทยและจีนแน่นแฟ้นขึ้น ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเวลาต่อมา

ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยนั้น อพยพเข้ามาในประเทศไทยตามยุคสมัยต่างๆ ดังนี้ โดยเริ่มจาก สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยสุโขทัยซึ่งเป็นยุคแรกของการอพยพนั้น ความต้องการของชาวจีนที่เข้ามาในสยามมีจุดประสงค์หลักที่จะเข้ามาทำการค้าขายในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นชาวจีนที่เข้ามาส่วน

ใหญ่จึงเป็นพวกพ่อค้าเรือสำเภา โดยจะนำสินค้าจากประเทศจีนมาค้าขายพร้อมกับนำสินค้าพื้นเมืองจากประเทศไทยกลับไปขายยังประเทศจีน สินค้าที่ชาวจีนนำมาขาย ได้แก่ พวกภาชนะเครื่องเคลือบดินเผา ผ้าไหม เป็นต้น จากวัตถุประสงค์ที่ต้องการเข้ามาทำการค้าขายเป็นหลัก ชาวจีนในสมัยนั้นจึงมักจะยังไม่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร แต่ในสมัยอาณาจักรสุโขทัยนี้ได้มีชาวจีนโดยเฉพาะพวกช่างทำเครื่องเคลือบดินเผา ช่างต่อเรือสำเภา พ่อค้าต่างๆ ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและถาวรบ้างแล้ว ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในสมัยสุโขทัยเป็นชาวจีนที่น่าจะมาจากหลายแห่ง คือ มีทั้งจีนกวางตุ้ง จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ และจีนจากญูนาน เพราะชาวจีนจากทั้ง 4 แห่งนั้น มีประวัติเกี่ยวข้องกับภูมิภาคนี้มาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยเฉพาะเมืองกวางโจวในมณฑลกวางตุ้ง และเมืองฟูโจวในมณฑลฮกเกี้ยนนั้น เป็นแหล่งการค้ากับดินแดนโพ้นทะเลที่ผ่านเกาะไหหลำเข้ามาอ่าวไทยมาตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ฮั่น เช่นเดียวกับมณฑลญูนานซึ่งเป็นแดนทางผ่านของจีนที่เข้ามาติดต่อ และบุกรุกทั้งอาณาจักรของชนเผ่าพยูและอาณาจักรพุกามของพม่า ซึ่งมีเส้นทางม้าเร็วผ่านด่านแม่สอดมาเข้าสู่ไทยตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีเทพและนครวัดแล้ว ดังนั้นชาวจีนที่อยู่ในเมืองไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจึงน่าจะเป็นชาวจีนที่เข้ามาทั้งโดยทางบกและทางน้ำ (วินัย ผู้นำพล, 2532 : 47) ซึ่งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า พ่อค้าชาวจีนได้เข้ามาตั้งแหล่งการค้าและท่าจอดเรือหลายแห่งในบริเวณอ่าวไทย ก่อนที่ชาวไทยจะเข้ามาตั้งตัวเป็นปึกแผ่นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และคาบสมุทรมลายูใน คริสต์ศตวรรษที่ 13 (วัลภา บุรุษพัฒนา, 2517:22)

ในสมัยอยุธยา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวจีนได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทั่วไปทั้งในและนอกกำแพงเมืองกรุงศรีอยุธยา ซึ่งบริเวณที่อยู่กันมาก คือ แถวบ่อมเพชร และวัดพนัญเชิง นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวจีนยังไปตั้งหลักแหล่งอยู่ทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออก แถบบางปลาสร้อย จันทบุรี และไปอาศัยอยู่ทางตอนใต้ที่สงขลาและปัตตานี (สุภางค์ จันทวานิชและคณะ, 2534: 115) ซึ่งในสมัยนี้ไทยมีการติดต่อทางการค้ากับจีนมากขึ้น ทำให้มีชาวจีนอพยพเพิ่มเข้ามาจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

ส่วนสาเหตุของการอพยพของชาวจีนในสมัยอยุธยาพบว่า ชาวจีนส่วนมากเข้ามาเพราะการชักชวนของญาติพี่น้องที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยอยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังมีการซื้อขายชาวจีนเพื่อมาเป็นทาส หรือ ขายแรงงานเพื่อเป็นกรรมกร โดยการลักลอบนำชาวจีนเข้ามาพร้อมกับเรือ ทั้งพวกพ่อค้าและชาวจีนเองและจากคณะทูตของราชสำนักไทย การเข้ามาเพราะเกิดจากการสนับสนุนของทางการจีนเอง เนื่องจากนโยบายของประเทศจีนในสมัยนั้นได้ส่งเสริมให้พ่อ

ค้าจีนออกมารับซื้อข้าวจากไทย เพื่อแก้ปัญหาความอดอยากในแถบภาคใต้ และนโยบายของไทยที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ในระบบกึ่งรัฐกึ่งเชื้อฟัง ซึ่งนโยบายของรัฐในช่วงนั้นได้ส่งผลให้ชาวจีนนิยมมาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น (วินัย ผู้นำพล, 2532 : 49 - 50)

จากการที่มีชาวจีนจำนวนมากเดินทางออกนอกประเทศในสมัยต้นของราชวงศ์แมนจู เพื่อไปตั้งถิ่นฐานและแสวงแหล่งทำมาหากินใหม่ในดินแดนทางทิศใต้ของประเทศจีน หรือที่เป็นดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปัจจุบัน ชาวจีนที่อพยพออกมาจำนวนไม่น้อยก็เดินทางกลับประเทศ หลังจากที่แสวงทรัพย์สินอยู่ในต่างแดนได้ระยะหนึ่ง แต่ก็มีอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้กลับประเทศจีน และกลายเป็นประชากรในดินแดนใหม่เหล่านั้น (ปรารภนา โภเมน, 2533: 1) ซึ่งจำนวนของชาวจีนที่ไม่ได้กลับไปนั้นมีมากกว่าชาวจีนที่กลับไปยังประเทศของตน

ในสมัยธนบุรี ภายหลังจากที่พระเจ้าตากสินได้รวมกำลังเพื่อต่อสู้กับพม่าและปราบปรามก๊กอื่นๆ ที่ตั้งตนเป็นใหญ่ ก็ได้อาศัยกำลังคนจีนแต่จิวที่จันทบุรีเป็นกำลังในการสนับสนุน เมื่อพระองค์ได้ราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ชาวจีนจำนวนมากอพยพมาประเทศไทย เพื่อหาช่องทางทำมาหากิน (สุภาวงศ์ จันทวานิชและคณะ, 2534: 12) ซึ่งในสมัยของพระเจ้าตากสินนี้ การตั้งหลักแหล่งขนาดใหญ่ รวมทั้งตลาดของชาวจีนอาจถือเป็นการส่งเสริมเมืองหลวงให้เจริญขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือ ฝั่งธนบุรี โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ท่าเตียน เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นชาวแต่จิว ดังนั้น ชาวแต่จิวจึงมีสิทธิพิเศษมากกว่าชาวจีนอื่นๆ ส่งผลให้นโยบายของพระเจ้าตากสินดึงดูดชาวจีนแต่จิวเข้ามาสู่กรุงเทพเป็นจำนวนมาก (สกินเนอร์ แพลโดย พรธณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 19) และพระองค์ทรงให้การสนับสนุนและส่งเสริมการค้าเดินธุรกิจการค้าของชาวแต่จิวเป็นอย่างดี (ชมรมนักแปลจีนแห่งประเทศไทย, 2532 :68)

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ทรงสถาปนาเมืองหลวงใหม่ที่กรุงเทพฯ ซึ่งอยู่คนละฟากฝั่งแม่น้ำกับพระราชวังเดิมของพระเจ้าตากสิน ตรงที่เป็นเมืองท่าของชาวจีนและเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่เจริญมากในช่วงทศวรรษ 1770 (พ.ศ.2513) ตลาดของชาวจีนจึงย้ายไปอยู่บริเวณวัดสามปลื้มนอกประตูเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเรียกกันว่า สำเพ็ง และยังเป็นศูนย์กลางของชาวจีนจนถึงปัจจุบัน (สกินเนอร์ แพลโดย พรธณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529 : 22)

ในระยะต้นๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ปรากฏว่ามีคนจีนเข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลที่ 3 ซึ่งอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2368-2373 นักวิชาการชาวต่างประเทศผู้

หนึ่งได้รวบรวมตัวเลขของชาวจีนในประเทศไทย ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 3 จนถึงระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ไว้โดยประมาณดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางแสดงจำนวนชาวจีนในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2460

ปี พ.ศ.	ชาวจีน	จำนวนประชาชนทั้งหมด
2365	440,000	2,790,500
2370	800,000	3,252,650
2378	500,000	3,620,300
2397	1,500,000	6,000,000
2460	1,500,000	6,020,000

(สกินเนอร์ แปลโดย พรพนี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 68)

จากตารางข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 3 จนถึงระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ ในปี พ.ศ. 2460 จำนวนชาวจีนในประเทศไทยได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนมีจำนวนสูงถึง 1,500,000 คน และอัตราการเพิ่มของชาวจีนในประเทศไทยสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรไทยในยุคนั้นเสียอีก วิธีการที่คนจีนเข้ามายังประเทศไทยในระยะนี้ก็มาโดยเรือสำเภาเป็นส่วนใหญ่ (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517: 22)

ช่วงเวลาระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19) ปรากฏว่าชาวจีนทางตอนใต้ของประเทศจีนอพยพเข้ามาเมืองไทยเป็นจำนวนมาก สาเหตุสำคัญก็เนื่องจากได้รับแรงผลักดันจากความลำบากยากแค้นและความยุ่งยากในประเทศจีน เช่น ความอดอยากอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ และความกระทบกระทั่งอันมาจากภัยของสงครามกลางเมืองนับตั้งแต่สงครามฝิ่นและกบฏชาตินิยม (Boxer-rebellion) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองกวางตุ้ง ทำให้ดินแดนบริเวณดังกล่าวนั้นขาดความสงบสุข (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517: 3)

การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของชุมชนจีนในสมัยรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 ทำให้ชุมชนได้ขยายออกไปอีกหลายแห่งดังต่อไปนี้

1. บริเวณตั้งแต่ ใต้กำแพงแขวงพระนคร – ปากคลองผดุงกรุงเกษมด้านใต้บริเวณ วัดกาลหว่า บริเวณนี้นับเป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดของชาวจีนในกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีถนน 3 สายขนานกัน คือ ถนนสำเพ็ง เยาวราช และเจริญกรุง รวมทั้งมีซอยต่างๆ ที่เชื่อมระหว่างถนน 3 สายนี้อยู่มากมาย จึงทำให้บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีชาวจีนอาศัยอยู่แออัดมาก

2. เรือนแพบริเวณ 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เรือนแพดังกล่าวมีปรากฏให้เห็นจนถึง กลางสมัยรัชกาลที่ 5 แต่หลังจากได้มีการพัฒนาการทางคมนาคมแล้ว ได้มีการตัดถนนสายใหม่ เพิ่มขึ้น ชุมชนเหล่านี้จึงย้ายออกไปอาศัยอยู่ตามริมถนนสายใหม่ๆ แทน

3. บริเวณฝั่งธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณนี้อยู่ตรงข้ามกับถนนราชวงศ์ตอนตก แม่น้ำ เรียกกันว่า “ ฮวยจู้นลี่ ” แปลว่า ท่าเรือใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากเรือกลไฟเข้ามาเทียบขนถ่ายสินค้าที่บริเวณนี้มาแต่เดิม โดยส่วนมากแล้วจะเป็นแหล่งผลิตสินค้าและท่าเรือขนส่งสินค้า เช่น โรงสี ข้าว โรงปูนขาว เป็นต้น

4. บริเวณตลาดพลู เป็นชุมชนจีนแห่งเดียวที่เห็นได้ชัดเจนทางฝั่งธนบุรี ตั้งอยู่ใน คลองบางกอกใหญ่ หรือ คลองบางหลวง ในบริเวณนี้เป็นบริเวณที่ชาวจีนตั้งร้านขายของถาวรและ บางส่วนขายเรือขายของในคลอง และมักจะค้าขายอาหารเป็นส่วนนี้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีชาวจีนที่ ทำสวนพลูเป็นจำนวนมาก

และนอกจากบริเวณต่างๆดังกล่าวแล้ว ยังมีชาวจีนกระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ เช่น บริเวณย่านการค้าภายในกำแพงพระนครตอนใต้แถบถนนบำรุงเมือง ทุ่งนคร และแถบย่าน บางรัก (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2532: 72-74)

การปฏิรูปสังคมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) นั้น ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว คนไทยยังคงยึดมั่น ในอาชีพทำนา และชาวจีนยึดอาชีพการค้า อุตสาหกรรม และทำเหมือง รวมทั้งแรงงานที่ได้รับค่าจ้าง (สกินเนอร์ แปลโดย พรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529 : 100)

ในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ชาวตะวันตกได้เปิด กิจการรถไฟ เดินทางระหว่างประเทศจีนกับเมืองท่าต่างๆทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งเสริมให้ชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น เมื่อชาวจีนเดินทางเข้ามาในเมือง

ไทย มักจะมารวมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่งก่อน เช่น ที่กรุงเทพฯ หรือภูเก็ต แล้วจีนที่เป็นตัวแทนว่าจ้างมา คือ เจ้าแก้ว ก็จะจัดส่งไปทำงานตามแหล่งงานต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวจีนใหม่เดินทางเข้ามาในเมืองไทยส่วนมากนั้น มักจะเป็นพวกจีนกรรมกร (กุลี) ที่พวกเจ้าแก้ว ส่งนายหน้าไปเกลี้ยกล่อมว่าจ้างมาจากเมืองจีน หรือ ว่าจ้างมาจากบริษัทจัดหาคนงานของชาวจีนที่เมืองสิงคโปร์และปีนัง โดยเจ้าแก้วได้ออกค่าใช้จ่ายต่างๆตลอดจนค่ากินอยู่ และเงินสำรองล่วงหน้าแก่ครอบครัวของจีนเหล่านั้น โดยกรรมกรจีนเหล่านี้ต้องให้สัญญาในทำนองว่าจะต้องทำงานอยู่ครบกำหนดสัญญา (อาจเป็น 1-3 ปี) ถ้าหนีหายหรือบิดพลิ้วในระหว่างนั้นจะยอมให้ลงโทษอาญาวิธีการแบบนี้เรียกว่า “Indenture-labour” (กรรมกรประเภทจ่ายค่าแรงล่วงหน้า) ซึ่งนิยมแพร่หลายในเวลานั้น เมื่อทำงานครบกำหนดตามสัญญาแล้ว ชาวจีนเหล่านั้นก็จะเป็นอิสระ ในการเลือกรับจ้างทำงาน ซึ่งอาจจะรับจ้างทำงานกับนายจ้างเดิม หรือ ไปรับจ้างทำงานในที่แห่งใหม่เพื่อรวบรวมเงินกลับไปยังประเทศจีน หรือมิฉะนั้นก็เอาเงินจำนวนนี้ไปตั้งร้านขายของส่วนตัวบ้างก็ออกไปอยู่ตามหัวเมืองเพื่อจับจองซื้อที่ดินทำไร่ทำสวน จนตั้งหลักเป็นปึกแผ่น ซึ่งมักจะมีภรรยาไทยในระยะนี้ (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517:28)

ในตอนต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น ประเทศไทยได้เกิดกระแส ชาตินิยม ขึ้นเนื่องจากในสมัยนั้น ชาวตะวันตกมีกระแสความเป็นชาตินิยมที่รุนแรง ส่งผลให้คนไทยที่ไปเรียนในประเทศตะวันตกนั้น ได้รับอิทธิพลชาตินิยมมา ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านชาวจีน (สกินเนอร์ แพลโดย พรธรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 162 -164) อีกทั้งเจ้านายและข้าราชการชั้นสูงรวมทั้งนักเรียนไทยที่กลับจากการศึกษาจากยุโรปนั้น เริ่มรู้สึกถึงอิทธิพลของคนจีนในเศรษฐกิจไทย (ปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2531: 196) ส่งผลให้ใน ตอนต้นของรัชกาลที่ 6 นั้น รัฐบาลไทยได้ออกพระราชบัญญัติการถือสัญชาติไทยฉบับแรก ซึ่งคล้ายกับพระราชบัญญัติคนสัญชาติจีนในปี พ.ศ. 2452 ซึ่งยืนยันหลักการถือสัญชาติตามสายโลหิต โดยมีข้อความว่า ทุกคนที่มีบิดา เป็นคนไทย ไม่ว่าจะเกิดบนผืนแผ่นดินไทย หรือในต่างแดน ล้วนเป็นคนไทยทั้งสิ้น และข้อที่สำคัญสำหรับคนจีน ในพระราชบัญญัติ กล่าวไว้ว่า คนจีนทุกคนที่เกิดบนแผ่นดินไทยจะมีสัญชาติเป็นไทย ส่งผลให้ปัญหาที่ได้แย้งกันมานานเกี่ยวกับสัญชาติของคนจีนที่เกิดในประเทศไทย เป็นที่ยอมรับในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนั้นคนจีนจำนวนหลายแสนคนที่เกิดในไทย แต่มีบิดาเป็นชาวจีน จึงตกอยู่ในฐานะที่ต้องถือสองสัญชาติคือต้องสวมมิกัดต่อแผ่นดินจีนและไทย (สกินเนอร์ แพลโดย พรธรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 167) แต่อย่างไรก็ตาม ตลอดรัชสมัยของพระองค์นั้น ก็ไม่ปรากฏว่า ได้มีการกระทำที่เป็นการบีบบังคับชาวจีน ในด้านเศรษฐกิจผิดไปจากแนวทางของรัชกาลก่อนๆ พระประสงค์ของพระองค์ จึงทำให้ชาวจีนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านและบ้าน

เมือง โดยการผสมผสานเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น (ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2531: 199)

นโยบายต่อต้านอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจของทางราชการไทย ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ความรู้สึกชาตินิยมและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รวมถึงการว่างงานของไทย ทำให้คณะราษฎรพยายามเข้าควบคุมเศรษฐกิจของชาวจีน เช่น กำหนดให้โรงสีข้าวรับข้าวคนไทยเข้าเป็นกรรมกรครึ่งหนึ่งของกรรมกรทั้งหมดจัดให้มีการฝึกอาชีพแก่คนไทย จัดตั้งหอการค้าและโดยเฉพาะชนบทได้เริ่มพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นโดยการนำเอาระบบสหกรณ์มาใช้ ซึ่งทางราชการคาดว่าจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินของชาวนา และการลดราคาการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของชาวนาไทยจากพ่อค้าจีน (ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2531: 200)

ในช่วงของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481) ได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม ซึ่งนโยบายของรัฐในช่วงนั้นทำให้คนไทยมีบทบาททางการค้ามากขึ้น อีกทั้งยังมีการออกกฎหมายห้ามคนต่างด้าวมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน รวมทั้งอาชีพสงวนอีกกว่า 20 อาชีพ และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองยังได้มีการจำกัดถิ่นที่อยู่ของชาวต่างชาติ ทำให้ชาวจีนต้องออกจากจังหวัดต่างๆ ไปอยู่นอกเขตหวงห้าม ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจีนอย่างมาก และยังถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่ชาวจีนถูกจำกัดสิทธิทางการค้าและการตั้งแหล่งรวมถึงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของชาวจีนในประเทศไทยอีกด้วย (ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2531: 201)

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2485 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพ สำหรับคนไทย โดยกำหนดอาชีพ จำนวน 27 อาชีพ

หลังจากที่นายควง อภัยวงศ์ ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ดำเนินการแก้ไขนโยบายต่อชาวจีน โดยการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้ เฉพาะสำหรับคนไทยฉบับใหม่ ซึ่งคณะรัฐมนตรี ประกาศใช้ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2487 โดยกำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้ เฉพาะคนไทยเพียง 4 ประเภท

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ.2488 รัฐบาลประกาศให้ตัดอาชีพนายความออกไปจากอาชีพสงวน และยังสามารถยกเลิกการจำกัดถิ่นที่อยู่ของชาวจีน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวจีนได้ดำเนินธุรกิจอีกครั้ง (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2519 : 125 อ้างใน ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ, 2542: 46)

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ก่อรัฐประหารในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 นั้น และได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชาวจีนอีกครั้งหนึ่ง (สกินเนอร์ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 291) ประเทศไทยในสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491 – 2500 จึงได้ใช้ “นโยบายแทนที่” ที่มีคำขวัญเน้นว่า เศรษฐกิจไทยเพื่อไทย และ กำหนดวิธีดำเนินการสนับสนุนให้คนไทยมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น คือ

1. ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่คนไทย
2. จำกัดการทำเศรษฐกิจของคนต่างด้าว
3. การขยายบทบาทของรัฐในการอุตสาหกรรม
4. สนับสนุนทางการค้าและการเงินแก่บริษัทคนไทยที่เป็นกึ่งรัฐบาล

ปรากฏว่านโยบายแทนที่ของรัฐบาลไทยได้ทำให้เศรษฐกิจของไทยในสมัยนั้น ได้ถูกขนานนามว่า “เศรษฐกิจทุนนิยมแบบขุนนาง” เนื่องจากขุนนางไทยที่เข้าไปดำเนินงานไม่มีทักษะในการจัดการ และยังต้องพึ่งพาความร่วมมือและการดำเนินการจากนายทุนจีนสัญชาติไทย ทำให้นายทุนจีนยังคงมีอิทธิพลในการดำเนินนโยบายแทนที่ เพราะฉะนั้นการใช้นโยบายแทนที่จึงไม่ได้เป็นการขจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจีนเพื่อให้คนไทยเข้าไปแทนที่ได้อย่างสมบูรณ์ แต่กลับเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดการสร้างพันธมิตร ระหว่างผู้นำทางการเมืองไทยกับผู้นำทางการเมืองจีน

ต่อมา รัฐได้ปรับนโยบายคนจีนใหม่ในช่วงปลายทศวรรษ โดยในปี พ.ศ. 2490 ได้ใช้นโยบายผสมกลมกลืน ซึ่งนับตั้งแต่นั้นมา ทุนจีนในไทยจึงเปลี่ยนเป็นทุนอุตสาหกรรม ประกอบกับ รัฐมีนโยบายใหม่ทางเศรษฐกิจที่มุ่งส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชนและของบริษัทต่างชาติ ดังนั้น นับวันคนจีนจึงเริ่มมีบทบาทผลักดันเศรษฐกิจไทยมากยิ่งขึ้น (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ วัลยวิภา บุรุษรัตนพันธ์, 2532: 543)

ในช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2495 ทหารเข้ามาใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด การแข่งขันระหว่างกลุ่มทหาร การเมืองกลุ่มต่างๆ ทำให้กลุ่มต้องดำเนินนโยบายสร้างฐานทางเศรษฐกิจโดยการสร้างและเข้าคู่มิตรของรัฐบาล สร้างวิสาหกิจส่วนตัวและเข้าคู่มิตรธุรกิจของพ่อค้า นโยบายดังกล่าวทำให้พ่อค้าและนักธุรกิจต่างๆ ต้องมุ่งเข้ากับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อช่วยคุ้มครองผลประโยชน์ของตน และร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์บางอย่าง หลังจากปี พ.ศ. 2495 ทหารที่มีอิทธิพลทางการเมืองต่างเข้าไปเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจ และบริษัทที่ราชการอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้ พ่อค้าและนักธุรกิจเชื้อสายจีนตระกูลสำคัญๆ ต่างเข้าไปอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ของกลุ่มต่างๆ เพื่อความ

คุ้มครองและอภิสิทธิ์ในการผูกขาดสินค้าบางประเภท ในขณะที่เดียวกันก็เป็นฐานทางเศรษฐกิจให้กับทหารและกลุ่มการเมืองต่างๆ

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2502 – 2516 ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อกับสมัยของจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ได้เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและส่งเสริมการลงทุน ทำให้กลุ่มธุรกิจต่างๆ ขยายการลงทุนให้มีขนาดใหญ่ขึ้น กลุ่มธุรกิจต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มธนาคารพาณิชย์ต่างๆ เช่น ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย เป็นต้น โดยธนาคารเหล่านี้มีบริษัทในเครือขาย หรือ บริษัทที่พึ่งพิงการเงินจากธนาคารเป็นจำนวนมาก เช่น กิจการเกี่ยวกับการส่งออกข้าว ติบูก น้ำตาลทราย รวมถึงกิจการอุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่ต้องใช้ทุนมาก ในบรรดากลุ่มธุรกิจเหล่านี้มักจะเป็นกิจการที่อยู่ในมือของกลุ่มธุรกิจตระกูลต่างๆ ทั้งที่มีเชื้อสายจีนและไทยที่มีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด (ปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2531: 203)

ในปัจจุบันกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองต่างๆ ซึ่งผลที่ได้จากกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ก็มีส่วนช่วยให้ธุรกิจต่างๆ เหล่านี้ มีการพัฒนาไปอย่างสะดวกและรวดเร็วอีกด้วย

จากข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยมีอัตราสูงที่สุดในระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง การเข้ามามีอัตราสูงมาก แต่การกลับออกไปมีอัตราต่ำ ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2475-2488 มีชาวจีนเข้าเมืองไทยในอัตราต่ำมาก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และสงครามทางภาคมหาสมุทรแปซิฟิก และนโยบายของรัฐบาลไทยในการกีดกันชาวจีนเข้าประเทศ ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2489-2498 ชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นทันทีในระยะเวลาสงครามโลกยุติ ในปี พ.ศ. 2490 ได้มีการตกลงกันระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลจีน ชาวจีนได้รับอนุญาตให้เข้าประเทศไทยได้ปีละ 10,000 คน แต่พอถึงปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยได้ลดอัตราคนจีนเข้าประเทศเหลือเพียงปีละ 200 คน และ ในปีต่อมารัฐบาลได้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวสูงขึ้น ชาวจีนเข้าประเทศจึงหยุดชะงักลง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยอยู่ในประเทศไทยมาก่อน และ ได้รับอนุญาตให้กลับเข้ามาในประเทศไทยได้ (เตือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์, 2531: 33)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในภูมิภาคนี้แทบทั้งหมดมาจากจีนใต้ คือ กวางตุ้ง ฟูเจี้ยน และ กวางสี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบริเวณนี้อยู่ใกล้ชิดกับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และสภาพของภูมิ

อากาศในบริเวณภูมิภาคนี้ก็ไม่แตกต่างกับถิ่นเดิมของชาวจีนในประเทศจีน และเป็นด้วยว่าการติดต่อระหว่างจีนกับโลกภายนอกเปิดขึ้นที่เมืองท่าของมณฑลกว๋างตุ้งและฟูเจี้ยน ประกอบกับความ เป็นอยู่ของชาวจีนเหล่านี้เอง คือบริเวณจีนใต้เป็นภูเขา การเพาะปลูกทำไม่ได้ดี คนพวกนี้จึงมี อาชีพทางการประมงและล่าสัตว์ จึงพร้อมที่จะออกเดินทางไปยังหลักแหล่งอยู่ในที่ไกล ๆ ออกไป ได้ (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517: 2)

การผสมกลมกลืนของชาวจีนในไทย

ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน มีบรรพบุรุษอยู่ในภาคใต้ และภาค ตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ซึ่งมีอาชีพหลักเป็นชาวนาและมีการศึกษาน้อย การดำรงชีวิตจึงเป็นไป แบบวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนานิกายมหายาน ขงจื้อ เต๋า การ บูชาบรรพบุรุษ และการบูชาเจ้าไว้ด้วยกัน ซึ่งวัฒนธรรมของชาวจีนนั้นประกอบด้วย วัฒนธรรม 2 ส่วน คือ วัฒนธรรมชาวนา กับ วัฒนธรรมชาวจีน วัฒนธรรมชาวนานั้น เป็นวัฒนธรรมย่อยที่ พยายามจะต่อสู้กับสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ โดยการเซ่นสรวงบูชา จี ซึ่งมีการบูชาเจ้าหรือเทียน (ฟ้า) และการเซ่นไหว้วิญญาณของบรรพบุรุษ สืบทอดต่อกันมา และมีการประกอบพิธีกรรมใน ระดับครอบครัวเท่านั้น ส่วนวัฒนธรรมชาวจีนเป็นวัฒนธรรมใหญ่ที่นำหลักการในลัทธิเต๋าขงจื้อ และพุทธศาสนานิกายมหายานมาประกอบพิธีกรรม และเทศกาล ขึ้นในสังคม เพื่อสนองความ ต้องการของชุมชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อชาวจีนเหล่านี้มาอยู่ในประเทศไทยก็ได้ นำ ความเชื่อในด้านศาสนาและพิธีกรรมต่างๆเหล่านี้ติดตัวมาด้วย ประกอบกับการที่ชาวจีนเป็นนัก จารีตนิยมที่ยึดถือประเพณีอย่างเคร่งครัด จึงได้พยายามรักษาประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่น ในระยะแรก แม้ว่าชาวจีนจะได้มาอยู่ในประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป (พลศักดิ์ จิร ไกรศิริ, 2531: 27) เนื่องจากได้มีการรวมตัวของชาวจีนเป็นสมาคมเช่นต่างๆ เพื่อให้เกิดการช่วย เหลือซึ่งกันและกันในหมู่คนจีนด้วยกัน ทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนนั้น ยังคงอยู่ได้ มาจนถึงทุกวันนี้

การอพยพเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทยในช่วงก่อน ค.ศ.1893 นั้น เป็นช่วงที่มีหญิงจีน อาศัยอยู่ไม่เกินร้อยละ 3 ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาทั้งหมด เนื่องจากครอบครัวของชาวจีนอพยพ นั้นเกรงว่าจะสูญเสียสมาชิกในครอบครัวไปทั้งหมด จึงไม่ให้หญิงจีนเดินทางออกนอกประเทศ(ส กินเนอร์ แพลโดย พรธณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ, 2529: 129) ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในสมัยแรกๆ จึงมีแต่พวกผู้ชายเท่านั้น เมื่อชาวจีนอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานเข้าก็มีโอกาสแต่งงานกับหญิงไทย (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517) ลูกที่เกิดมาก็คือ “ ลูกจีน ” ซึ่งมีแม่เป็นไทย คนจีนรุ่น

แรกที่อยู่พวยพามาจากประเทศจีนนั้น ยังมีความรู้สึกเป็นจีน เพราะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบจีน แต่พวก “ลูกจีน” หรือ คนจีนรุ่นที่สองในประเทศไทย ซึ่งมีแม่เป็นไทยนั้น ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบไทยและมีความรู้สึกตลอดจนจิตสำนึกของความเป็นไทยค่อนข้างสูง คนกลุ่มนี้คือกลุ่มที่นักวิชาการบางคนมองว่าได้ผสมกลมกลืนเข้าในสังคมไทย และรับเอาวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมของตนแล้ว (อมรา พงศาพิชญ์, 2543: 143)

จากการที่ชาวจีนแต่งงานกับชาวไทย ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ช่วยทำให้เกิดการผสมผสาน วัฒนธรรมที่สำคัญคือ นโยบายของรัฐ เช่น การศึกษาในโรงเรียนไทย ในช่วงสมัยที่รัฐบาลเข้มงวดในการส่งเสริมความเป็นไทย คนจีนที่อยู่พวยพารวมทั้งลูกหลานจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในช่วงนั้นตกอยู่ในภาวะลำบาก เพราะสำนึกความเป็นจีนจากการที่เกิดในชาติพันธุ์จีนถูกแทรกแซงด้วยนโยบายรัฐไทย ที่พยายามสร้างสำนึกความเป็นไทย (อมรา พงศาพิชญ์, 2543: 152) และก่อนที่รัฐจะดำเนินนโยบายรับคนจีนเป็นอาณานิคมประชากรศาสตร์ โดยมีพระราชบัญญัติการสัญชาติไทยเป็นตัวกำหนด ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น การผสมผสานกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ ในช่วงเวลานี้เอง ศิลปวัฒนธรรมได้เป็นปัจจัยสำคัญในการผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จีนกับไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนคติต่อความเป็นอยู่ของลูกหลานจีนรุ่นต่อมา (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, 2532: 550) และปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยทำให้เกิดการผสมผสานกันได้อย่างดี คือ การยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของกันและกัน ทั้งในแง่ของวัฒนธรรมที่ทั้งจีนและไทยต่างก็นับถือศาสนาพุทธ รวมถึงค่านิยมในการยอมรับในระบบอาวุโส ฐานะตำแหน่ง ซึ่งส่งผลให้การผสมผสานทางวัฒนธรรมนั้นเป็นไปได้ง่ายยิ่งขึ้น (ปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2531: 223)

นอกจากนี้แล้ว นโยบายของรัฐบาลไทยเองก็มีส่วนช่วยทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกัน ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้เป็นการแก้ปัญหาคนกลุ่มน้อยที่มีอยู่ภายในประเทศ โดยมุ่งให้เห็นผลว่า วัฒนธรรมและความเป็นชนกลุ่มน้อยนั้นจะต้องคงเหลือให้น้อยที่สุด เมื่อมาถึงรุ่นลูกหลานก็จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แบบไทย และสามารถกลายเป็นคนไทยได้ในที่สุด วิธีการปฏิบัติเพื่อช่วยให้นโยบายผสมกลมกลืนเป็นไปได้นั้น มีทั้งวิธีการบีบบังคับโดยใช้กฎหมายเป็นสื่อ อย่างเช่นพระราชบัญญัติต่างๆ ที่พยายามเปลี่ยนแปลงคนจีนให้เป็นอาณานิคมประชากรศาสตร์ และวิธีปล่อยให้ค่อยเป็นค่อยไปโดยให้สิทธิและความเสมอภาค จนชาวจีนได้หันมายอมรับจารีตวัฒนธรรมและค่านิยมแบบไทย (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, 2532: 537) ซึ่งมีผลทำให้วัฒนธรรมจีนได้เจือจางลงด้วยเหตุของการกลืนกลายของความเชื่อทางศาสนาประการหนึ่ง

และประการต่อมาคือ สภาวะสังคมที่ต้องก้าวไปสู่ความทันสมัยของสังคมไทย ซึ่งในฐานะที่ชาวจีนได้เป็นส่วนหนึ่งของประชากรไทย จึงต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสภาวะของสังคม เช่นเดียวกับคนไทย และเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไปสู่ความทันสมัยต่อไป (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ วัลย์วิภา นุชรรัตนพันธ์, 2532: 553)

ประเภทของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย

ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย เป็นพวกที่มาจากบริเวณฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน คือ บริเวณมณฑลฟูเกี้ยน มณฑลกวางตุ้ง และเกาะไหหลำ ซึ่งบริเวณนี้ของประเทศจีนส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบทำการเพาะปลูกได้เพียงเล็กน้อย คือราวร้อยละ 7 ของพื้นที่ทั้งหมดในบริเวณนี้และมีภูเขาคั่นอยู่ ทำให้การไปมาติดต่อภายในประเทศไม่สะดวก ชาวจีนในบริเวณนี้จึงต้องอพยพออกไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในต่างประเทศ โดยทิ้งครอบครัวไว้ในประเทศจีน ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวที่อพยพไปทำมาหากินในต่างประเทศส่งเงินทองที่หาได้ไปจุนเจือครอบครัวของตนในประเทศจีนอยู่เสมอ ชุมชนชาวจีนในต่างประเทศจึงเปิดขึ้นควบคู่กันไปกับชุมชนชนชาวจีนในประเทศจีน ซึ่งเป็นครอบครัวของชาวจีนที่อพยพออกไปทำมาหากินในต่างประเทศลักษณะที่แตกต่างกัน คือ ชุมชนชนชาวจีนในบริเวณฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและเลี้ยงตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยรายได้จากธุรกิจของบรรดาหัวหน้าครอบครัวที่ไปตั้งชุมชนชาวจีนขึ้นในต่างประเทศ (วัลภา นุชรพัฒน์, 2517: 14 -15) สาเหตุนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนทางตอนใต้อพยพออกนอกประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 นั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากมณฑลทางใต้ อาจจำแนกตามภาษาพูดได้เป็น 6 กลุ่ม คือ

1. จีนแต้จิ๋ว (Teochiu) ชาวจีนพวกนี้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ตามเมืองต่างๆ ของชัวเถา และตามท้องถื่นบริเวณแม่น้ำฮั่น ในมณฑลกวางตุ้งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเรียกว่า เซาซุ คนจีนร้อยละ 56 ของคนจีนทั้งหมดในประเทศไทยเป็นพวกแต้จิ๋ว

2. จีนแคะ (Hakka) จีนพวกนี้ไม่เหมือนกับจีนแต้จิ๋ว กล่าวคือ ไม่รวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน จึงไม่มีเมืองอยู่เป็นของตนเองในประเทศจีน หากอยู่กันเป็นหมู่ๆ ตามนอกเมืองเป็นแถวทางตะวันออกเฉียงและตะวันตกจากมณฑลฮกเกี้ยนไปจนถึงกวางสี และในระหว่างช่องเขาที่เป็นแนวทาง

ไปจนถึงทางเหนือของมณฑลกวางตุ้ง ดังนั้น คนจีนบางพวกจึงถือว่าจีนแคะเป็นพวกเร่ร่อน ไม่มีหลักฐานกำพืดอย่างพวกเขา พวกแคะในประเทศไทยมีอยู่ประมาณร้อยละ 16 ของคนจีนทั้งหมดในประเทศไทย

3. จีนไหหลำ (Hainanese) จีนพวกนี้นับได้ว่าเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเกาะไหหลำ (แต่ไม่ใช่คนพื้นเมืองเดิม) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลกวางตุ้ง มาจากเกาะไหหลำตอนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพวกจีนไหหลำนี้มีอยู่ในประเทศราวร้อยละ 12 ของคนจีนทั้งหมดในประเทศไทย

4. จีนกวางตุ้ง (Cantonese) จีนกวางตุ้งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของมณฑลกวางตุ้งและตามภาคต่างๆ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลกวางตุ้งพวกกวางตุ้งมีอยู่ในประเทศไทยราวร้อยละ 7 ของคนจีนทั้งหมดในประเทศไทย

5. จีนฮกเกี้ยน (Fukienese) จีนพวกนี้อยู่ทางภาคใต้ของมณฑลฮกเกี้ยนโดยมีเมืองไห่หมิงเป็นศูนย์กลาง ในประเทศไทยมีพวกฮกเกี้ยนอยู่ประมาณร้อยละ 7 ของคนจีนทั้งหมดในประเทศไทย

6. พวกอื่นๆ ที่มาจากไต้หวันบ้าง จากเซียงไฮ้บ้าง และจากนิงโป (Ningpo) บ้าง ซึ่งรวมกันแล้วมีจำนวนประมาณร้อยละ 2 ของจำนวนคนจีนทั่วประเทศ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่มาจากมณฑลภาคใต้โดยเฉพาะในเขตมณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้งมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 95 ของชาวจีนทั้งหมดในประเทศไทย ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า ชาวจีนในมณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้งนั้น ส่วนใหญ่เป็นพวกที่อพยพมาจากดินแดนตอนเหนือสมัยราชวงศ์ฮั่น เนื่องจากมณฑลทั้งสองมีดินแดนติดต่อกับฝั่งทะเล ชาวจีนในสองมณฑลดังกล่าวจึงมีความถนัดในการใช้ทะเลติดต่อกับดินแดนภาคอื่นของจีน รวมทั้งใช้ติดต่อค้าขายกับต่างประเทศด้วย (วัลภา บุรุษพัฒน์, 2517: 14 -17)

ชาวจีนทั้งห้ากลุ่มภาษานี้ อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและมีจำนวนไม่แตกต่างกันมากนักเมื่อถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 กลุ่มภาษาแต้จิ๋ว และไหหลำ ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนี้อธิบายได้หลายประการ เหตุผลที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ชาวจีนแต้จิ๋วได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยมากกว่าชาวจีนกลุ่มภาษาอื่น ๆ ตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นต้นมา ชาว

จีนแต่จิวได้รับอนุญาตให้เข้าไปตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอยู่ในเขตพระนครได้ ต่อมาเมื่อการเปิดเมืองท่าซัวเถาขึ้นในบริเวณที่มีชาวจีนกลุ่มภาษาแต้จิ๋วและภาษาแคะอยู่กันมาก และมีเรือกลไฟแล่นไปมาระหว่างซัวเถากับกรุงเทพฯ ชาวจีนแคะได้อพยพมาทางสายเดินเรือสายนี้มากขึ้น ส่วนเมืองท่าเอหมิงในเขตฟูเกี้ยนนั้นมิได้มีเรือไปมาโดยตรงติดต่อกับกรุงเทพฯ ชาวจีนฮกเกี้ยนจึงเดินทางไปที่อื่น ชาวจีนฮกเกี้ยนที่เข้ามาทางภาคใต้ของประเทศไทยนั้นเป็นพวกที่มาทางมลายาและสิงคโปร์ ส่วนชาวจีนไหหลำนั้นเมื่อมีเรือกลไฟไปมาโดยตรงได้ระหว่างไหหลำกับกรุงเทพฯ ชาวจีนไหหลำจึงอพยพกันเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น (เต๋อเนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์, 2531: 31)

การประกอบอาชีพของชาวจีนในประเทศไทย

ชาวจีนแต่ละกลุ่มนั้นจะมักจะมีอาชีพที่แตกต่างกันไป ตามพื้นฐานความถนัดดั้งเดิมของตน ซึ่งสามารถจำแนกชาวจีนออก เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. พวกที่มีวิชาชีพและความรู้ติดตัวมา ก็จะใช้ความรู้ ความสามารถนั้นไปประกอบอาชีพ เช่น บรรดาช่างฝีมือต่างๆ เป็นต้น
2. พวกที่ไม่มีวิชาชีพ ซึ่ง มักจะประกอบอาชีพการใช้แรงงาน ในกลุ่มนี้จึงมีทั้งกรรมกรและพ่อค้า ซึ่งชาวจีนเหล่านี้ มักจะเป็นชาวจีนที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีนและมีอาชีพเกษตรกรรม

ส่วนจีนแต่จิว ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยนั้น ก็มีอาชีพต่างๆกันไป ตามความสามารถและความสำเร็จในกิจการของตน อาชีพของชาวจีนแต่จิว นั้นมีตั้งแต่กิจการใหญ่ ๆ ของชาวจีนในระดับสูงที่ประสบความสำเร็จ ในการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จนถึงกิจการของชาวจีนในระดับล่างสุด อาชีพของคนจีนในระดับสูง ได้แก่ เจ้าภาชีนายอากกร เจ้าของโรงเลื่อย โรงสี พ่อค้าที่ควบคุมการค้าสำคัญอันมีผลกำไรสูง เช่น การค้าข้าวและสินค้าพื้นเมืองอื่นๆ นำเข้าสินค้าจำพวกผ้า รวมทั้งควบคุมกิจการโรงรับจำนำ เป็นต้น ส่วนบรรดาชาวจีนแต่จิวในระดับล่างนั้น มักจะเป็นผู้ใช้แรงงาน เช่น ลูกจ้างในอู่เรือ กุฏิชุดคลอง เป็นต้น ซึ่งบรรดาชาวจีนแต่จิวเหล่านี้ มีบทบาททางเศรษฐกิจในประเทศไทยมากที่สุดก็ว่าได้ ทั้งนี้ เนื่องจากกิจการใหญ่ๆที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจนั้นตกภายใต้การดูแลของชาวแต่จิวเกือบทั้งหมด

ในบรรดาชาวจีนกลุ่มอื่นๆ นั้น ส่วนใหญ่ก็มีอาชีพคล้ายคลึงกับจีนแต้จิ๋ว คือ เป็นพ่อค้าควบคุมการค้าเฉพาะทาง อย่างเช่น จีนฮกเกี้ยนนั้นจะควบคุมกิจการด้านใบชา และเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไป จีนกวางตุ้ง ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของโรงเลื่อย โรงสีข้าว ธุรกิจก่อสร้าง และการช่างต่างๆ รวมถึงร้านค้าโลหะและเครื่องจักรกล และมีบางส่วนเป็นกรรมกรในงานก่อสร้างอีกด้วย จีนไหหลำนั้น มักมีอาชีพในระดับกลางและระดับล่าง ซึ่งได้แก่ ช่างไม้ พนักงานตามห้างฯ ร้านต่างๆ ร้านอาหาร พ่อค้าหาบเร่ และ กรรมกร ส่วนจีนแคะนั้น มักมีอาชีพในงานช่างฝีมือต่างๆ เช่น ช่างเงิน ช่างหนัง ช่างตัดเสื้อ ช่างตัดผม พ่อค้าค้าหาบเร่ และ กรรมกร เป็นต้น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2532: 75)

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวจีน ที่เข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพในประเทศไทยนั้น มีจุดมุ่งหมายในการแสวงหาทรัพย์สิน เพื่อส่งกลับไปยังประเทศจีน เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้น ในระยะแรกที่เข้ามาจึงเป็นแบบเสียเงินหมอนใบ เนื่องจากชาวจีนที่มาส่วนใหญ่นั้น เป็นชาวนาที่มีฐานะค่อนข้างยากจน และต้องการออกมาแสวงหาโชคในดินแดนต่างเมือง เมื่อชาวจีนเหล่านี้หารายได้ได้ส่วนหนึ่งแล้ว บางส่วนก็จะกลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนของตนในประเทศจีน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะตั้งรกรากและทำมาหากิน อยู่ในประเทศไทย โดยจะส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวที่อยู่ในประเทศจีน หรือรับภรรยา หรือคนในครอบครัวมาตั้งรกรากที่เมืองไทย

ความเป็นมาของชาวจีนที่เยาวราช

เยาวราชเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศไทย และยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนชาวจีนโพ้นทะเลที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มาตั้งรกราก ตั้งแต่สมัยที่ชาวจีนเริ่มอพยพเข้าตั้งรกรากฐานในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของจีนแผ่นดินใหญ่ เดินทางมาจากแต่ละมณฑลที่มีความแตกต่างในด้านภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้จนเกิดเป็นชุมชนจีนที่มีขนาดใหญ่ และถูกขนานนามว่าเป็น China Town ของเมืองไทย ปัจจุบันเยาวราชตั้งอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ระบุว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทำการโยกย้ายแหล่งชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลจากเดิมที่อาศัยรวมกันอยู่บริเวณท่าเตียนหรือพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน มาตั้งรกรากอยู่ที่ สามเพ็ง หรือ สำเพ็ง ตราบจนถึงทุกวันนี้แทน เนื่องจากพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะใช้พื้นที่บริเวณท่าเตียนในการก่อสร้างพระบรมมหาราชวัง

แผนที่เขาวราช

หมายเหตุ: รูป ■ แสดงที่ตั้งของกรรณศึกษาทั้ง 8 คน
ที่มา: <http://www.thai-d.com/siam-china/>

ภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในรัชกาลที่ 4 แล้ว กรุงเทพฯ ก็ได้มีการติดต่อทางการค้ากับต่างประเทศมากขึ้น ทำให้มีความต้องการสินค้าต่างๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากดังนั้นก็มีการสร้างโกดังเก็บสินค้าขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้แหล่งการค้าของชาวจีนได้ขยายอาณาบริเวณกว้างขวางเพิ่มมากขึ้น โดยมีอาณาเขตเริ่มตั้งแต่บริเวณ คลองโอ่งอ่าง เรื่อยยาวไปจนถึง คลองผดุงกรุงเกษม ซึ่งนับได้ว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งธุรกิจการค้าแห่งแรกของกรุงเทพฯ

ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการตัดถนนหลายสายในเพิ่มมากขึ้น โดยเริ่มจากถนนเจริญกรุงในปี พ.ศ. 2405 และถนนอื่น อย่างเช่น ถนนสำเพ็ง ถนนราชวงศ์ ถนนอนุวงศ์ ถนนทรงวาด และได้ตัดถนนเยาวราชในปี พ.ศ. 2434 ซึ่งทำให้การติดต่อค้าขายบริเวณนี้เป็นไปอย่างสะดวกและคล่องตัวมากขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจการค้าในย่านนี้มีความเจริญขึ้นตามลำดับ (สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, 2542)

ถนนเยาวราชนั้นเป็นถนนที่มีความยาว 1,430 เมตร และกว้าง 20 เมตร สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ซึ่งแต่เดิมพื้นถนนเป็นดินแข็งตัดผ่านถนนระหว่างเจริญกรุง และถนนสำเพ็ง เมื่อปี พ.ศ. 2434 ได้มีการปรับปรุงสภาพพื้นถนนให้เป็นถนนคอนกรีต ในปี พ.ศ. 2470 ซึ่งเป็นปีที่เยาวราชมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด โดยเป็นศูนย์กลางธุรกิจทุกประเภททั้งในและต่างประเทศ มีห้างสรรพสินค้าชั้นนำเกิดขึ้นหลายแห่ง ธุรกิจโรงแรม สถานบันเทิง สถาบันการเงิน ตลอดจนจวนร้านทองและร้านเพชร ซึ่งครั้งหนึ่งเยาวราชเคยเป็นบริเวณที่มีธนาคารเปิดให้บริการมากที่สุด ก่อนที่ธนาคารเหล่านั้นจะกระจายออกไปจนมีสาขาครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ตั้งแต่อดีตตราบจนถึงปัจจุบันเยาวราชนับเป็นแหล่งที่มีชาวจีนตั้งรกรากอาศัยอยู่มากที่สุดในเขตกรุงเทพมหานคร (สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, 2542)

เยาวราช หรือถนนสายมังกร ซึ่งบรรดาผู้รู้และเหล่าซินแสต่างลงความเห็นว่าถนนเยาวราชมีลักษณะถูกต้องตามหลักทำเลมังกรทอง (หลงตี้หรือเหล่งตี้) ทุกประการ ด้วยแนวถนนที่โค้งไปมาดังลำตัวมังกรนั้นเป็นที่ตั้งของร้านทองกว่า 100 ร้าน ช่วยเสริมลักษณะของมังกรทอง ส่วนหัวซึ่งอยู่บริเวณวงเวียนโอเดียนเป็นที่ตั้งของวัดไตรมิตรวิทยาราม ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ส่วนท้องเป็นที่ตั้งของธุรกิจอาหาร ส่วนท้ายหรือแพนหางมังกรคือบริเวณเวียงนครเกษม เป็นที่ชุมนุมของธุรกิจเครื่องปั้มน้ำ เปรียบเสมือนทางที่พัดโบกหางแหวน้ำ รวมทั้งลักษณะการเดินทางเดียวจากหัวไปหาง จึงคล้ายมังกรที่มีชีวิต แหวน้ำพัดไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง (สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, 2545)

ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนเยาวราช โดยเริ่มต้นจากซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา ตั้งอยู่บริเวณวงเวียนโอเดียนซึ่งสร้างขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2501-2502 เพื่อเป็นวงเวียนเชื่อมต่อระหว่างถนนเจริญกรุงกับถนนเยาวราช ซุ้มประตูดังกล่าวสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของกรุงเทพมหานคร ร่วมกับชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ เมื่อ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 การก่อสร้างนั้นทำตามแบบสถาปัตยกรรมจีนภาคเหนือ ซึ่งมีความงดงามวิจิตรบรรจงถูกต้องตามหลักฮวงจุ้ยโบราณ ซึ่งในบริเวณดังกล่าวมีสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดไตรมิตร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปทองคำที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีขนาดหน้าตักกว้าง 6 ศอก 5 นิ้ว สูง 7 ศอก 1 คืบ 9 นิ้ว และหล่อด้วยทองคำ 80% สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย

ส่วนฝั่งตรงข้ามวัดไตรมิตรนั้นเป็นมูลนิธิเทียนฟ้า ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิมที่เก่าแก่ และมีชาวจีนให้ความเลื่อมใสในความศักดิ์สิทธิ์มากที่สุดองค์หนึ่ง นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลเทียนฟ้า ที่เป็นสถานที่สงเคราะห์คนชราที่ไม่มีญาติ และยังเป็นมูลนิธิที่ให้บริการรักษาพยาบาลให้กับผู้สูงอายุในราคาถูก

การที่ถนนเยาวราชได้รับสมญานามว่าถนนสายทองคำ เป็นเพราะถนนเยาวราชเป็นย่านทองคำที่มีชื่อเสียงและยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทยซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วไป ร้านทองที่เรียงรายอยู่บนถนนจำนวนมากถึง 132 ร้าน ซึ่งรวมตัวกันเป็นสมาคมผู้ค้าทอง และเป็นผู้กำหนดมาตรฐานทองคำเพื่อเป็นหลักประกันของผู้ซื้อ พร้อมกำหนดราคาซื้อขายประจำวัน และที่สำคัญ ทองคำที่ซื้อจากเยาวราชนั้น จะมีมาตรฐานเปอร์เซ็นต์ที่แน่นอน ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

ร้านค้าทองในเยาวราชที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายและได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไป อาทิ ฮั่วเซ่งเฮง, ทองใบ, เลียงเซ่งเฮง, โชวเซ่งเฮง, ทองสุพรรณ, ทองใบเยาวราช, เซ่งเฮงหลี, โต๊ะกัง, 24 กะรัต, เล่งหงษ์, เซ่งซุ่นหลี, ยู่หลงกิมกี, ตั้งปอเฮง, จินเซ่งเฮง, ห้างทองสวิส, หลูซังฮวด, ยู่หลงกิมจี, โชวเซ่งเฮง, จินฮั่วเฮง, ทองใบเยาวราช และ ตั้งโต๊ะกัง ซึ่งเป็นร้านขายทองแห่งแรกของลำเพ็ง ตัวอาคารเป็นทรงจีนผสมยุโรป มีอายุกว่า 100 ปี มีความสวยงามสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ให้เป็นโบราณสถาน และสิ่งที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์คู่เยาวราช คือ แผ่นป้ายตัวอักษรไทยและจีนแผ่นใหญ่ของร้านทองแต่ละร้านที่แขวนกันมาแต่มนานเหลื่อมล้ำกันไปมาอย่างมีสีสัน

ลักษณะบ้านเรือนของชาวจีนในบริเวณนี้ จะมีรูปแบบเป็นอาคารพาณิชย์ที่สร้างขึ้นด้วยปูนซึ่งได้มีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่จากเดิมที่เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น อาคารพาณิชย์ที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวในปัจจุบันนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่เพื่อประกอบธุรกิจค้าขายเท่านั้นขณะที่ชาวจีนที่อาศัยอยู่เดิมต่างขยับขยายไปพักอาศัยในบริเวณพื้นที่อื่นแทน เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงความแออัดยัดเยียดในเมืองกรุง อีกทั้งถนนเยาวราชในปัจจุบันยังเป็นแหล่งประกอบธุรกิจของชาวจีนที่ลักลอบขนสินค้าจากประเทศจีนเข้ามาจำหน่ายในบริเวณดังกล่าวอีกด้วย

นอกจากร้านทองแล้ว บริเวณเยาวราชยังมีร้านขายยาแผนจีนโบราณ ยาสมุนไพร และยาบำรุงกำลัง ที่มีชื่อเสียงอยู่มากมาย และยังมีสินค้าที่ขึ้นชื่อที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงอีกประเภทหนึ่งคือ หมูแผ่น หมูหยอง ที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดลูกค้าทั้งในและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี ร้านขายหมูแผ่นเหล่านี้มีให้พบเห็นอยู่โดยทั่วไป ทั้งตามตรอกซอกซอยต่างๆ แต่ร้านที่มีชื่อเสียงและมีสาขาอยู่มากมายได้แก่ ร้านลิ้มหึงเฮียง ซึ่งเป็นร้านเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ริมถนนเยาวราชมาเป็นเวลาช้านาน

สิ่งที่โดดเด่นคู่เยาวราชอีกที่หนึ่งก็คือ ตลาดเล่งบัวเอี้ยหรือตลาดใหม่ นั่น ตั้งอยู่ซอยอิสรานุภาพซึ่งเป็นซอยเล็กๆ ที่เชื่อมต่อระหว่างถนนเจริญกรุงกับถนนเยาวราช ที่เป็นที่ตั้งของย่านการค้า มีร้านค้าจำหน่ายอาหารสด และ อาหารแห้งอยู่มากมาย ซึ่งที่รู้จักกันดีของชาวจีนโดยทั่วไป ส่วนชื่อ “เล่งบัวเอี้ย” นั้น เกิดจากการที่ตลาดแห่งนี้เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าเล่งบัวเอี้ยซึ่งเป็นศาลเจ้าที่อยู่คู่ตลาดมาเป็นเวลานานนับสิบปี ถ้าเดินเข้าจากต้นซอยทางด้านถนนเยาวราชนั้น เราจะได้พบกับร้านขายผลไม้สดนานาชนิดที่มาจากทั่วทุกมุมโลก ทั้งผลไม้ท้องถิ่น และผลไม้ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ภายในซอยแห่งนี้จะมีร้านจำหน่ายทั้งอาหารสด และอาหารสำเร็จรูปต่างๆ อยู่มากมาย และในช่วงกลางซอยนั้นยังมีร้านจวนฮุ้น ซึ่งเป็นร้านจำหน่ายพริกไทยป่นตรามือที่หนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ผลิตพริกไทยแรกของประเทศไทย

ภายในตรอกแคบๆ แห่งนี้ เราจะเห็นแผงขายอาหารสดทุกชนิด ที่วางชิดกันจนเหลือพื้นที่ให้เดินเพียงเมตรเศษๆ เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าอาหารสดในตลาดแห่งนี้เป็นอาหารสดที่ผ่านการเลือกสรรมาแล้วว่าเป็นชั้นเลิศสุด นอกจากนี้ยังมีร้านขายอาหารแห้งหลากชนิดจากเมืองจีน เช่น เห็ดหอม เป้าฮื้อ ปลิงทะเล หน่อไม้จีน หูฉลาม สมุนไพรจีน ฯลฯ มีเปิดอย่าง หมูย่าง ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อของคนวางตั้งอยู่หลายร้าน บางร้านมีอายุเก่าแก่ถึง 80 ปี ส่วนฝั่งตรงข้ามนั้น จะเป็นตลาดเก่าที่สามารถเดินทะลุไปยังสำเพ็งได้ ซึ่งตลาดแห่งนี้จะขายเฉพาะในช่วงเช้าเท่านั้น ต่างกับตลาดใหม่ที่ขายของตลอดทั้งวัน และเมื่อออกจากซอยอิสรานุภาพแล้ว จะพบร้านค้าที่จำหน่ายกระดาษ

เงินกระดาษทอง กระดาษไหว้เจ้าเครื่องเช่นไหว้ของคนจีนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนถนนฝั่งตรงข้ามนั้นเป็นที่ตั้งของวัดมังกร หรือ วัดเล่งเน่ยยี่ และถ้าเดินออกทางซอยด้านหลังนั้น จะพบกับสถานีตำรวจพลับพลาชัย ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของหีบฮอกกิง ซึ่งเป็นเทพองค์หนึ่งที่ชาวจีนให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก และในฝั่งตรงข้ามนั้น จะเป็นที่ตั้งของมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง หรือ ไตฮงกิง ซึ่งชาวจีนนิยมไปบริจาคทานกัน จึงทำให้มูลนิธิแห่งนี้มีชาวจีนเข้ามาทำบุญกันอย่างไม่ขาดสาย

ถนนเยาวราชด้านหัวมุมถนนนั้นจะมีห้างแมวดำ ในอดีตเคยเป็นห้างที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่จำหน่ายของนำเข้าจากประเทศจีนและประเทศอื่นๆ มีสินค้าให้เลือกซื้ออยู่มากมาย จึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป และในฝั่งตรงข้ามห้างแมวดำนั้นเป็นโรงแรม GRAND CHINA ชั้นล่างของโรงแรมนั้นเป็นพื้นที่ให้เช่า จึงมีร้านค้าอยู่มากมาย ซึ่งในอดีตนั้นเป็นห้างใต้ฟ้า ที่เป็นห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากแห่งหนึ่ง

อีกฝั่งหนึ่งของถนนเยาวราช จะได้พบกับแหล่งขายสินค้าที่มีชื่อว่า สะพานเหล็ก หรือที่เคยรู้จักกันในนาม “คลองถม” เป็นย่านธุรกิจที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความหลากหลายของสินค้า ความสับสนวุ่นวายของผู้คน ย่านสะพานเหล็กนี้เป็นที่ตั้งของร้านค้า ซึ่งจะมีสินค้าและเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เครื่องเสียง เครื่องเล่นเกม รวมทั้งสินค้าตามสมัยนิยม เช่น แว่นตา นาฬิกา เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องคิดเลข มีสินค้าของแท้และสินค้าทำเลียนแบบปะปนกันไป ตั้งแผงจำหน่ายในราคาถูกเป็นพิเศษ ซึ่งผู้คนเดินเลือกซื้อสินค้าเป็นจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ชาวต่างประเทศนิยมมาจับจ่ายซื้อของอีกด้วย ถัดไปจะเป็นย่านวังบูรพาซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเก่าแก่ เคยเป็นที่ตั้งของโรงภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงอยู่ 3 โรงด้วยกัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายสยามในปัจจุบัน ในปัจจุบันมีศูนย์การค้าอยู่สองแห่งด้วยกัน คือ เซ็นทรัลวังบูรพา และ เมอริคิงวังบูรพา นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารเก่าแก่อีกมากมายที่ตั้งอยู่ในบริเวณนี้ รวมถึงร้านขายผ้าที่มีแขกเป็นเจ้าของและคนไทยเป็นเจ้าของตั้งอยู่มากมาย บริเวณด้านข้างของเซ็นทรัลวังบูรพา และยังมีถนนเล็กๆหลังวังบูรพาสามารถเดินทะลุไปยังดิโอดด์สยามพลาซ่าได้อีกด้วย ส่วนบริเวณหลังวังบูรพานั้น เป็นที่ขายปืนที่มีชื่อเสียงมาช้านาน และมีชื่อเป็นที่รู้จักกันว่า “หลังวัง “

เมื่อเดินข้ามถนนหน้าเซ็นทรัลวังบูรพา เราจะเจอซอยเล็กๆซอยหนึ่ง เมื่อเดินเข้าไปจะได้พบกับ ถนนสามเพ็ง หรือ ถนนวานิช ซึ่งในปัจจุบันเป็นย่านธุรกิจที่สำคัญ และยังเป็นถนนสายโบราณที่สร้างขึ้นก่อนถนนเยาวราชเสียอีก ถนนนี้มีความกว้างของถนนเพียง 4-5 เมตร แต่มีระยะ

ทางยาวถึง 1 กิโลเมตร ซึ่งในแต่ละวันจะมีผู้คนนับหมื่นคนเดินผ่านถนนดังกล่าวเพื่อจับจ่ายสินค้าต่างๆ

ถนนวานิชมีแหล่งในการจับจ่ายสินค้าที่สำคัญๆ แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 จากสะพานหันถึงหัวเมียด (ถนนจักรวรรดิ) ช่วงที่ 2 จากถนนจักรวรรดิถึงถนนราชวงศ์ (สามเพ็ง) ซึ่งทั้งช่วงที่ 1 และ 2 เป็นย่านจำหน่ายอุปกรณ์การตัดเย็บทุกชนิดทั้งปลีกและส่ง ได้แก่ ผ้า ด้าย กระดุม ลูกบิด ฯลฯ ช่วงที่ 3 จากถนนราชวงศ์ถึงห้างทอง “ตั้งโต๊ะกัง” เป็นช่วงขายส่งของที่ระลึกหรือของชำร่วย (Gift Shop) อุปกรณ์เครื่องเขียน สินค้าเด็กเล่น สินค้าวัยรุ่น หรือสินค้าสำหรับเทศกาลคริสต์มาสปีใหม่ และช่วงที่ 4 จากร้านทองตั้งโต๊ะกังจนถึงถนนทรงสวัสดิ์เป็นย่านขายส่งสินค้าอุตสาหกรรมและกิ่งอุตสาหกรรมหลากหลายชนิด และมักขายสินค้าเพียงชนิดเดียวกันทั้งร้าน อาทิ ร่ม รองเท้า กระเป๋าถือ หมวก เชือกไนลอน โบริ ฯลฯ บริเวณใกล้ถนนเยาวพานิชจะเป็นแหล่งรวมร้านขายรองเท้าผู้หญิง ตามตรอกซอกซอยเหล่านี้ยังเป็นที่ที่ทำให้เราได้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบอาชีพและตั้งรกรากอยู่ที่นี่ การเปลี่ยนแปลงจากในอดีตก็มีแค่เพียง กุ๊หลี่ หรือ กรรมกรจีน ที่หายไปจากที่แห่งนี้เพียงเท่านั้น โดยมีกรรมกรไทยที่มาจากภาคอีสานเข้ามาทำหน้าที่แทน

บริเวณใกล้ถนนทรงสวัสดิ์จะเป็นย่านขายอัญมณี และเพชรพลอยนานาชนิด หรือ ที่รู้จักกันในชื่อ “บ้านหม้อ” ถนนเส้นนี้ เป็นถนนที่มีสินค้าหลากหลายนานาชนิดที่สามารถหาซื้อได้ในราคาถูก ทำให้ถนนสายนี้เป็นถนนที่ไม่เคยหลับ มีแต่ผู้คนเดินไปมาเพื่อจับจ่ายซื้อของ

ย่านราชวงศ์ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นถนนสายการเงินที่สำคัญ มีธนาคารชั้นนำและสถาบันการเงินหลายต่อหลายแห่งมีจุดกำเนิดบนถนนสายนี้ ก่อนที่จะขยับขยายสาขาออกไปทางเสื่อป่า และสวนมะลิที่อยู่ในบริเวณถัดออกไป และยังขยายไปสู่ย่านสีลม สาทรในยุคปัจจุบัน ถนนราชวงศ์ในยุคเฟื่องฟูจะเป็นที่ตั้งของร้านอาหาร ถนนสายแสงสีชั้นเลิศสุดของกรุงเทพฯ ทุกวันนี้ถนนราชวงศ์เป็นที่ตั้งของธุรกิจค้าปลีกและส่ง อาทิ สินค้าประเภทถุงพลาสติก วัสดุหีบห่อและบรรจุภัณฑ์ จุดที่มีความจอแจของผู้คนมากที่สุดก็คือบริเวณจุดตัดระหว่างราชวงศ์กับถนนวานิช 1 ที่มีผู้คนยืนรอข้ามถนนกันไม่เคยขาดสาย

ย่านทรงวาด ถนนทรงวาดเป็นถนนสายเลียบแม่น้ำจึงมีความสำคัญในยุคที่การค้าเดินธุรกิจ และกิจการทางการค้าจำเป็นต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการขน ส่งเป็นหลักโดยเฉพาะพืชผลการเกษตร บริษัท เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ หรือ ที่รู้จักกันในชื่อ ซี.พี. ก็ถือกำเนิดจากย่านทรงวาดนี้ใน

นาม “เจียไต๋” ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามวัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ) ถนนทรงวาดมีท่าเทียบเรือริมฝั่งเจ้าพระยาหลายแห่ง เพื่อสะดวกในการขนถ่ายสินค้า ปัจจุบันเลิกใช้ไปบ้างแล้วบ้างบางส่วนและท่าเทียบเรือที่เหลืออยู่มีบทบาทความสำคัญลดน้อยลงกว่าแต่ก่อน เหลือเพียงแต่ท่าเทียบเรือราชวงศ์ที่ยังคงความสำคัญอยู่ ซึ่งปัจจุบันเป็นท่าเรือโดยสารที่มีผู้โดยสารขึ้น-ลงที่ทำนํ้าราชวงศ์วันละประมาณ 25,000 คน อย่างไรก็ตาม ในอดีตท่าเทียบเรือราชวงศ์เคยเป็นศูนย์กลางของเรือโดยสารและขนส่งสินค้าสู่หัวเมืองชายทะเลรอบอ่าวไทย ชลบุรี จันทบุรี ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ บ้านดอน ฯลฯ ในปัจจุบันยังคงมีสถานที่สำคัญอันเป็นสัญลักษณ์ควบคู่กับถนนทรงวาดมานาน ได้แก่ มัสยิดตุลอิสลาม (สุเหร่าวัดเกาะ) เป็นมัสยิดแห่งเดียวเท่านั้นที่อยู่ในแหล่งชุมชนชาวจีน ซึ่งก่อสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วย สถาปัตยกรรมตะวันตก และยังมีโรงเรียนเผยอิงอันเป็นโรงเรียนจีนที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดยตัวอาคารของโรงเรียนสร้างขึ้นด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกเช่นเดียวกัน สิ่งที่เราสามารถพบเห็นอีกอย่างหนึ่งในถนนสายนี้ก็คือบ้านโบราณที่สร้างมาตั้งแต่สมัยโบราณมีอายุนับสิบปีอยู่เรียงรายกันหน้าโรงเรียนเผยอิง ยังคงเป็นสิ่งทีสะท้อนให้เห็นถึงชุมชนจีนในอดีตได้อย่างชัดเจน

ย่านเวียงนครเขมร ชุมชนเวียงนครเขมรมีอายุเก่าแก่วรรษาเป็นการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในยุคต้นๆ ของสำนักทรัพย์สินฯ ในอดีต เวียงนครเขมรเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นที่ชุมนุมร้านขายหนังสือชั้นนำเกือบ 10 ร้าน เช่น เขมรบรรณกิจ ผนุงศึกษา นครเขมรบุคส์ไตร์ เสริมวิทย์ บรรณาคาร พิทยาคาร เป็นต้น ในยุคทองของวรรณกรรมที่เวียงนครเขมรจะมีนักเขียนชั้นนำเดินเข้าออกเสมอ งานวรรณกรรมชิ้นสำคัญ อาทิ “พล นิกร กิมหงวน” และ “เสื่อใบ” ของ ป.อินทรปาลิต นอกจากนี้เวียงนครเขมรยังเป็นจุดกำเนิดของธุรกิจค้าวัตถุดิบโบราณของกรุงเทพฯ และเป็นศูนย์รวมร้านค้าเครื่องดนตรีชั้นนำจากต่างประเทศ ปัจจุบันเวียงนครเขมรยังพอเหลือร่องรอยแห่งร้านหนังสือ ร้านเครื่องดนตรี และร้านค้าวัตถุดิบโบราณอยู่บ้าง แต่รูปลักษณะใหม่ของเวียงนครเขมรคือ ศูนย์รวมของผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร อาทิ โม้ เครื่องชูมมะพร้าว เครื่องคั้นกะทิ รถเข็น กระทะทองเหลือง มีพ่อค้าแม่ค้ามาเดินเลือกซื้อสินค้าและต่อรองราคากันอย่างไม่ขาดสาย

ย่านเจริญกรุง เป็นร้านค้าเครื่องใช้ในพิธีแต่งงานตามประเพณีจีนที่ครบวงจรอยู่หลายร้าน มีตั้งแต่หมอน ที่นอน ชุดเจ้าสาวแบบจีน เครื่องไหว้ ตัวอักษรจีนซึ่งฮี้ (สุขสันต์คู่บ่าวสาว) ตู้เซฟ หรือแม้แต่กระโถน ซึ่งล้วนมีสีออกแดงหรือชมพูเต็มทั้งร้าน บริเวณบาทวิถีจะพบอาชีพรับจ้างปักชุนเสื้อผ้ากระจายตัวอยู่ ซึ่งเหลือเพียงแหล่งเดียวในกรุงเทพฯ เคยมีลูกค้าจากยุโรปและญี่ปุ่นมาใช้บริการ สนนราคานั้นขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงาน นอกจากนี้ก็ยังมีอาชีพรับจ้างเขียนคำอวยพร

อักษรจีน (ตุ้ยเลียง) ที่ยังยืนหยัดให้บริการอย่างภาคภูมิใจในศิลปะจากปลายฟู่กันอันชำนาญยิ่ง นอกจากนี้ในบริเวณดังกล่าวยังมีสถานที่สำคัญๆ ได้แก่ สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ โบสถ์กาลว่หา ซึ่งเป็นโบสถ์คริสต์เก่าแก่ที่สร้างด้วยสถาปัตยกรรมแบบโกธิค โรงเรียนกุหลาบวัฒนา (โรงเรียนหญิง) โรงเรียนกุหลาบวิทยา (โรงเรียนชาย) ธนาคารไทยพาณิชย์เป็นอาคารสำนักงานเก่าแก่ที่สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ซึ่งเริ่มเปิดให้บริการกับประชาชนครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2451 นอกจากนี้ยังมีตลาดค้าของเก่าที่รู้จักกันในนาม “เซียงกง” อันเป็นตลาดค้าของเก่าที่มีชื่อเสียงมากตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ซึ่งในบริเวณดังกล่าวมีศาลเจ้าเซียงกง อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนในบริเวณดังกล่าวให้ความนับถือและเคารพสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคล

ถนนเยาวราชในยามค่ำคืน จะแปรเปลี่ยนบทบาทความสำคัญจากถนนสายเศรษฐกิจเป็นถนนสายอาหารที่มีชื่อเสียงและมีจำนวนร้านอาหารที่ยาวที่สุดแห่งหนึ่ง ทั้งสองฟากฝั่งตลอดถนนเยาวราชจะเต็มไปด้วยร้านค้าจำหน่ายอาหารปรุงสำเร็จเลิศรสนานาชนิด และอาหารจีนที่เป็นที่นิยมวางขายเรียงรายเป็นแนวยาว ซึ่งแต่ละร้านได้สืบทอดฝีมือและตำรับการปรุงอาหารมาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันเยาวราชได้กลายเป็นศูนย์รวมร้านค้า แผงลอยขายซูปหุฉลาม ซูปรังนก และแหล่งจำหน่ายเกาลัดคั่วที่ขึ้นชื่อและใหญ่ที่สุดของโลก นอกจากนี้ยังมีอาหารขึ้นชื่ออีกเป็นจำนวนมาก อาทิ อาหารทะเล หุฉลาม หมูย่าง หมูสะเต๊ะฮ่องเต้ ก๋วยเตี๋ยวเป็ด บะหมี่กวางเจา น้ำเต้าหู้สูตรพิเศษ ขนมเปี๊ยะ เกาลัด กาลอจี ผู้ที่ผ่านมานิยามนี้สามารถเลือกซื้อหรือนั่งรับประทานได้ตลอด 24 ชั่วโมง ตั้งแต่ระดับภัตตาคารหรูระดับ 5 ดาว ร้านค้าตามห้องแถวริมถนน ร้านค้าตามตรอกซอกซอยต่างๆ ตลอดจนถึงแผงลอยที่ตั้งโต๊ะไว้บริการลูกค้าริมถนน

นอกจากเยาวราชจะเป็นแหล่งซื้อขายอาหารสดแล้ว ยังเป็นแหล่งจับจ่ายของคนจีนแหล่งใหญ่แห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทั้ง 2 ฟากถนน เป็นแหล่งรวมอาหารที่ใหญ่ที่สุดในย่านนี้ ซึ่งตลาดเก่าจะเป็นแหล่งจำหน่ายของสดทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นเนื้อสัตว์ผัก ผลไม้สดๆ ซึ่งจะเปิดในตอนเช้า และปิดในตอนสาย เป็นที่ทราบกันดีว่าร้านอาหาร ภัตตาคารหรู และโรงแรมชั้นนำของเมืองไทยนิยมที่จะมาหาซื้ออาหารสดที่ตลาดแห่งนี้ เพราะได้รับความเชื่อถือในเรื่องของคุณภาพอาหารที่สด และมีความสะอาด ส่วนตลาดใหม่นั้นอยู่ฝั่งตรงข้ามบริเวณตรอกอิศรานูภาพ ตั้งแต่ ถนนเยาวราช - ถนนเจริญกรุง มีผลไม้ นานาชนิดทั้งในประเทศและต่างประเทศฯ ตลอดจนอาหารสดและอาหารแห้งวางขายตลอด 24 ชั่วโมง

เยาวราช ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านธุรกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์รวมของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งวัดไทย และศาลเจ้าแบบจีนต่างๆ ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีนโพ้น

ทะเลที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมจีนต่างอยู่มากมาย เนื่องจากมีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางประเพณีจีนอยู่มากมาย เช่น ร้านขายของแต่งงาน ร้านขายรูปเทียน ร้านขายเครื่องกระดาษไหว้เจ้า เป็นต้น

จุดเด่นของเยาวราชอีกอย่างหนึ่งคือ ถนนหลายๆสายที่เชื่อมต่อกับถนนเยาวราชนั้น สามารถเดินลัดเลาะไปมาหากันได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางการค้าได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ของชุมชน ทำให้การค้าเป็นไปอย่างคล่องตัวและสะดวกมากยิ่งขึ้น

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเยาวราช

ชาวเยาวราชส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต่จิว ชาวจีนกว้างตุ้ง ชาวจีนแคะ ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนไหหลำ และชาวไทยเชื้อสายจีนอื่นๆ โดยชาวจีนแต่จิวที่อาศัยในบริเวณเยาวราชมีจำนวนมากที่สุด ชาวเยาวราชส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลัก และนิยมอาศัยอยู่ในบ้านพักที่ประกอบขึ้นไม่เป็นวัดตึกเป็นหลัก นอกจากนี้ยังนิยมอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขยาย หรือครอบครัวขนาดใหญ่ ซึ่งมีคนอาศัยอยู่ร่วมกันหลายชั่วอายุคนตั้งแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน เหลน เป็นต้น ซึ่งบทบาทของพ่อจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและมีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจและสั่งการต่างๆ ภายในบ้าน ในขณะที่สถานภาพของผู้หญิงในสังคมชาวจีนนั้นจะต่ำกว่าผู้ชาย และไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง นอกจากหน้าที่การเป็นแม่บ้าน การทำงานบ้าน และเลี้ยงดูบุตรเพียงเท่านั้น

เนื่องจากกระแสสังคมของสตรีไทยที่ต้องการเรียกร้องสิทธิของตนให้เท่าเทียมกับบุรุษ ส่งผลดีต่อสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงจีน และผู้หญิงไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย พลอยได้รับผลจากกระแสการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวไปด้วย เนื่องจากชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องปฏิบัติตามกระแสทางสังคมของประเทศที่ตนพำนักอาศัยอยู่ เพื่อมิให้ตนค้ำกับกระแสของสังคมอันเป็นการขัดต่อจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญูรู้คุณต่อประเทศที่มีพระคุณ นอกจากนี้กระแสทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมตะวันตกส่งผลให้ครอบครัวชาวจีนมีการปรับเปลี่ยนให้มีขนาดเล็กลง จากเดิมที่นิยมอยู่อาศัยเป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีคนหลายชั่วอายุคนอาศัยอยู่ร่วมกัน และรวมถึงความนิยมในการมีบุตรชายจำนวนมากๆ เพราะจะได้มีแรงงานในการช่วยงานของครอบครัว ปรับเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว และนิยมมีบุตรน้อยลงเพียง 1-2 คนเท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงดังเช่นในปัจจุบัน

สิ่งหนึ่งที่นับว่าเป็นกลิ่นอายของเยาวราชได้เป็นอย่างดีนั่นก็คือการสื่อสารด้วยภาษาจีนที่ใช้ในการสนทนาซึ่งชาวจีนมักจะส่งเสียงในการสนทนาที่ค่อนข้างดัง เมื่อชาวเยาวราชมาพบปะเจอเจอกัน มักจะทักทายกันด้วยสำเนียงภาษาจีนที่ตนคุ้นเคย และครอบครัวจีนยังคงรักษาวัฒนธรรมในด้านภาษาดังกล่าว โดยการสอนให้บุตรหลานของตนสามารถเข้าใจความหมาย และสามารถสื่อสารภาษาจีนท้องถิ่นของตน ในบางครั้งคนไทยที่ไปจับจ่ายซื้อสินค้าในบริเวณเยาวราช และได้ยินการสนทนาดังกล่าวอาจเข้าใจว่าบุคคลดังกล่าวกำลังทะเลาะกันก็เป็นได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเทศกาลต่างๆ ของจีน เราจะได้เห็นความรื่นเริง และความคึกคักของชุมชนเยาวราชมากเป็นพิเศษ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือเสน่ห์อย่างหนึ่งของเยาวราชที่อยู่คู่ฟ้าเมืองไทยมานานนับสิบปี ความเป็นชุมชนชาวจีนของเยาวราชนั้น ทำให้เราได้พบเห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวจีนในอดีตและชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน ที่ยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมจีนมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป การที่ชาวจีนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้ชาวจีนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย โดยการยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมของไทย ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างจีนและไทยด้วยสาเหตุหลายๆประการ เช่น นโยบายผสมกลมกลืนของรัฐบาลไทย การแต่งงานของชาวจีนกับชาวไทย เป็นต้น ซึ่งทำให้ลูกหลานจีนในรุ่นต่อมามีความเป็นไทยมากขึ้น

เยาวราชเป็นชุมชนชาวจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นสถานที่ที่เกิดการรวมตัวของชาวจีนเพื่อช่วยเหลือชาวจีนด้วยกัน และเป็นสถานที่ทางสังคมของการรักษาความเป็นจีน และการแสดงออกทางวัฒนธรรม ประเพณี อาหาร ชีวิต ความเป็นอยู่ ศูนย์รวมของสินค้าจีน ความสำคัญของเยาวราชในการสืบทอดประเพณีจีน การแต่งงาน (ภัตตาคารอาหาร) รวมไปถึงงานศพ (กงเต๊ก) และสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในเทศกาลต่างๆ รวมทั้งวัดและศาลเจ้าจีนที่มีอยู่ให้เห็นโดยทั่วไป

บทที่ 3

ความเชื่อเกี่ยวกับความตายและความเป็นมาของพิธีงเด็ก

พิธีกรรมสำคัญต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต นับแต่ชาวพื้นเมืองท้องถิ่น ตลอดจนคนที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ ต่างมีรูปแบบพิธีกรรมที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นนั้นๆ และไม่ว่าตนจะย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ ณ พื้นที่ใดก็ตาม ก็ยังรักษาขนบประเพณีและการประกอบพิธีกรรมของท้องถิ่นของตนเองอยู่ แม้ว่าแต่ละเชื้อชาติจะมีรูปแบบพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่ต่างมีวัตถุประสงค์หลักซึ่งประกอบด้วยพื้นฐานความเชื่อในพิธีกรรมเดียวกัน ซึ่งในแต่ละสังคมก็จะมีพิธีกรรมพิเศษเฉพาะกลุ่มของตน อาทิ พิธีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน ที่ถือเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมชีวิต (Rites of Passage) (Van Gennep, 1960: 28)

พิธีกรรมที่ทุกคนต่างประสบพบเจอตลอดระยะเวลาที่ยังคงดำรงชีวิตอยู่ ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในทุกสังคมในโลก ซึ่งก็รวมถึงความกลัวในเรื่องของวิญญาณที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมมีในสังคมต่างๆ ของโลก เมื่อคนในครอบครัวหรือคนในบ้านหรือญาติสนิทมิตรสหายเสียชีวิตไปนั้น คนในครอบครัวก็เกิดความอาลัยอาวรณ์ต่อบุคคลเหล่านั้น ซึ่งความตายนั้นมิได้ส่งผลกระทบต่อคนใกล้ชิดเท่านั้น การตายของสมาชิกในกลุ่มย่อมก่อให้เกิดความตึงเครียด และความหวาดกลัวที่แทรกซึมไปทั่วทั้งโครงสร้างของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญในด้านบทบาททางสังคมของผู้ตายที่มีต่อสังคมที่ตนดำรงอยู่เป็นหลัก หากผู้ตายยังอยู่ในวัยเยาว์ และเป็นหัวหน้าครอบครัว การเสียชีวิตย่อมต้องทิ้งภาระความรับผิดชอบ กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือการตายของบุคคลหนึ่งย่อมหมายถึงการเกิดของบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบใหม่ของอีกบุคคลหนึ่งด้วยเช่นกัน นั่นคือการเข้ามาสวมบทบาทในฐานะตัวแทนของคนที่ยากไป ดังนั้นความตายของสมาชิกคนใดก็ตามในกลุ่ม ย่อมก่อให้เกิดปฏิกิริยาของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันกว้างขวางกว่าขอบเขตของความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติเพียงเท่านั้น (ปราณี วงศ์เทศ, 2534: 174)

สังคมทุกสังคมในโลกต่างก็มีวิธีการในการแก้ไขความหวาดกลัว และความระส่ำระสายของระดับความสัมพันธ์ที่ถูกกระทบ ตลอดจนความพยายามในการหาทางกำจัดและป้องกันผลร้ายต่างๆ ที่จะเกิดตามมาหลังจากการสูญเสียของสมาชิกในสังคมตนเอง ดังจะสังเกตเห็นได้จากประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำศพ ที่ปฏิบัติกันในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น ยุคสมัย สภาพภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของแต่ละสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ ในการเชื่อมโยงระหว่างโลกที่ตนเองรู้จักกับโลกที่ดูลึกลับน่าสะพรึงกลัว

เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ที่จากไปได้อยู่อย่างสงบสุข ตามความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ตลอดจนการนึกคิดเกี่ยวกับสภาวะ สถานที่ และ รูปแบบในการดำเนินชีวิตของผู้ตายจะเป็นอย่างไรต่อไปหลังจากพ้นจากสภาพการเป็นสมาชิกในสังคมโลกคนเป็น

ขั้นตอนต่างๆ ในพิธีศพนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบความเชื่อที่ว่า ความตายมิได้เป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตโดยสมบูรณ์เท่านั้น แต่ยังเป็น การเปลี่ยนแปลงสภาพจากโลกที่อาศัยอยู่หรือจากสิ่งที่มีชีวิตอยู่ไปสู่โลกหนึ่งหรืออีกภาวะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับการแยกตัว หรือแยกคนตายออกจากคนเป็น พิธีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพ เช่น การปล่อยให้น้ำเปื้อย ให้นกกากินเหลือแต่กระดูก หรือการเผา และ พิธีการรวมตัวของผู้ตายในโลกใหม่ หรือในสภาพใหม่ที่ต่างไปจากโลกของคนเป็น

ความเชื่อเกี่ยวกับความตาย

ปราณี วงศ์เทศ (2534) ได้สรุปความเชื่อที่เกี่ยวกับความตายในพิธีศพออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ความเชื่อที่ว่าคนที่เสียชีวิตยังคงมีลักษณะความเป็นอยู่ และ ความต้องการต่างๆ ที่คล้ายกับคนเป็นเพียงแต่อยู่ และ อาศัยอยู่อีกภพหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำพิธีกรรมเช่นไหว้ อุทิศส่วนกุศล อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ที่สำคัญในการดำเนินชีวิตต่างๆ ให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายได้นำไปใช้ในโลกของคนตาย
2. ความกลัวที่เกิดจากความเชื่อว่ามีผีที่เสียชีวิตไปแล้ว ได้แปรเปลี่ยนสภาพไปเป็นดวงวิญญาณหรือผีที่อาจจะกลับมาบงกชผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะความเป็นห่วงคนหรือยังมีอาจตัดขาดจากโลกคนเป็นนี้ได้ จึงอาจหวนกลับมาก่อให้เกิดความเจ็บป่วย ความเดือดร้อน และความหวาดกลัวให้กับคนที่อยู่เบื้องหลังได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมเพื่อป้องกัน หรือทำพิธีปลัดขันธ์ความเพื่อปัดเป่าเสนียดจัญไรที่อาจเกิดจากความเป็นห่วงของคนตาย และ เพื่อเป็นการป้องกันผีร้ายไม่ให้กลับมาบงกชคนเป็น ซึ่งเราจะเห็นจากพิธีกรรมต่างๆ ที่ทำการหลอกผี หรือ พิธีกรรมอื่นๆ เพื่อให้แน่ใจว่าคนตายจะไม่หวนกลับมาที่บ้านอีก

3. ความเชื่อในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายได้รับประโยชน์สุขในโลกหน้าให้มากที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากความเคารพภักดี และความระลึกถึงด้วยความกตัญญูกตเวที

ความหมายของคำว่า “ ความตาย “

“ความตาย” ที่ปรากฏให้เห็นทั้งเป็นรูปแบบของรูปธรรม หรือ อาจเป็นนามธรรมที่ซ่อนไว้เบื้องหลังพิธีกรรม (Ritual) ในงานศพ (Funeral) โดยในแต่ละกลุ่มชนจะนับถือลัทธิพิธีเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย (Life after Death) เป็นเรื่องทางวัฒนธรรม

ในแง่ของคุณค่าของชีวิตบุคคลแล้ว การตาย หมายถึง ชีวิตนั้นถึงคราวหมดคุณค่าตัวตนในด้านสรีระร่างกาย และ ชีวิตเริ่มลดคุณค่าตัวตนทางสังคมในปัจจุบันและอนาคตไป แม้ว่าอิทธิพลสืบเนื่องจากผลงานหรือบุญบารมีเก่าจะยังคงมีอยู่บ้าง แต่ก็ค่อยๆ เสื่อมสลายและสูญไปตามกาลเวลา

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “ความตาย” หมายถึง การสิ้นใจ การสิ้นชีวิต การไม่เป็นอยู่ต่อไป การสิ้นสภาพของการมีชีวิตอยู่ การเคลื่อนไหวไม่ได้ เป็นต้น

เสฐียรโกเศศ แสดงความเห็นไว้ว่า “...ความตายเป็นความลึกซึ้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคนเป็นคนที่อยู่ร่วมกัน เห็นกันอยู่หัดๆ เมื่อมาพลัดพรากตายจากไป เราก็อาลัยและใจหาย... และเพราะเรากลัวความตาย...กลัวอะไร ก็กลัวคนตายที่เรียกว่าผีนั่นเอง กลัวว่าจะมาทำให้เราได้รับความเดือดร้อนหรือพลอยตายไปด้วย.....” (เสฐียรโกเศศ, 2539 : 18)

จะเห็นได้ว่า ความตาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความเชื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตายตามมาอีกมากมายหลายอย่าง ซึ่งส่งผลให้เกิดการประกอบพิธีกรรมศพเกิดขึ้นเพื่อสนองต่อความเชื่อต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการปกป้องตนเองให้พ้นจากความหวาดกลัวที่เกิดจากความตาย ความกลัวต่างๆ ที่กล่าวมานั้น เป็นผลสืบเนื่องจากความกลัวที่เกิดจากความเชื่อในสิ่งเร้นลับ หรือ ความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ งานศพ จึงนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ในทุกชาติ ทุกภาษา ไม่ว่าจะอยู่แห่งใดของโลก ก็ล้วนแต่มีการประกอบพิธีกรรมศพด้วยกันทั้งสิ้น

การจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ อันเป็นผลกระทบจากความตาย โดยพิธีกรรมงานศพนั้น อภิธาน สมใจ (2541) กล่าวว่า เป็นการสร้างโอกาส หรือการเปิดเวทีแสดงกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 4 ประการ ดังนี้

1. งานศพเป็นเวทีพิธีกรรม เพื่อป่าวประกาศข่าวสารอย่างเป็นทางการ และเป็นการยืนยัน การขาดสูญตัวตนของผู้ตาย ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติในทางสรีระ และ คุณสมบัติทางสังคม คือ การหมดสมาชิกภาพ และ การขาดจากกลุ่มสังคมที่(คน)เป็นอยู่จริงในด้านการกระทำหรือการ แสดงตนทางสังคม งานศพเป็นเวทีการยืนยันการสิ้นตัวตนในชีวิตนี้ จากคนเป็นสู่สภาพของคนที่ยาแล้ว (เดินทางไป) กลายเป็นชีวิตอื่น ตามความเชื่อทางลัทธิศาสนาแห่งกลุ่มตน

2. พิธีกรรมงานศพเป็นเวทียืนยันสถานภาพทางสังคมของบุคคลว่า คนที่มีชีวิตปกติจะเป็นอยู่อย่างเดิมหรือจะต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ทางสังคมภายใน และภายนอกกลุ่มภายหลังจากที่มีบุคคลเสียชีวิตเกิดขึ้น เช่น คนที่ยังมีชีวิตอยู่คนใดที่จะเข้ามารับ บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าครอบครัว หรือ จะมารับหรือทำงานในบทบาท หน้าที่แทนคนตายควบคู่กับบทบาทหน้าที่ของตนเดิมควบคู่กัน และอื่นๆ เป็นต้น

ดังนั้นงานศพจึงมีความสำคัญต่อสังคมในระดับชุมชน ในสองปัจจัยหลักด้วยกันคือ เป็น เวทียืนยันคนตายและคนเป็นพร้อม ๆ กันไป

คนที่ยังมีชีวิตอยู่จำเป็นต้องมาเข้าร่วมหรือมีสิทธิในเข้าร่วมพิธีกรรมงานศพ จึงอาจเป็น บุคคลได้ทุกประเภท และทุกระดับในแวดวงสังคมของชุมชนหนึ่งๆ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งปัจเจกชน ครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมชุมชน ผู้คนในชุมชนใกล้เคียง

รายละเอียดของพิธีการ การจัดการ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้มาร่วมงาน ทั้งในระดับบุคคล หรือกลุ่ม สถาบัน นอกจากจะเปิดเผยให้เห็นถึงคุณค่า และความหมายของตัวตนชีวิตของผู้ตายแล้ว ปรัชญา การณ์เดียวกันนั้นยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงตัวตนทางสังคมของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และสังคมแวดล้อมของพวกเขาอีกด้วย

กล่าวคือเราจะพบกับสถานภาพ ตำแหน่ง บทบาท ความมั่งคั่ง หรือหน้าตาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การบริหาร ของคนผู้ที่มีชีวิตอยู่นั้น กลุ่มสังคมกลุ่มนั้นๆ หรือ

สถาบันที่เกี่ยวข้องนั้นๆ ได้ในบรรยากาศงานศพ และกิจกรรมพิธีกรรมอื่นๆ ที่จัดให้มีขึ้นเพื่อชีวิตหลังความตาย

ในโอกาสแห่งเวทีพิธีกรรมดังกล่าวนี้ คนที่มีชีวิตอยู่จะได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในกลุ่มเครือข่ายวงศาคุณาญาติ เพื่อนฝูงมิตรสหายร่วมรุ่น และแม้แต่คนต่างรุ่น ต่างเพศ ต่างวัย อันจะนำไปสู่การสานต่อความสัมพันธ์เชิง(บวก) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่ว่าจะเป็นการเกื้อกูล เกื้อหนุนในด้านทรัพย์สินสมบัติ อำนาจบุญบารมี อารมณ์จิตใจ และข่าวสาร ความรู้ (หรือในทางกลับกัน อาจตัดญาติขาดมิตร ตัดโอกาสช่องทางซึ่งกัน)

3. พิธีศพและพิธีกรรมเพื่อคนตาย เป็นการยืนยันถึงคุณค่าของชีวิตอยู่ ความเป็นอยู่ของชีวิตนี้ และของชีวิตอื่น ตลอดจนวิถีชีวิตวัฒนธรรมประจำถิ่น

4. ในแง่กฎหมายบ้านเมือง งานศพเป็นเวทีพิธีกรรมที่ทำหน้าที่ยืนยันการหมดสถานสภาพในทางนิติบุคคลของคนตาย และในขณะเดียวกันก็เป็นการยืนยันสถานภาพทางกฎหมายของคนเป็นอีกด้วย อาทิ การเป็นหม้าย การเป็นกำพร้าบิดามารดา และการเป็นผู้สืบทอดมรดก เป็นต้น ซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้ว สถานภาพตามกฎหมายของบุคคลจะต้องเปลี่ยนไปทันทีเมื่อถูกประกาศโดยพิธีกรรมงานศพแล้ว (อาจหมายถึงเอกสาร ใบมรณะบัตร อีกด้วย) ข้อนี้งานศพจึงเป็นเวทีประกาศนิติกรรมให้สาธารณชนได้รับรู้

งานศพจึงเป็นทั้งวิถีปฏิบัติทางวัฒนธรรม คือ มีแบบแผนวิธีการที่ผู้คนจักต้องยึดถือปฏิบัติตาม และเป็นวัฒนธรรมจุดหมายปลายทาง เพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคมและชีวิตอื่นดังกล่าวมาแล้วตามสถานการณ์ และลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนนั้นๆ (อภิธาน สมใจ, 2541: 16 - 18)

นอกจากนี้ เสฐียรโกเศศ (2539) ยังได้สรุปเรื่องของการทำศพ ออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้

1). ทำพิธีเช่นไหว้อุทิศให้กับผู้ตาย โดยเข้าใจว่าผู้ตายมีลักษณะความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับคนเป็น ต่างกันที่อยู่นคนละโลกเท่านั้น

2). ทำพิธีปัดรังควาน ป้องกันผีร้ายมารบกวน พิธีที่ทำ 2 ประการนี้ ชาติป่าเถื่อนมักจะทำรวมๆ กันไปในตัว เช่น ชาวพื้นเมืองในประเทศบริติชโคลัมเบีย จะเอาอาหารไปวางไว้ที่หลุมศพ

เพื่อไม่ให้ผีกลับมาหาอาหารกินที่บ้าน เพราะจะมาทำให้คนในบ้านเจ็บป่วย ชาวอินเดียแดงพวกหนึ่งถือว่า ถ้าผู้ตายเป็นเด็กยังกินนมอยู่ ต้องจัดผ้าสองผืนหยดน้ำนมของแม่เด็กให้ชุ่ม เอาไว้ในมือศพเด็ก เพื่อผีเด็กจะได้ไม่มาหลอกหลอน เป็นต้น

3). ทำพิธีทางลัทธิศาสนา ด้วยความเคารพอาลัยระลึกถึงผู้ตาย ต้องการให้ผู้ตายได้รับประโยชน์แห่งความสุขในโลกหน้ามากที่สุดซึ่งในทางศาสนาจะทำให้ได้ อีกทั้งยังเป็นการทดแทนบุญคุณของผู้ตายด้วยความกตัญญูทเวทีกอีกด้วย (เสฐียรโกเศศ, 2539: 16)

นอกจากความเชื่อต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เรายังจะได้พบความเชื่อในพิธีศพของสังคมต่างๆ ที่มีความแตกต่างและมีความหลากหลาย ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของแต่ละประเทศ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะความเชื่อในเรื่องพิธีศพของชาวจีนเท่านั้น

งานศพของชาวจีนนั้น มีธรรมเนียมและพิธีกรรม ความเชื่อ ความศรัทธา ค่อนข้างมาก โดยทำตามหลักที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. ต้องมีฮวงจุ้ยหรือที่ฝังศพที่เลือกทำเลอย่างพิถีพิถัน
2. พิธีบรรจุศพ สีโอง ต้องทำตามธรรมเนียมของแต่ละอำเภอ
3. พิธีกึ่งเต็ก
4. การนำไปฝังที่สุสาน
5. การทำบุญหลังงานศพ
6. การไหว้บรรพบุรุษ

(จิตรว ก้อนันทเกียรติ, 2544: 15)

พิธีศพของชาวจีนนั้น เป็นพิธีที่มีวิวัฒนาการยาวนานมากกว่า 2,000 ปี โดยเริ่มจากในอดีตกาลก่อนที่ชาวจีนจะมีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณนั้น การประกอบพิธีศพของชาวจีนเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่มีระเบียบแบบแผนที่มีพิธีรีตองมากเท่าใดนัก เมื่อมีคนตายในบ้านก็นำศพนั้นไปทิ้งให้ไกลจากที่อยู่อาศัยหรือตามป่าตามเขาเท่านั้น ต่อมาในระยะหลังๆ ชาวจีนได้รับเอาอิทธิพลจากความเชื่อในเรื่องของดวงวิญญาณว่า ดวงวิญญาณของผู้ตายยังคงสิงสถิตย์อยู่ในร่างที่เสียชีวิตนั้น ดังนั้นจึงได้มีการนำศพมาผูกติดกับท่อนไม้และนำไปฝังในป่า และพิธีกรรมศพได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ จนถึงการนำศพมาใส่โลงศพแทน ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกใน

สมัยราชวงศ์เซียงแทน เมื่อประมาณ 1,000 ปี ก่อนพุทธศักราช การทำศพในสมัยนั้นมีการประกอบพิธีที่ยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยราชวงศ์จิวนั้น การประกอบพิธีกรรมศพมีระยะเวลายาวนานถึง 7 เดือน ซึ่งกล่าวกันว่า พิธีศพของกษัตริย์ในสมัยนั้นจะต้องมีเจ้านครต่างๆมาเข้าร่วมในพิธี และภายในโลงศพจะมีการบรรจุข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่มีค่าเอาไว้ด้วย ตลอดจนการฝังข้าราชการบริพารทั้งเป็นเพื่อส่งไปเป็นข้ารับใช้ในภพหน้า (พจนานถ เกสจินดา, 2518: 121)

จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์เซี่ย หรือเมื่อประมาณ 3,780 ปีก่อน เริ่มมีการให้ความสำคัญกับศพมากขึ้น โดยจะต้องทำพิธีศพให้ดี ในสมัยนี้จึงเริ่มมีการเอาศพใส่โลง และทำพิธีกรรมก่อนที่จะนำไปฝัง และหลังจากนั้น 500 ปี ในสมัยของราชวงศ์โจว ขุนนางชั้นสูงผู้สำเร็จราชการ ชื่อ โจววงจี้ตัน ได้เป็นบุคคลแรกที่คิดและกำหนดประเพณีต่างๆ เช่น

- ประเพณีแต่งงาน ซึ่งมีข้อห้ามไม่ให้คนแซ่เดียวกันแต่งงานกันเอง เนื่องจากเชื่อว่าคนที่มีแซ่เดียวกันนั้น มีบรรพบุรุษมาจากที่เดียวกัน
- ประเพณีการเข้าเฝ้ากษัตริย์
- การกำหนดพระโอรสของมเหสีเอกเป็นรัชทายาท

รวมทั้งธรรมเนียมในเรื่องของการจัดงานศพที่ต้องทำให้ดีที่สุด และ ยังถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย

นอกจากนี้ โจววงจี้ตัน ยังให้ถือธรรมเนียม เมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์ พระศพนั้นจะต้องใส่โลงที่ทำจากไม้เนื้อแข็ง 4 ชั้น พร้อมใส่เครื่องใช้ที่จำเป็น ลงไปด้วย และจะทำพิธีฝังก็ต่อเมื่อสิ้นพระชนม์ไปแล้ว 7 เดือน

ส่วนระดับเจ้าเมือง โลงศพให้เป็นไม้เนื้อแข็ง 3 ชั้น และทำการฝังเมื่อครบ 5 เดือน ระดับขุนนาง ใส่โลงศพไม้เนื้อแข็ง 2 ชั้น และทำการฝังเมื่อครบ 3 เดือน และระดับบัณฑิต ใส่โลงไม้เนื้อธรรมดาชั้นเดียว และทำการฝังเมื่อครบ 1 เดือน

นอกจากนี้ยังมีพิธีการไว้ทุกข์ เช่น การไว้ทุกข์พ่อแม่ต้องไว้ทุกข์นาน 3 ปี และในช่วง 3 เดือนแรกให้กินแต่ข้าวต้ม เป็นต้น (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2544: 16)

ในช่วงก่อนสมัยขงจื้อ (551 - 479 ก่อน ค.ศ.) ความเชื่อในเรื่องโลกหน้าที่ต้องมีการฝัง ข้าราชการบริหารเพื่อตามไปรับใช้นั้นได้รับความนิยมลดลงตามลำดับ และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ พิธีกรรมมาเป็นกรับนุ่นคนที่แต่งองค์ทรง เครื่องบอหน้าที่ต่างๆ กันไป เพื่อนำมาฝังลงไปแทน มนุษย์ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากอีกอย่างหนึ่ง คือ อนุสาวรีย์ของมนุษย์ใน สุสานจีนซีฮ่งเต้ หรือ ฉินสื่อหวงตี้ (259 - 210 ก่อน ค.ศ.) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ฉินนั่นเอง อีกทั้งพิธีกรรมนั้นก็เริ่มมีพัฒนาการทางพิธีกรรมที่เป็นระบบขึ้นในยุคฉินตะวันออก ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ คณะสงฆ์จีนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยจะแบ่งการสวดออกเป็นสองรอบ คือ ในช่วงกลางวันคณะสงฆ์ จะเริ่มจากการตั้งมณฑลพิธีเพื่อประกอบพิธีต่างๆ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย และในช่วงกลางคืน จะมีพิธีขอขมาโทษที่ผู้ตายได้กระทำเอาไว้ และในยุคดังกล่าวนับเป็นยุคที่ความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ย แพร่หลายอย่างมาก ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า “ยุคทองของพิธีกรรมความตายก็ว่าได้” (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542: 70)

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฮั่น พิธีการฝังศพยังคงคล้ายกับราชวงศ์จิ่ว แต่ได้คำนึงถึงผลดีผลร้ายที่จะเกิดแก่ศพมากขึ้น โดยจะพิจารณาถึงความมืดความสว่าง ทิศทางลมและแม่น้ำ เพื่อให้ศพ อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นผลมาจากลัทธิเต๋า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อถึงทำเลในการฝังว่ามีผลต่อลูก หลานในอนาคตอีกด้วย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้เป็นต้นเหตุของความเชื่อเรื่อง ฮวงจุ้ย มาจนถึง ปัจจุบัน (พจนานถ เกสจินดา, 2518: 171)

นอกจากนี้ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 จีนยังได้ขุดพบหลุมศพโบราณ อายุประมาณกว่า 3,000 ปี เป็นหลุมศพที่มีขนาดกว้าง 3x4 เมตร รูปหลุมมีลักษณะคล้ายหั่วกะโหลก ภายในมีโคตร กระดุก 4 โครกที่น่าสนใจ โดยศพที่อยู่ตรงกลางหลุมนั้น น่าจะเป็นผู้ที่มีศักดิ์ฐานะใหญ่โต อีก 3 โครกกระดุกที่เล็กกว่านั้น น่าจะเป็นคนรับใช้ที่ถูกบังคับให้ตายตามเจ้านายไป และสิ่งที่น่าสนใจอีก อย่างหนึ่ง คือ ศพของเจ้านายนั้นถูกขนาบข้างด้วยมังกรและเสื่อที่เรียงรายด้วยเปลือกหอยกาบ อย่างดี สิ่งเหล่านี้ น่าจะสะท้อนให้เห็นความเชื่อ 2 อย่างที่มีมาตั้งแต่โบราณ คือ

1. ความเชื่อในเรื่องโลกหลังความตาย ต้องเตรียมให้พร้อม เช่น มีคนรับใช้ตามไปคอย ประนินบัติ

2. มังกร และ เสือ ยังคงเป็นสัญลักษณ์บางอย่างที่เชื่อถือเกี่ยวพันกับหลุมศพมาตั้งแต่สมัยโบราณ ที่ต่อมาได้กลายเป็นความเชื่อเรื่อง “สี่ซั้ง” หรือ สัตวเทพประจำทิศทั้ง 4 ตามหลักฮวงซุ้ย (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2544: 17-18)

ในส่วนของเรื่องการจัดพิธีศพนั้น ชาวจีนถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีศพของบรรพบุรุษ โดยที่บุตรหลานจะยอมเสียค่าใช้จ่ายเพื่อจัดพิธีศพอย่างใหญ่โต และยังมีพิธีงเด็กที่ถือได้ว่าเป็นงานระดับชุมชน ญาติมิตรและคนรู้จักจะได้มาร่วมงานอย่างคับคั่ง และถือเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะสามารถแสดงน้ำใจที่ดีต่อเจ้าภาพ และอธิษฐานกรรมให้กับผู้ล่วงลับอีกด้วย (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2531: 50)

จากความเชื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนที่มีมาตั้งแต่ในครั้งอดีตกาล และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อในลัทธิขงจื้อของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นลัทธิที่มีในอยู่จีนก่อนที่ลัทธิอื่นๆ จะเผยแพร่เข้าสู่ประเทศจีน นอกจากนี้ชาวจีนยังนับถือศาสนาพุทธ เต๋า และขงจื้อ ทำให้ความเชื่อของคนจีนนั้นมียุ่อย่างมากมาย อาทิเช่น ความเชื่อในเรื่องของความตายนั้นดังรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

- ความตาย คือ การที่ร่างกายของคนคนนั้นไม่อาจดำรงอยู่ให้เห็นในภพโลกของผู้ที่มีชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป แต่ผู้ตายก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของโลกใบนี้ และยังคงเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวของผู้เสียชีวิต (พริ้น่า บรูมฟิลด์, 2532: 47)

- การที่ชาวจีนเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วไม่ได้เป็นการดับสูญไปทั้งหมด หากแต่เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นอย่างใหม่เท่านั้น คือ การเปลี่ยนสภาพจากตัวตนที่บุคคลทั่วไปสามารถมองเห็น เป็นดวงวิญญาณที่ล่องลอยไปตามชาติภพใหม่ โดยที่ยังคงความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความต้องการที่ไม่แตกต่างกับผู้ที่มีชีวิตอยู่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของญาติพี่น้องและลูกหลานที่ต้องแสดงความกตัญญูแก่ผู้ตาย ด้วยการส่งข้าวของเครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งคนที่ตายแล้วไม่มีโอกาสได้ซื้อหาเพื่อเอาไว้ใช้สอยเองไปให้ เพื่อดวงวิญญาณของผู้ตายจะได้ใช้สอยและมีความสุขสบายขึ้น (วันนี , 2521: 26)

- ความเชื่อที่ว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ว แม้ดวงวิญญาณจะออกจากร่างไป แต่ดวงวิญญาณก็ยังคงวนเวียนไปอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งในที่ที่มีชีวิตอยู่ได้ไป จนกระทั่งเมื่อ

ครบกำหนด 7 วันและเมื่อทำพิธีงเด็กแล้วเสร็จ ดวงวิญญาณจึงจะได้ขึ้นสู่สรวงสวรรค์ (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2546)

จากความเชื่อต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นของชาวจีน ทำให้พิธีกรรมต่างๆ ของชาวจีน มุ่งเน้นถึงความสำคัญในการตอบแทนพระคุณของบรรพบุรุษ โดยการกราบไหว้บูชา ซึ่งเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการประกอบพิธีกรรมงเด็ก ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่ต้องการตอบแทนพระคุณของบุพการีเมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว ให้ได้รับความสุขสบายในภพหน้า

ซึ่งความเชื่อต่างๆ เหล่านี้สอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานของจีนที่ ส.ศิริวัชร์ (2519) กล่าวไว้ใน รักเมืองไทย (เล่ม1) ว่า ความเชื่อพื้นฐานของจีนนั้นตั้งอยู่บน สมมติฐาน ที่ว่า

1. จักรวาลและชีวิตมนุษย์เป็นสภาวะสัจย
2. ธรรมชาติแห่งสภาพความเป็นจริงที่วุ่นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หากที่อยู่ไม่ และอาจหาเหตุผล ทำความเข้าใจได้ ไม่อยู่เหนือพ้นสติปัญญาความสามารถของมนุษย์ไป
3. ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นเพราะสัมพันธ์ภาพระหว่าง หยิน และ หยาง ซึ่งชาวจีนในประเทศไทยออกเสียงว่า เอียน และ เอียง ถ้าทั้งสองนี้บรรสานสอดคล้องกัน ก็เกิดความเรียบร้อยและสมบูรณ์ หากขัดกันก็จะเกิดทุกข์ยากและภัยพิบัติ คตินี้อธิบายได้ง่ายๆ ให้มหาชน ทราบได้ ในหน้าแรก ๆ ของเรื่อง ไคเก็ก
4. ความเปลี่ยนแปลงย่อมเป็นไปตามกาลสมัยแห่งวัฏจักร ดังเช่นที่กล่าวไว้ในหน้าแรกของหนังสือ สามก๊ก ที่ว่า เดิมแผ่นดินเมืองจีนทั้งหมดนั้น เป็นสุขมาช้านานแล้วก็เป็นที่ศึก ครั้นศึกสงบแล้วก็สุข กล่าวคือ ถึงเหตุการณ์จะร้ายแรงอย่างไร ก็ไม่เลวร้ายจนถึงที่สุด คือ มีเวลาที่ดีขึ้นและเลวลง เป็นสัมพันธ์ภาพ (Relative) ไม่เป็นไปในสภาวะอันสมบูรณ์ (Absolute) การเข้าถึงสภาวะอันสมบูรณ์นั้น เป็นเรื่องของคนแต่ละคน
5. มนุษย์เป็นส่วนจุลภาค จักรวาลเป็นส่วนมหภาค หากต้องประสานและสอดคล้องซึ่งกันและกัน ถ้าย่อมรับความเชื่อพื้นฐานดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมสรุปได้ว่า

- 1). ทั้งชีวิตมนุษย์และจักรวาล มีหลักอันเป็นจริยธรรม ที่อาจนำมาประยุกต์ได้ในชีวิต โดยใช้ความคิดและสติปัญญา เพื่อหาทางเข้าใจระบบธรรมชาติ หรือ สภาวะสัตย์ดังกล่าว
- 2). เมื่อค้นหาหลักการได้แล้ว มนุษย์ควรดำเนินชีวิตตามหลักการนั้น เพื่อที่ตนเองจะได้ดำรงอยู่อย่างบรรสานสอดคล้องกับสังคม ซึ่งควรเป็นไปในรูปแบบที่สอดคล้องกับความเป็นไปในจักรวาลด้วยเช่นกัน
- 3). หากวิถีชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคล หรือแต่ละสังคม ขัดกับวิถีหรือความเป็นไปในจักรวาล จะเกิดผลร้ายต่อมนุษย์และสังคมมนุษย์
- 4.) มุนี คือ ผู้ที่เข้าใจสภาวะสัตย์แล้วมีส่วนร่วมในการแปรสภาพทางธรรมชาติ โดยการเกื้อกูลแก่คุณธรรม หรืออำนาจ ของฟ้าและดิน ให้สอดคล้องกัน (ส.ศิวรักษ์, 2519: 81-82)

นอกจากนี้ วิถีชีวิตความเชื่อต่างๆ ของคนจีนยังสามารถพบได้ทั้งในเชิงสังคมและศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนจีนได้นำติดตัวไปด้วยไม่ว่าจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานในที่ใดของโลก และเป็นสิ่งที่ทำให้คนจีนยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของตนมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานหลายพันปี

ชาวจีนเป็นชนชาติที่ถูกปลูกฝังให้ยึดมั่นในความเชื่อต่างๆ ทั้งในด้านตำนานเรื่องราวของจิตวิญญาณและเรื่องพื้นบ้านปรัมปราตามประเพณีที่สืบทอดกันมา ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่คนจีนเชื่อถือนั้น บ้างก็เป็นเรื่องราวที่ศาสตร์ความรู้ของชาวตะวันตกไม่อาจจะอธิบายถึงมูลเหตุได้ บ้างก็คิดว่าเป็นเรื่องโชคลางและความมั่งงาย แต่ก็มีบางส่วนในความเชื่อของคนจีน ที่ได้รับการพิสูจน์จนเห็นจริงได้แล้วตามหลักวิทยาศาสตร์ที่ชาวตะวันตกถือว่าเป็นสิ่งที่พิสูจน์และเชื่อถือได้ อีกหลายส่วนที่เหลือนั้นคงจะต้องรอการพิสูจน์ต่อไป บ่อยครั้งที่เราจะพบว่าชาวจีนเองก็ไม่อาจเข้าใจในความหมายที่ลึกซึ้งถึงที่มา ว่าเหตุใดตนเองถึงปฏิบัติตามกรอบประเพณีจนเป็นนิสัยที่สืบทอดกันมานานหลายศตวรรษ โดยที่พวกเขาพยายามรักษาจารีตประเพณีของตนมากกว่าที่จะเรียนรู้ถึงเหตุผลที่จะนำมาอธิบายถึงประเพณีของตน (ฟรีนา บรูมฟิลด์, 2532: 9)

ไม่ว่าชาวจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำอุปนิสัยและประเพณีของตนไปด้วย โดยที่จะพยายามรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนไว้มากบ้าง น้อยบ้างตามสภาพ วิธีการดำเนินชีวิต และความเชื่อต่างๆ ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ความเชื่อของคนจีนนั้นมีอยู่มากมาย ซึ่งก็มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันภายในชุมชนของตน บ้างก็เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าหรือความเร้นลับของโชคชะตามนุษย์ บ้างก็เป็นเรื่องที่คนภายนอกเข้าใจว่าเป็นเรื่องของโชคกลางหรือผีบางเทวดา ซึ่งไม่มีพื้นฐานความจริงเลย จะเห็นได้ชัดว่าความเชื่อทางศาสนาของคนจีนธรรมดานั้น คือ

1. เกี่ยวข้องกับความมานะพยายามที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต
2. แสดงความเคารพนับถือต่อผู้วายชนม์ไปแล้วหรือดวงวิญญาณต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน
3. พยายามที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ที่เร้นลับอันอาจเชื่อมโยงความเกี่ยวพันหรือความเกี่ยวข้องกับอนาคตของตน

ความสำคัญทั้ง 3 ประการนี้ เป็นสิ่งที่ชาวจีนเชื่อว่าพวกเขาสามารถจะบรรลุเป้าหมายเหล่านั้นได้โดยการแสดงความเคารพนับถือต่อคนตาย เพื่อให้ผู้วายชนม์เกิดความพึงพอใจและไม่กลับมารังควานผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ พิธีกรรมเพื่อคนตายจึงมีความสำคัญมากสำหรับชาวจีน หรือไม่ก็โดยการแสวงหาจุดที่ “กลมกลืน” หรือ “ความถูกต้อง” ในชีวิตประจำวัน หรือไม่ก็โดยการหาวิธีต่างๆ ให้...ถึงเทพยดา หรือ “เจ้า”ทั้งหลาย จากความเชื่อและวิถีปฏิบัติเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะประสานและสร้างชุมชนชาวจีนให้เป็นกลุ่มก้อน (ฟรีน่า บรูมฟีลด์, 2532:12)

ชาวจีนนั้นนอกเหนือไปจากการชื่นชอบในการแสวงหาโชคลาภให้กับชีวิตตนแล้ว ยังมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับคนตาย และพยายามรักษาระดับความสัมพันธ์ให้ทั้งคนเป็นและคนตายต่างก็มีความสุขด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระดับความผูกพันใกล้ชิดกับคนตายกับชนชาติอื่นแล้ว นับได้ว่าคนจีนเป็นชนชาติที่มีความรู้สึกเกี่ยวข้อง และความผูกพันกับคนตายมากกว่าชนชาติอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากการเคารพเช่นไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นตัวอย่างการกระทำที่คนจีนที่มีการศึกษาได้อธิบายว่า คนจีนมีความเคารพต่อบรรพบุรุษสูงมาก และการเช่นไหว้นี้คือสัญลักษณ์ที่แสดงว่าให้เห็นว่า คนจีนเป็นผู้ที่ยึดถือในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่นและมั่นคง แต่ในขณะเดียวกันสำหรับคนจีนในระดับชาวบ้านแล้ว การเช่นไหว้กลับ

เป็นการสะท้อนถึงความเกรงกลัวในพลังอำนาจของคนตายที่อาจจะกลับมาทำอันตราย ทำลายความสงบสุขในชีวิต ถ้าหากคนตายไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่หรือแสดงความเคารพโดยการเซ่นไหว้ ความกลัวนี้ไม่จำกัดอยู่กับผีของคนตายเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความกลัวผีเจ้าที่เจ้าทางหรือวิญญาณที่เขาเชื่อว่ามีสถิตอยู่ตามธรรมชาติ และล่องลอยอยู่ในโลกมนุษย์ โดยในบางครั้งวิญญาณเหล่านี้จะประสพพบกับมนุษย์ในขณะที่ยังเดินทางไปไม่ถึงภพหน้า (ฟรีนา บรูมฟิลด์, 2532:13)

จากข้อความข้างต้นเราอาจสรุปได้ว่า ความเชื่อ (Belief) นั้นเป็นความรู้สึกเชื่อมั่น เชื่อถือ และความศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่จะบันดาลให้เกิดสุขหรือทุกข์ได้กับตน หากตนกระทำหรือปฏิบัติต่อความเชื่อในทางที่ถูกที่ควรความสุขก็จะเกิดตามมา ในทางตรงกันข้ามหากตนได้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือละเลยอาจนำไปสู่ความทุกข์ร้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุความเชื่อดังกล่าวที่ว่า ความเชื่อจะบันดาลทุกข์สุขให้เกิดขึ้นได้นี้เอง การเช่นสรวงบูชา หรือ การกระทำใดๆ ที่จะทำให้อำนาจเร้นลับที่แอบแฝงอยู่ในแต่ละความเชื่อเกิดความพึงพอใจจึงเกิดขึ้น ความเชื่อที่มนุษย์ปฏิบัติเช่นนี้มักเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เทวดา ภูตผี และวิญญาณ เป็นต้น ความเชื่อเป็นสิ่งที่มีการปรับเปลี่ยนตามความรู้สึกนึกคิดของคนในแต่ละยุคสมัย ความเชื่อถือเช่นนี้ เรียกว่า ลัทธิผีสางเทวดา (Animism) อันเป็นคติศาสนามาตั้งแต่เดิมของมนุษย์ ก่อนที่จะวิวัฒนาการมาเป็นศาสนาอันประณีตขึ้นดังเช่นในปัจจุบัน (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2537: 51)

แม้ว่าความเชื่อถือ และการปฏิบัติในทางศาสนาของกลุ่มชนชาวจีนจะมีความแตกต่างกับของกลุ่มชนชาวไทยในหลายๆ ประการก็ตาม แต่ชาวไทยกับชาวจีนนั้นต่างก็นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน โดยชาวไทยนับถือศาสนาพุทธฝ่ายหินยานซึ่งมุ่งเน้นถึงการทำความดีมากกว่ามุ่งเน้นการสวดอ้อนวอนของพรตอสังคตีสัทธรรมเป็นสำคัญ ในขณะที่ชาวจีนทั่วทุกแห่งในโลกนั้นได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน นอกจากนั้นยังมีการผสมกลมกลืนกับหลักความเชื่อของลัทธิเต๋าและขงจื้อ โดยหลักการสำคัญของพุทธศาสนาพุทธทั้งสอง ทั้งนิกายทั้งนิกายหินยานและนิกายมหายานต่างมีความคล้ายคลึงกันเป็นอันมาก จนสามารถทำให้คนไทยกับคนจีนถือได้ว่ามีความเกี่ยวพันกันในทางศาสนาไม่ต่างอะไรกับพี่น้องกัน ทั้งนิกายหินยานและมหายานต่างก็มีขันติธรรมต่อศาสนาอื่นเช่นเดียวกัน อันนับได้ว่าเป็นอุดมคติที่แนบแน่นอยู่กับพุทธศาสนิกชนทุกคนเมื่อมีการเกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ทั้งคนไทยและคนจีนต่างก็มีความเชื่อถือต่อกันว่าวิญญาณของคนที่ตายไปแล้วนั้น สามารถปกป้องรักษาคนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ในเมื่อมีภัยอันตรายหรือมีภัยพิบัติเกิดขึ้น

และบ่อยครั้งที่เดียวที่ความเชื่อถือในเรื่องวิญญาณนี้ มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของคนโดยทั่วไปยิ่งกว่าพุทธศาสนาเองด้วยซ้ำ (กมล จันทรสรว, 2506: 499)

เมื่อจีนอพยพเดินทางเข้าไปสู่ดินแดนประเทศใหม่ ความรู้สึกที่ไม่เคยชิน ทำให้มีความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย จึงทำให้ชาวจีนหันมาพึ่งพาสังคักดีลิตีและเทพเจ้าเป็นหลักเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจของพวกเขา เป็นเหตุให้ชาวจีนนิยมไหว้เจ้าเพื่อให้ชีวิตมีความสุข (ตัวน ลี เซิง, 2543: 13) การที่คนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยนั้น ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างความเป็นจีนและความเป็นไทย ทำให้พิธีกรรมของคนจีนนั้นมีการนำความเป็นไทยเข้ามาผสมผสานกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อของจีนและไทยที่เข้ากันได้เป็นอย่างดี เราจะเห็นได้จาก พิธีงเด็ก ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อชาวจีนอย่างมากพิธีหนึ่ง ซึ่งมีการดัดแปลงขั้นตอนต่างๆให้ สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยอีกด้วย

เราจะเห็นได้ว่า ระบบความเชื่อของชาวจีนที่เป็นบรรพบุรุษของชาวจีนโพ้นทะเลในกรุงเทพมหานครนั้นมีลักษณะเป็นความเชื่อแบบสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการยอมรับระบบความเชื่อหลายอย่างรวมกัน ซึ่งมาจากแหล่งที่แตกต่างกัน โดยการผสมผสานจนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะความเชื่อเหล่านี้ขึ้นอยู่กับศาสนาและลัทธิ มีบทบาทอย่างมากต่อสังคมวัฒนธรรมรวมถึงความเป็นอยู่ของชาวจีน ในด้านของความเชื่อมั่นทางจิตใจ การบูชาบรรพบุรุษจึงเป็นความเชื่อพื้นฐานของชาวจีน ที่เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2531) ซึ่งก็ถือได้ว่าการบูชาบรรพบุรุษนั้นเป็นศาสนารูปแบบหนึ่ง เพราะเป็นการบูชาผีที่เกิดจากวิญญาณของคนที่ยายแล้ว ทั้งนี้รวมทั้งการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีน และการกราบไหว้แสดงความเคารพต่อผีปู่ตาในภาคอีสาน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผีบรรพบุรุษผู้อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเป็นคนแรก และผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านก็มีความยำเกรง มีพิธีแสดงความกตัญญูรู้คุณและกราบไหว้สืบทอดมาชั่วลูกชั่วหลาน (สมบุญรัตน์ สุขสำราญ, อมรา พงศาพิชญ์ และศิวาพร ลีตะฐาน, 2533)

ความหมายของงเด็ก

ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับปี พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของ “งเด็ก” หมายถึง การทำบุญให้แก่ผู้ตายตามพิธีของนักบวชในพระพุทธศาสนา แห่งนิกายจีน และญวน

“งเด็ก” (功德) นั้น เกิดจากการนำคำที่มีความหมายสองคำมารวมกัน คือ คำว่า “ง” (功) และ คำว่า “เด็ก” (德) :

คำว่า “กง” มีความหมายว่า การกระทำในสิ่งที่ถูก ที่ชอบ ที่เป็นประโยชน์แทนวิญญานผู้ตาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้ตายไปสู่สุคติ

ส่วนคำว่า “เด็ก” นั้น มีความหมายว่า กุศลที่เกิดจากการทำความดีซึ่งมีผลทำให้อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้ผู้ตายได้พบความสุขที่แท้จริง

ดังนั้น คำว่า “กงเด็ก” จึงมีความหมายว่า บุญคุณ หรือการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วให้ไปสู่สุคติ (ประยงค์ อนันทวงศ์, 2525: 77)

คำว่า “กงเด็ก” เป็นคำแปลจากบุญคุณของพระสูตร คือ ทำบุญ และอุทิศให้แก่ผู้ตายต่อมาได้ใช้เป็นศัพท์เฉพาะในพิธีศพของสงฆ์ เนื่องจากชาวจีนนิยมประกอบพิธีสงฆ์เฉพาะงานศพเท่านั้น

โดยพิธีกรรมกงเด็กหรือเรียกอีกอย่างว่า “ กงตีก ” เป็นพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นพิธีกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างละเอียดและมีความเป็นมาที่แตกต่างกันของพิธีกงเด็ก โดยสามารถแบ่งรูปแบบกงเด็กออกเป็น 2 อย่างคือ

1. กงเด็กเป็น
2. กงเด็กตาย

กงเด็กเป็น หรือ เฉียงแซงเด็ก แปลว่า ทำบุญโดยการต่ออายุ คือ การทำกงเด็กโดยที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยที่ผู้ที่จะประกอบพิธีกงเด็กนั้นจะต้องมีอายุ 50 ปีขึ้นไป การทำกงเด็กเป็นนี้ เป็นการทำบุญให้กับตนเอง โดยมีความเชื่อว่าการทำกงเด็กเป็นหรือขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น จะได้บุญ 7 ส่วน จาก 10 ส่วน ซึ่งจะได้บุญมากกว่าตอนที่เสียชีวิตไปแล้ว ส่วนบางคนนั้นทำกงเด็กเป็นไว้เผื่อว่าตอนที่เสียชีวิตไปแล้ว ลูกหลานจะไม่ทำ (จากการสัมภาษณ์ปุ่นจงซื่อหู เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547)

กงเด็กเป็น หมายถึง การทำกงเด็กที่สร้างขึ้นสำหรับการสร้างกุศลให้กับตัวเองในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อเป็นการขอพรให้ตนมีอายุยืนยาวและเป็นสิริมงคลให้กับตน อีกทั้งยังเป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อปลงล้าง ขตใช้นี้เวรหนี้กรรมที่ตนได้ก่อกระทำไว้ด้วยเจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี ซึ่งหนี้เวรหนี้

กรรมนี้ได้ติดสอยห้อยตามอยู่เหมือนเงาติดตามกาย การทำพิธีนี้จะช่วยให้หนี้เวรหนี้กรรมดังกล่าว นับตั้งแต่อดีตชาติจนถึงปัจจุบันหมดสิ้นไป และเป็นภาระกระทำเพื่อฝากฝังเป็นอริยทรัพย์ไว้ เพื่อตนเองจะได้เสวยผลในปรโลกเบื้องหน้าเมื่อตนล่วงลับดับขันธืไปแล้ว การฝากอริยทรัพย์นี้มีที่มาจาก ในพระบาลีว่าเมื่อมนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้บำเพ็ญการกุศล 10 ประการ เรียกว่า กุศลกรรมบท คือ กายกรรม 3 วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 และเมื่อผู้ใดบำเพ็ญกุศลกรรมนี้ได้ครบ เมื่อตายไปแล้วผู้นั้นก็จะได้รับกุศลจากการบำเพ็ญนั้น แต่ในส่วนกุศลที่ผู้อื่นทำแล้วอุทิศไปให้ 7 ส่วน จะได้รับเพียง 1 ส่วนเท่านั้น แต่ถ้าผู้ที่ส่งส่วนบุญไปตั้งจิตอุทิศไปโดยวิธีการกรวดน้ำ (หลังน้ำทักษิณาทก) แล้วผู้รับส่วนบุญกุศลซึ่งอยู่ในปรโลกก็จะได้รับบุญกุศลนั้นครบถ้วนตามความตั้งใจของผู้อุทิศให้อยู่ และต้องการขอประทานพรให้มีอายุยืนนาน พร้อมกับความสมบูรณ์และเป็นสิริมงคล (โสวัตวี ณ ถลาง, 2537: 109)

พิธีกตัญญูเป็นนอกจากจะทำเพื่อขอพรให้มีอายุยืน และเป็นกรลบล้างหนี้เวรหนี้กรรมดังกล่าว พิธีนี้จึงเปรียบเสมือนพิธีทำบุญล้างบาปเป็นการลบล้างวิบากผลแห่งอกุศลกรรมความชั่วที่ได้กระทำไว้แต่ก่อนๆ หรือเป็นการที่ทำความชั่วแล้ว ทำความดีขึ้นหักลบ ส่วนวิบากผลแห่งความชั่วจะหมดสิ้นไปจริงหรือไม่นั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องนึกถึง คิดแต่เพียงว่าทำดีกว่าไม่ทำ แม้จะไม่หมดสิ้นไปจริงๆ ก็น่าจะบรรเทาได้บ้าง เปรียบเหมือนคนที่ทำผิดกฎหมายแล้วสารภาพผิดต่อเจ้าหน้าที่ ก็ยังได้รับโอกาสในการผ่อนผันโทษ สำหรับจุดประสงค์ที่ทำเพื่อฝากเป็นอริยทรัพย์ไว้เพื่อตนเองจะได้เสวยผลในปรโลกนั้น อริยทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์ประเสริฐ เป็นทรัพย์ภายใน ต่างจากทรัพย์ภายนอก คือ ไม่มีวัตถุ ทรัพย์ภายนอกเป็นสิ่งแปรปรวนไม่มั่นคง ตกอยู่ในพิบัติอันตราย และไม่เป็นของใครแน่นอน เป็นของกลางอยู่ในโลกนี้ ตายแล้วก็เอาไปไม่ได้

ส่วนอริยทรัพย์เป็นทรัพย์ภายใน ได้แก่ อิทธิพลแห่งจิตอันเป็นเหตุให้กิจต่างๆ สำเร็จ เช่น สติปัญญา ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ตลอดจนคุณงามความดีที่บุคคลประพฤติ ทั้งทางกายกรรม มโนกรรม วจีกรรม เมื่อทำพิธีกตัญญูเป็นก็คือ การที่เจ้าภาพจะต้องใช้กำลังใจคือ ความนึกคิดตรึกตรอง กำลังวาจา คือ การพูดการบัญชา และกำลังกายคือการกระทำเคลื่อนไหวกายไปจนตลอดเวลา เพื่อผลให้เกิดบุญกุศลคือ อริยทรัพย์ ส่วนสำคัญคือ การยอมเสียสละทรัพย์ลงไปด้วยความศรัทธา ในความเชื่อพระพุทธเจ้า เชื่อกรรม (ผลแห่งกรรม) และเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทรัพย์ที่สละไปในพิธีก็จะเป็นไทยทานอุทิศแด่พระสงฆ์ให้เป็นกำลังในการบำเพ็ญศาสนกิจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มาช่วยเหลือในพิธีด้วย อริยทรัพย์ในพิธีกตัญญูนี้มีความหมายหนักไปในเรื่องของทรัพย์สินที่จำลองขึ้น เช่น ตึกกรามบ้านเรือน หมอนมุ้ง หีบเงินทอง เครื่องประดับ เครื่องอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ยานพาหนะ คนใช้ในบ้าน ทั้งหมดนี้ทำจำลองให้ครบถ้วนตามความ

ต้องการ เพื่อให้ได้ความสุขเป็นอริยทรัพย์สำหรับปรโลกข้างหน้า ทรัพย์สมบัติที่จำลองขึ้นนี้เมื่อเข้าพิธีสวดซึ่งจัดไว้หลายชั้นแล้ว ก็จะนำมาเผาให้เป็นขี้เถ้า และเชื่อว่าจะไปปรากฏครบถ้วนในปรโลก ไม่สูญหายไปไหน (โสวัตตรี ฌ ฌกลาง, 2537: 109)

ขั้นตอนของพิธีงเต็กเป็นอย่างไรคร่าวๆมีดังนี้

1. เชิญพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์
2. ถวายพระพุทธรูป
3. ถวายพระสงฆ์
4. ไหว้บรรพบุรุษ (จะทำหรือไม่ทำขึ้นอยู่กับความเชื่อและประเพณีของแต่ละคน)
5. เทกระดาษ
6. เผากระดาษ

(จากการสัมภาษณ์ปุ่นจงซื่อหู เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547)

กงเต็กตาย หมายถึง รูปแบบการประกอบพิธีกรรมเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือผู้มีพระคุณที่ล่วงลับ ซึ่งจะพบเห็นได้อยู่ทั่วไปในปัจจุบัน แต่ก็ยังมีขั้นตอนและความเรียบง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต ถึงแม้ว่ากงเต็กในสมัยปัจจุบันจะมีความแตกต่างจากสมัยก่อนแต่พิธีงเต็กนั้น ก็ยังคงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูและเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนได้เป็นอย่างดี

กงเต็กตายนั้น สามารถแบ่งตามพระที่ทำพิธีออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1. แบบพระเป็นผู้ทำพิธี พระในที่นี้จะมีทั้งพระจีน และพระญวน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของนิยามที่ต่างกัน จะเห็นได้ชัดเจน คือ ในช่วงงานพระบรมศพของสมเด็จพระเจ้า ที่มีการทำกงเต็กหลายครั้ง เนื่องจากทางราชการจะให้พระญวนทำพิธีก่อน ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่เริ่มมีการทำพิธีงเต็กในวังหลวง ต่อจากนั้นจะเป็นพระจีนที่ทำกงเต็กถวาย ซึ่งพระจีนนี้ก็มีอยู่หลายสำนักด้วยกัน จึงทำให้มีการทำพิธีงเต็กถวายหลายครั้งด้วยกัน
2. แบบคนธรรมดาเป็นผู้ประกอบพิธี โดยจะเป็นผู้ชายสวมชุดพระจีนสีขาว ซึ่งผู้ประกอบพิธีจะมาจากประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมากจะประจำอยู่ในสำนักต่างๆ ที่รับทำกงเต็ก

3. กงเต็กแบบจีนแคะ จะเป็นนางชี ทำพิธีแต่ไม่ใช่เป็นชี โกงหัว แต่เป็นนางชีสาวสวย แต่งหน้าทำผมสวยงาม บางท่านเรียกนางชี พวกนี้ว่า “ เจี๊ ”

นอกจากนี้ กงเต็ก ยังแบ่งได้อีก 2 อย่าง คือ กงเต็กเล็ก และ กงเต็กใหญ่ กงเต็กทั้ง 2 อย่าง นั้น จะแตกต่างกันที่ จำนวนของพระที่มาสวดมนต์ และ ขั้นตอนในการประกอบพิธี

กงเต็กเล็ก แบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ นิมนต์พระมาสวดรูปเดียว เรียกว่า “ คุยหมั่งโล้ว ” และ อย่างที่สอง คือ นิมนต์พระมาสวด 3 รูป เรียกว่า “ จูยฉ่า ”

ส่วนกงเต็กใหญ่นั้นจะต้องนิมนต์พระมาสวด 5 รูป ขึ้นไป หรืออาจจะเป็น 5 , 7 , 9 หรือ 11 รูป ก็ได้ หากนิมนต์ พระมาสวด 5 หรือ 7 รูป เรียกว่า “ จับอ้วง ” หรือ “ จับอ้วงฉ่า ” ถ้าเป็น 9 รูปมาสวด เรียกว่า “ ไชยสุดฉ่า ” และ ถ้านิมนต์ 11 รูป เรียกว่า “ เทียงโค้วฉ่า ” คำว่า “ ฉ่า ” นั้น แปลว่า ถวาย คือ สวดมนต์ถวายพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์นั่นเอง ซึ่งจำนวนพระที่มาสวดนั้น แต่ ละแบบ จะสวดมนต์ไม่เหมือนกัน หนังสือสวดมนต์ก็คนละเล่ม แต่ถ้าเป็นกงเต็กขนาดใหญ่ เรียก ว่า “ สวดเทียงโค้วฉ่า ” คือ จะนิมนต์พระ 11 องค์ และต้องทำพิธีอย่างน้อยสองวันสองคืน หรือยึด ออกไปเป็นสามวันสามคืน เพื่อให้ครบถ้วนตามพิธีกรรม (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2539: 134-135)

จากข้อมูลต่างๆ ข้างต้น สามารถสรุปความแตกต่างระหว่างกงเต็กเป็นและกงเต็กตายนั้น มี อยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือ

1. การทำกงเต็กเป็นนั้นจะใช้ระยะเวลาที่ยาวกว่า เนื่องจากมีเวลาไม่จำกัด โดยทั่วไปจะทำ ที่วัดจีน ซึ่งพิธีจะยาวนาน 3 วัน 3 คืน ซึ่งแตกต่างจากกงเต็กตายที่ต้องทำในวัดไทย ซึ่งใช้เวลา เพียงไม่กี่ชั่วโมง และไม่ค่อยมีผู้นิยมทำที่วัดจีนเนื่องจากพระจีนในปัจจุบันมีจำนวนน้อย และลูก หลานส่วนใหญ่จะสะดวกที่จะประกอบพิธีที่วัดไทยมากกว่า

2. การทำกงเต็กเป็นนั้น จะไม่มีการเดินสะพาน เนื่องจากผู้ทำพิธียังมีชีวิตอยู่

ความเป็นมาของพิธีงเด็ก

พิธีงเด็กเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใดยังไม่พบหลักฐานที่ระบุแน่ชัด บันทึกบางแห่งได้ระบุว่าพิธีงเด็กมีขึ้นในสมัยจิ้น หรือประมาณปี พ.ศ. 808 – 1131 โดยในสมัยราชวงศ์จิ้นซื่อองค์ที่ได้มีการฝังหุ่นปั้นทหารและหุ่นปั้นม้าหินจำนวนมากมาไว้ภายในบริเวณสุสานของฮ่องเต้ (ส.พลายน้อย, 2542)

แต่ตามบันทึกโบราณ พิธีงเด็กเริ่มมีมาตั้งแต่ 255 ปีก่อน ค.ศ. เมื่อพระมหากษัตริย์ หรือบุคคลชั้นสูงเสียชีวิตลงจะมีการฆ่าคนเพื่อสังเวทแก่คนตาย เนื่องจากความเชื่อของชาวจีนโบราณที่เชื่อว่า ความตายคือการต่อชีวิต ดังนั้นการส่งสิ่งของ และข้าทาสให้แก่คนตายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ซึ่งความเชื่อนี้ดังกล่าวยังคงดำเนินอยู่ถึงปัจจุบัน แม้ว่าพิธีกรรมการฆ่าคนทั้งเป็นเพื่อเซ่นสังเวทจะถูกยกเลิกไปก็ตาม แต่ก็ยังคงความเชื่อในการเผาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่ทำมาจากกระดาษส่งไปให้แทน (เอวีลิน ลิป, มปป.: 75)

ในช่วงก่อนสมัยลัทธิขงจื้อ ประมาณ 551 – 479 ก่อนคริสต์ศักราช ความเชื่อในโลกหน้าที่ต้องฆ่าข้าราชบริพารทั้งเป็นนั้นเพื่อให้เป็นข้ารับใช้กษัตริย์ในภพหน้าเริ่มเสื่อมความนิยมลง และกลายมาเป็นการปั้นหุ่นคนที่แต่งเครื่องแบบของหน้าที่ต่างๆ กัน ฝังแทนมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยหลักฐานที่มีชื่อเสียงมากคือ ปูนปั้นของมนุษย์ในสุสานของจิ้นซื่อองค์ ซึ่งในสมัยต่อ ๆ มาได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นกระดาษแทน การเผากระดาษเป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของงเด็กที่เปลี่ยนจากการฝังคนเป็นๆ มาเป็นการแกะสลักหินเพื่อฝังแทนคน จนกระทั่งมาเป็นการทำกระดาษเพื่อเผาไปให้คนตาย ขั้นตอนการเผากระดาษนับเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากขั้นตอนหนึ่งในพิธีงเด็ก เนื่องจากเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรม และชาวจีนยังมีความเชื่อว่าพิธีกรรมการเผากระดาษเป็นการส่งสิ่งของที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตไปให้กับผู้ตายอีกด้วย (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542)

เนื่องจากพิธีงเด็กเป็นพิธีกรรมที่ทำให้ผู้ตายมีกุศลผลบุญมากๆ ซึ่งจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ สุขาวดีของพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระนามว่า “ อมิตาภพระพุทธเจ้า ซึ่งคนจีนนับถือสูงสุด ตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งเผยแพร่เข้ามาในประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. 610 ในรัชสมัยของพระเจ้าฮั่นเม่งตี้ฮ่องเต้ โดยเชื่อกันว่า การสวดมนต์ของพระจีนที่เป็นเพลงมีดนตรีประกอบด้วยนั้นมีความเชื่อว่า เป็นเสียงดนตรีนั้นสามารถช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้พ้นไป ซึ่ง

การสวดมนต์แบบมีดนตรีประกอบนั้นก็เข้ามาพร้อมกันกับพระพุทธศาสนา (จิตรา ก่อนนทเกียรติ, 2544: 138)

พระพุทธศาสนานิกายมหายานนั้นยังแยกออกไปได้อีกหลายนิกายย่อย ธรรมเนียมงานศพของคนจีนในปัจจุบันตั้งแต่ต้นจนจบ รวมถึงการทำพิธีกึ่งเด็กนั้น ก็ล้วนแต่ทำให้ผู้ตายได้มีบุญอย่างพอเพียงที่จะได้ไปเกิดในดินแดนสุขาวดี จากข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ จึงขอสันนิษฐานว่า พิธีกึ่งเด็กคงเกิดมานานนับพันปี โดยเมื่อประมาณ พ.ศ. 1172 พระจีนรูปหนึ่ง มีนามว่า พระถังซำจั๋ง ได้เดินทางไปศึกษาพระธรรมที่อินเดีย และได้รวบรวมพระไตรปิฎกกลับมาแปลเป็นภาษาจีน ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะแยกย่อยออกเป็นหลายนิกาย แต่ทุกนิกายล้วนมีความเชื่อและศรัทธาที่จะไปเกิดในสวรรค์สุขาวดี (จิตรา ก่อนนทเกียรติ, 2544: 23)

“กึ่งเด็ก” เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จากคนชั้นสูงของแต่ละยุคสมัย ส่งต่อความคิดไปถึงคนชั้นรองลงมาจนได้รับความนิยมจากคนโดยทั่วไป และกลายเป็นธรรมเนียมที่สืบทอดมาจวบจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีประวัติความเป็นมาที่เป็นเรื่องเล่าขานต่อๆ กันมาจากผู้อาวุโสหลายๆ ท่าน ดังนี้

ตำนานของพิธีกึ่งเด็ก

ส.พลายน้อย (2542) กล่าวไว้ว่า ได้มีการกล่าวถึงตำนานของพิธีกึ่งเด็กในตำราพิธีกึ่งเด็กของพระสงฆ์อานัมนิกาย ว่า

ในสมัยหนึ่งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เชตวันวิหาร ณ กรุงสาวัตถี มีพระภิกษุห้อมล้อมคอยสดับพระสัทธรรมเทศนา ครั้นถึงเวลาปัจฉิมยามมีเทพบุตรองค์หนึ่งพร้อมด้วยบริวารนำเครื่องสักการบูชาเหาะมา แล้วเข้าไปนมัสการแทบพระบาท ถวายเครื่องสักการบูชา นั่งคอยสดับพระสัทธรรมเทศนาด้วยอาการอันสงบ

พระพุทธเจ้าเมื่อทอดพระเนตรเห็นเทพบุตรนั้นแล้ว ก็ทรงทราบถึงเรื่องราวในอดีตของเทพบุตรนั้นโดยตลอด จึงมีพุทธปฏิภาตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เทพบุตรนี้เดิมที่เป็นลูกเศรษฐีอยู่เมืองสาวัตถีนี้เอง เธอได้ฆ่ามารดาแล้วเกรงกลัวว่าจะมีภัยอันตรายมาถึงตน จึงได้หนีไปอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อบวชแล้วก็อุทิศสำหรับเล่าเรียนศึกษาธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดจนได้

เป็นพระมหาเถร แลเป็นอุปัชฌายาจารย์ขึ้น ได้อบรมสั่งสอนภิกษุสามเณรให้ยึดมั่นในวินัย ทั้งมีความเมตตาแก่คนยากจน บริจาคทานไม่ขาด

ต่อมาไม่นาน เธอก็ถึงแก่มรณภาพ กรรมที่เธอได้เคยกระทำการช้ำมารดาได้พาให้เธอไปรับทุกข์เวทนาในนรกอเวจี ในหมู่ลูกศิษย์ของเธอนั้น มีอยู่รูปหนึ่งได้ฉานสมบัติอันแก่กล้าจึงสามารถตรวจดูในทางฉานตามที่ต่างๆ ทั้งสวรรค์ชั้นฟ้า และเหล่ามนุษย์สัตว์ทั้งปวงก็ไม่เห็นพระอาจารย์ ครั้นสำรวจตรวจดูในนรกอเวจีก็พบว่า อาจารย์เสวยทุกข์อยู่ ณ ที่นั้น เมื่อศิษย์รูปนั้นออกจากฉานแล้วได้เล่าให้พระภิกษุทั้งหลายฟัง เมื่อสาธุศิษย์ทั้งหลายได้ทราบเรื่องตลอดก็พากันส่งสารอาจารย์เป็นอันมาก ในที่สุดก็ได้พร้อมใจกันตั้งพิธีกรรมงตึกขึ้น คือการกุศลอุทิศผลไปให้พระอาจารย์ ผลที่ศิษย์รักษาสิกขาโดยบริสุทธิ์ และบำเพ็ญมาแล้วด้วยดี ได้ส่งผลให้พระอาจารย์หลุดพ้นจากความทุกข์ในนรก ไปเสวยสุขในสวรรค์ และได้นำเครื่องสักการบูชาพาเทพมานมัสการ พระพุทธเจ้าดังกล่าวแล้วข้างต้น พระพุทธเจ้าได้แสดงพระธรรมเทศนาอธิบายแก่เทพบุตรนั้นจนบรรลุโสดาบรรณ

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ก็เกิดมีพิธีงตึกขึ้น บรรดาท่านเกจิอาจารย์ได้คิดปรับปรุงจัดระเบียบพิธีกรรมงตึกให้ดียิ่งขึ้น โดยให้มีโรงพิธีตั้งเครื่องสักการบูชา มีโต๊ะพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์ และโต๊ะเทพดา มีพระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น ในหนังสือตำราวงเตี๊ยกของพระสงฆ์อนัมนิกาย คือพระญาณ กล่าวถึงการเตรียมสถานที่ที่จะทำพิธีว่า จำเป็นต้องมีฉานพระพุทธรูป ต่าง ๆ อันประกอบด้วย

1. รูปพระพุทธเจ้า
2. รูปพระสาริบุตร
3. รูปพระโมคคัลลาน
4. รูปพระมหากัสสปะ
5. รูปพระอานนท์
6. รูปพระมาลัย
7. รูปยมบาล *

(รูปยมบาลมีทั้งหมด 10 รูป มีชื่อต่างกัน แขนงสัปดาหละ 1 รูป ถ้าทำพิธีครบร้อยวันก็ต้องแขวนรูปยมบาลครบทั้ง 10 รูป)

ตามวิวัฒนาการของพิธีงตึก คาดการณ์ได้ว่าพิธีงตึกน่าจะได้มีการเพิ่มเติมวิธีการมาหลายยุคหลายสมัย ในขั้นแรก หลังจากพิธีตั้งมณฑลพิธีแล้ว ก็จะทำความสะดวกดวงวิญญาณ

บุชาพระรัตนตรัย แล้วถวายเพลแก่พระสงฆ์ ในตอนบ่าย เจริญพระพุทธมนต์ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ในตอนกลางคืนทำพิธีขอขมาสิ่งและผู้ตายทำไว้ ในสมัยต่อมาได้มีการเพิ่มเติมรูปแบบ พิธีต่าง ๆ เข้าไปอีก มีพระพาเดินข้ามสะพานไปชมมรณเพื่อเป็นการเตือนสติให้คนประพฤติดีประพฤติชอบ ส่วนในตอนดึกมีการร้องเพลงปลอบใจญาติผู้ตาย พิธีที่เพิ่มขึ้นใหม่นี้ ในหนังสือประวัติวัฒนธรรมจีนสันนิษฐานว่าคงจะเริ่มในสมัยราชวงศ์เซ็งซึ่งเป็นสมัยที่คณะสงฆ์ของจีนเริ่มเสื่อมโทรมมาก ถึงขนาดพระภิกษุต้องให้เข้ากุฏิ ออกเรียไรทาน และรับประกอบพิธีกึ่งเด็กเพื่อหาปัจจัยมาบำรุงวัด (ส.พลายน้อย, 2542: 85 - 86)

นอกจากนี้แล้ว ในพิธีกึ่งเด็กยังมีพิธีกรรมการเผาเครื่องกระดาษ ซึ่งเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ และมีความหมายถึงการส่งข้าวของเครื่องใช้ไปให้กับผู้ตาย ซึ่งมีความเชื่อว่าการส่งข้าวของไปให้กับผู้ตายนั้น จะทำให้ผู้ตายมีความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายเมื่อไปอยู่ในภพหน้า โดยมีตำนานดังนี้

ตำนานเรื่องการเผากระดาษ

ตำนานในเรื่องของการเผากระดาษนั้นมีการเล่าขานต่อๆ กันมา ดังเช่น เรื่องของจักรพรรดิโจวซื่อจง สืบราชอำนาจต่อจากจักรพรรดิโจวไท่จู ซึ่งครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 951 – 954 พระองค์มีความปรีชาสามารถอยู่ไม่น้อย แต่พระชนม์มายุสั้นเพียง 38 พรรษา ก็สวรรคต บรรดาขุนนางที่จงรักภักดีเกิดความคิดที่จะทำกระดาษเงินกระดาษทองเพื่อเผาถวายพระองค์ขึ้น และตั้งแต่นั้นมาก็มีการถือปฏิบัติเรื่อยมา และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบตามยุคสมัย (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542: 70)

ตำนานอีกเรื่องหนึ่งมีอยู่ในเรื่องของซุยถัง ตำนานมีอยู่ว่าในเมืองจีนสมัยก่อน มีนักโหราศาสตร์ ที่เก่งมากคนหนึ่งมีชื่อว่า “กุกก๊กจื้อ” ไม่ว่าเรื่องใดในอนาคตล้วนล่วงรู้ก่อนทั้งสิ้น มีชื่อเสียงโด่งดังไปถึงวังมหาสมุทรของเล่งอ่อง พอเล่งอ่องรู้ข่าว ก็ไม่พอใจที่มีคนรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า จึงแปลงตัวเป็นมังกรมาหลอกกุกก๊กจื้อ กุกก๊กจื้อรู้ทันที่ว่าเป็นใครเลยยิ่งทำให้เล่งอ่องแค้นมากขึ้น จึงทำพินกับกุกก๊กจื้อ ถ้าใครแพ้จะถูกตัดหัว

โดยที่กุกก๊กจื้อพยากรณ์ว่าพຽ່ນนี้ฝนจะตก เล่งอ่องไม่เชื่อ เพราะเง็กเซียนฮ่องเต้บนสวรรค์ยังไม่มีคำสั่งให้ฝนตก แต่เมื่อเล่งอ่องกลับวังมหาสมุทร อุปราษก็มารายงานว่า “ทางฟ้ามีคำสั่งให้พຽ່ນนี้ฝนตกต้องรีบส่งน้ำในมหาสมุทรขึ้นไปบนฟ้าให้ไปตกในวังไม่มาก นอกวังมากๆ หน่อย เล่ง

ต้องตื่นตระหนกเป็นอย่างยิ่ง” อี๊วต้องหัวหลุดแน่ๆ พนันกับกุยก๊กจื้อไปแล้วว่าพรุ่งนี้ฝนไม่มีทางตก อุปราชหัวใสแนะนำเล่งอ่องว่า “จะกลัวอะไรล่ะ ก็กลับกันสิ ถ้าเขาทายมาว่าในวังตกน้อยก็ให้ตกมาก ช้างนอกตกมากก็ให้ตกน้อย เล่งอ่องก็ชนะแล้ว” แต่เป็นชัยชนะที่ไปปิดตำนานคำสั่งสวรรค์จึงไม่เป็นผล เล่งอ่องกลัวจึงเดินทางมาขอชีวิตกับกุยก๊กจื้อ

กุยก๊กจื้อส่งสารเล่งอ่องที่ทำอะไรลงไปโดยไม่ได้ยั้งคิด จึงไปขอชีวิตเล่งอ่องกับฮ่องเต้ เพราะผู้ที่ช่วยเหลือเล่งอ่องได้เพียงคนเดียวคือ อุปราชฮุยเต็งซึ่งทำงานอยู่ในวัง โดยตอนกลางวัน อุปราชฮุยเต็งจะหลับหนึ่งชั่วโมง ดวงวิญญาณของเขาจะลงไปยังยมโลกเพื่อฆ่าคน และเล่งอ่องคือผู้ที่จะถูกฆ่าคนต่อไป ฮ่องเต้เมื่อทราบเรื่องจึงชวนอุปราชฮุยเต็งมาเล่นหมากรุกเพลินๆ ตอนกลางวันจะได้ลืมเรื่องฆ่าคน แต่ขณะที่เล่นหมากรุกอยู่นั้นเอง อุปราชฮุยเต็งขยิบตาหน่อยแล้วโพล่งออกมาว่า “ฆ่า” ฮ่องเต้ได้พยายามทัดทาน แต่วาจาของอุปราชแก้ไขไม่ได้แล้ว เล่งอ่องถูกตัดหัว วิญญาณของเล่งอ่องมาโหวยวายเป็นชีวิตกับฮ่องเต้ ทำให้ฮ่องเต้สลบไป และวิญญาณของพระองค์ได้ไปสู่เมืองผี แต่เมื่อไปถึงแล้วปรากฏว่าในสาระบบทะเบียนแจ้งว่ายังไม่ครบวาระที่จะสวรรคต ที่เป็นเช่นนี้เพราะเจ้าหน้าที่รักษาทะเบียนในเมืองผีเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ได้เป็นขุนนางอยู่ในราชสำนักฮ่องเต้ เมื่อตายแล้วได้รับตำแหน่งนี้ ได้ช่วยแก้จำนวนอายุเลขในบัญชีให้ฮ่องเต้

เมื่อฮ่องเต้ยังไม่ถึงวาระที่ต้องสิ้นพระชนม์จึงจำเป็นต้องเสด็จกลับไปยังโลกมนุษย์ตามเดิม แต่ก่อนที่จะเสด็จกลับ พยายามได้เชิญเสด็จชมกิจการเมืองนรก มีอยู่ตอนหนึ่งเสด็จผ่านพวกผีซึ่งตอนอยู่ในโลกมนุษย์ได้เคยเป็นศัตรูและถูกฮ่องเต้ฆ่า ผีเหล่านั้นเมื่อเห็นฮ่องเต้ก็แสดงอาการเคียดแค้น ร้องทวงวิญญาณ ฮ่องเต้ตกพระทัยกลัว เจ้าพนักงานผีที่พาเสด็จจึงทูลแนะนำว่า เอาเงินแจกเป็นทานให้ผีเหล่านี้ไปก็สิ้นเรื่อง ฮ่องเต้ทรงตรัสว่าไม่มีติดตัวมาเลย เจ้าพนักงานก็ว่าไม่เป็นไร ของยืมเงินคงคลังของตาแป๊ะเตื่องเลี้ยงก่อนก็แล้วกัน เมื่อเสด็จกลับไปยังเมืองมนุษย์ค่อยใช้คืน แล้วก็บอกที่อยู่ของเตื่องเลี้ยงให้ เมื่อพวกผีได้เงินแจกแล้วก็ไม่รบกวนอะไรอีก

ตาแป๊ะเตื่องเลี้ยงเป็นคนใจบุญ แม้เป็นคนยากจนข้นแค้นเมื่อค้าขายหาเงินมาได้ก็เจียดเงินนั้นแล้วเผากราะดาษเงินกระดาศทองอย่างสม่ำเสมอ กระดาศเงินกระดาศทองเหล่านั้นก็ได้มาเป็นเงินทองจริงๆ สะสมไว้ในเมืองผี แก่ประพุดิตนเช่นนี้เสมอมาจนยอดเงินในเมืองผีของแกเพิ่มทวีมากขึ้นๆ

เมื่อฮ่องเต้กลับไปยังเมืองมนุษย์ก็ได้เล่าเหตุการณ์ต่างๆ ให้เหล่าขุนนางฟัง และได้มอบเงินจำนวนหนึ่งให้ตาแป๊ะเตื่องเลี้ยงตามจำนวนที่ได้ขอขมไป (มนสิกุล โอวาทเภสัชช์, 2538: 42)

ตั้งแต่นั้นมา ประเพณีการเผากระดาษเงินกระดาษทองก็เป็นที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลาย และได้มีการพลิกแพลงกระดาษเงินกระดาษทองนำมาทำเป็นเครื่องภาชนะใช้สอยต่างๆ และมีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีใช้ในสมัยนั้นๆ

ในการเผากระดาษสิ่งสมมติต่างๆ ไปให้กับคนตายนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีสำคัญมาก เรื่องหนึ่ง กระดาษต่างๆ จะถูกนำมาประดิษฐ์เป็นรูป ตึก รถ และเครื่องใช้ต่างๆ ตามสมัยนิยม ในที่นี้หมายรวมถึงคนรับใช้ และยังมีหีบบรรจุเงินเพื่อให้ผู้ตายนำเอาไปใช้หนี้ที่ค้างค้ำในเมืองมนุษย์ หรือไม่ก็ใช้เพื่อติดสินบนสัตว์ในจำพวก 12 นักษัตร เพื่อไม่ให้ชดช้อน เพราะเชื่อกันว่า ผู้ตายเกิดปีไหน เมื่อตายไปก็จะถูกนักษัตรของปีตนขึ้นชื่อในเมืองผี (ประยงค์ อนันทวงศ์, 2540)

ในการเผากระดาษส่งไปให้ผู้ตายนี้ ญาติมิตรของผู้ตายสามารถที่จะฝากสิ่งของเครื่องใช้ไปให้ผู้ตายด้วยก็ได้ ของที่ฝากนี้มักจะเป็นหีบสมบัติที่มีกระดาษเงินกระดาษทองบรรจุอยู่ข้างใน หรือสิ่งของอื่นๆ แล้วแต่ต้องการ หรือเห็นสมควร ด้านหน้าของกล่องจะมีกระดาษไขไว้เป็นรูปกากบาทติดไว้ กระดาษเหล่านี้หลวงจีนที่ทำพิธีเป็นผู้มอบให้ และจะมีกระดาษอีกแผ่นหนึ่งเขียนชื่อของผู้รับไว้ด้วย เมื่อถึงเวลาเผาก็จะนำข้าวของเหล่านี้เผาไปพร้อมกับของผู้ตาย

การเผากระดาษนั้นนับเป็นขั้นตอนสุดท้ายของพิธีงเด็ก และเป็นพิธีที่มีความสำคัญมาก พิธีหนึ่ง โดยลูกหลานที่ใกล้ชิดนั้นจะต้องไปเผาเครื่องกระดาษส่งไปให้ผู้ตาย และการเผาเครื่องกระดาษนี้ยังถือเป็นการส่งสิ่งของและเงินทองไปให้ผู้ตายเพื่อใช้จ่ายในยมโลกเพื่อใช้ในการจ่ายค่าผ่านทางไปยังสวรรค์ และยังเป็นการทำทานกับผีไม่มีญาติเพื่อไม่ให้มาขัดขวางการเดินทางไปยังสวรรค์อีกด้วย

พิธีงเด็กในประเทศไทย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ กรุงเทพฯได้รับเอารูปแบบวัฒนธรรมจีนเข้ามามาก โดยเฉพาะในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ โดยสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือรูปแบบของงานศิลปกรรม งานช่างต่างๆ ตลอดจนจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2528) ตลอดจนการซึมซับความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนมาด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการเพิ่มเติมรูปแบบประกอบพิธีกรรมงเด็กที่มีอยู่ในพิธีหลวง ซึ่งพระราชพิธีที่มีงานงเด็กเริ่มเข้ามาในงานหลวงนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ซึ่งในสมัยรัชสมัยดังกล่าว พระปฐมได้มี

โอกาสเฝ้าแหวนอย่างใกล้ชิด เช่นได้ ถวายรูปเขียน และ กิมฮวยอั้งตั่ว (คือกระดาษแดงและดอกไม้ที่ใช้ปักกระดาษรูป) ในงานเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น (ส.พลาายน้อย, 2542: 96)

พิธีงเด็กได้เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏในหลักฐานที่ทราบแน่ชัด (ส.พลาายน้อย, 2542: 85) แต่ได้มีกลุ่มพระภิกษุเข้ามาเผยแพร่ศาสนาและก่อสร้างวัดญาณตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงธนบุรี (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2528: 39) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสันนิษฐานได้ว่าพิธีงเด็กน่าจะเข้าเริ่มมีมานับตั้งแต่สมัยนั้น โดยเริ่มต้นจากการเผยแพร่พิธีกรรมงเด็กในหมู่ชาวจีนที่มีฐานะปานกลางขึ้นไป เนื่องจากชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นต่างมีความเชื่อว่าพิธีงเด็กเป็นพิธีที่ส่งดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปสู่สุคติ (ณรงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์, 2528: 25) ถ้าหากไม่ประกอบพิธีกรรมงเด็ก ก็ถือว่ามิได้ประกอบพิธีกรรมที่สมบูรณ์และมีอาจไปสู่ภพภูมิในดินแดนสรวงสวรรค์ได้ ดังนั้นชาวจีนจึงนิยมประกอบพิธีกรรมงเด็กให้กับญาติที่เสียชีวิตนับตั้งแต่สมัยพระภิกษุเริ่มเข้ามาเผยแพร่ศาสนา แต่พิธีกรรมดังกล่าวมิได้นำเข้ามาเป็นพิธีกรรมประกอบในพระราชพิธีหลวง ครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีงเด็กพระราชทานให้กับพระบรมศพสมเด็จพระเทพศิรินทรา ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ หอธรรมสังเวช ต่อมาใน พ.ศ. 2423 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ก็ดำเนินรอยตามพระยุคลบาท โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพิธีงเด็กพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงกมลมาศแพรวรัตน ซึ่งสิ้นพระชนม์จากเรือรบ พระศพประดิษฐานอยู่ ณ หอธรรมสังเวชเช่นกัน แม้แผ่นดินต่อมาในพระราชพิธีนัยกรรมสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ก็ทรงระบุไว้ในข้อ 5 จากพระราชประสงค์ทั้งสิ้น 16 ข้อ ว่า “เมื่อไว้พระบรมศพก็ดี และในงานพระเมรุก็ดี ขอให้จัดการทำพิธีงเด็ก ถ้าไม่มีใครศรัทธาทำให้ข้าพเจ้า ก็ขอให้ทายาทของข้าพเจ้า หาพรตอานัมนิกาย จินนิกาย มาทำให้ข้าพเจ้า” จนกลายเป็นคตินิยมในราชสำนัก และแม้ในหมู่ขุนนาง ชนชั้นสูงสมัยนั้นที่พอมิเชื่อสายจีนก็หันมาทำพิธีงเด็กตราบนั้นเป็นต้นมา (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2528: 39)

พิธีงเด็กในงานพระราชพิธีสำคัญต่างๆ ได้แก่

1. งานพระศพของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เมื่อ ปี พ.ศ. 2405
2. งานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2409
3. งานพระศพกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2410
4. งานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2411

5. งานพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ เมื่อ พ.ศ.2423
6. งานพระบรมศพพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ เมื่อ พ.ศ. 2437
7. งานพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เมื่อ พ.ศ. 2462
8. งานพระบรมศพพระบรมสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2468
9. งานพระบรมศพพระบรมสมเด็จพะปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เมื่อ พ.ศ. 2493
10. งานพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2527¹
11. งานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2538 ณ วัดมิ่งกรมลาวาส ถนนเจริญกรุง (ข้อมูลอยู่ในภาคผนวก)

ขั้นตอนของพิธีกรรมงตึกที่พระภูวนใช้ในพระราชพิธีของวังหลวงมีขั้นตอน 14 ขั้นตอนด้วยกัน ดังรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

- 1) พิธีอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้ามาประทับ ได้แก่ การที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปมนต์ เสกมณฑล พรมน้ำพระพุทธรูปมนต์โรงพิธีให้สะอาด แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้า พระโพธิสัตว์ เทพยดา พระอินทร์ พระพรหม มาประทับประจำทิศ เป็นองค์ประธานในการประกอบพิธี
- 2) พิธีอัญเชิญดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับมาสถิตในพิธี โดยพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธรูปมนต์อัญเชิญดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับให้มาจากปรโลกสถิตอยู่ในพระรูป และรูปซึ่งสมมติขึ้นโดยการทำแผ่นกระดาษ เขียน ชื่อ นามสกุล (แซ่) ผู้ตาย
- 3) พิธีประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์ให้ดวงวิญญาณ พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธรูปมนต์และประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์ชำระดวงวิญญาณให้สะอาดและสดชื่น เพื่อให้ดวงวิญญาณเข้าเฝ้าพระรัตนตรัยในพิธี
- 4) พิธีข้ามสะพานโสมสังสาร พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธรูปมนต์นำดวงวิญญาณผู้ตายข้ามสะพาน โดยที่ใช้สะพานเพื่อสื่อถึงความหมายของการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร และในการเวียนว่ายตายเกิดนั้นชีวิตก็ย่อมเป็นหนี้ผู้อื่นไม่มากนักน้อย จึงได้ให้ดวงวิญญาณข้ามสะพาน

¹ ข้อมูลตั้งแต่ ข้อที่ 1 ถึง 10 นั้นมาจาก ส.พลายน้อย ,2542หน้า 96 - 98

ไปให้หนี้สินให้หมดพันธะ โดยในขณะที่ทำพิธีบูตรหลานของผู้ตายจะทิ้งเศษสตางค์ลงในอ่างหรือภาชนะอื่นที่วางอยู่หัวและท้ายสะพานเพื่อเป็นทาน

5) พิธีเปิดประตูนรก พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์กระทำพิธีเปิดประตูนรกโดยใช้ด้ามคทาตกลงที่ประตูเมืองนรกที่สมมติขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการแทนความหมายของการเปิดประตูเมืองนรกให้สัตว์นรกได้ยินพระสงฆ์สวดกตึก และให้ดวงวิญญาณได้ออกมารับส่วนบุญส่วนกุศล พิธีสวดนี้มีหลายบท เช่น พิธีสวดล้างกระถางเลือด และการเดินสะพานนี้มักจะเดินวนเป็นเลขที่ และยังถือเป็นการส่งวิญญาณของผู้ตายอีกด้วย

6) พิธีปลุกกระซังเวียนเทียนและพิธีโปรยดอกไม้ โดยพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ในการประกอบพิธีปลุกกระซังเวียนเทียน 3 รอบ ประกาศให้ได้ยินไปทั่วปรโลก และถือเป็นการเชิญดวงวิญญาณมาฟังพระสวด ถ้างานพิธีกตึกมีทั้งกระจาดไทยทาน (คือ การบริจาดทานให้กับผู้ยากไร้) จึงจะมีพิธีโปรยดอกไม้ โดยที่พระสงฆ์สวดมนต์แล้วหยิบดอกไม้หลายสีที่เจ้าภาพจัดเตรียมใส่พานไว้ในมณฑลพิธี โปรยลงไปข้างหน้าที่บูชาพระพุทธ เป็นการให้ดวงวิญญาณนำดอกไม้บูชาพระรัตนตรัย พระโพธิสัตว์ เทพยดา พระอินทร์ พระพรหมทั้งหลาย

7) พิธีประกาศชักธง พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์และเคาะระฆังสลับเป็นระยะๆ พร้อมกับให้เจ้าภาพยกถาดใส่ธง 2 ผืน เพื่อแทนความหมายของการประกาศให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรดาเทพทั้งหลายในพระพรหมโลก มนุษย์โลก ยมโลก และเทวดาในไตรภพมาเป็นองค์ประธาน (ทิพยพยาน) ในการบำเพ็ญกุศลพิธีกตึกและพิธีไทยทานทั้งกระจาดของเจ้าภาพ จะนำธงไปแขวนไว้ที่โรงพิธี

8) พิธีประชุมพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ถวายเครื่องกระยาหารเจเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ในเวลากลางวันก่อนเพล

9) พิธีทรายตั้ง ถวายข้าวสงฆ์(ถวายสังฆทาน) เป็นพิธีถวายสังฆภัต หรือถวายข้าวสงฆ์ โดยพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ประกอบพิธีกรรมถวายเครื่องกระยาหารเจเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา แล้วจึงถวายอาหารพระประจำทั้งสิบทิศ เพื่อแผ่อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

10) พิธีลอยกระทงอุทิศส่วนกุศลไปทางน้ำ พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์พร้อมกับเคาะระฆังเป็นระยะๆ และมีการลอยกระทงซึ่งทำด้วยใบตองหรือกระดาษ 36 ใบ ในกระทงนั้นบรรจุดอกไม้ ธูป เทียน และใส่สแตงคัจำนวน 36 เหรียญ ทำพิธีลอยกระทงในสระหรือแม่น้ำลำคลอง โดยแทนความหมายเพื่อประกาศให้พระเขี้ยวแก้ว และนาคราชทางท้องบาดาลเชื้อเชิญประพัตตูปชีวีเปรตทั้ง 36 ประเภท ซึ่งแตกต่างกัน มาประชุมเพื่อรับส่วนบุญส่วนกุศลพิธีทิ้งกระจาดบริจาคไทยทานนี้

11) พิธีสังเวทเครื่องเช่นศพ โดยพระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์แล้วอ่านคำประกาศเพื่อเชิญดวงวิญญาณของผู้ตายมารับเครื่องสักการบูชาและเครื่องสังเวท และพระสงฆ์จะอ่านคำประกาศ มอบเครื่องกระดาษซึ่งทำเป็นภาชนะและเครื่องใช้สอยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตที่บุตรหลานของผู้ตายได้อุทิศให้แก่ผู้ตาย

12) พิธีทิ้งกระจาดบริจาคไทยทาน พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ประกอบพิธีกรรมการทิ้งกระจาดบริเวณทาน พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อนำเอาข้าวของที่เจ้าภาพจัดหามาทำการเช่นไหว้ ซึ่งจะประกอบด้วยเครื่องอาหาร เสื้อผ้า และของอื่นๆ มาเข้าพิธี แล้วทำทานแก่คนยากคนจน

13) พิธีนำดวงวิญญาณของขมากรรม พิธีนี้พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์แล้วนำดวงวิญญาณที่สถิตอยู่ในรูปที่สมมติของขมากรรมด้วยการนมัสการพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า พระสงฆ์สวดอวยพรให้แก่ดวงวิญญาณและส่งดวงวิญญาณ พร้อมกับมอบเครื่องกระดาษไปที่โต๊ะพระภูมิเจ้าที่ เสร็จแล้วนำเครื่องกระดาษไปเผาเพื่อส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่สุคติ

14) พิธีส่งเสด็จพระพุทธเจ้า เป็นพิธีขั้นสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรมงเด็ก ในพิธีนี้ พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์เพื่ออัญเชิญองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์และทวยเทพทั้งหลายที่ได้อัญเชิญมาในพิธี เสร็จแล้วพระสงฆ์ที่ประกอบพิธีงเด็กจะสวดอวยพรให้เจ้าภาพ เป็นอันเสร็จพิธีงเด็ก

พิธีงเด็กทั้ง 14 ลำดับนี้ พระสงฆ์จะต้องสวดและประกอบพิธีตามลำดับจนกระทั่งครบทุกขั้นตอนในพิธีงเด็กนี้ บางทีก็มีพิธีอย่างอื่นเป็นส่วนหนึ่งอีกต่างหาก ซึ่งก็ล้วนแต่เป็นการบำเพ็ญกุศลด้วยกันทั้งสิ้น (โสวัตวี ณ ถลาง, 2537: 106 -109)

สรุป พิธีกรรมชีวิตเป็นพิธีกรรมที่เกิดอยู่ในทุกสังคมโลก พิธีศพถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมชีวิตหนึ่งที่เกิดจากความเชื่อหลังความตาย เช่น ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อในเรื่องวิญญาณ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อต่างๆเหล่านี้ ทำให้เกิดการประกอบพิธีศพขึ้น เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายได้อยู่อย่างสงบสุข

ความเชื่อต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมสำคัญต่างๆ ในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมชีวิตที่เกิดจากความกลัวในอำนาจลึกลับที่มนุษย์ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อในเรื่องของชาติภพหน้า การกลับชาติมาเกิด ความเชื่อในเรื่องของความตาย ความกตัญญูกตเวทีที่มีต่อบรรพบุรุษ และไม่ว่ารูปแบบของพิธีกรรมจะประกอบด้วยขั้นตอนใดๆ ก็ตาม ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมของตัวบุคคลนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่นเดียวกับวงจรชีวิตหรือวัฏสงสารในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนจะต้องประสบและเป็นสัจจะธรรมที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยง (Van Gennep, 1960:194)

ในการประกอบพิธีฝังเด็กซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีศพของชาวจีนนั้น เกิดจากความเชื่อของชาวจีนที่มีเชื่อว่า เมื่อเสียชีวิตไปแล้วดวงวิญญาณจะออกจากร่าง และจะกลับมาเยี่ยมบ้านในคืนวันที่ 6 หลังจากเสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นจึงนิยมประกอบพิธีฝังเด็กในคืนวันที่ 6 เพื่อส่งดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปอยู่บนสวรรค์ ซึ่งจะกล่าวถึงขั้นตอนของการประกอบพิธีฝังเด็กในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สัญลักษณ์และขั้นตอนของพิธีงเด็ก

ประเทศจีนนั้นเป็นประเทศที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ และยังมีรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบอารยธรรมที่มีมาเป็นระยะเวลาช้านับหลายพันปี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าศึกษาและน่าสนใจเป็นอย่างมาก รูปแบบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายอย่างพิธีงเด็กนั้นเป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่มีเอกลักษณ์และความเป็นมาที่น่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชนชาวจีน ไม่ว่าจะชาวจีนจะอาศัยอยู่ ณ อาณาบริเวณใดก็ตามต่างยังคงยึดถือเป็นแบบแผนวิธีปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาช้านาน ด้วยเหตุที่ประเทศจีนนั้นเป็นประเทศที่มีอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ส่งผลให้มีการแบ่งเขตอำนาจเพื่อกระจายรูปแบบการปกครองออกเป็นแคว้น และจังหวัดอยู่อย่างมากมาย ส่งผลต่อความเชื่อและรูปแบบประเพณีของชาวจีนในแต่ละแคว้น แต่ละจังหวัดนั้นมีความแตกต่างกันไป ซึ่งความแตกต่างของรูปแบบขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นก็คือการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีที่มีต่อบรรพบุรุษนั่นเอง โดยเราจะเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมในบางขั้นตอนของพิธีงเด็ก ชาวจีนในแต่ละเมืองก็จะมีรูปแบบขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะทางสภาพแวดล้อมและลักษณะทางภูมิประเทศมีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ พิธีงเด็กยังเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรมในการบูชาบรรพบุรุษอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวชาวจีน และเป็นสิ่งที่ชนชาวจีนต่างยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งพิธีกรรมในการประกอบพิธีศพของชาวจีนนั้นอาจนับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งในการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีน

การประกอบพิธีศพของชาวจีนมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนต่างๆ ที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะกล่าวถึงตั้งแต่ขั้นตอนเกี่ยวกับศพจนกระทั่งถึงพิธีงเด็ก ซึ่งพิธีงเด็กนี้ จะอ้างอิงถึงเฉพาะรูปแบบพิธีกรรมของชาวจีนแต่จำส่วนใหญ่นิยมยึดถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ ซึ่งในบางขั้นตอนชาวจีนแต่จำวงศ์ตระกูลที่มาจากอำเภอที่ต่างกันอาจไม่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวในบางขั้นตอน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่มีผลต่อรูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละอำเภอ โดยสามารถสรุปขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเกี่ยวกับศพ
2. ขั้นตอนในการเคารพศพและนำศพผู้ตายใส่โลง
3. ขั้นตอนในพิธีรดน้ำศพ
4. ขั้นตอนในการการฝัง
5. ขั้นตอนในการเคารพศพ
6. ขั้นตอนในการไหว้และการไว้ทุกข์

1. ขั้นตอนเกี่ยวกับศพ

สิ่งแรกที่ต้องเตรียมการเมื่อมีผู้เสียชีวิตในบ้าน ครอบครัวของผู้ตายมักจะแจ้งกับร้านขายโลงศพว่าคนตายมีรูปร่างลักษณะอย่างไร ได้แก่ ขนาดความสูง และลักษณะความอ้วนหรือผอมของผู้ตายเพื่อที่ทางร้านขายโลงเลือกขนาดโลงได้อย่างเหมาะสม หลังจากนั้นจึงจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นมาให้ อาทิเช่น กระดาษพวง ใบชา และของใช้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับโลงศพ เป็นต้น

ในกรณีที่ผู้ตายเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ทางโรงพยาบาลก็จะมีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ของทางโรงพยาบาลเป็นผู้อำนวยความสะดวกในเรื่องการแต่งตัวศพ การแต่งหน้าศพ การฉีดพอร์มาลีน เป็นต้น เมื่อเจ้าหน้าที่ของทางโรงพยาบาลจัดการในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับศพอย่างเรียบร้อยในทุกขั้นตอนแล้ว ทางครอบครัวของผู้ตายก็จะเตรียมเงินใส่ซองเพื่อเป็นสินน้ำใจให้กับเจ้าหน้าที่ของทางโรงพยาบาลที่มาให้ความช่วยเหลือเป็นธุระจัดการให้ หลังจากนั้นก็แจ้งขอใบมรณะบัตรที่เขตที่ผู้ตายได้เสียชีวิต ซึ่งในการแจ้งเจ้าหน้าที่เขตเพื่อขอรับใบมรณะบัตรนั้น โรงพยาบาลบางแห่งก็จะรับหน้าที่เป็นธุระจัดการแจ้งกับทางเขตให้ หลังจากนั้นจึงทำการบรรจุศพซึ่งจะประกอบพิธีกรรมที่บ้าน วัด หรือโรงพยาบาลนั้นขึ้นอยู่กับสถานที่ที่ผู้ตายเสียชีวิต และความสะดวกของลูกหลานเป็นปัจจัยสำคัญ

เมื่อได้แจ้งทางการเพื่อขอใบมรณะบัตรแล้ว ทางญาติของผู้เสียชีวิตก็จะจัดหาภาพถ่ายหรือภาพวาดของผู้ตายเพื่อนำไปใส่กรอบ ผู้ตายบางรายที่อยากใช้ภาพที่ตัวเองชอบก็จะสั่งเสียไว้กับลูกหลานว่าตนจะใช้ภาพใดวางหน้าศพเมื่อตนเสียชีวิต แต่ก็มีผู้ตายบางรายที่นำภาพของตนไปใส่กรอบเก็บไว้เพื่อใช้ในงานศพของตนโดยเฉพาะ ซึ่งภาพที่ใช้ในงานศพนั้นจะเป็นส่วนประกอบใน

² ในปัจจุบันที่ร้านจะมีการบริการให้ครบทุกขั้นตอนรวมถึงของไหว้ต่างๆ ในแต่ละวันจนกระทั่งเสร็จงานคือวันที่ไปฝังที่สุสาน

พิธีศพตั้งแต่ขั้นตอนการบูชาในพิธีเคารพศพจนถึงการวางภาพไว้บนหิ้งบูชาที่บ้านอีกด้วย (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

ลำดับขั้นตอนต่อไป ลูกหลานก็จะต้องนำชุดเสื้อผ้าของผู้ตายมาเย็บกระเป๋าทิ้งให้ปิดหมดทุกใบ ไม่ว่าจะเป็กระเป๋าสีหรือประเป๋ากางเกงโดยมักจะนำชุดเสื้อผ้าที่ผู้ตายชอบเตรียมใส่ลงไปใในโลงให้ด้วย โดยจำนวนเสื้อผ้าที่ใส่ลงไปใในโลงศพนั้นจะต้องเป็นจำนวนเลขคี่ อาทิเช่น 3 ชุด, 5 ชุด, หรือ 7 ชุด เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนจีนมีความเชื่อว่ากระเป๋านั้นเป็นแหล่งของทรัพย์และความเจริญรุ่งเรืองที่ต้องทิ้งไว้ให้ลูกหลาน หากผู้ตายเอาทรัพย์และความเจริญรุ่งเรืองใส่ติดกระเป๋าทิ้งไปจะทำให้ลูกหลานไม่เจริญ และชาวจีนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการเย็บกระเป๋าทิ้งให้ปิดเพิ่มเติมว่า ผู้ตายจะได้นำทรัพย์สมบัติของตนติดตัวไปใช้ในภพหน้า นอกจากนี้ลูกหลานยังได้มีการเตรียมของใช้ต่างๆ ที่ผู้ตายใช้อยู่เป็นประจำใส่ลงไปใในโลง เช่น แวนตา ฟันปลอม หรือใในกรณีที่ผู้ตายพิการ ก็ต้องใส่ขาเทียมหรือแขนเทียมไปให้ด้วย ซึ่งมีความเชื่ออีกว่าถ้าไม่ใส่ฟันปลอม หรือขาเทียมลงไปใในโลงพร้อมกับผู้ตายจะทำให้ผู้ตายเกิดมาไม่ครบ 32 หรือไม่สมประกอบ

ใในกรณีที่ผู้ตายเป็นเพศหญิงจะมี “เตียบ” ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบอกโลหะทรงกลมภายในบรรจุกระดาษที่ม้วนอยู่และมีพดอยู่ภายในกระบอกดังกล่าว ชาวจีนแต่จิวถือว่าลูกสาวจะต้องซื้อให้แม่เมื่อท่านอายุมากแล้ว เพื่อถือเป็นการตอบแทนพระคุณที่ท่านเลี้ยงดูมา ในกรณีที่ผู้ตายที่มีลูกสาวหลายคน ลูกสาวจะต้องร่วมกันออกเงินค่าเตียบด้วย โดยใในการซื้อนั้นจะต้องเลือกซื้อใปีมงคลตามความเชื่อของชาวจีน เช่น ปีชวด (เสือ), มะโรง (มังกร) และ ระกา(หงส์) เป็นต้น (จากการสัมภาษณ์คุณเง็ก เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

ส่วนใในการซื้อเตียบนั้นจะสามารถซื้อได้ที่วัดพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี เมื่อซื้อมาแล้วจะต้องนำไปประทับตราที่วัดให้ครบ 3 ครั้ง โดยจะประทับตราปีละ 1 ครั้ง ส่วนมากชาวจีนจะไปไหว้วัดพระพุทธรบาทใในช่วงเทศกาลตรุษจีน ปีละ 1 ครั้ง ก็จะทำเตียบไปด้วย ซึ่งชาวจีนมีความเชื่อว่าการประทับตรา 3 ครั้ง นั้นจะทำให้ผู้ตายได้ไปขึ้นสวรรค์ แต่ใปัจจุบันสามารถหาซื้อเตียบได้ตามร้านต่างๆ ที่ขายของเกี่ยวกับคนตาย ซึ่งจะมีการประทับตราให้เลยไม่ต้องไปประทับตราอีก นอกจากนี้ยังสามารถหาซื้อได้ที่วัดอรุณราชวรารามอีกด้วย (จากการสัมภาษณ์ปุ่นจงซื้อหู เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547)

เมื่อผู้ตายเสียชีวิตแล้ว เจ้าหน้าที่จะนำกระดาษที่อยู่ใน “เตี้ยบ” ออกมาเขียนประวัติของผู้ตาย ชื่อ-สกุล วันเดือนปีเกิด ชื่อคู่สมรส ลูกชาย ลูกสะใภ้ ลูกสาว ลูกเขย หลาน ที่อยู่ที่เมืองจีนและที่เมืองไทย เป็นต้น (จากการสัมภาษณ์คุณแจ็ก เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

สำหรับ ที่บ้านเมื่อมีผู้เสียชีวิต ครอบครัว (ญาติ) จะต้องนำเอากระดาษสีแดงมาปิดเจ้าที่ไว้ เพื่อให้วิญญาณผู้ตายกลับเข้ามาบ้านได้ซึ่งตามความเชื่อนั้น เชื่อว่าผู้ตายจะกลับมาบ้านเมื่อตายไปแล้ว 3 วัน หรือ 7 วัน นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีความเชื่อว่ามีคนตายในบ้านเดียวกันภายในช่วงเวลา 100 วันหลัง จากมีผู้ตายในบ้านคนแรก จะต้องนำ “ตุ๊กตาหญ้า” หรือ “เจ้านิ่ง” ใส่งไปในโลงของผู้ตายคนที่สองด้วย เพื่อเป็นการแก้เคล็ดไม่ให้มีคนตายคนที่ 3 เกิดขึ้นอีก (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

ในการบรรจุศพนั้นทางร้านโลศพมักจะเป็นผู้จัดการให้ โลงจำปา หรือ โลศพแบบจีนนั้น คนจีนจะเรียกว่า ตั่วฉู่ หรือ กัว ส่วนสีของโลศพจะขึ้นอยู่กับเมืองที่ผู้ตายอาศัยอยู่ที่เมืองจีนก่อนเดินทางมาเมืองไทย โดยสีของโลศพจะมีอยู่ 3 สีหลัก คือ สีดำ สีแดง และสีเชลแล็ก คนจีนแต่จิวส่วนใหญ่นิยมใช้โลงจำปาสีดำ บนโลงจะมีลวดลายเป็นสีทอง หัวและท้ายโลงจะมีตัวหนังสือจีนเขียนไว้หัวโลงมักเขียนว่า “ฮก” ซึ่งแปลว่าบุญ ส่วนท้ายโลงจะเขียนว่า “ชิว” ซึ่งแปลว่าอายุยืนยาว ในกรณีที่ผู้ตายเป็นหญิงนั้น สีของโลงจะขึ้นอยู่กับบ้านหรือครอบครัวของสามี

ผู้ตายที่เป็นชาวจีนแต่จิวส่วนใหญ่จะนิยมใช้โลงศพสีดำ ยกเว้นชาวจีนแต่จิวที่มาจากอำเภอไผ่เลี้ยงจะใช้โลงศพสีแดงแทน แต่จะใช้โลงศพสีแดงเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ส่วนผู้หญิงที่มาจากอำเภอไผ่เลี้ยงนั้นจะใช้โลงสีดำ ส่วนโลงศพสีเชลแล็ก คือ โลงไม้สีน้ำตาลธรรมชาติ จะเป็นของคนไหหลำและคนกวางตุ้ง และในกรณีที่ญาติจะทำพิธีเผาศพผู้ตายนั้นจะใช้โลงไม้สีขาวซึ่งเป็นโลงศพแบบไทย (จากการสัมภาษณ์คุณเอก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)

รูปที่ 1: โลงศพแบบจีน หรือ โลงจำปา

ในส่วนองราคาโองจำปาจะขึ้นอยู่กัขนาดองโอง และคุณภาพองเนื้อไม้ โดยราคาองโองจำปาโดยทั่วไปจะอยู่กัราคาประมาณ 40,000 – 50,000 บาท ซึ่งราคาองโองจะขึ้นอยู่กัฐานะและความต้องการองบุตรหลานเป็นสำคัญ ส่วนราคาโองศพแบบไทยที่เอ้ในการเผานั้นจะมีราคาถูกกว่าโองแบบจีน เพราะใช้ไม้่น้อยกว่าและคุณภาพองไม้จะไม่ดีเท่ากัโองศพแบบจีน

2. ขั้นตอนในการเคารพศพผู้ตายและนำศพใส่โอง

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญคล้ายคลึงกัพิธีกรรมการรดน้ำศพองไทย แต่จะมีรายละเอียดและความพิถีพิถันในด้านรูปแบบขั้นตอนองพิธีมากกว่าการรดน้ำศพแบบไทย และยังใช้เวลายาวนานกว่าอีกด้วย โดยทั่วไปแล้วขั้นตอนนี้มักจะทำในสถานที่ที่ผู้ตายเสียชีวิต เช่น ในกรณีเสียชีวิตที่บ้านก็จะทำที่บ้าน ในกรณีเสียชีวิตที่โรงพยาบาลก็จะทำพิธีที่โรงพยาบาล ส่วนกรณีเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุก็จะทำที่วัดหรือที่โรงพยาบาลก่อนที่จะบรรจุศพใส่โอง

ขั้นตอนนี้จะเริ่มโดย (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2546) เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะให้ลูกหลานองผู้ตายจุดธูป เพื่อแจ้งบอกต่อเทพดาฟ้าดินขอให้ท่านมารับเอาดวงวิญญาณองผู้ตายไปยังสรวงสวรรค์ และปักธูปในกระถางกลางแจ้ง

เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้แนะนำขั้นตอนต่างๆ โดยเริ่มต้นจากให้ลูกหลานมานั่งหน้าศพจุดธูป 3 ดอก แล้วกราบ 4 ครั้ง (หมายถึง พ่อ-แม่ พ่อ-แม่) หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะนำธูปที่ไหว้ทั้งหมดใส่ลงในอ่างน้ำพร้อมกัใบทับทิม เพื่อทำเป็นน้ำมนต์ให้ลูกเซ็ดหน้าเซ็ดตัวให้กัผู้ตาย โดยถือเป็นธรรมเนียมในการปรนนิบัติท่านเป็นครั้งสุดท้าย

ก่อนที่ลูกหลานจะเซ็ดตัวให้กัผู้ตายนั้น ลูกชายคนโตจะตัดผม และเล็บองผู้ตาย รวมทั้งหวีผมเพื่อถือเป็นการจัดแต่งทรงผมให้กัผู้ตาย

การเซ็ดตัวนั้น จะเริ่มจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำผ้าสีขาวชุบน้ำมนต์บิดให้แห้งแล้วส่งให้ลูก (ซึ่งเป็นการลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยถือเอาลูกชายคนโตเป็นหลักไล่ลงมาตามลำดับจนถึงลูกสาว) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะบอกว้ให้เซ็ดหน้าโดยการลูบลง 3 ครั้ง แล้วจึงค่อยเซ็ดแขนและเซ็ดมือโดยให้ลูบลง 3 ครั้งเช่นเดียวกัน การเซ็ดโดยการลูบลงนั้นถือเป็นการปิดชีวิตที่ดับสูญ และเป็นสิ่งที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ (จากการสัมภาษณ์คุณรินทร์ เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

จากนั้นจะเป็นการป้อนข้าว (ที่มีเต้าหู้ น้ำตาลทรายแดง) ให้ลูกใช้ตะเกียบคีบข้าววางไว้บนปากของผู้ตาย ตามด้วยเต้าหู้จิ้มน้ำตาลทรายแดงเป็นของหวานในตอนท้าย ขณะที่ป้อนนั้นจะมีการพูดคำจื๋นว่า (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

**“เตย ลื้อจื๋อตัว...จื๋อ ลื้อเฮลา”
พ่อเลี้ยงลูกจนเติบโตใหญ่...ลูกเลี้ยงพ่อจนแก่ชรา**

คำพูดนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชนชาวจีน ที่ยึดถือความกตัญญูของลูกที่มีต่อบุพการี และเป็นหลักในด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

การป้อนข้าว คือ การนำข้าวไปวางไว้บนปากของผู้ตายและนำกลับมาไว้ที่ชามดั้งเดิม ข้าวและเต้าหู้นั้นถือเป็นของควา ส่วนน้ำตาลทรายแดงนั้นถือว่าเป็นของหวาน ซึ่งพิธีกรรมการป้อนข้าวนี้ถือเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการีของลูกที่มีต่อพ่อแม่เป็นครั้งสุดท้าย

เมื่อป้อนข้าวให้แก่ผู้ตายเสร็จก็จะมีการป้อนน้ำ เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะส่งแก้วน้ำใส่ใบทับทิมให้ลูกหยดลงบนปากของผู้ตายแล้วพูดว่า

**“เตย ลื้อเซงชิม...เซงชิมชื้อไปสุก”
จิบน้ำมนต์แล้วทำใจให้สบายแล้วไปไหว้พระ**

ธรรมเนียมนี้ลูกๆ จะต้องทำทีละคนตามลำดับอาวุโส โดยเริ่มจากลูกชายคนโต ลูกชายคนต่อๆ มาแล้วจึงตามด้วยลูกสาวซึ่งถือว่าเป็นลูกนอกเพราะได้แต่งงานไปแล้ว เมื่อทำพิธีนี้เสร็จก็จะให้ลูกชายคนโตไหว้ หรือ เทียม คือการประเคนของไหว้โดยการยกของขึ้นเหนือศีรษะ เครื่องเซ่นไหว้ คือ ขนมไหว้ กระดาษเงินกระดาษทอง และใบเบิกทาง หลังจากนั้นก็ทำความสะอาดโลง หน้า ที่ต่อไปเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้จัดการหน้าที่ต่างๆ ทั้งหมด ลูกชายคนโตเพียงแต่ยืนถือกระดาษธูปไว้เท่านั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะใส่กระดาษฟาง ใบชา ขี้เถ้า และกระดาษเงินกระดาษทองเพื่อเตรียมไว้หลังจากที่ทำพิธีเสร็จจึงนำร่างของผู้ตายใส่ลงไป (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)

ต่อจากนั้นก็จะเป็นการแต่งตัวศพ ซึ่งจะเริ่มจากการใส่ชุดชั้นในก่อนโดยชุดชั้นในนั้นจะต้องเป็นสีขาวทั้งหมดไม่ว่าจะชายหรือหญิง ส่วนชุดชั้นนอกก็แล้วแต่ความชอบของแต่ละคน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะนำเสื้อผ้าชุดที่ผู้ตายชอบใส่ขณะยังมีชีวิตอยู่มาใส่ให้ ผู้ตายบางคนโดย

เฉพาะผู้ตายเพศหญิงมักจะตัดชุดเตรียมไว้ตั้งแต่ตอนที่ตนยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากเกรงว่าตนตายไปแล้วจะไม่สวย

การแต่งตัวศพโดยทั่วไป ถ้าผู้ตายเป็นชายมักจะใส่สูท หรือ “ตัวซา” การแต่งตัวศพนั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติว่าจะต้องใส่ให้ครบ 7 ชิ้น และต้องใส่ถุงเท้า รองเท้า ส่วนรองเท้านั้นจะต้องเป็นรองเท้าผ้าเป็นรองเท้านั่งไม่ได้ เพราะถือว่าไม่บริสุทธิ์ และทำให้ไปไหว้พระไม่ได้ (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)

ระหว่างรอฤกษ์ที่จะนำศพลงโลงนั้น คนจีนมีธรรมเนียมว่าลูกชายจะต้องไปตัดผม และเมื่อตัดผมแล้วหลังจากนี้อีก 3 ชั่ง (ประมาณ 7-10 วัน / 1 ชั่ง ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมความเชื่อของแต่ละครอบครัว) จึงสามารถจะโกนหนวดและตัดผมได้อีกครั้ง ส่วนลูกสาวนั้นจะต้องไปตัดผม สระผม กั้นหน้า (มั้งหมิง) และจะสระผมได้อีกครั้งเมื่อไหว้ครบ 1 ชั่งไปแล้ว ซึ่งธรรมเนียมดังกล่าวจะถือปฏิบัติเฉพาะลูกแท้ๆ ของผู้ตายเท่านั้น ยกเว้นลูกบุญธรรมที่ไม่ต้องถือปฏิบัติตามธรรมเนียมดังกล่าว นอกจากนี้ลูกหลานของผู้ตายทุกคนห้ามใส่เครื่องประดับที่มีสีแดงและเครื่องประดับทองต่างๆ ตลอดจนการแต่งหน้าจนกว่าจะเสร็จสิ้นพิธีงานศพ โดยธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวถือเป็นการไว้อาลัยให้กับผู้ตาย

ก่อนที่จะนำผู้ตายลงไปในโลงลูกชายคนโตจะต้องจุดธูปไหว้ ตัวธู่ (โลงศพ) ก่อน และลูกชายคนโต เขี่ยม คือ การถือของไหว้แล้วยกขึ้นเหนือหัวของไหว้ ของที่ใช้ไหว้ ได้แก่ ขนมไหว้ กระดาษเงินกระดาษทอง และใบเบิกทาง เมื่อไหว้เสร็จเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะเอาเสื่อผู้ตายเช็ดฝาโลงจากหัวโลงไปท้ายโลง 3 ครั้ง เรียกว่า “เข้ากั้ว” เหมือนกับเป็นการทำความสะอาดบ้านให้ผู้ตาย ระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะพูดอวยพร “เกียซุงฮวดไซ้” แปลว่าขอให้ลูกหลานโชคดี เพื่อเป็นการตอบแทนที่ลูกหลานทำความสะอาดบ้านให้ (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

ภายในโลงศพ ชั้นแรกจะมีการใส่กระดาษฟาง ตามด้วยใบชา และขี้เลื่อย ไว้เพื่อซับน้ำเหลือง และดับกลิ่น ต่อมาจะใส่กระดาษทองแผ่นใหญ่เรียกว่า “ตัวกิม” และจะมีการบุด้วยผ้าไหมวมอมอนสำหรับรองศีรษะและหมอนรองเท้า โดยหมอนจะวางอยู่หัวโลงซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าท้ายโลง

ต่อมาลูกชายคนโตก็จะมายืนประจำที่ศีรษะของผู้ตาย ส่วนลูกที่เหลือก็จะยืนทางด้านซ้าย และขวาของโลงแล้วเอามือประคองแขนผู้ตายไว้ เปรียบเหมือนกับว่าลูกชายได้ช่วยกันยกร่างของ

ผู้ตายไปส่งเข้าบ้านใหญ่ด้วยมือตนเอง จากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะนำร่างของผู้ตายใส่ลงไปในโลง เมื่อ นำร่างของผู้ตายลงไปในโลงก็จะนำผ้าแพรมาคลุมหน้าศพ³ แล้ววางทับด้วยกระดาษเงินกระดาษ ทองแผ่นเล็กและใหญ่ ตามด้วยเสื้อผ้า รองเท้า เมื่อวางข้าวของที่จำเป็นลงไปในโลงจนเต็มแล้วปิด ด้วยผ้าสีแดงอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมในการวางศพลงโลงว่า ศพจะต้องอยู่ตรงกลาง ถ้าไม่อยู่ตรง กลางจะทำให้ลูกได้ดีไม่เท่ากัน ในการจัดให้ศพอยู่ตรงกลางโลงนั้นเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมมัก จะนำกระดาษฟางมาป้อนให้เป็นก้อนกลมๆ แล้ววางตามมุมต่างๆ ของโลงเพื่อจัดให้ศพอยู่บริเวณ กึ่งกลางโลง (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)

เมื่อทำการบรรจุศพเสร็จแล้ว สัปเหร่อก็จะให้ลูกหลานมากราบไหว้ และให้ดูหน้าเป็นครั้งสุดท้ายโดยการเปิดผ้าแพรคลุมหน้าออก ก่อนปิดฝาโลงเจ้าหน้าที่จะเอ่ยกลอน “ซีกู” ซึ่งเป็นการ อวยพรลูกหลานว่า

“ เล่งฮั้งหยิบกั้วตัง บ่วงสี่อโต้เกี้ยกเซียง จือซุงไกเฮงเส็ง ต่อต่อซุกเองเฮ้า ”
วิญญาณเข้าบ้านใหญ่ ขอให้ทุกเรื่องรุ่งเรือง ลูกหลานโชคดี ทุกรุ่นก้าวหน้าร่ำรวย
 (จิตรา กอนันทเกียรติ, 2544)

การปิดฝาโลงนั้นขึ้นอยู่กับบางครอบครัว บางครอบครัวก็ตอกฝาโลงเลย แต่บางครอบครัว ก็นิยมไปทำพิธีตอกตะปูที่วัดโดยเชิญผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับหน้าถือตามาทำหน้าที่ตอกฝาโลงให้ โดยใน การตอกตะปูปิดฝาโลงเจ้าหน้าที่จะเอ่ยกลอน “อันตึงฮื่อสี่อ” (รวมสารคดีแปล ‘89, 2532) “จินผู้จวีชี ปายเสียหุยปี จินไถ้วตึงวันฮื่อฮยอฮื่อ จินฮื่อตึงจื่อซุนซังเส็ง จินซันตึงซันหยวนจี้ตี จินฮื่อตึง ฮื่อฮื่อฮ ยอฮื่อ จินฮื่อตึง ฮื่อฮื่อตึงถึง จินลิวตึง ลิงกั้วเฟ็งเสี้ยว” โดยสรุปความหมายได้ว่า “ขวานทองยกขึ้นกาลี และความอาภรรพณ์ทั้งหลายจงหลบลี้หนีหาย ลงตะปูแรกสรรพสิ่งที่ดีจงสัมฤทธิ์สมใจปรารถนา ลงตะปูสองลูกหลานจงรุ่งโรจน์ไพบูลย์ ลงตะปูสามสอบจอบงวนต้องได้บัณฑิตอันดับ 1-2-3 (ตาม คติจีนโบราณ) ลงตะปูสี่ทุกชั่วคนจงสมใจหวังทุกประการ ลงตะปูห้าห้าชั่วคนอยู่พร้อมหน้ากัน (คือ ปู่, ย่า, พ่อ, แม่, ลูกหลานและเหลน) ลงตะปูหกหกาก็สถาปนาเป็นอำมาตย์” และเมื่อปิดฝา โลงแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะจุดตะเกียง โดยตะเกียงนี้จะจุดตลอดวันตลอดคืนจน กว่าที่การประกอบพิธีศพจะเสร็จสิ้น

³ เรียกว่าไก้กั้ว

ภายในกระถางรูปจะประกอบด้วยเมล็ดธัญพืช 5 อย่างอยู่ด้านใน ได้แก่ ข้าวสาร ข้าวเหนียว ถั่วเขียว ถั่วแดง และข้าวแบ่ง ซึ่งของทั้ง 5 อย่างนี้มีความหมายที่สื่อถึงความเจริญก้าวหน้า

ก่อนที่จะมีการเคลื่อนศพไปวัดนั้นจะต้องมีการไหว้ “โหงวแซ” ประกอบด้วย หมู เป็ด ไก่ ปลา และตับ และขนมอีก 5 อย่าง คือ ข้าวพอง ถั่วเคลือบ ถั่วตัด งาตัด พักเชื่อม และฮวกก้วย (คือขนมถ้วยฟูแบบจีน) ขนมไหว้ทั้งหมดนี้จะเป็นสีขาว เรียกว่า “โหงวเปีย” นอกจากนี้ ยังมีผลไม้อีก 5 อย่างเรียกว่า “โหงวก้วย”(จากการสัมภาษณ์คุณหญิง เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

การไหว้ของไหว้เหล่านี้อาจจะแตกต่างกันไปตามเวลาที่เสียชีวิตของผู้ตาย อย่างเช่นถ้าผู้ตายเสียชีวิตในช่วงดึกก็จะไหว้ข้าว 1 หม้อ และกับข้าว 1 อย่างเพิ่มขึ้นมา เพื่อเป็นการแบ่งบุญกุศลไปให้กับผู้ตาย(การจัดของไหว้เหล่านี้ เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้บอกให้ลูกหลานจัดเตรียม หรือจะให้ทางเจ้าหน้าที่จัดมาให้เลยก็ได้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของเจ้าบ้าน)

เมื่อลูกหลานไหว้เสร็จแล้ว ก็จะมีการเผากระดาษเงินกระดาษทองและใบผ่านทาง (อวงแซจิว) แล้วจึงเคลื่อนขบวนไปที่วัด การเคลื่อนขบวนเริ่มจากพระที่ถือสายสิญจน์เดินนำหน้าตามด้วยลูกชายคนโตที่ถือกระถางรูป คนรองถือตะเกียงเดินตาม ในการวางโลงต้องให้ศีรษะผู้ตายหันไปทางท้ายรถ ลูกหลานที่เหลือก็เดินเท้าเปล่าไปขึ้นรถที่ด้านหน้า

เมื่อรถจะออกเจ้าหน้าที่จะทำการเคาะโลง และตะโกนว่า “คุยเขี่ย” แปลว่า ออกรถแล้ว เมื่อต้องข้ามสะพานก็ต้องตะโกนบอกว่า “ก้วยเกี้ย” แปลว่า ข้ามสะพาน จนถึงวัดก็จะตะโกนว่า “เก่าเหลียว ยีบหวัดมั้ง” แปลว่า มาถึงวัดแล้ว การบอกด้วยคำพูดเหล่านี้เป็นการบอกให้ผู้ตายรู้ว่าตนเองอยู่ที่ไหน (จากการสัมภาษณ์คุณหญิง เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

เมื่อนำโลงวางบนศาลาแล้ว จะต้องหิ้วหั่นโลงไปทางทิศตะวันตก วางตะเกียงไว้ที่ปลายโลง วางกระถางรูปไว้ที่หน้าโลง หลังจากนั้นลูกหลานก็จะจุดธูปไหว้คนละดอก ลูกชายคนโตจะทำหน้าที่เผากระดาษเงินกระดาษทองและใบผ่านทางส่งไปให้ผู้ตายไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังสรวงสวรรค์ นอกจากนี้ยังจะต้องจุดธูปใหญ่ไว้ตลอดเวลาที่อยู่วัดเช่นเดียวกับการจุดตะเกียงในอดีตรักให้คนงานที่บ้านหรือคนรับใช้เผาจุดธูปและตะเกียงให้กับผู้ตาย แต่ในปัจจุบันมักจะนิยมจ้างคนงานในวัดเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวแทนมากกว่า

เมื่อนำโลงไปยังศาลาแล้ว จะวางโลงไว้บนโต๊ะที่เตรียมไว้ เรียกว่า “กั้วไฉ้อี้” แต่บางวัดอาจจะทำแท่นปูนสำหรับวางโลงศพโดยเฉพาะ และหลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ก็จะนำผ้ามาคลุมโลงไว้ ผ้าคลุมโลงนี้จะเป็นผ้าที่มีลายปักอย่างสวยงามตามแบบจีน แล้วจึงวางโคมลูกหลานพาดไว้บนโลงอีกทีหนึ่ง และบริเวณโลงก็จะมีการจัดดอกไม้สวยงาม (จากการสัมภาษณ์คุณเอก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)

โคมลูกหลานนี้ ด้านหน้าโคมจะเขียนแซ่ และด้านหลังจะเขียนคำอวยพรไว้ ในการวางโคม นั้น จะต้องนำด้านที่เขียนแซ่ไว้ข้างนอก แล้วนำด้านที่เขียนคำอวยพรไว้ด้านใน ส่วนจำนวนโคมนั้น จะต้องนับตามจำนวนของลูกชายและลูกเขย การนับลูกชายนั้นถ้าลูกชายคนโตมีลูกชายก็ให้ถือว่าเป็นลูกชายคนเล็กด้วย แต่ถ้าลูกชายคนโตไม่มีลูกชายก็ให้ถือเอาหลานชายที่โตที่สุดเป็นหลานชายคนโต

ในอดีตนั้น เมื่อทำการฝังศพเรียบร้อยแล้วจะนำโคมกลับไปแขวนต่อที่หน้าบ้านเพื่อเป็นการประกาศว่ามีคนเสียชีวิต แต่ในปัจจุบันไม่นิยมนำกลับมาแขวนไว้ที่บ้าน เนื่องจากบ้านสมัยใหม่ไม่ได้ทำที่แขวนโคมจึงมักจะทิ้งไว้ที่สุสาน หรือเผาที่สุสานเลย (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

ในส่วนของหัวโลง จะวางรูปของผู้ตายไว้ด้านหน้า และด้านข้างของโลงจะมีการวางอ่างน้ำ สีขาว แปรงสีฟัน และผ้าขาวไว้ นอกจากนี้ยังมีโต๊ะสำหรับวางของไหว้ ส่วนด้านหลังของโลงนั้นจะมีผ้าขาวเขียนตัวหนังสือจีนสีดำไว้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของงานศพ และทางด้านหน้าของรูปจะมีเก้าอี้คลุมด้วยเสื้อของผู้ตาย และวางรองเท้า ไม้ 1 คู่ไว้หน้าเก้าอี้ ส่วนทางด้านหน้าจะมีกระถางธูป⁴ และดอกไม้ธูปเทียนวางอยู่ วันที่ประกอบพิธีงเด็กในช่วงเช้าจะมีการวางห่อน้ำกระดาด และคนรับใช้ไว้ด้านหน้าด้วย ถ้าผู้ตายมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสมาคมแซ่ และเมื่อผู้ตายเสียชีวิตทางลูกหลานได้แจ้งกับทางสมาคมแซ่ว่าผู้ตายได้เสียชีวิตแล้ว ทางสมาคมจะมีฉากที่มีลักษณะเป็นผ้าสีน้ำเงินและมีปักลวดลายมาจัดแต่งให้ที่หน้าศพ และจะมีเจ้าหน้าที่มาเชิญแขกเพื่อทำพิธีเคารพศพหลังจากสวดอธิษฐานศพเสร็จแล้วในแต่ละคืน แต่ถ้าผู้ตายไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมแซ่หรือแจ้งกับทางสมาคมแซ่ว่าผู้ตายได้เสียชีวิตแล้ว ก็จะไม่มีการเชิญแขกมาทำพิธีหน้าศพ (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

⁴ กระถางธูปนี้จะใช้แต่ เริ่มทำพิธี ไหว้ที่วัด ที่สุสาน จนกระทั่งขึ้นหิ้งที่บ้าน

รูปที่ 2: ฉากวงหน้าศพที่ทางสมาคมจัดมาให้

ที่ศาลาหน้าศพจะมีการแขวนโคมที่มีตัวหนังสือจีนสีน้ำเงินไว้ด้วย โดยจะแขวนไว้ด้านซ้าย และด้านขวา ถ้าผู้ตายเป็นชายจะเขียนว่าคำว่า “แกเจี่ยม” และ ถ้าเป็นหญิงจะเขียนว่าคำว่า “แกชื่อ” อีกด้านหนึ่งของโคมจะเขียนอายุของผู้ตาย แต่อายุบนโคมนี้จะมีการเพิ่มเข้าไปเพื่อให้อายุนั้น ลงท้ายด้วยเลข 1, 2, 6 หรือ 7 เหตุที่ต้องเพิ่มอายุให้กับผู้ตายนั้น เนื่องจากคติความเชื่อในเรื่องของ ตัวเลขของชาวจีน โดยนับจาก 1 หมายถึง แซ แปลว่า เกิด, 2 หมายถึง เล่า แปลว่า แก่, 3 หมายถึง แปะ แปลว่า ป่วย, 4 หมายถึง ชี แปลว่า ตาย และ 5 หมายถึง บ๊ว แปลว่า หายนะ ซึ่งจะนับไปถึง เลข 10 ถ้าอายุของผู้ตาย ตัวท้ายเป็นเลขที่ 3, 4, 5, 8, 9 หรือ 0 นั้น จะถือเป็นเลขไม่ดี

สำหรับข้อความบนป้ายที่ศาลาหน้าศพจะมีเขียนกำหนดการต่างๆ ที่เป็นภาษาไทย และ ภาษาจีน ถ้าเป็นภาษาจีนจะมีการกล่าวถึง รูป ชื่อ ที่อยู่ของผู้ตาย และชื่อที่อยู่ ตำบลที่มาจาก ประเทศจีน รวมถึงประวัติของผู้ตายโดยละเอียด อาทิ ชื่อพ่อ แม่ พี่น้อง สามี/ภรรยา บุตร จำนวน และรายชื่อบุตร สะใภ้ ลูกเขย หลาน อายุของผู้ตาย สาเหตุการตาย สถานที่ตาย ฯลฯ หลังจากนั้น จึงบอกถึงรายละเอียดของสถานที่ในการจัดงานศพ กำหนดการสวดอภิธรรมศพ กำหนดการในการประกอบพิธีกรรมงตึก กำหนดการในการประกอบพิธีกรรมเคารพศพ และกำหนดการไป สุสาน และในท้ายข้อความจะมีข้อความลงชื่อเฉพาะชื่อสามี/ภรรยาของผู้ตาย และชื่อของลูกชาย และลูกเขยเท่านั้น ส่วนชื่อลูกสาวจะถูกตัดออกหมด แต่ในปัจจุบันก็มีบางบ้านที่ใส่ชื่อลูกสาวไปด้วย และจะมีการประกาศลงหนังสือพิมพ์จีนเพื่อเป็นการประกาศให้ญาติมิตรทราบว่าผู้ตายได้ เสียชีวิตแล้ว จะได้มาร่วมกันไว้อาลัยต่อการจากไปของผู้ตาย (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

ในงานศพชาวจีนจะมีใบขอบคุณ (เสียการ์ด) ไว้แจกให้กับแขกที่นำเงิน หรือพวงหรีดมาช่วยทำบุญพร้อมกับด้ายแดงและลูกอม เนื่องจากสีแดงหมายถึงสิริมงคลของชาวจีนและเป็นสิ่งที่ใช้ตอบแทนผู้ที่มางานศพให้เจอแต่สิ่งดีๆ นอกจากนี้บางคนยังเชื่อว่าการแขวนด้ายแดงไว้หน้าบ้านเป็นการป้องกันไม่ให้สิ่งชั่วร้ายจากงานศพเข้ามาในบ้านอีกด้วย แต่ในปัจจุบันใบขอบคุณจะมีการพิมพ์เส้นสีแดงไว้จึงไม่จำเป็นต้องแจกด้ายแดงเพิ่มอีก (จากการสัมภาษณ์คุณจิง เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2546)

๕

รูปที่ 3: ใบขอบคุณ หรือ การ์ดงานศพ

ในธรรมเนียมปฏิบัติของชาวจีนนั้น ชาวจีนไม่ว่าญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือตัวแทนของสมาคมชาวจีนต่างๆ นิยมส่ง “เต็กปัก” ไปแสดงความไว้อาลัยในงานศพแทนพวงหรีดซึ่ง “เต็กปัก” มีลักษณะเป็นผ้า และติดกระดาษตัวอักษรจีนเขียนคำไว้อาลัยไว้ 4 ตัว โดยจะเขียนคำไว้อาลัยแยกตามเพศของผู้ตาย ส่วนผ้าก็จะมีหลายรูปแบบ และราคาให้เลือก

รูปที่ 4: เต็กปัก คือ ผ้าที่ใช้ในการไว้อาลัยของชาวจีน

ในงานศพของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น โดยปกติมักจะจัดงาน 7 วัน โดยวันก่อนที่จะมีพิธี
 กงเต๊กนั้น จะเป็นการสวดอภิธรรมศพตามปกติเช่นเดียวกับงานศพของคนไทย โดยพิธีกงเต๊กจะจัด
 ขึ้นในวันที่ 6 นับจากวันที่ผู้ตายเสียชีวิต เนื่องมาจากความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตว่า เมื่อคนเรา
 ตายไปแล้วจะสามารถฟื้นขึ้นมาได้ บางคนตายไปแล้วแต่ยังไม่รู้ว่าตนเองตายพอลถึงคืนวันที่ 5-6
 ร่างกายเริ่มเน่าดวงวิญญาณไม่สามารถที่จะกลับเข้าร่างได้ จึงกลับมาหาลูกหลานด้วยความคิดถึง
 ลูกหลานจึงนิยมแสดงความกตัญญูในวันดังกล่าว (จากการสัมภาษณ์คุณแจ็ก เมื่อวันที่ 24
 กรกฎาคม พ.ศ. 2546)

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในพิธีกงเต๊ก

การแต่งกายของลูก จะใส่जूไปว (เสื้อผ้าดิบ) หม่วซา คือ เสื้อที่ทอมาจากต้นปอ จะใส่ไว้
 ข้างนอกทับชุดผ้าดิบ ส่วนมากจะใส่เฉพาะวันทำพิธีกงเต๊ก หม่วซานั้นจะแยกเป็นชุดของชายและ
 หญิงโดยแตกต่างกันที่ตัวเสื้อ โดยชุดของผู้ชายจะมีไม้คทา แต่ชุดผู้หญิงไม่มีไม้คทา ส่วนลูกบุญ
 ธรรมจะใส่ชุดเหมือนกับลูกสาวหรือลูกชายแต่จะมีกระดาษสีเหลืองสีแดงติดอยู่ (จากการ
 สัมภาษณ์คุณนรินทร์ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

รูป

ที่ 5: เครื่องแต่งกายของเด็กชายและหญิง

ถ้าเป็นหลานชายคนโตจะต้องแต่งชุดผ้าดิบด้วยเพราะถือว่า ธรรมเนียมความเชื่อของชาว
 จีนถือหลานชายคนโตนับเป็นลูกคนเล็กของผู้ตายด้วย

ลูกเขยจะใส่ชุดขาวมีผ้าคาดเอว และมีหมวกสีเหลืองสีขาว

ลูกสะใภ้จะใส่ชุดเหมือนกับลูกสาว โดยจะใส่जूไปว (เสื้อผ้าดิบ) และหมว้ชา คือ เสื้อที่ทอมาจากต้นปอจะใส่ไว้ข้างนอกทับชุดผ้าดิบโดยไม่มีไม้คทา

การแต่งกายของหลานนิยมใส่ชุดขาวทั้งเสื้อและกางเกงจะเป็นสีขาว ผ้าคาดของหลานในจะเป็นสีขาว หลานนอกจะเป็นสีน้ำเงินน้ำเงิน ส่วนหลานบุญธรรมผ้าคาดจะแล้วแต่ว่าเป็นหลานนอกหรือหลานใน แต่จะมีกระดาษสีเหลืองมีสีแดงติดอยู่ด้วย

ส่วนเหลนจะใส่ชุดขาว และมีผ้าที่คาดหัวเป็นสีฟ้า

3. ขั้นตอนในพิธีงเด็ก

ส่วนพิธีงเด็กรั้นมีความหมายถึงการที่ลูกหลานทำบุญทำกุศล เป็นการทำบุญให้ตัวเองและทำบุญให้ผู้ตายเพื่อให้ผู้ตายได้รับบุญกุศลมากพอเพื่อให้ได้ขึ้นสวรรค์ โดยชาวจีนมีความเชื่อว่า ถ้าลูกหลานทำพิธีงเด็กให้กับผู้ตาย ผู้ตายจะได้รับส่วนบุญ 1 ส่วน ส่วนลูกหลานจะได้ผลบุญ 4 ส่วน (จากการสัมภาษณ์คุณเอก เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

ขั้นตอนในการประกอบพิธีงเด็ก

1. ฮิวกกวง หรือ พิธีเปิดด่าน
2. เชิญพระ
3. เชิญดวงวิญญาณ
4. สวดหน้าพระพุทธร
5. สวดหน้าศพ
6. ไหว้ กง-ม่า
7. เจากิมซัว
8. ซ้ำมสะพาน
9. ซิโกว
10. เผาเครื่องกระดาษ

ในการประกอบพิธีงเด็ก ทางวัดจะต้องเตรียมสถานที่ตั้งเป็นเขตพุทธมณฑล โดยสมมติเป็นมณฑลเศียรสีมาพุทธจักร ส่วนมากจะจัดในบริเวณที่ใกล้ๆ บริเวณที่วางหีบศพ และมีการเชิญภาพของพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และพระอรหันต์ มาตั้งเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธี โดยมีหลักว่าจำนวนพระจีนที่นิมนต์มาสดมนั้นจะต้องเทียบเท่ากับจำนวนภาพ ภาพที่ตั้งอยู่ตรงกลางคือ พระพุทธเจ้า 3 องค์ และยังมีที่ตั้งโต๊ะแดงสำหรับวางเครื่องบูชา ซึ่งประกอบด้วย ของไหว้ อาหารเจ ผลไม้ไหว้ ดอกไม้ กระถางธูป หนังสือมนต์ และเครื่องดนตรีจีน; ปี่ ฉาบ กระดัง ระฆังเล็ก เป็นต้น เครื่องดนตรีนี้จะใช้ในการบรรเลงไปพร้อมๆ กันกับการสดมนต์ และการเคาะบั๊กฮื้อ⁵

ในการประกอบพิธีงเด็ก ลูกหลานทั้งชายและหญิงจะต้องใส่ชุดงเด็กเต็มยศ โดยลูกชายจะนั่งแถวหน้าสุด ลูกสาวและลูกสะใภ้ นั่งแถวที่สอง หลานจะนั่งแถวที่สาม ส่วนหลานใน คือ ลูกที่เกิดจากลูกชาย จะนั่งก่อนแล้วตามด้วยหลานนอก คือ ลูกที่เกิดจากลูกสาว (จากการสัมภาษณ์คุณเอก เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

ในโรงพิธีพิธีงเด็กจะต้องมีฉากพระรูปต่างๆ ได้แก่

1. พระพุทธเจ้า
2. พระสาโลบุตร
3. พระโมคคัลลา
4. พระมหากัสสปะ
5. พระอานนท์
6. พระมาลัย
7. ยมบาล⁶

1. ฮิ้วกกวง

พิธีฮิ้วกกวง หรือ พิธีเปิดด่านนั้น ถือเป็นพิธีการขั้นแรกในการสดทำพิธีงเด็ก เริ่มจากการตีกลองใหญ่เพื่อเป็นการเปิดพิธี โดยจะตีกลอง 3 ครั้ง ดนตรีปี่พาทย์จะบรรเลงไปเรื่อยๆ ต่อจากนั้น พระจีนจะเริ่มสดบทสดพร้อมเคาะ “บั๊กฮื้อ” เป็นจังหวะ บรรดาลูกหลานจะนั่งและยืนไหว้ในเวลากระทำพิธี โดยมีพระจีนผู้ประกอบพิธีจะนำลูกหลานเดินไปตามจุดต่างๆ โดยเริ่ม

⁵ ลักษณะเป็นลูกสีแดงและมีไม้เคาะ

⁶ มีทั้งหมด 10 รูป มีชื่อต่างกัน แขนงสัปดาห์ละ 1 รูป ถ้าทำพิธีครบ 100 วันต้องแขวนให้ครบทั้ง 10 รูป

จากโต๊ะพระโพธิสัตว์ โต๊ะพระพุทธรูป โต๊ะพระพุทธรูป โต๊ะไหว้ฟ้าดินหรือเจ้าที่ โต๊ะไหว้บรรพบุรุษ และโต๊ะหน้าศพ (จากการสัมภาษณ์อาจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2547)

2. พิธีเชิญพระ

พิธีต่อมาเป็นพิธีเชิญพระ โดยพระจีนผู้ประกอบพิธีกรรมจะอัญเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์กับเทพเจ้าทั้งสิบทิศมาประทับรับการบูชา ในพิธีนี้จะเป็นการสวดมนต์และมีการบอกถึงประวัติของผู้ตายและจำนวนญาติพี่น้องและลูกหลานของผู้ตาย หลังจากนั้นจะมีพระจีนรูปหนึ่งซึ่งอยู่ตรงกลางจะเอาเอกสารมาใส่ไว้ที่หัวม้าและสวดคาถาพร้อมกับพรมน้ำมัน จากนั้นจะใช้ใบทับทิมพรมน้ำมันซ้ำอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นพระจีนองค์ดังกล่าวก็จะบอกให้ลูกชายคนโตยกม้ากงเต๊กขึ้นจบ (เหยยม) และนำม้ากงเต๊กไปเผาเสมือนให้ม้ากงเต๊กดังกล่าวทำหน้าที่เป็นทูตในการแจ้งกับยมทูตว่าผู้ตายได้เสียชีวิตแล้ว ในพิธีกรรมช่วงนี้พระจีนรูปอื่นๆ ก็ยังคงสวดมนต์ต่อไป และพระรูปเดิมทำพิธีโดยเอาเอกสารมาใส่ไว้ที่หัวนก และทำพิธีกรรมในลักษณะเดียวกันกับม้า แล้วก็ให้ลูกชายคนโตขึ้นจบ และนำนกไปเผา โดยนกกงเต๊กที่ใช้ในพิธีกรรมดังกล่าวเพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแจ้งกับท่านเง็กเซียนฮ่องเต้ หรือเจ้าแห่งสวรรค์ให้รับดวงวิญญาณของผู้ตายไปจุดยังสวรรค์ เมื่อประกอบพิธีกรรมดังกล่าวแล้วเสร็จ จากนั้นลูกหลานจะกราบพระ 3 ครั้ง และกราบผู้ตาย 4 ครั้ง (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2546)

รูปที่ 6: ม้ากงเต๊ก

ในการประกอบพิธีในขั้นตอนนี้ พระจะไม่ได้อยู่ในพิธีนี้โดยตรง แต่ถือเป็นศูนย์กลางของพิธีกรรม นั่นคือ สัญลักษณ์เป็นทั้งสิ่งสักการะที่มาของสิริมงคล ความสุข และความสำเร็จของลูกหลาน และการส่งดวงวิญญาณของผู้ตาย

ต่อมาเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะนำข้าว ของเจ 5 อย่าง และผลไม้ มาให้ลูกหลานจับถวาย ต่อจากนั้นพระจีนทั้งหมดและลูกหลานจะย้ายมานั่งบริเวณหน้าศพ แล้วจึงเชิญวิญญาณคนตายเข้ามาร่วมในพิธี ในช่วงนี้จะมีการนำห้องน้ำกึ่งเด็ก อ่างน้ำสีขาวซึ่งภายในอ่างน้ำนั้นจะมีถ้ำกระดาษเงินกระดาษทองอยู่ซึ่งถือว่าเป็นน้ำมนต์ และผ้าขนหนูสีขาว มาวางไว้บริเวณหน้าศพ เพื่อประกอบพิธีเชิญดวงวิญญาณ เสมือนให้ดวงวิญญาณของผู้ตายได้ชำระล้างทำความสะอาดดวงวิญญาณของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนการเข้าร่วมพิธีกึ่งเด็ก

3. พิธีเชิญดวงวิญญาณ

ในพิธีเชิญดวงวิญญาณ จะมีพิธีการเสี่ยงทายว่าผู้ตายได้เดินทางมาถึงยังบริเวณพิธีแล้วหรือยังด้วยการนำ “ขึ้นเค้า” ซึ่งมีลักษณะเป็นหอยเชลล์คู่หนึ่งที่มีสายผูกเชื่อมกันมาโยนเพื่อตอบคำถาม ซึ่งเป็นไปได้ 3 กรณี คือ

1. ถ้าขึ้นเค้าหล่นลงบนพื้นแล้วหงายขึ้นทั้ง 2 ด้าน แสดงว่า ดวงวิญญาณกำลังหัวเราะดีใจ แต่ยังไม่ได้รับที่โคมวิญญาณ
2. ถ้าโยนขึ้นเค้าแล้วคว่ำหน้าลงทั้งสองด้าน แสดงว่าวิญญาณยังเดินทางมาไม่ถึงพระจีนก็จะบอกให้ลูกชายคนโตไปเคาะที่โลงเพื่อบอกกับดวงวิญญาณของผู้ตายให้เข้ามาสิงที่โคมวิญญาณ
3. ถ้าโยนขึ้นเค้าแล้วคว่ำข้างหนึ่งหงายข้างหนึ่ง แสดงว่าดวงวิญญาณได้เข้ามาสิงที่โคมวิญญาณเรียบร้อยแล้ว

ในสมัยแรกๆ การเสี่ยงทายนั้นใช้หอยเชลล์เพื่อทำการเสี่ยงทาย แต่ต่อมาใช้เหรียญในการเสี่ยงทายแทน การเสี่ยงทายในรูปแบบดังกล่าวเริ่มไม่ได้รับความนิยมมาเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา (จากการสัมภาษณ์ปุ่นจงซื่อหู เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547)

ในการเสี่ยงทายนี้ เจ้าภาพจะเป็นผู้ทำการเสี่ยงทายเพื่อหาเลขไปเสี่ยงโชค หรือเพื่อซื้อลอตเตอรี่

พิธีเชิญดวงวิญญาณนี้จะเริ่มจาก เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเอาเสื้อผ้ากางเต็กมาให้ผู้ตายให้พับ และนำไปเผา หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะนำเอาโคมวิญญาณมาไว้ด้านหน้า บนโคมวิญญาณนี้จะมีเสื้อผ้าของผู้ตายแขวนอยู่ซึ่งส่วนมากแล้วมักจะนำเสื้อผ้าของผู้ตายชอบใส่มาสวมไว้บนโคม ต่อจากนั้นพระจีนก็จะสวดเชิญวิญญาณมาเข้าพิธี ซึ่งพระจีนจะเดินไปพรหมน้ำมนต์ที่โคมวิญญาณ รูป และโลงของผู้ตาย จึงอาจกล่าวได้ว่า พิธีเชิญดวงวิญญาณนั้นเป็นการเชิญวิญญาณเพื่อมาอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า ทานอาหารเจ และฟังพระสวดมนต์

รูปที่ 7: โคมวิญญาณ (ท่งฮวง)

ต่อจากนั้น พระจีนจะจุดเทียน 1 คู่ ตั้งหน้าโต๊ะ จุดธูป 3 ดอก ให้ลูกชายคนโตไหว้ และสวดมนต์ หลังจากนั้นจะมีการส่งตัวคนรับใช้ไปให้ โดยคนรับใช้นั้นจะต้องมีชื่อ ชื่อของคนรับใช้นี้ ลูกหลานจะตั้งกันเองแต่จะต้องไม่เป็นชื่อที่ซ้ำกับคนในบ้าน เพราะเชื่อกันว่าการตั้งชื่อคนรับใช้ให้ซ้ำกับคนในบ้านจะเป็นการสาปแช่งคนที่ชื่อซ้ำนั้น โดยชื่อที่นิยมใช้ตั้งกันส่วนใหญ่แล้ว เช่น คนรับใช้ชายจะให้ชื่อ เหลาซิก ซึ่งแปลว่า ชื่อสัตย์ ส่วนคนรับใช้ผู้หญิงจะให้ชื่อว่า เทียต้า ซึ่งแปลว่า ชื่อฟัง (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

ในการทำพิธีส่งคนใช้นั้น จะมีพระรูปหนึ่งมาเรียก ลูกสาว หรือลูกสะใภ้คนโต ไปเอาตุ๊กตาคนใช้ออกมา โดยพระจะบอกบทให้ ลูกสาว หรือลูกสะใภ้คนโต พูดว่า “เหลาซิก ... พ่อ/แม่ สั่งให้ทำอะไรก็ต้องทำนะ” แล้วก็จับตุ๊กตา 1 ที แล้วก็ทำอย่างเดียวกันกับตุ๊กตาผู้หญิงซึ่งเป็นเสมือนเป็นการเปิดหูให้กับตุ๊กตาคนรับใช้ของเด็กเพื่อให้สามารถรับฟังคำสั่งของผู้ตายแล้วปฏิบัติตาม

ต่อมา ก็จะเป็นช่วงที่ดวงวิญญาณจะต้องอาบน้ำ พระจีนผู้ประกอบพิธีจะไปพรมน้ำมนต์ที่ห้องน้ำงเด็ก หลังจากนั้นก็จะให้อาหาร ขนม และผลไม้ ในขั้นตอนนี้ลูกหลานจะนั่งจับชายเสื้อต่อๆ กันถือเป็นการร่วมรับบุญ และเมื่อเสร็จพิธีลูกสาวก็จะนำอ่างน้ำที่อยู่ในห้องน้ำงเด็กไปเททิ้งตามธรรมเนียม (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

4. สวดหน้าพระพุทธรูป

การสวดหน้าพระพุทธรูปนั้น ถือเป็นการสวดถวายเพลแด่พระพุทธเจ้า เรียกว่า “ ไปจ๋า ” ซึ่งมีคัมภีร์มาตรฐานในการสวด 3 เล่ม เป็นการขอล้างบาปให้กับดวงวิญญาณ เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายสะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากบาป ทำให้สามารถไปขึ้นสวรรค์ได้ (จากการสัมภาษณ์อาจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2547)

5. สวดหน้าศพ

เป็นการสวดคัมภีร์ เพื่อให้ดวงวิญญาณได้ล้างบาป เพื่อให้ดวงวิญญาณบริสุทธิ์และสามารถไปขึ้นสวรรค์ได้

ซึ่งพิธีสวดหน้าพระพุทธรูปและการสวดหน้าศพนั้นจะสวดสลับกันไปมา จนกว่าจะจบบทสวดมนต์ ซึ่งทั้งสองพิธีนี้ จะเป็นพิธีที่ทำในตอนบ่าย ก่อนที่จะมีพิธีไหว้ กง – มา ซึ่งลูกหลานจะนั่งฟังและพนมมือตั้งจิตอธิษฐานให้ผู้ตายได้ไปสวรรค์โดยเมื่อพระสวดมนต์ 1 จบ นั้น ลูกหลานจะกราบ 3 ครั้ง จะทำไปเรื่อยๆ จนกระทั่งจบพิธี (จากการสัมภาษณ์อาจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2547)

6. พิธีไหว้ กง-มา

พิธีนี้เรียกอีกอย่างว่า พิธีไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งพิธีกรรมลำดับต่อมาในช่วงเวลาประมาณ 15 นาฬิกา จะเป็นการไหว้บรรพบุรุษโดยถือเป็นการที่บรรพบุรุษมาเลี้ยงต้อนรับผู้ตายที่ย้ายจากโลกมนุษย์ไปอยู่กับบรรพบุรุษของตน โดยของที่ใช้ในการไหว้บรรพบุรุษนี้จะประกอบด้วยของควา 5 อย่าง กับข้าว 10 อย่าง ขนม 5 อย่าง (ทุกอย่างจะต้องเป็นสีขาว) และผลไม้ 5 อย่าง นอกจากนั้นยังต้องจัดด้วยข้าว ตะเกียบ ซา เหล้า และถ้วยใส่ข้าวสาร โดยจะมีเก้าอี้วางตามจำนวนบรรพบุรุษของผู้ตาย ทั้งนี้การนับบรรพบุรุษนั้นจะนับขึ้นไปจากตัวผู้ตายเอง 3 ชั่วโคตร การไหว้ 3

ชั่วโคตรนั้น คือ การไหว้บรรพบุรุษ ที่อยู่สูงกว่าชั้นของตัวผู้ตายเอง 3 ชั้น ซึ่งชาวจีนเชื่อกันว่า ถ้าไหว้มากกว่า 3 ชั่วโคตรนั้น บรรพบุรุษก็จะไม่คุ้มเคยกัน และบนโต๊ะที่วางของไหว้นั้นจะมีกระถางธูปอยู่ด้วยกัน 3 กระถาง คือ

1. กระถางธูปที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งจะใช้ปักธูปไหว้ กง-มา ซึ่งก็คือ พ่อและแม่ ของผู้ตาย
2. กระถางธูปที่อยู่ด้านขวา ซึ่งจะใช้ปักธูปไหว้ เหล่ากง-เหล่ามา ซึ่งก็คือ ปู่และย่า ของผู้ตาย
3. กระถางธูปที่อยู่ด้านซ้าย ซึ่งจะใช้ปักธูปไหว้ เหล่าโจว-เหล่าโจวมา ซึ่งก็คือ ทวดของผู้ตาย

แต่โดยทั่วไปแล้ว มักจะไหว้รวมกันเป็นกระถางเดียวกัน ซึ่งการไหว้นี้ ชาวจีนเชื่อกันว่า วิญญาณของคนที่ตายไปแล้วยังอยู่กับเรา ดังนั้นวิญญาณของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปนั้น จะกลับมาอยู่ร่วมกันในโลกของวิญญาณ ซึ่งการไหว้นี้ถือเป็นการเลี้ยงต้อนรับผู้ตายไปสู่โลกแห่งวิญญาณ (จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547)

หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะให้ลูกหลานมา "เหยียม" ของไหว้กัน โดยจะให้ยื่นล้อมโต๊ะ และให้เอามือจับโต๊ะและตั้งจิตอธิษฐาน ต่อจากนั้นก็มีการไหว้กระดาษเงินกระดาษทองซึ่งตามธรรมเนียมจีนแล้ว ลูกหลานมักจะฝากหีบเสื้อผ้าไปให้กับบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปก่อนหน้านี้แล้ว โดยสามารถฝากหีบเสื้อผ้าไปได้เฉพาะคนที่แซ่เดียวกันเท่านั้น และฝากไปจำนวนเท่าใดก็ได้

รูปที่ 8: หีบเสื้อผ้าที่จะส่งไปให้บรรพบุรุษ

7. เจากิมซัว

ในช่วงคำก่อนมีพิธีกรรมการเดินทางนั้น จะมีพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “เจากิมซัว” ก่อนที่จะเริ่มพิธีจะต้องมีการไหว้บูชา โดยให้ลูกสาวที่แต่งงานไปแล้วมาจุดธูปบอกผู้ตายว่าจะไหว้ เจากิมซัวที่หน้าโต๊ะไหว้ซึ่งอัญเชิญภาพปฏิมาขององค์อมิตาพุทธเจ้า กับเถาตี่เสี้ยวสาร ชั้นน้ำมนต์ เหียญตางค์ และซองอั่งเปา ซึ่งต้องนับตามจำนวนลูกชาย ซึ่งในพิธีนี้จะมีผู้ชายแต่งตัวเป็น พระจีน 7 รูป หรือ 9 รูป ออกมาแสดง การแสดงนั้นจะเป็นการรำรำงดีลังกาไปมา สีธงนั้นจะ แบ่งเป็นสีละ 1 คนไม่ซ้ำกัน และมีเสียงดนตรีประกอบ เมื่อจบการแสดงก็จะมีการแจกอั่งเปาให้ กับลูกชายทุกคน รวมถึงหลานชายคนโตด้วย (ถ้ามี) (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

สำหรับค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีนี้ ลูกสาวจะเป็นคนออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด และราคา ของพิธีนี้ยังแยกต่างหากจากค่าพิธีงเด็กอีกด้วย เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่าการไหว้เจากิมซัวนี้จะ ทำให้ผู้ตายสามารถข้ามภูเขาไปสู่สรวงสวรรค์ได้

8. พิธีข้ามสะพาน

ขั้นตอนพิธีกรรมต่อไปเป็นการข้ามสะพานงเด็ก การข้ามสะพาน (ก๊วยเกี้ย) ถือเป็น การส่งวิญญาณไปสู่สรวงสวรรค์โดยจะต้องเดินไปส่ง 7 รอบ และตอนที่กลับอีก 7 รอบ⁷ ตามความเชื่อที่ ว่า ผู้ตายจะไปสรวงสวรรค์ก็ต้องข้ามสะพานนี้ไปเท่านั้น ซึ่งในการข้ามสะพานนั้นจะต้องให้พระเป็นผู้ พาข้ามไป สำหรับสะพานที่ข้ามนี้เรียกว่า “สะพานโอมะสงสาร” ซึ่งสัตว์โลกทั้งหลายจะต้องข้าม เมื่อมีการเวียนว้ายตายเกิดอยู่ในโลก (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

รูปที่ 9: สะพานโอมะสงสาร

⁷ การเดินวนนี้จะเดินกี่รอบขึ้นอยู่กับธรรมเนียมของแต่ละบ้าน บางบ้านก็ 3 รอบ บางบ้านก็ 5 รอบ แต่ต้องเดินเป็นเลขคี่

公媽衣箱	เก็บเสื้อผ้า-ย่า	一個
普通洋樓	บ้านพร้อมที่ดิน	一座
大汽車	รถยนต์	一隻
寫字桌	โต๊ะเขียน	一付
霜櫥	ตู้เย็น	一個
衫櫥	ตู้เสื้อผ้า	一個
梳粧台	โต๊ะเครื่องแป้ง	一個
鐵櫥	ตู้เหล็ก	一個
彩色電視	โทรทัศน์	一個
電話機	โทรศัพท์	一個
抗床	เตียงไม้	一隻
錄音機	เครื่องเล่นเทป	一付
搖椅	เก้าอี้โยก	一個
布椅	เตียงผ้าใบ	一隻
金銀山	ภูเขาเงินภูเขาทอง	三個
金銀庫房	ห้องเก็บเงินทอง	一個
飛機	เครื่องบิน	一架
電船	เรือยนต์	一隻
算數機	เครื่องคิดเลข	十付
庫官	โต๊ะเก้าอี้	一位
電飯鍋	หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	一個
電熨斗	เตารีดไฟฟ้า	一支
茶蘿	กานวณ	一付
茶池	กาน้ำชาจีนเผา	一付
霜桶	กระติกน้ำแข็ง	一個
電爐	เตาไฟฟ้า	一個
冷氣機	แอร์	一個
四方風扇	โถงพัดแอร์	一個
錄影機	วีดีโอเทป	一付
護士車	รถพยาบาล	一隻
大金鐘	นาฬิกาตั้งพื้น	一個
算盤	ลูกคิด	一個
麻雀床椅	โต๊ะเล่นนกระดก	一付
床裙 靈前花	ผ้าปูโต๊ะดอกไม้	一付
男女首飾	ทองแหวนชาย-หญิง	片

ก่อนที่จะเริ่มพิธีนั้น จะมีการไหว้สะพานก่อน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะจุดธูป 2 ดอก และให้ลูกชายคนโตเป็นผู้ไหว้ โดยไหว้สะพานด้วยขนม และกระดาษเงินกระดาษทอง

ในระหว่างที่เดินขึ้นไปบนสะพานนี้ ลูกหลานที่เดินจะต้องโยนเหรียญที่กลางสะพานเพื่อเป็นค่าผ่านทางให้กับผู้ตาย เพื่อสื่อให้เห็นถึงสังขารธรรมที่ว่าเมื่อสัตว์โลกสิ้นชีวิตลง ทุกสิ่งทุกอย่างรวมถึงของรักกับทรัพย์สมบัติที่ได้สะสมไว้จำเป็นต้องสละไปทั้งหมด ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ อีกทั้งยังเป็นการชำระหนี้กรรม เพื่อดวงวิญญาณของผู้ตายจะได้บริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากพันธะใดๆ

การเดินข้ามสะพานนี้ลูกหลานที่เดินจะต้องถือธูปคนละ 1 ดอก ตอนที่เดินไปในตอนแรกนั้นหมายถึง ลูกหลานไปส่งผู้ตาย ในการเดินสะพานนั้นพระจีนจะเดินสวดมนต์ไปเรื่อยๆ พร้อมกับสั้นระฆัง พระจีนองค์แรกที่เป็นผู้นำในการเดินสะพานจะถือโคมวิญญาณที่มีเชื้อของผู้ตายแขวนอยู่ พระจีนองค์อื่นๆ จะเดินสวดมนต์ตามมาด้วย ลูกชายคนโตจะเดินนำหน้าโดยทำหน้าที่เป็นผู้ถือกระถางธูป และลูกชายคนรองจะทำหน้าที่เป็นผู้ถือธูปของผู้ตายแล้วลูกหลานคนอื่นๆ ก็ยืนเรียงลงมาตามศักดิ์ โดยให้ลูกชายมาก่อนแล้วตามด้วย หลานชายคนโต ลูกสะใภ้ และลูกสาว ลูกเขย มาถึงหลาน โดยเริ่มจากหลานนอกก่อนแล้วตามด้วยหลานใน (การข้ามสะพานนี้มี ข้อห้ามว่าคนที่มิประจำเดือน และคนท้องห้ามเดินข้ามสะพานเป็นอันขาด เพราะถือว่าคนนั้นไม่สะอาดบริสุทธิ์ในการประกอบพิธีศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเดินข้ามสะพานเรียบร้อยแล้วจะมีการแจกของแดงให้กับลูกหลานที่เดินสะพานถือเป็นเงินก้นถุงที่ผู้ตายให้ไว้ และเป็นการตอบแทนให้กับลูกหลานที่มาช่วยงาน) เมื่อเดินสะพานไปส่งผู้ตายแล้วก็จะนั่งรอให้พระจีนสวดมนต์ก่อน พระจะตั้งโคมวิญญาณไว้กับแท่นแล้วจึงจะเดินวนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง การวนกลับนั้นหมายถึง ลูกหลานกลับมายังโลกมนุษย์แล้ว การเดินวนนั้นจะต้องเดินไป-กลับให้มีจำนวนรอบเท่ากัน เมื่อเดินสะพานจนครบรอบแล้วลูกหลานถึงจะนำธูปไปปักในกระถางธูป หลังจากนั้นลูกชายก็จะนำกระถางธูปไปไว้ที่หน้าโต๊ะบูชาตามเดิม และเจ้าหน้าที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำหีบกระดาษสี่เหลี่ยมซึ่งในด้านในบรรจุเสื้อผ้าและสมบัติของผู้ตายอยู่มาวางไว้ด้านหน้า และเอาโคมวิญญาณวางซ้อนอีกทีหนึ่ง

ต่อจากนั้น พระจีนจะสวดมนต์ต่ออีกจนจบสวดมนต์เป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นลูกหลานก็จะกราบ 4 ครั้ง และ “เหยิม” เสื้อผ้ากับโคมวิญญาณและนำไปเผา พร้อมกับเครื่องกระดาษทั้งหมด (จากการสัมภาษณ์คุณเอก เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

ในการข้ามสะพานนั้น ชาวจีนเชื่อว่า ผู้ที่ทำพิธีนี้จะต้องมีการบวชในพุทธศาสนามากกว่า 10 พรรษา ขึ้นไป เพราะผู้ที่ทำพิธีนั้นเปรียบเสมือนพระอรหันต์ที่มีบารมีแก่กล้า ปราศจากกิเลส จึงเป็นผู้ที่สามารถพาดวงวิญญาณไปสู่สวรรค์ได้ อีกทั้งการข้ามสะพานนั้น ถือว่าเป็นการล้างบาปให้กับดวงวิญญาณ ดังนั้นผู้ที่ไม่มีบาป หรือผู้ที่กินเจ จึงไม่ต้องข้ามสะพานนี้ (จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ก่อศักดิ์ ธรรมเจริญกิจ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547)

9. พิธีทิ้งกระดาษ

พิธีทิ้งกระดาษเป็นขั้นตอนที่ในปัจจุบันไม่นิยมปฏิบัติ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวค่อนข้างสูง โดยจะพบเห็นพิธีทิ้งกระดาษได้เฉพาะในงานงเด็กที่เป็นงานใหญ่ๆ เพียงไม่กี่งานเท่านั้น พิธีทิ้งกระดาษจัดขึ้นระหว่าง “พิธีข้ามสะพานงเด็ก” และ “พิธีเผากระดาษ”

พิธีทิ้งกระดาษในงานงเด็กนี้ จะมีการจัดทำรูปขนาดใหญ่เรียกว่า “ได้ชื่อเอี้ย” ซึ่งบนเศียรมีรูปเจ้าแม่กวนอิม เพื่อดูแลไม่ให้พวกปีศาจแย่งเครื่องเซ่นกันซึ่งจะมีการเชิญเจ้าพ่อ เจ้าแม่ และเจ้าปู่จากที่ต่างๆ มายังโรงพิธี

การทิ้งกระดาษแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การทิ้งกระดาษฟ้า ซึ่งกระทำโดยจัดสิ่งของไว้บนที่สูงแล้วโยนทิ้งสิ่งของบางอย่างลงมา และการทิ้งกระดาษดิน เป็นการทำภายหลังการทิ้งกระดาษฟ้าแล้ว 10 วันเป็นการวางสิ่งของไว้บนดินเพื่อให้พวกปีศาจทั้งหลาย พิธีการทิ้งกระดาษนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวว่าจะทำหรือไม่ ไม่ได้มีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์บังคับแต่อย่างใด (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

10. พิธีเผากระดาษ

หลังจากประกอบพิธีเดินสะพานแล้วก็จะเป็นการเผากระดาษ โดยจะนำสิ่งของงเด็กไปวางในวงกลมที่ขีดขึ้นโดยน้ำที่จัดเตรียมไว้ ในขณะที่เผาเครื่องกระดาษ พระจีนจะส่นกระดิ่ง ส่วนลูกหลานนั้นจะถือไม้เพื่อใช้เคาะไว้วิญญาณพนजर เพื่อไม่ให้แย่งของที่ส่งไปให้ผู้ตาย และขณะที่เคาะไม้ ลูกหลานก็จะพูดว่าของเหล่านี้ขอมอบให้.....(ชื่อผู้ตาย)

รูปที่ 10: พิธีเผาเครื่องกระดาษ

ข้อห้ามในการเผาเครื่องกระดาษนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือ ห้ามเขี่ยของที่เผา เพราะจะทำให้เครื่องกระดาษที่เผาเสียรูป และเมื่อหันหลังกลับไปแล้ว ห้ามหันกลับไปมองที่เครื่องกระดาษที่เผา เพราะคนตายจะไม่กล้ามาเอาของที่เผาไปให้ (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2546)

ในการเผากระดาษเงินกระดาษทองถือเป็นสิ่งสำคัญมาก นอกจากนี้ยังมีการบรรจุเงิน (กระดาษ) เพื่อให้ผู้ตายนำเงินไปใช้หนี้ที่ค้างอยู่ หรือเพื่อตัดสินบนสัตว์ในจำพวก 12 นักษัตร เพื่อให้ไม่ให้ชั่ตน เพราะชาวจีนมีความเชื่อกันว่า ผู้ตายที่เกิดในปีใด เมื่อเสียชีวิตไปแล้วจะถูกสัตว์นักษัตรของตนขึ้นขี่ในเมืองยมโลก (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

เมื่อใกล้จะหมดพิธีก็จะมีการอัญเชิญพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์กับเทพเจ้าทั้ง 10 ทิศ เสด็จกลับที่สิงสถิตย์ ต่อจากนั้นพระสงฆ์สวดมนต์ส่งวิญญาณผู้ตายกลับไปด้วย พร้อมทั้งเผาเครื่องกระดาษให้ผู้ตายนำไปใช้ในยมโลก

เครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเด็ก

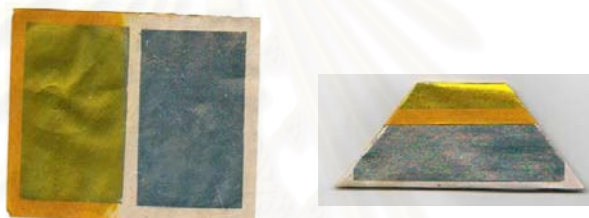
ในการเตรียมของงเด็กนั้น จะต้องมีการพับกระดาษเงินกระดาษทองเตรียมเอาไว้เพื่อใส่ในเครื่องใช้งเด็กด้วย ซึ่งทางร้านจะจัดเตรียมมาให้ตั้งแต่วันแรกๆ เพื่อให้มีเวลาพับเตรียมเอาไว้ก่อน ซึ่งญาติๆ หรือ แยกที่มาจากงานจะมาช่วยกันพับ ซึ่งจะมีกระดาษอยู่ 2 ขนาด คือ ค้อชี และ กิมจั้ว เมื่อพับกระดาษเสร็จแล้ว ก็จะต้องนำไปใส่ในเครื่องใช้งเด็กต่างๆ ที่ทางร้านจะนำมาส่งให้ในตอนเช้าของวันที่ทำงเด็ก (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

“ค้อซี” จะมีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นใหญ่ เป็นกระดาษสีส้มและมีทองคำเปลวติดอยู่ตรงกลาง เวลาพับจะต้องม้วนตามแนวนอน แล้วพับให้ปลายทั้งสองข้างแหลม

รูปที่ 11: ค้อซี

ส่วน “กิมจั้ว” นั้น มีลักษณะเป็นกระดาษสีขาวแผ่นขนาดเล็กกว่าค้อซีครึ่งหนึ่ง และมีทองคำเปลวติดอยู่ การพับนั้นก็พับแบบเดียวกับค้อซี

รูปที่ 12: กิมจั้ว

และกระดาษไหว้เจ้าที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ “กิมเตี้ยว” หรือ ทองคำแท่งนั้น ไม่ต้องพับหาซื้อได้ตามร้านขายรูปเทียนทั่วไป มีหลายขนาดให้เลือกตามความต้องการ

นอกจากนี้ยังมี การนำใบผ่าน (อ่วงแซจิว) ทางมาพับเป็นทรงกลมๆ และ ตรงกลางจะเป็นสามเหลี่ยมแหลมๆ ซึ่งการพับใบผ่านทางนี้ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมของแต่ละบ้านว่าจะพับหรือไม่พับ

รูปที่ 13: ใบผ่านทาง (อ่วงแซจิว)

รายการของใช้ของงเด็กที่จำเป็นต้องสั่งคือ ห่องอาบน้ำ โคมวิญญาน ม้า นก ห่อเสื้อผ้า หีบเสื้อผ้า คนใช้ชาย-หญิง บ้าน เครื่องนอน ตู้เย็น มือถือ ทีวี คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ซึ่งก็แล้วแต่ความพอใจของลูกค้า นอกจากนี้ยังต้องมีการพักกระดาดเงินกระดาดทองสำหรับใส่ไปในข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้นด้วย

เมื่อนำของเหล่านี้มาที่วัดแล้ว ลูกๆจะต้องไปขอ “ใบส่งของ” จากพระจีน ผู้ประกอบพิธีเพื่อใช้ในการส่งของไปให้กับผู้ตาย เนื่องจากเชื่อกันว่าถ้าไม่ประทับตรานิ้วมือของลูกๆ แล้ว ของที่ส่งไปให้กับผู้ ตายนั้นจะไม่ถึง เนื่องจากมีผีไม่มีญาติคอยมาแย่งของเหล่านี้ไป (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2546)

รูปที่ 14: ใบฝากส่งของที่พระจีนเป็นผู้ให้

การประทับตรา คือ การที่ลูกของผู้ตายนำนิ้วมือไปจิ้มหมึกแล้วบ้มลงไปที่ตั้งของเพื่อเป็นการบอกว่าสิ่งนี้เป็นของที่จะส่งไปให้ใคร

ในอดีตเครื่องใช้กึ่งเด็กส่วนมากแล้วจะต้องไปสั่งทำที่ร้านขายกระดาดหิ้วเจ้า หรือทางร้านขายโลงที่จ้างให้ทำพิธีเป็นผู้แนะนำให้ ในปัจจุบันมักจะมีคนมาเดินขายตามศาลาวัด โดยคนที่มาขายนั้นจะมีรายการราคาและภาพสินค้าเพื่อประกอบการตัดสินใจ (จากการสัมภาษณ์คุณจิง เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

ส่วนราคาของกระดาดเงินกระดาดทอง และเครื่องใช้กึ่งเด็กนั้น ราคาจะเพิ่มขึ้นตามต้นทุนของค่ากระดาดและรูปแบบของวัสดุที่ใช้ตลอดจนความละเอียดประณีตของงาน ส่วนรูปแบบของ

สิ่งของนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ถ้าลูกหลานอยากให้ทำเครื่องใช้อะไรส่งไป ก็สามารถนำไปให้ทางร้านทำเป็นกระดาษงเด็กได้ ซึ่งราคาของกระดาษเงินกระดาษทองและเครื่องใช้กระดาษนี้ ไม่ได้รวมกับค่าใช้จ่ายของพระจีนที่มาทำพิธีงเด็ก ซึ่งค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าเครื่องกระดาษโดยทั่วไป ถ้าเป็นกระดาษชุดเล็กราคาจะประมาณ 25,000–30,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนของที่ใช้ ในบางครอบครัวที่ใช้เพียงแค่บ้าน คนรับใช้ และรถยนต์ ราคาของเครื่องกระดาษงเด็กก็จะลดลงตามไปสัดส่วน แต่ส่วนใหญ่แล้วราคาค่าเครื่องกระดาษในงานงเด็กนั้นจะไม่ต่ำกว่างานละ 15,000 บาท เนื่องจากราคาของเครื่องกระดาษแต่ละชิ้นนั้นค่อนข้างสูง

ส่วนราคาของพิธีงเด็กนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาในพิธีงเด็ก ถ้าเป็นพิธีงเด็กแบบธรรมดาโดยทั่วไปค่าใช้จ่ายประมาณ 30,000 บาท แต่ถ้าเป็นพิธีงเด็กชุดใหญ่ค่าใช้จ่ายก็จะเพิ่มมากขึ้นตามสัดส่วน ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของลูกหลานเป็นสำคัญ (จากการสัมภาษณ์คุณจิง เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

4. ขั้นตอนในการการฝัง

ตามธรรมเนียมของชาวจีนในอดีต เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในครอบครัวจะไม่ทำพิธีเผาศพ คือหลังจากที่ประกอบพิธีทางศาสนาเรียบร้อยแล้วจะเก็บศพเอาไว้ โดยจะนำศพไปฝังที่สวนชู้ยของตนเองหรือของตระกูล การที่ชาวจีนนิยมฝังศพเพราะมีความเชื่อว่า การตายเกิดจากการที่วิญญาณออกจากร่างไปชั่วคราวและอีกระยะหนึ่งดวงวิญญาณที่ออกไปจะกลับมาสู่ร่างเดิม และความอาลัยที่ลูกหลานมีต่อผู้ตายจึงเก็บศพของผู้ตายเอาไว้เพื่อความระลึกถึง และเพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูตต่อผู้ที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

พิธีฝังศพ (ซุกซัว) มักจะกระทำในตอนเช้าของวันที่ 7 ซึ่งก็คือ เข้าหลังจากคืนที่ทำพิธีงเด็กนั่นเอง ลูกหลานต้องเตรียมของมาไหว้ที่มีความหมายให้ลูกหลานเจริญ เช่น ต้นกุยช่าย ซึ่งมีความหมายว่า ให้ลูกหลานร่ำรวย ต้นฮวยอ่วง มีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง ฮ่วย คือ ไฟ ความหมาย คือ รุ่งเรืองโชติช่วง อ่วง แปลว่าเจริญ มีลักษณะเป็นกิ่งของต้นกระบองเพชร (ต้นใหญ่) และของ 5 อย่าง คือ ข้าวเหนียวขาว-ดำ เมล็ดถั่วเขียว-ถั่วแดง ลำไยแห้ง เชื้อแป้งทำขนมข้าวสาร ในบางบ้านอาจใช้กอลมะม่วงใส่ข้าวสารและนำเชื้อแป้ง 4 ก้อนวาง 4 มุมของกะละมังเท่านั้น ซึ่งของไหว้ 5 อย่างมีนี้มีความหมายรวมถึง การเจริญงอกงามยิ่งขึ้น นอกนั้นก็ยังมีของไหว้อย่าง เช่น โหงวแซ (เช่น หมู เป็ด ไก่ ปลา) โหงวเปี้ย (ขนมไหว้ 5 อย่าง เช่น ถั่วตัด ข้าวพอง) โหงวก้วย

(ผลไม้ 5 อย่าง เช่น ส้ม กัลยง แอปเปิ้ล) (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2546)

นอกจากของไหว้ของลูกหลานแล้ว ทางญาติก็สามารถนำของมาร่วมไหว้ด้วย ซึ่งญาติที่นำของมาร่วมไหว้นั้นส่วนใหญ่จะเป็นญาติสนิท ซึ่งนอกจากจะนำของมาไหว้แล้ว ญาติสนิทยังจะต้องซื้อ “ตัวป้อ” หรือเงินโบราณของจีนมาไหว้ด้วย เพื่อให้ญาติสนิทมีส่วนร่วมในการอุทิศเงินทองให้กับผู้ตาย

รูปที่ 15: ตัวป้อ หรือ เงินจีนโบราณ

และยังมีธรรมเนียมการไหว้ของลูกสาวที่แต่งงานไปแล้วอีกธรรมเนียมนี้มีชื่อว่า “ซีเบ้” หรือบางบ้านอาจจะเรียกว่า “ไปเจียโล่ว” โดยโต๊ะที่วางของไหว้นี้ ลูกสาวจะเป็นคนออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดเพื่อเป็นการตอบแทนคุณนุภาพारीเป็นครั้งสุดท้าย เนื่องจากลูกสาวนั้นถือเป็นลูกนอกจึงต้องไหว้หลังจากที่ลูกในไหว้เสร็จไปแล้ว (จากการสัมภาษณ์คุณอนงค์ เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2546)

นอกจากของไหว้ผู้ตายแล้ว ลูกหลานจะต้องเตรียมของชำร่วยไว้ตอบแทนแขกที่มาร่วมงานด้วย อาทิเช่น ผ้าขนหนู ผ้าเช็ดหน้า พร้อมด้วยด้ายแดง ซึ่งหมายถึง ความสำเร็จ ความเป็นสิริมงคล

เมื่อไหว้ผู้ตายเสร็จแล้วก็มีพิธีคารวะผู้ตาย โดยจะให้ลูกหลานจะเรียงเป็นแถว 2 ด้าน โดยจะนั่งแยกเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายชายนั้นจะนั่งด้านซ้ายและฝ่ายหญิงจะนั่งด้านขวา วนไปกับแขกซึ่งจะดูจากรูปของผู้ตายเป็นเกณฑ์ (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

ลูกชายจะเป็นผู้จุดธูปให้ประธานในการไหว้ และยกของถวายเรียงตั้งแต่ ข้าว กับข้าว ผลไม้ ไปจนถึงขนม โดยจะมีเจ้าหน้าที่บอกให้คำนับ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จการคารวะผู้ตาย

จากนั้นลูกหลานจะมานั่งไหว้ที่หน้าโต๊ะศพ ส่วนพระจีนจะสวดมนต์ และพรมน้ำมนต์ที่โลงศพของผู้ตาย จากนั้นเจ้าหน้าที่จะยกโลงศพขึ้นรถบัสด์ที่เตรียมไว้เพื่อไปฝังยังสุสาน

ส่วนในการเคลื่อนโลงนั้น ชาวจีนมีความเชื่อว่าทางที่โลงผ่านต้องโลงสะดวก และแขกที่มาในงานต้องหันหลังให้โลงศพ ลูกหลาน และญาติมิตรที่มาร่วมพิธีจะถูกห้ามมองโลงศพขณะเคลื่อนไปวางในรถ เพื่อที่ผู้ตายจะได้ไม่อาลัยอาวรณ์ด้านหลัง ซึ่งตามธรรมเนียมของบางครอบครัวนั้นจะถือว่ามองแล้วจะโชคร้าย

เมื่อได้เวลาเคลื่อนขบวนรถ พระจีนจะสวดลาก่อนออกเดินทาง รถนำขบวนเป็นรถของพระจีน ตามมาด้วยรถขนส่งศพที่จะมีลูกชายคนโตอยู่ด้วย จากนั้นจะเป็นขบวนรถของลูกหลาน และรถของญาติผู้ตายอีกทั้งแขกผู้มาร่วมงาน

ก่อนออกเดินทางมีการเผากระดาษยันต์ที่หน้าวัด ขณะเดินทางจะมีการจุดธูปไหว้ และเผากระดาษเงินกระดาษทองที่ข้างทางเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการไหว้เจ้าที่เพื่อขอผ่านทาง เวลาจะข้ามสะพานจะมีการโยนเหรียญสตางค์ทิ้งไว้เพื่อเป็นการซื้อทางด้วย (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2546)

เมื่อถึงสุสาน เจ้าหน้าที่จะนำโลงขึ้นตั้งที่ศาลาสสุสาน ลูกหลานจะต้องไหว้เทพดาฟ้าดินเพื่อขออนุญาตขอให้ฝังผู้ตายไว้ที่นี่ โดยของที่เซ่นไหว้นั้นมีดังนี้ ขนมอี๋ 5 ซาม ซา และใบชา อย่างละ 5 จอก กระดาษเงินกระดาษทอง ดอกไม้ และเมล็ดพืช 5 อย่าง (จากการสัมภาษณ์คุณยาภิมา เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

รูปที่ 16: การทำพิธีในศาลาที่สุสาน

พิธีนี้จะทำที่ศาลาใหญ่ซึ่งมักจะอยู่ด้านหน้าทางเข้าของสุสาน ในพิธีนี้จะเป็นการเคารพศพของลูกหลานโดยมีพระจีนเดินนำ แล้วตามด้วยลูกชายคนโตที่ถือกระถางรูป และคนรองถือรูปของผู้ตาย ซึ่งพระจีนมีการสวดมนต์และเดินวนภายในศาลา เมื่อปักรูปและกราบผู้ตายแล้วจึงเป็นอันเสร็จพิธี

ขณะที่นำโลงศพไปยังที่ฝัง ลูกชายคนโตจะเป็นคนยกกระถางรูป ลูกชายคนรองจะถือรูปผู้ตาย และก่อนที่จะเคลื่อนโลงศพทุกครั้งจะต้องเผากระดาษเงินกระดาษทองจนกระทั่งถึงสุสาน

ฮวงซุ้ยจะมีลักษณะที่ดีตามภูมิพยากรณ์ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และที่หน้าฮวงซุ้ยมีแผ่นหินสลักชื่อของเจ้าของ ในที่นี้อาจเป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งได้เตรียมไว้ก่อนตาย โดยจะเขียนป้ายชื่อด้วยสีแดง ส่วนผู้ที่ตายแล้วจะเขียนด้วยสีเขียว (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

รูปที่ 17: ฮวงซุ้ย หรือ หลุมฝังศพ

พิธีที่ฮวงซุ้ย เริ่มจากพระจีนสวดพร้อมเคาะบั๊กฮ้อ ลูกชายคนโตเผากระดาษยันต์ 3 แผ่น เจ้าหน้าที่โลงศพยกโลงลงหลุมที่ขุดเตรียมไว้ ลูกหลานจุดเทียนขาวที่นำมาจากวัด จุดธูปไหว้เจ้าที่ ไหว้ผู้ตาย พระจีนสวด 1 จบ จากนั้นลูกหลานทำพิธีโยนเหรียญสดางค์ลงหลุมทั้ง 4 มุมของโลง และที่กลางโลงด้วย แล้วโกยดินใส่หลุมพอเป็นพิธีเพื่อเป็นการซื้อที่ให้กับผู้ตาย

ลูกชายคนโตนำพู่กันไปเขียนสีเขียวบนป้ายชื่อของผู้ตาย โดยระบายป้ายๆ พอเป็นพิธี ลูกหลานถอดชุดกระสอบคืนให้ร้านโลงศพ ส่วนชุดผ้าดิบจะเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคล ผ้าประดับหน้างานศพ เสื้อผ้าของผู้ตายจะถูกนำมาแจกจ่ายให้แก่ลูกหลาน ส่วนโคมแดงที่แขวนไว้ข้างโลงศพนั้นให้ลูกชายและลูกชายคนละคู่เพื่อนำไปบูชา โดยให้เอาไส้เชือกใส่ในโคมไฟแล้วจุดไฟสว่างตลอดเวลา ปัจจุบันได้มีการตัดแปลงนำหลอดไฟฟ้ามาใส่แทน จากนั้นปิดพิธีด้วยการแจกทองจากเจ้า

ภาพเพื่อเป็นของที่ระลึกจากผู้ตาย ซึ่งเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้แก่ลูกหลาน หรือญาติที่สนิทเท่านั้น (จากการสัมภาษณ์คุณเง็ก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

ภายในหลุมจะมีการวางกระดาษเงินกระดาษทองไว้ก้นหลุมรวมกับเหรียญต่างค์ทั้งหมด 5 ที่ 4 มุมและตรงกลางอีก

ในการวางโลศพลงไปในหลุมจะต้องมีการวัดความตรงของโลศพ โดยใช้ด้ายแดงในการวัดซึ่งจะนำด้ายแดงมาผูกไว้ตรงกลางของขอบหลุม เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อกันว่าถ้าวางโลศพเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่งจะทำให้ลูกหลานมีความเจริญไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่จึงมักวัดให้โลศพตั้งอยู่ตรงกึ่งกลางของหลุมพอดี

รูปที่ 18: การวัดโดยด้ายแดงว่า โลศพวางอยู่ตรงกลางหลุมหรือไม่

เมื่อวางโลศพลงไปในหลุมแล้ว ลูกหลานก็จะโยนเหรียญและดินลงไปอีก ถือเป็นพิธีที่ให้กับผู้ตาย โดยตอนที่โยนเหรียญจะมีการพูดว่า ซื่อที่ให้แล้วขอให้อยู่อย่างมีความสุขไม่ต้องห่วงแล้ว หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ของสุสานจะทำการกลบดินแล้วก็จะมีการโรยธั่ว โดยลูกหลานจะมีกล้วยมาเยี่ยมหลุมศพของผู้ตายปีละ 1 ครั้งใน วันเซ็งเม้ง ซึ่งตรงกับวันที่ 5 เมษายนของทุกปี (จากการสัมภาษณ์คุณเง็ก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

สำหรับทำเลการตั้งหลุมฝังศพมักเลือกทำเลที่แห้งสนิท เพื่อป้องกันการเน่าเปื่อยของโลศพ โครงพื้นมักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่หันหน้าออกสู่ที่ที่มีน้ำ ด้านหลังของหลุมฝังศพเป็นภูเขา และมีด้านในแคบแต่ทางเข้ากว้าง เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมของหลุมฝังศพจะช่วยดึงดูดพลังให้ลูกหลานมีความเจริญรุ่งเรือง

ขณะที่เดินทางกลับบ้านนั้น ลูกหลานจะนำรูปของผู้ตายปิดด้วยผ้า หรือคว่าน้ำลง เมื่อถึงบ้านแล้วจึงเชิญผู้ตายเข้าบ้าน โดยเอากระดาษสีแดงที่นำไปปิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ภายในบ้าน

เช่น ศาลพระภูมิ พระพุทธรูป และเจ้าที่ออก โดยมีการจัดของไหว้ที่หน้าบ้านก่อน แล้วจึงนำรูปของผู้ตายไปตั้งไว้บนหิ้งบูชา โดยของที่นำมาไหว้ คือ เทียนขาวที่นำมาจากวัด โหงวแซ โหงวักวย และขนมอี คือ ขนมบัวลอยสาคุ คนจีนเชื่อว่า เป็นขนมมงคลทานแล้วจะโชคดี (จากการสัมภาษณ์คุณเง็ก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

ที่มา และความเชื่อเกี่ยวกับฮวงซุ้ย

ส่วนในเรื่องความเชื่อในการสร้างฮวงซุ้ยนั้น ได้มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีเศรษฐีผู้หนึ่งเสียชีวิตลง ทายาทเศรษฐีผู้นี้ได้ไปปรึกษานักปราชญ์ผู้รอบรู้ (ซินแส) ซึ่งนักปราชญ์ผู้นี้ได้แนะนำทายาทเศรษฐีว่า เต่าหินจะอ้าปากกว้าง 10 ปี ต่อครั้ง หากนำศพของบิดาไปใส่ในปากเต่าแล้ว กระดูกจะกลายเป็นทองคำ และจะเกิดมงคลเป็นผลดี ร่ำรวยยิ่งใหญ่มาก ทายาทเศรษฐีเกิดความโลภจึงทำตาม กาลเวลาผ่านไปทายาทเศรษฐีได้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายจนเกือบหมดตัวเพราะคิดว่าตนต้องรวยในเวลาไม่ช้า แต่ตนก็ไม่รวยซักทีจึงเกิดความเคียดแค้นซินแสที่บอกกับตนว่าจะรวย ทายาทเศรษฐีผู้นั้นก็เข้าไปฟ้องเจ้าเมืองเพื่อเอาผิดกับซินแสในโทษฐานหลอกลวง ซินแสจึงนำโจศพที่มีศพที่กำลังจะกลายเป็นทองคำคืน ทายาทเศรษฐีเห็นดังนั้นก็เกิดความเสียตาย และคิดฆ่าซินแสเพื่อไม่ให้ใครล่วงรู้ความลับนี้ โดยกะชนซินแสให้ตกทะเล แต่ซินแสหลบได้ทันท่วงที ทายาทเศรษฐีผู้นั้นก็จึงตกทะเลถึงแก่ความตายในที่สุด ต่อมาซินแสได้ถ่ายทอดวิชาให้ลูกศิษย์สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน (พงศิทพย์ เกิดทรัพย์, 2540: 89)

คำว่า “ฮวงซุ้ย” นั้นไม่มีปรากฏหลักฐานในภาษาจีน แต่สันนิษฐานว่า อาจเป็นการเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “ฮวงจู้ย” ซึ่งเป็นภาษาแต้จิ๋วแปลว่า “ภูมิพยากรณ์”

คนจีนนั้นมีความเชื่อถือในเรื่อง ฮวงจู้ย กันมากกว่า โดยการเลือกที่อยู่การสร้างบ้านจะต้องเลือกที่อยู่ให้ถูกต้องเพื่อที่จะช่วยเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุข เจริญก้าวหน้า และความเชื่อนี้มิได้เป็นเพียงความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของคนเป็นเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงที่อยู่อาศัยของผู้ตายด้วย ดังนั้นการเลือกทำเลสุสานที่เหมาะสมจะทำให้ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่เจริญรุ่งเรือง มั่งคั่งต่อไป (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

การพิจารณาหาชัยภูมิหลุมฝังศพนั้น กระทำได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. การใช้สายตาพิจารณาดู

2. การใช้เครื่องมือ เช่น ไม้เท้าแบบเข็มทิศ เข็มทิศวงกลมที่ซ้อนกันหลายวง หรือที่เรียกกันว่า “ล้อบัว” ในการช่วยตรวจดูทำเลดวงจู้ย

ส่วนใหญ่ซินแส (ผู้รู้) มักจะใช้ทั้งสองวิธีควบคู่กัน ในการหาตำแหน่งดวงจู้ย โดยตำแหน่งดวงจู้ยที่นิยมกันมาก คือด้านหน้าต้องมีพื้นน้ำ ด้านหลังต้องมีภูเขา จึงจะถือว่าเป็นทำเลดวงจู้ยที่ดี เพราะคนจีนเปรียบน้ำว่า เป็นเสมือนเงินทอง และโชคลาภ ความอุดมสมบูรณ์ สำหรับด้านข้างและด้านหลังเป็นภูเขาเพราะเปรียบภูเขาทางทิศตะวันออกเป็นมังกรเขียว ภูเขาทางทิศตะวันตกเป็นมังกรขาวคอยพิทักษ์ คุ่มครองไม่ให้สิ่งชั่วร้ายมารบกวนบรรพบุรุษนั่นเอง (พวงทิพย์ เกิดทรัพย์, 2540: 89)

5. ขั้นตอนในการเคศพศพ

ในพิธีศพของชาวจีนนั้น จะมีการ “เคศพศพ” ทุกวัน หลังจากที่มีการสวดอภิธรรมแล้วในแต่ละวัน การเคศพศพนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ (จากการสัมภาษณ์คุณศรี เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

1. การเคศพศพโดยแขก และญาติมิตรที่มาร่วมงาน ซึ่งลูกหลานของผู้ตายจะนั่งเรียงแถวเป็นสองแถวชาย-ขวา โดยแบ่งออกเป็นชายนั่งฝั่งซ้าย และหญิงนั่งฝั่งขวา ถ้าศาลาวัดแคบหรือเล็กก็จะให้นั่งเรียงซ้อนกันเป็นสองแถว

ฝ่ายชาย จะนั่งเรียงลำดับจากลูกชายคนโต และลูกชายคนต่อมา ตามด้วยลูกเขย และหลานชาย ซึ่งหลานนี้ต้องให้หลานใน นั่งก่อนหลานนอก

ฝ่ายหญิง จะเรียงลำดับจากลูกสะใภ้คนโต และลูกสะใภ้คนต่อมา ตามด้วยลูกสาว และหลานสาว ซึ่งหลานนี้ต้องให้หลานใน นั่งก่อนหลานนอก

ถ้าทางครอบครัวของผู้ตายได้แจ้งกับทางสมาคมแล้วว่าผู้ตายเสียชีวิตแล้ว เจ้าหน้าที่ของสมาคมเขาก็จะมายืนต่อจากแถวของลูกหลานทั้งสองข้างซ้าย-ขวา โดยเจ้าหน้าที่ของสมาคมแสบางสมาคมจะมีชุดของสมาคมเองเป็นเสื้อสูท และมีเนคไทผูก และที่กระเป่าเสื้อจะมีสัญลักษณ์ของสมาคมปักไว้ โดยเจ้าหน้าที่ของทางสมาคมแสบ้างชาย และหญิงจะแต่งกายเหมือนกัน คือ เป็น

ชุดสูทกางเกง แต่ถ้าทางครอบครัวของผู้ตายไม่ได้แจ้งกับสมาคมแม่ ทางวัดก็จะมีพิธีกรคอยเชิญ เจ้าภาพแต่ละคนจัดเตรียมไว้ให้

การเคารพศพจะเริ่มจากการ ตีกลอง และจะเชิญเจ้าภาพมาเคารพศพก่อน โดยเริ่มจากการไหว้รูปใหญ่ก่อน ซึ่งผู้ไหว้จะยืนอยู่ตรงกลาง เจ้าภาพคนที่สองจะยืนอยู่ด้านขวา เจ้าหน้าที่จะส่งรูปให้ เมื่อไหว้แล้วก็นำรูปปักไว้ด้านขวา และเจ้าภาพคนที่สามจะยืนอยู่ทางด้านซ้าย เจ้าหน้าที่ก็จะส่งรูปให้ เมื่อไหว้แล้วก็นำรูปปักไว้ด้านซ้าย ในกรณีที่มีเจ้าภาพไม่ถึง 5 คน เจ้าภาพคนกลางจะเป็นผู้ไหว้รูปทั้งสามดอก ส่วนเจ้าภาพอีกสองคนที่เหลือนั้น เจ้าหน้าที่จะจัดผลไม้ให้ไหว้ โดยให้เจ้าภาพคนที่สี่ไหว้ก่อน เมื่อไหว้เสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะนำผลไม้ไปวางไว้ที่โต๊ะหน้าศพ ต่อมาเจ้าหน้าที่ก็จะส่งพานใส่กระดาษเงินกระดาษทองให้กับเจ้าภาพคนที่ห้า เมื่อไหว้เสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะนำกระดาษเงินกระดาษทองไปเผาเพื่อส่งไปให้กับผู้ตาย

รูปที่ 19: การเคารพศพ

หลังจากที่เจ้าภาพทำพิธีครบแล้ว เจ้าหน้าที่จะประกาศให้ญาติพี่น้องที่มาร่วมงานเข้ามาภายในศาลา เพื่อทำการเคารพศพ โดยเจ้าหน้าที่จะกล่าวให้ทุกคน คำนับหนึ่ง คำนับสอง คำนับสาม เป็นอันเสร็จพิธี โดยพูดเป็นภาษาจีนว่า “อีกเขาซิว.....หยี่เขาซิว.....ซิมเขาซิว.....โหลยเซ้ง” และเจ้าหน้าที่ก็จะให้ยื่นไว้อาลัย เป็นเวลา 30 วินาที เพื่อระลึกถึงผู้ตาย และลูกจะหลานขอบคุณแขกโดยการคำนับ โดยเจ้าหน้าที่จะพูดเป็นภาษาจีนว่า “เค้าจื้อ....เค้าเสี่ย” (จากการสังเกตการณ์ในงานศพของครอบครัวคุณย่ากิม เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2546)

ต่อมาเจ้าหน้าที่ก็บอกจะให้ลูกหลานทำการขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน โดยการก้มหัวซึ่งถือเป็นการคำนับเพื่อเป็นการขอบคุณ เป็นอันเสร็จพิธี

2. การเคารพศพ โดยลูกหลานจะเคารพศพหลังจากที่แขกทุกคนเคารพศพเสร็จแล้ว โดยเจ้าหน้าที่จะให้ลูกหลานจุดธูปไหว้พระ 3 ดอก และไหว้ผู้ตาย 1 ดอก และกราบ 4 ครั้งเป็นอันเสร็จพิธี

3. การเคารพศพในวันฝัง โดยจะทำการเคารพศพที่วัด มีชื่อเรียกว่า “กงจี่” ซึ่งจะมีพิธีคล้ายๆ กับการเคารพศพหมู่ในแต่ละคืน โดยพิธีจะเริ่มจากการเคารพศพ ซึ่งจะไหว้ด้วยธูปก่อน หลังจากนั้นจะตามด้วย ซา ดอกไม้ และกระดาษเงินกระดาษทอง เมื่อไหว้เสร็จแล้วผู้ไหว้จะก้มหัวคำนับ 3 ครั้ง

หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ก็จะให้จัดให้แขกออกมาไหว้ครั้งละ 3 คน หรือ 5 คน ซึ่งแขกจะไหว้กันทุกคน เพื่อถือเป็นการไหว้ครั้งสุดท้าย

พิธีต่อไปจะเป็นการไหว้ของลูกหลาน ที่เรียกว่า “แกเตียง” ซึ่งลูกหลานจะไหว้ผู้ตายด้วยของไหว้ แล้วคารวะ 9 ครั้ง และตามด้วย “พิธีกงจี่” ซึ่งก็คือ การเคารพศพหมู่นั่นเอง

เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ก็จะมีการตีกลอง 4 ครั้ง เพื่อเป็นการปิดพิธี

นอกจากนี้ ในพิธียังมีธรรมเนียมว่า เมื่อญาติคนใดเอาของมาร่วมไหว้ด้วย ลูกหลานก็จะต้องให้ของชำร่วยเป็นการตอบแทน (จากการสัมภาษณ์คุณนรินทร์ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

6. ขั้นตอนในการไหว้และการไว้ทุกข์

การไว้ทุกข์มักนิยมไหว้ 7 วัน 7 ครั้ง นับตั้งแต่วันที่เสียชีวิต เรียกการไหว้แบบนี้ว่า “ซู้ง” ในการไหว้ “ซู้ง” นั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องไหว้ทุกๆ 7 วันเสมอไป บางบ้านอาจจะเป็น 10 วันก็ได้แล้วแต่ทางญาติจะตกลงกัน (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

การไหว้ซู้ง คือ การไหว้ผู้ตายหลังจากที่ผู้ตายเสียชีวิตไปแล้ว 7 วัน ซึ่งจะมีการไหว้ทุกๆ 7 วัน เป็นระยะเวลา 49 วัน หรือ 100 วันแล้วแต่ธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละบ้าน

ธรรมเนียมการไว้ทุกข์โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะนิยมไว้ทุกข์ 100 วัน และจะมีการไหว้ “ซุง” ทุกๆ 10 วัน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับธรรมเนียมของแต่ละบ้าน และการไหว้ 10 ครั้งนั้น จะยกเว้นไม่ไหว้ครั้งที่ 9 เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าผีผู้ตายจะกลับมาเยี่ยมบ้าน ดังนั้นลูกหลานจึงต้องออกจากบ้านไป และปิดประตูบ้านอีกด้วย

ในการไหว้ครั้งที่ 3 ลูกหลานสามารถใส่เสื้อสีได้โดยออกทุกข์ด้วยการล้างหน้าด้วยน้ำมนต์ ใบทับทิม แล้วกินขนมอ้อเพื่อเป็นสิริมงคล

ในส่วนของลูกชายที่ตัดผมในวันที่พ่อ/แม่เสียชีวิตนั้นจะสามารถตัดผม และโดนหนดโกนเคราได้ในการไหว้ครั้งที่ 3 นี้เช่นกัน และออกทุกข์เช่นเดียวกับลูกหลาน

ส่วนลูกสาวที่แต่งงานแล้วจะออกทุกข์ในการไหว้ครั้งที่ 6 ซึ่งในการไหว้ครั้งนี้ จะมี “ต้นฮ่วยอ้วง” ของลูกสาวเพิ่มเข้ามาด้วย

เมื่อทำการฝังศพไปแล้ว การไหว้ที่บ้านถือเป็นการไหว้ครั้งที่ 2 ในการไหว้ต้องจัดของไหว้ออก เป็น 3 ชุด

- ชุดแรกสำหรับผู้รับใช้ (หมายถึงบริวารรับใช้ที่เราส่งไปให้กับผู้ตายเพื่อไว้รับใช้ผู้ตาย)
- ชุดที่สองเป็นการไหว้ผู้ตาย
- ชุดที่สามมีไว้ให้ผู้ตายไว้เลี้ยงญาติของผู้ตายที่อยู่ในปรโลก

ในการไหว้แต่ละครั้งเรียกว่า “ซุง” และในแต่ละครั้งของการไหว้จะต้องเพิ่มของไหว้ทุกครั้ง ถือเป็นธรรมเนียมโบราณแต่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีคนทำตามกันแล้ว (จากการสัมภาษณ์คุณประเสริฐ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

ในการประกอบพิธีงตึกนั้น เมื่อครบ 7 วันแล้วจะมีพระจีนมาประกอบพิธีอย่างน้อย 5 รูปขึ้นไป ซึ่งจำนวนพระจะมีกี่รูปก็ได้แต่ต้องไม่เกิน 25 รูป สำหรับ 49 วันนั้นต้องมีพระจีน 9 รูปแต่ไม่เกิน 51 รูป และมีพิธีเพิ่มเติมอีก และในพิธี 100 วัน จะมีพิธีเหมือนกับ 49 วัน

ส่วนของไหว้ในแต่ละ ชั่ง นั้น จะต้องแบ่งของไหว้ออกเป็น 3 ชุด

ชุดที่ 1 สำหรับไหว้กั๊ง คือ ผู้รับใช้ในอีกโลกหนึ่ง ซึ่งก็คือ คนใช้ที่ถูกหลานผางงเด็กไปให้มี 2 คนชื่อ นางสาวซุงฮวย กับ นายซุงเฒ่า

ของที่ไหว้กั๊งมี หมู เบ็ด ไก่ ผัก เต้าหู้ 4 ก้อน กับข้าวสวย กระจาดเงินกระจาดทองโดยการจัดของไหว้ไว้บนโต๊ะเตี้ยๆ หรือไว้กับพื้นในบ้านด้านหน้าก็ได้

ชุดที่ 2 สำหรับไหว้คนตาย ต้องจัดไว้บนโต๊ะ และต้องวางเก้าอี้ 1 ตัว

ของไหว้เป็นชุดโหวงแซ คือจะต้องประกอบด้วยของไหว้ 5 อย่าง กับข้าว ขนมไหว้ 5 อย่าง ผลไม้ 5 อย่าง ข้าวสวย น้ำชา ตะเกียบ และกระจาดเงินกระจาดทอง

ชุดที่ 3 เรียกว่า “ไปเสียชะอะ” แปลว่าไหว้เชิญแขก หมายถึง เชิญวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปก่อนแล้วมาทานอาหารร่วมกัน

ส่วนในการไหว้ครั้งสุดท้ายจะต้องไหว้ครั้งใหญ่ คือ วันที่ครบ 100 วัน เพราะเชื่อว่าวันนี้จะเป็นวันที่วิญญาณของผู้ตายไปขึ้นสวรรค์

เมื่อไหว้ครบแล้วก็จะนำรูปขึ้นหิ้งซึ่งส่วนใหญ่จะไปวางอยู่ที่บ้านของลูกชายคนโต ในการขึ้นหิ้งต้องต่ำกว่าหิ้งพระ เมื่อไหว้ครบ ชั่ง แล้ว หลังจากนั้น 1 ปีถึงจะมีการไหว้อีกครั้งเป็นการไหว้ครบปี จากนั้น 3 ปีถึงจะมีการไหว้อีกครั้ง และถือเป็นการส่งของกงเต๊กให้เป็นครั้งสุดท้าย หลังจากนั้นจะสามารถนำรูปของผู้ตายไปวางรวมกับรูปบรรพบุรุษได้เมื่อผู้ตายครบ 3 ปี การนับว่าจะครบ 3 ปีเมื่อใดนั้นใช้วิธีการนับแบบปีชนปีเป็นเกณฑ์ (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

ส่วนการไหว้ประจำปีนั้นก็จะเป็นการไหว้ตาม เทศกาล และวันที่ครบรอบวันตาย ถ้าตายยังไม่ครบ 3 ปีต้องไหว้ก่อน 1 วัน จะไหว้รวมกับคนอื่นๆไม่ได้ (จากการสัมภาษณ์คุณย่ากิม เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546)

สรุป พิธีศพของชาวจีน เป็นพิธีกรรมที่มีความสลับซับซ้อนและแสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนในการประกอบพิธีศพของชาวจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความอาลัยอาวรณ์ของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษของตน และการจากไปของสมาชิกในครอบครัวอย่างไม่วันกลับ

พิธีกงเต็ก เป็นส่วนหนึ่งของพิธีศพของชาวจีน และเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชาวจีนที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของลูกหลานที่ต้องการให้บรรพบุรุษของตนมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายในโลกหลังความตายตามความเชื่อของชาวจีน ซึ่งจะเห็นได้จากความหมายรวมของขั้นตอนทั้ง 10 ขั้นตอนในพิธีกงเต็ก และข้าวของเครื่องใช้สมมติที่ทำมาจากกระดาษที่แสดงให้เห็นถึงความสะดวกสบายที่ลูกหลานต้องการให้กับผู้ตายได้นำไปใช้สอย

นอกจากนี้ พิธีกงเต็กยังเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับญาติพี่น้องในครอบครัวและเครือญาติ โดยมีการจัดลำดับญาติและการให้ความสำคัญกับลูกชายคนโต และมีการสืบเชื้อสายทางฝ่ายชาย เป็นพิธีกรรมที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของครอบครัว และการเชิญแขกหรือเพื่อรับรองกับการดับสูญของผู้ตายและการรับฐานะของผู้สืบทอดของครอบครัวคนต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5 กรณีศึกษา

ในการศึกษาเรื่องกงเต๊กนั้น ได้มีการสัมภาษณ์กรณีศึกษาจำนวน 8 ครอบครัว โดยแบ่งเป็นชาย 4 ครอบครัวและหญิง 4 ครอบครัว เพื่อให้ได้ทราบถึงความเชื่อและความเป็นมาของพิธีกงเต๊ก รวมทั้งประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีกงเต๊กของแต่ละครอบครัว โดยที่ 4 ครอบครัวที่สมาชิกอาวุโสในครอบครัวเสียชีวิตและได้ทำพิธีกงเต๊กแสดงความกตัญญู ส่วนอีก 4 ครอบครัวเป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมและรู้เรื่องเกี่ยวกับกงเต๊กเป็นอย่างดี

ครอบครัว ที่ 1

ครอบครัวของ คุณย่ากิม

ประวัติชีวิต

คุณย่ากิมอายุ 74 ปี เป็นหญิงจีนที่เข้ามาเมืองไทยในสมัยแรกๆ เมื่อประมาณ 60-70 ปีก่อน คุณย่ากิมเล่าว่าท่านเกิดที่ประเทศจีน ประมาณปี พ.ศ.2476 ในเมืองเถ่งไห้ ในมณฑลกว่างตุ้ง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ลักษณะโดยทั่วไปของประเทศจีนในสมัยนั้นจากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่หลายๆท่าน เล่ากันว่า ความเป็นอยู่ของชาวจีนในสมัยนั้นมีความยากลำบาก เนื่องจากยังมีการปกครองเป็นแบบคอมมิวนิสต์อยู่ ทำให้ประชาชนต้องรับอาหารและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจากทางรัฐบาลจีนซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งประชากรจีนมีจำนวนมาก ทำให้ชาวจีนในสมัยนั้นนิยมลักลอบหนีออกนอกประเทศ เพื่อไปแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าในชีวิต คุณพ่อของคุณย่ากิมก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ออกจากเมืองจีนมาเพื่อแสวงหาโชคลาภ

ในตอนแรกๆ ที่เดินทางมานั้น ชาวจีนต้องเดินทางมาทางเรือ โดยมาขึ้นเรือที่เมืองซัวเถา ซึ่งเป็นเมืองท่า ส่วนการเดินทางจากเมืองเถ่งไห้มาซัวเถานั้น ต้องขึ้นรถจากในหมู่บ้านออกมา รถที่โดยสารออกมานั้นจะมีลักษณะคล้ายรถสองแถวที่มีอยู่ในบ้านเรา เส้นทางการเดินทางจากเมืองจีนมาเมืองไทยนั้นจะต้องใช้เวลาเดินทางประมาณ 7-10 วัน การมาเมืองไทยในสมัยก่อนจะมีคนจีนเป็นนายหน้ารับว่าจ้างพามาเมืองไทยโดยต้องจ่ายค่าเดินทางเป็นจำนวนเงินที่แพงมาก คนจีนที่มาในสมัยนั้นมาเพื่อแสวงหาโชคในต่างเมือง ในสมัยก่อนนั้นคนจีนที่เข้ามาเมืองไทยส่วนใหญ่จะถูกขายไปใช้แรงงาน แต่ก็มีส่วนที่ประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

ครอบครัวของคุณย่ากิมอพยพเข้ามาเมืองไทยได้ประมาณ 70 ปี ในครอบครัวของท่านคุณพ่อของคุณย่ากิมเดินทางเข้ามาเมืองไทยเป็นคนแรก ตอนที่เข้ามาอยู่เมืองไทยนั้นคุณย่ากิมอายุประมาณประมาณ 5 ปี คุณพ่อของคุณย่ากิมเข้ามาทำงานได้ 2 ปีจึงมีเงินเก็บพอที่จะหาที่อยู่ได้ ท่านก็ได้ส่งเงินติดต่อทำเรื่องให้คุณย่ากิมเดินทางมาพร้อมกับพี่สาวและพี่ชายอีก 2 คนของท่านมาอยู่ที่เมืองไทย ซึ่งสมัยนั้นการเดินทางค่อนข้างลำบากมาก จึงต้องรอให้มีรถเข้ามาในหมู่บ้านเนื่องจากกรณีสภาพเก่าทำให้การเดินทางช้า อีกทั้งรถที่เข้ามาในหมู่บ้านยังมีน้อย ต้องใช้เวลาในการเดินทางครึ่งวันกว่าจึงจะเดินทางมาถึงชัวเถา และต้องมารอติดต่อนายหน้าที่พักมาเมืองไทยอีก ซึ่งในสมัยนั้นจะมีชาวจีนกลุ่มหนึ่งมีอาชีพลักลอบพาชาวจีนหนีมาเมืองไทยซึ่งคิดค่าจ้างต่อคนราคาค่อนข้างสูงเนื่องจากใช้ระยะเวลาเดินทางยาวนานและยากลำบาก ระหว่างการเดินทาง ชาวจีนที่เดินทางมาบนเรือมีบางส่วนที่ทนไม่ได้จึงเสียชีวิตไป บางคนที่มีโรคติดต่อก็ถูกส่งกลับยังเมืองจีน คนจีนที่มาเมืองไทยบางส่วนที่มีญาติมารับก็ได้ไปอยู่กับญาติ แล้วคอยหาช่องทางทำมาหากิน ส่วนคนที่ไม่ใช่ญาติก็ต้องไปใช้แรงงาน ผู้หญิงจีนส่วนใหญ่มักจะมีอาชีพทำงานบ้านซึ่งจะได้ค่าจ้างที่ค่อนข้างต่ำ บางส่วนก็ต้องไปทำงานในโรงงานซึ่งเป็นงานที่หนักมาก ผู้ชายก็มักจะไปเป็นจับกังซึ่งเป็นงานที่ใช้แรงงาน แต่แต่ละคนก็จะสร้างเนื้อสร้างตัวได้ก็ต้องผ่านความลำบากมาอย่างมาก พอได้เงินมาก็จะเก็บหอมรอมริบไว้เพื่อส่งเงินกลับบ้านที่เมืองจีน แต่บางคนที่ไม่ได้งานที่มีรายได้มาก ๆ ก็จะสามารถส่งเงินกลับไปยังบ้านเกิดและรับคนที่บ้านมาอยู่ด้วยได้

ในช่วงแรก ๆ ที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้น คุณย่ากิมต้องมาอาศัยอยู่กับญาติบริเวณถนนสี่พระยาเนื่องจากคุณย่ากิมยังเด็กจึงต้องฝากญาติเลี้ยงดู หลังจากที่คุณย่ากิมมาเมืองไทยได้ 4 ปี คุณแม่ของคุณย่ากิมก็ได้มาอยู่เมืองไทยพร้อมกับน้องชายอีกคนหนึ่ง ซึ่งตอนที่คุณย่ากิมเดินทางมานั้น น้องชายของท่านอีกคนยังเด็กมาก จึงเดินทางมาไม่สะดวก หลังจากที่คุณแม่ของท่านได้มาเมืองไทยแล้วก็อาศัยอยู่ที่บางรักกับครอบครัว (ในสมัยก่อนคนจีนที่มีบุตรมาก ๆ มักนิยมให้ลูกไปอยู่กับญาติสนิทที่ไม่มีบุตรช่วยเลี้ยงหรือให้กับญาติบางคนที่ไม่มีบุตรสาวหรือบุตรชาย โดยเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม) เมื่อโตขึ้นมาคุณย่ากิมก็ช่วยที่บ้านญาติชายของบ้าง ทำงานบ้านบ้าง รับจ้างทำงานต่าง ๆ โดยที่คุณย่ากิมจะกลับไปเยี่ยมบ้านได้ในวันหยุด ในแต่ละวันก็จะได้ค่าจ้างมาบ้าง คุณย่ากิมก็จะเก็บไว้ใช้บ้างบางส่วนก็จะเก็บไว้ให้คุณพ่อคุณแม่ของท่าน เมื่อคุณย่ากิมกลับไปบ้านก็จะซื้อขนมไปให้น้อง ๆ ที่บ้าน ความเป็นอยู่ในตอนนั้นทุกคนจะต้องช่วยกันหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวเนื่องจากมีพี่น้องเยอะ ลูกๆ คนที่โตกว่าต้องออกไปหางานทำ คนที่เล็กกว่าจึงมีโอกาสได้เรียนต่อมาเมื่อคุณพ่อของคุณย่ากิมได้ทำธุรกิจความเป็นอยู่จึงดีขึ้น แต่พี่สาวและน้องสาวและตัวคุณย่าเองไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะที่บ้านยากจน ประกอบกับคุณแม่ของท่านไม่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้

หญิงเรียนสูงๆ เพราะมีความเชื่อที่ว่า เมื่อลูกสาวแต่งงานออกไปก็ไปเป็นคนของบ้านอื่นเลยไม่มีความจำเป็นที่ต้องเรียนหนังสือ

ส่วนสาเหตุที่คนจีนในสมัยก่อนนิยมหนีเข้ามาอยู่อาศัย และเข้ามาทำการค้าขายที่เมืองไทยเพราะคิดว่าเมืองไทยเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การค้าขาย อีกทั้งยังมีสภาพภูมิประเทศของจีนรวมถึงความเป็นอยู่ก็มีความคล้ายคลึงกับไทย ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมและค่านิยมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทำให้ชาวจีนสามารถปรับตัวได้ง่าย

คุณย่ากิมมีพี่น้องทั้งหมด 8 คน เป็น ชาย 5 คน หญิง 3 คน โดยคุณย่ากิมเป็นลูกคนที่สี่ มีพี่ชายเป็นลูกคนโต ตามมาด้วยพี่สาว พี่ชาย และคุณย่ากิม คุณย่ากิมมีน้องชาย 3 คนและน้องสาวเป็นคนสุดท้าย

ชีวิตครอบครัว

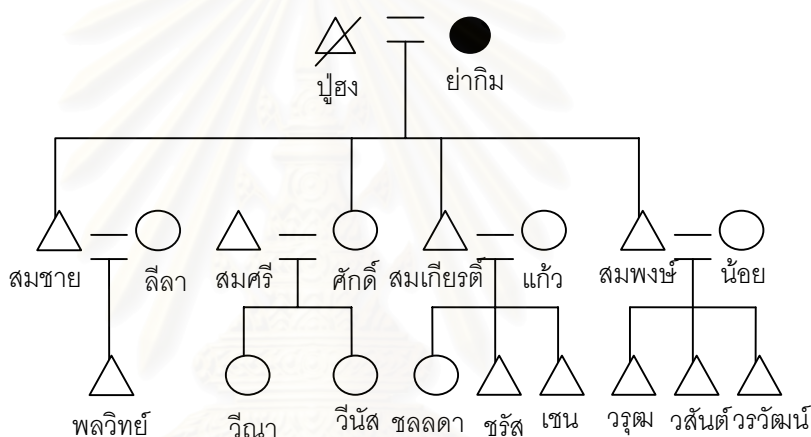
คุณย่ากิม ได้แต่งงานกับคุณปู่ฮง โดยการแนะนำของแม่สื่อซึ่งรู้จักกับบ้านของคุณปู่ฮงตั้งแต่อายุ 16 ปี มีบุตรชาย 3 คน บุตรสาว 1 คน คุณย่ากิมมีลูกคนแรกเมื่ออายุ 17 ปี คนที่สองตอนอายุ 19 ปี คนที่สามตอนอายุ 22 ปี ส่วนคนเล็กตอนอายุ 30 ปี เมื่อคุณย่ากิมแต่งงานกับคุณปู่ฮงแล้วก็ได้ย้ายไปอยู่บ้านคุณปู่ฮงบริเวณตลาดน้อย ซึ่งเป็นตึกแถวซึ่งเป็นไม้เก่ามีสองชั้น ที่บ้านของคุณปู่ฮงชายก่วยเตี่ยวปลา ครอบครัวของคุณปู่ฮงมีอยู่ด้วยกัน 4 คน คือ พ่อแม่ และน้องสาว 1 คน คุณพ่อของคุณปู่ฮงมาจากเมืองฝูเจียง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองฮัวเถามากนัก คุณปู่ฮงเกิดที่เมืองจีน และได้มาอยู่เมืองไทยตอนอายุได้ 5 ปี ส่วนน้องสาวของท่านเกิดที่เมืองไทย

น้องสาวของคุณปู่ฮงชื่อเฮียง อายุน้อยกว่าคุณปู่ฮง 5 ปีได้แต่งงานกับเพื่อนของคุณปู่ฮงตอนอายุ 18 ปี เมื่อน้องสาวของคุณตาแต่งงานแล้ว ก็ได้ย้ายออกไปอยู่บ้านสามีซึ่งอยู่แถวๆ เยาวราช น้องสาวของคุณปู่ฮง มีลูกชาย 5 คนปัจจุบันแต่งงานไปหมดแล้ว ส่วนน้องสาวของคุณตาและน้องเขยได้เสียชีวิตไปเมื่ออายุได้ 70 ปี ทั้งสองท่าน

ครอบครัวของคุณปู่ฮงมีพี่น้องเพียงสองคน ครอบครัวของคุณปู่จึงมีขนาดไม่ใหญ่มาก แม้ว่าต่อมาน้องสาวของคุณตาจะแต่งงานออกไปและย้ายไปอยู่บ้านสามี แต่คุณปู่ฮงและคุณย่ากิมก็มีบุตรถึง 4 คนและเป็นบุตรชาย 3 คน เมื่อบุตรชายทั้ง 3 แต่งงานแล้ว พากรรยาเข้ามาในอยู่บ้านด้วย จึงทำให้จำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมาก เพราะมีหลาน 7 คน

อีกทั้งลูกชายของคุณย่ากิมไม่ได้ย้ายออกไปอยู่เอง เพราะต้องช่วยกิจการที่บ้าน จึงทำให้มีสมาชิกในครอบครัวมากเพราะเป็นการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวขยาย ขนาดของครอบครัวในสมัยก่อนกับสมัยนี้ต่างกัน เพราะคนนิยมออกไปอยู่เองมากกว่า เนื่องจากต้องการความสะดวกในการดำเนินชีวิต และค่านิยมสมัยใหม่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยเองหรือแม้กระทั่งครอบครัวของชาวไทยเองก็มีขนาดเล็กลง สิ่งเหล่านี้ทำให้คนรุ่นใหม่ๆ ลดความเป็นจีนลงไปเพื่อความสะดวกสบายและมีความเป็นไทยมากขึ้น ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีจีนในปัจจุบันมีความเรียบง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต

แผนภูมิเครือญาติแสดงความสัมพันธ์ของครอบครัวปู่ + ย่ากิม

พิธีงเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

คุณย่ากิมเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีงเด็กเป็นอย่างดี เนื่องจากได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับขั้นตอนในการประกอบประเพณีกรรมของชาวจีนตลอดจนถึงขั้นตอนการประกอบพิธีงเด็กมาจากญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด ประกอบกับการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรงในงานศพของญาติชาวจีนหลายคน เช่น จากงานศพของคุณพ่อและคุณแม่ของคุณย่ากิมรวมถึงคุณพ่อคุณแม่ของคุณตาซึ่งได้ทำพิธีงเด็กเช่นเดียวกัน รวมถึงคุณปู่ (สามี) ซึ่งเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ เมื่อ 19 ปีก่อน

คุณย่ากิมกล่าวว่า จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ในอดีตนั้น การทำพิธีงเด็กจะกระทำโดยเฉพาะครอบครัวของคนชั้นสูงเช่นฮ่องเต้หรือพระมหากษัตริย์ของจีน รวมถึงเหล่าเชื้อพระวงศ์ และข้าราชการชั้นสูงเท่านั้น แต่การประกอบพิธีงเด็กในสมัยปัจจุบันเป็นเรื่องของค่านิยมของคนเชื้อ

สายจีนในประเทศไทย ว่าการทำางเด็กนั้นเป็นการแสดงถึงความมีฐานะทางสังคม และเป็น การแสดงถึงความมีหน้ามีตาในสังคม เพราะส่วนใหญ่คนที่ได้ทำพิธีงเด็กนั้นจะเป็นคนที่มีคนรู้จัก และนับหน้าถือตาในสังคม ซึ่งผิดกับวัตถุประสงค์แต่แรกเริ่มของผู้ที่คิดค้นพิธีกรรมดังกล่าวขึ้นเพื่อ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีย และการไว้อาลัยที่ลูกหลานพึงกระทำเพื่อตอบแทนคุณ กับบุพการีเป็นครั้งสุดท้าย

ครอบครัวของคุณปู่และคุณย่าก็มี ความเชื่อว่าการทำางเด็กนั้นทำให้ส่งวิญญาณของ คนที่ตายแล้วไปขึ้นสวรรค์ ครอบครัวของท่านทั้งสองจึงนิยมทำางเด็กให้กับญาติทุกคนที่เสียชีวิต ขึ้นตอนต่างๆ ของพิธีงเด็กนั้น เป็นพิธีที่มีความยุ่งยากมาก แต่ละชั้นตอนก็มีความเชื่อแตกต่างกัน ไป อาทิ พิธีการข้ามสะพานซึ่งถือได้ว่าเป็นชั้นตอนที่สำคัญที่สุดเลยก็ว่าได้ นั้น มีความหมายถึง การพาดวงวิญญาณไปสู่สวรรค์โดยมีพระเป็นผู้นำทางและมีลูกหลานไปส่ง ซึ่งสิ่งนี้ คนจีนมีความ เชื่อว่า เป็นการแสดงถึงความกตัญญูที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ นอกจากนี้ชุดที่ใส่ในการประกอบ พิธีงเด็กจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการลำดับญาติในการประกอบพิธีกรรม โดยชุดของลูกและ หลานจะแตกต่างกัน ยกเว้น หลานชายคนโตที่จะเหมือนกันกับลูกชาย การแต่งกายของลูกหลาน ในพิธีเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของญาติของผู้ตาย โดยคนที่เดินสะพานคนแรกต่อจาก พระคือลูกชายคนโตซึ่งทำหน้าที่ถือกระดาษรูป ตามด้วยลูกชายคนรองที่ทำหน้าที่ถือกระดาษรูป ตามด้วยหลานชายคนโต ลูกสะใภ้ ลูกสาว ลูกเขย หลานใน และหลานนอกของผู้ตาย โดยการเรียง ลำดับการขึ้นสะพานดังกล่าวมีผลต่ออำนาจในครอบครัวต่อไป ซึ่งชาวจีนมีความเชื่อว่าการครอบครั วถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นจึงทำให้ครอบครัวของชาวจีนมีความสามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและ กัน โดยยึดหลักว่าครอบครัวจะต้องมาก่อนเสมอ และฝ่ายชายนั้น จะมีอำนาจและความสำคัญ มากกว่าฝ่ายหญิงในบ้าน ทำให้พิธีกรรมต่างๆ ของจีนเน้นบทบาทความสำคัญมาที่ฝ่ายชายเป็น หลัก

คุณย่ากิมกล่าวว่า “ ชาวจีนถือว่าครอบครัวถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นครอบครัวของชาว จีนจึงมีความรักความสามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยที่คนในครอบครัวจีนนั้น จะถือหลัก ว่าครอบครัวจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นเสมอ เนื่องจากครอบครัวจีนเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ และมักจะ อาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าครอบครัวไม่มีความ สามัคคีกันก็ทำให้ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งทำให้ครอบครัวเกิดความวุ่นวาย และล่มสลายไปในที่สุด “

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

สัญลักษณ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในพิธีงเด็ก คือ เครื่องกระดาดต่างๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมนี้ โดยสิ่งของเหล่านี้เกิดจากความเชื่อในเรื่องชาติภพหน้า ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ตายได้รับความสะดวกสบายเมื่อไปเกิดใหม่ในอีกชาติภพหนึ่ง โดยที่ความเชื่อเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปตามฐานะ และความเชื่อของแต่ละครอบครัว

คุณย่ากิม กล่าวว่า ข้าวของเครื่องใช้กระดาดที่ทำจำลองสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อาทิ บ้าน รถยนต์ คนรับใช้ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เสื้อผ้า เงินทอง และอื่นๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ตาย เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อกุศลทานที่มีต่อผู้ตาย เนื่องจากลูกหลานมีความเชื่อว่าข้าวของเครื่องใช้กระดาดเหล่านั้นจะเอื้อความสะดวกสบายให้กับผู้ตายในการดำรงชีวิตในภพหน้าซึ่งลูกหลานไม่อาจตามไปดูแลปรนนิบัติอย่างใกล้ชิดได้ แม้ว่าความเชื่อดังกล่าวจะไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าผู้ตายจะได้รับ และได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งของเหล่านั้นจริงหรือไม่ แต่พิธีกรรมดังกล่าวก็ทำให้ลูกหลานมีความรู้สึกสบายใจว่าตนได้ตอบแทนคุณกับผู้ตาย

ความเชื่อในเรื่องของความกตัญญูในพิธีงเด็กเป็นสิ่งที่ชาวจีนปฏิบัติสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน และเป็นสิ่งที่แสดงถึงความซาบซึ้งลาดในการเชื่อมโยงที่จับต้องได้ไม่ว่าจะเป็น ข้าวของเครื่องใช้กระดาด การเดินข้ามสะพานเพื่อส่งดวงวิญญาณ ในการเชื่อมโยงกับพิธีงานศพ เพื่อให้ลูกหลานของผู้ตายรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในการนำพาดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สุรวงสวรรค์

แต่ลูกหลานชาวจีนรุ่นใหม่บางคนเห็นว่าพิธีงเด็กเป็นพิธีงานศพที่แปลก และมีความพิเศษกว่างานศพในรูปแบบอื่นๆ เท่านั้น โดยไม่เข้าใจถึงความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สอดแทรกอยู่ในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรม อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากค่านิยม การศึกษา และวัฒนธรรมไทยที่มีให้ลูกหลานชาวจีนพบเห็นอยู่ทั่วไป ประกอบกับสังคมในปัจจุบันที่ทุกคนแข่งขันและเร่งรีบในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาใส่ใจที่จะอบรมสั่งสอนลูกหลานถึงรูปแบบพิธีกรรมดังกล่าวไว้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน และไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญดังเช่นชาวจีนในสมัยก่อน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

พิธีงเด็กเป็นการประกอบพิธีศพที่มีค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกรรมที่ค่อนข้างสูง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ค่อนข้างชะลอตัว ทำให้ลูกหลานมีความนิยมในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวลดน้อยลง ส่งผลให้ขั้นตอนในการประกอบพิธีงเด็กมีการปรับเปลี่ยนให้มีความกระชับและรวบรัดมากขึ้นทั้งในเรื่องระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม และรูปแบบพิธีกรรมที่มีความเรียบง่ายมากกว่าแต่ก่อน

คุณย่ากิมกล่าวว่า การทำงเด็กในสมัยก่อนกับสมัยนี้แตกต่างกันที่ระยะเวลา อาจเป็นเพราะความสะดวกเกี่ยวกับระยะเวลาที่มีจำกัดของคนในปัจจุบัน ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่มีมากขึ้น ประกอบกับค่าครองชีพของคนในปัจจุบันสูงกว่าแต่ก่อนมาก การทำงเด็กในสมัยก่อนจะต้องสวดมนต์ข้ามวันข้ามคืน ในบางครั้งเลิกสวดมนต์ตอนตี 1 หรือในบางกรณีอาจสวดมนต์ยาวถึงตี 2-ตี 3 ก็มี แต่ในปัจจุบัน พระสวดมนต์ถึง 4 ทุ่มก็เลิกสวดมนต์ ทำให้ขั้นตอนของพิธีงเด็กถูกตัดทอนออกในบางส่วนเพื่อความเหมาะสม อย่างเช่น ขั้นตอนการเทกระดาษ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของพิธีงเด็ก ไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการขาดผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีงเด็กที่มีจำนวนลดน้อยลงอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากขั้นตอนในการประกอบพิธีงเด็กมิได้มีการจดบันทึกเป็นรายลักษณะอักษร แต่เกิดจากการบอกเล่าต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะดังกล่าว ทำให้พิธีงเด็กที่มีความถูกต้องครบทุกขั้นตอนพิธีกรรมไม่อาจแพร่หลายไปยังรุ่นต่อไปได้ทั้งหมด และนับวันผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะยิ่งลดน้อยลงสูญหายไปตามกาลเวลา

นอกจากนี้คุณย่ากิมยังได้กล่าวเสริมว่า ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงเด็กนั้น เป็นค่าใช้จ่ายที่เราไม่สามารถประมาณการณได้ว่าจะมีงบประมาณสำหรับพิธีงเด็กเท่าไร เพราะราคาของที่ต้องใช้มีราคาแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาของแต่ละร้านและขึ้นอยู่กับต้นทุนของร้านค้าด้วย ในบางครอบครัวที่ทำงเด็กแบบประหยัดก็จะทำแต่ในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนับเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้กำหนดได้ว่า พิธีงเด็กนั้นจะทำในรูปแบบใด เช่น ทำแบบใหญ่ หรือทำแบบธรรมดาที่ทำกันทั่วๆ ไป นอกจากการทำงเด็กจะขึ้นอยู่กับฐานะทางบ้านแล้ว การประกอบพิธีงเด็กยังเป็นการแสดงถึงความมีหน้ามีตาทางสังคมของครอบครัวนั้นๆ อีกด้วย

ครอบครัวที่ 2

ครอบครัวของคุณศรี

ประวัติชีวิต

คุณศรีอายุ 49 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คุณพ่อของคุณศรีอพยพมาจากซัวเถา ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คุณพ่อของคุณศรีเดินทางจากซัวเถาไปอาศัยอยู่ที่เวียดนามก่อนระยะหนึ่งจึงอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทย คุณศรีมีพี่น้องทั้งหมด 7 คน มีพี่สาว 2 คน พี่ชาย 4 คน โดยที่คุณศรีเป็นลูกสาวคนสุดท้อง คุณศรีแต่งงานกับคุณโอ ตั้งแต่อายุ 25 ปี มีลูกชาย 2 คน ลูกสาว 2 คน (ฝาแฝด) ลูกชายคนโตเรียนอยู่ปี 4 มหาวิทยาลัยของรัฐบาลแห่งหนึ่ง ลูกชายคนรองเรียนอยู่ชั้น ม.6 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง ส่วนลูกสาวฝาแฝดทั้งสองคนนั้น อายุ 16 ปี เรียนอยู่ชั้น ม.5 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง คุณโอสามีของคุณศรีนั้นเสียชีวิตเมื่อ 2 ปีก่อน เนื่องจากโรคหัวใจ ซึ่งตอนนั้นคุณโออายุได้ 47 ปี

ครอบครัวของคุณโอมีพี่น้องทั้งหมด 3 คน คุณโอเป็นลูกชายคนโต มีน้องสาวสองคน คุณพ่อของคุณโอได้เสียชีวิตเมื่อตอนอายุ 69 ปี ส่วนคุณแม่ของคุณโอนั้นเสียไปตั้งแต่คุณโอยังเด็กอยู่น้องสาวทั้งสองของคุณโอได้แต่งงานไปแล้ว

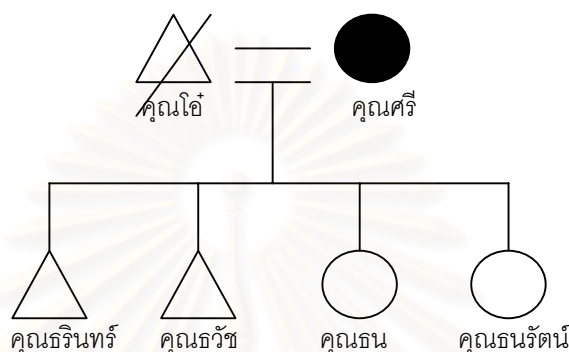
ครอบครัวของคุณศรี พี่น้องส่วนใหญ่นั้นแต่งงานไปหมดแล้ว หลานของคุณศรี (ลูกของพี่ชายและพี่สาว) นั้นบางคนแต่งงานมีลูกไปแล้ว เนื่องจากคุณศรีเป็นลูกคนเล็กและมีอายุห่างจากพี่ชายคนโตอยู่มากด้วย คุณพ่อและคุณแม่ของคุณศรีเสียชีวิตไป 4 ปีที่แล้ว คุณพ่อของคุณศรีเสียชีวิตด้วยโรคเบาหวาน ต่อมาอีก 2 ปี คุณแม่ของคุณศรีก็เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง

ชีวิตครอบครัว

ครอบครัวของคุณศรีอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเล็กๆ ซึ่งมีเพียงคุณศรีและลูกๆ ทั้ง 4 คน ครอบครัวของคุณศรีจะได้เจอกับญาติในวันไหว้ต่างๆ หรือในวันเทศกาลต่างๆ บ้างเท่านั้น เนื่องจากญาติผู้ใหญ่ คือ คุณพ่อและคุณแม่ของคุณโอและคุณศรีนั้นได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว

ครอบครัวของคุณศรีนั้น มีอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากครอบครัวของคุณโอ้ ซึ่งคุณศรีหวังไว้ว่าจะสืบทอดอาชีพนี้ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

แผนภูมิครอบครัวและเครือญาติของคุณศรี

พิธีกึ่งเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องครอบครัวและเครือญาติ

คุณศรีมีความรู้เรื่องกึ่งเด็กอยู่พอสมควร เนื่องจากเคยได้มีส่วนร่วมในงานกึ่งเด็กหลายๆ ครั้ง ในช่วงเวลาที่ติดต่อกันโดยเฉพาะในงานศพของคุณพ่อและคุณแม่ของคุณศรีที่เสียชีวิตห่างกันเพียง 2 ปี และงานศพของคุณพ่อของคุณโอ้ซึ่งกึ่งเด็กทั้งสามงานนี้ คุณศรีได้มีส่วนร่วมในการช่วยเตรียมงานและช่วยซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงงานศพของคุณโอ้สามีของคุณศรีที่เสียชีวิตไปเมื่อ 2 ปีก่อน ทำให้คุณศรีมีความรู้ในพิธีกึ่งเด็กเพิ่มมากขึ้น โดยได้รับความรู้เหล่านั้นมาจากญาติผู้ใหญ่ที่มาช่วยงาน

คุณศรีกล่าวว่า กึ่งเด็กของคุณพ่อ-คุณแม่ของคุณศรี และคุณพ่อของคุณโอ้ ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก เนื่องจากท่านทั้งสามนั้นอายุมากแล้ว การทำกึ่งเด็กจึงมีการทำพิธีครบทุกขั้นตอน เพียงแต่ไม่มีการเทศน์เท่านั้น การเทศน์เป็นพิธีที่ไม่ค่อยนิยมทำกันจึงขึ้นอยู่กับแต่ละบ้านว่าจะทำหรือไม่ทำ แต่ในงานศพของคุณโอ้สามีคุณศรีนั้น เป็นการทำกึ่งเด็กแบบเล็ก เนื่องจากอายุของคุณโอ้ไม่ถึง 60 ปี ทำให้ทำพิธีกึ่งเด็กใหญ่ไม่ได้ ซึ่งตามความเชื่อของชาวจีนในสมัยก่อนนั้น ถ้าอายุไม่ถึง 60 ปีจะไม่มีการทำกึ่งเด็กให้ หรือถ้าจะทำก็ทำได้แค่พอเป็นพิธีเท่านั้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของครอบครัวด้วย

การทำงเด็กจะทำเป็นงเด็กใหญ่หรือเล็กนั้น ในปัจจุบันนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอายุเพียงอย่างเดียว เหมือนอย่างในอดีต แต่ยังคงขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกหลานอีกด้วย ในอดีตการทำงเด็กนั้น จะต้องฝัง แต่ในปัจจุบันนี้จะฝังหรือจะเผาก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกหลานมากกว่า อีกทั้งในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้ในเรื่องของธรรมเนียมการไหว้ต่างๆ ทำให้คนส่วนใหญ่นิยมที่จะเผาศพตามแบบธรรมเนียมไทยมากกว่าการฝัง เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการซื้อที่ที่สุสานนั้นสูงมาก และยังคงเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุสานหรือฮวงซุ้ยเป็นประจำทุกๆปี รวมถึงยังเป็นการลดความยุ่งยากในเรื่องของการไหว้ต่างๆ รวมถึงการไหว้เซ็งเม้ง ที่ต้องไปไหว้ที่สุสาน

ในส่วนของพิธีงเด็กที่ต้องทำบุญ 49 วันนั้น จะมีการไหว้ของไหว้ที่บ้านเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการเผาและมีการเก็บศพไว้รอเผานั้น จะเป็นการผสมผสานของพิธีไทยกับพิธีจีนรวมกัน คือ จะมีการไหว้ของไหว้ทุกๆ 7 วัน เหมือนกันกับการไหว้ที่บ้าน แต่เป็นการไหว้ที่วัดและมีพระสงฆ์ไทยมาสวดบังสุกุล 4 องค์ เมื่อทำครบ 7 ครั้งแล้วก็ถือว่าเสร็จพิธี

พิธีศพของจีนในปัจจุบันนั้นมีการนำความเป็นไทยมาผสมผสานกันมากขึ้น เนื่องจากการที่ได้แต่งงานกับคนไทยทำให้ความเชื่อต่างๆเหล่านี้ถูกกลืนไป และมีความเป็นไทยในพิธีมากขึ้น ทำให้ขั้นตอนต่างๆของพิธีมีความเรียบง่ายมากกว่าในอดีต

ในเรื่องของระบบเครือญาตินั้น คุณศรีกล่าวว่ เราจะเห็นลำดับของลูกหลานได้จากการแต่งกายในพิธีงเด็กโดยดูจากชุดที่ใส่ว่าเป็นใคร ซึ่งชุดที่ใส่นั้นก็มีอยู่สองชนิดคือ ชุดผู้ชาย กับ ชุดผู้หญิง ซึ่งจะแตกต่างกันตรงหมวกและไม่คทา ซึ่งผู้ชายจะมีแต่ผู้หญิงจะไม่มี และสีของผ้าคาดหัวของคนทีใส่ชุดขาวว่าเป็นหลานในหรือหลานนอก และทีจะมีความแตกต่างอีกอย่างคือกระดาษสีแดงทีติดตรงหมวกหรือผ้าคาดหัวนั้นหมายถึง ลูก/หลาน บุญธรรม สัญลักษณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เราได้ว่าใครเป็นใครมีความสัมพันธ์กับผู้ตายอย่างไร ในวันที่ทำพิธีงเด็ก แต่ถ้เป็นในสมัยเมื่อ 20 ปีก่อน เราจะเห็นได้ตั้งแต่วันแรก เพราะเมื่อก่อนผู้ใหญ่มักจะให้ลูกหลานใส่ชุดไว้เลยเพื่อจะได้เห็นกันว่ไปอยู่ที่ไหนของงาน แต่ในปัจจุบันไม่นิยมใส่ เพราะอากาศร้อน และทำให้ลูกหลานเดินไป-มาไม่สะดวก เนื่องจากชุดกระสอบนั้นต้องใส่ทับชุดทีใส่อยู่อีกชั้นหนึ่ง

คุณศรีกล่าวว่ โดยส่วนตัวแล้ว เชื่อ เพราะการทำงเด็กนั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ และเมื่อกันได้เสียชีวิตไปแล้ว เราเองก็อยากให้ท่านมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย และการทำงเด็กนั้นก็ถือเป็นการส่งท่านครั้งสุดท้าย ทีท่านได้เลี้ยงดูเราจนโต ถ้แม้ว่เราไม่อาจ

จะเห็นได้ว่าท่านได้รับสิ่งที่เราส่งไปหรือไม่ แต่ก็ยังถือว่าทำให้ท่านแล้ว เราได้ความสบายใจว่าเรายังทำอะไรให้ท่านได้บ้าง

นอกจากนี้ คุณศรียังกล่าวอีกด้วยว่า ความเชื่อเหล่านี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ในครอบครัวอีกด้วย บางครอบครัวอาจจะไม่ค่อยมีความเชื่อเหล่านี้แล้วก็ได้ เนื่องจากความเป็นสมัยใหม่ ทำให้ความเชื่อต่างๆ ลดความนิยมลงไป

พิธีงเต็กสะท้อนให้เห็นการบูชาและการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษต่อบรรพบุรุษในเชิงสัญลักษณ์

คุณศรีกล่าวว่า พิธีงเต็กนั้นเป็นพิธีที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อญาติผู้ใหญ่ ในทุกขั้นตอนของพิธี ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำดวงวิญญาณ ชำระสะพาน และขั้นตอนอื่นๆ ก็อบจะทั้งหมดในพิธีงเต็กนั้น นอกจากจะเป็นการล้างบาปให้ดวงวิญญาณแล้ว ยังมีการส่งข้าวของเครื่องใช้ไปให้กับผู้ตายอีก เนื่องจากต้องการให้ผู้ตายไปอยู่อีกโลกหนึ่งที่มีความสุขและมีชีวิตที่สะดวกสบาย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะเชื่อกันมากน้อยแค่ไหน แต่บางครอบครัวก็ทำให้พอเป็นพิธีเท่านั้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง

สัญลักษณ์ที่เราเห็นได้ในพิธีงเต็กนั้น หมายถึงสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่นำมาแทนสิ่งที่เหมาะสมขึ้นเพื่อให้การประกอบพิธีเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเราจะเห็นได้จากการนำเสื้อผ้าของผู้ตายมาแขวนบนเก้าอี้เพื่อเป็นตัวแทนของผู้ตายในการทำพิธี นอกจากนี้ยังมีการนำข้าวของเครื่องใช้ที่ทำจากกระดาษมาใช้เป็นสิ่งสมมติในการทำพิธีอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเต็กมีการเปลี่ยนแปลง

คุณศรีกล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้พิธีงเต็กเกิดการเปลี่ยนแปลงไปนั้น คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากปัจจัยทางด้านค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ทำให้ค่านิยมในการประกอบพิธีงเต็กนั้นลดน้อยลงไป รวมถึงค่านิยมต่างๆ ของจีนที่ได้รับอิทธิพลจากไทย ทำให้พิธีกรรมต่างๆ นั้น ค่อนข้างที่จะมีส่วนคล้ายแบบไทยมากขึ้น

สำหรับค่าใช้จ่ายของพิธีงเต็กนั้นมีราคาค่อนข้างสูง เพราะมีค่าใช้จ่ายที่จุกจิกอยู่อีก ไม่เพียงแต่ค่ากงเต็ก ยังมีค่ากระดาษ ค่าชุด ค่าจ้างคนทำพิธี ค่าโต๊ะจีน ค่าอาหาร ค่าของไหว้และค่า

ใช้จ่ายอื่นๆอีก ทำให้เราไม่สามารถกำหนดได้ว่าค่าใช้จ่ายจะอยู่ที่เท่าไร การทำวงเด็กล้วนขึ้นตอนมากขึ้นค่าใช้จ่ายที่ตามมาจะมากขึ้นด้วย

ค่าสวดกงเต๊กนั้น จะมีราคาตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป แต่แบบธรรมดาทั่วไปที่นิยมทำกันนั้น จะประมาณ 30,000 บาท ซึ่งค่าสวดกงเต๊กนี้เป็นการสวดโดยพระจีน 5 รูป และสวดตั้งแต่ช่วงสายจนถึงกลางคืน แต่ถ้าสวดเฉพาะตอนกลางคืนนั้น จะมีราคาสูงกว่า และราคานี้ยังขึ้นอยู่กับระยะทางด้วย นอกจากนี้ราคาของการสวดยังขึ้นอยู่กับพระจีนหรือผู้ที่ประกอบพิธี ซึ่งก็มีอยู่หลายสำนักและราคายังแตกต่างกันอีกด้วย

การที่คนรุ่นใหม่ได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทำให้ความนิยมในการทำวงเต๊กได้รับความนิยมลดลง เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่างๆมีราคาสูง และความเชื่อในเรื่องของวงเต๊กนั้นได้ถูกลบเลือนไปตามยุคสมัย การประกอบพิธีตามแบบไทยจึงได้รับความนิยมมากกว่าเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีมีราคาที่สูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ครอบครัวที่ 3

ครอบครัวของคุณนรินทร์

ประวัติชีวิต

คุณนรินทร์ อายุ 36 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คุณตาของคุณนรินทร์อพยพมาจากประเทศจีนแล้วมาแต่งงานกับคุณยายของคุณนรินทร์ที่เมืองไทย โดยมีพ่อสื่อเป็นผู้แนะนำให้ คุณตาและคุณยายของคุณนรินทร์แต่งงานกันตอนคุณตาอายุ 17 ปี และคุณยายอายุ 15 ปี คุณยายมีลูกคนโตซึ่งก็คือคุณแม่ของคุณนรินทร์เมื่ออายุ 18 ปี และมีคุณน้าตอนอายุ 19 ปี หลังจากนั้นอีก 7 ปี จึงมีคุณน้าเล็ก คุณแม่ของคุณนรินทร์เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนนั้นผู้หญิงไม่ต้องเรียนหนังสือมาก แต่อ่านออกเขียนได้ก็พอแล้ว แต่ถ้าครอบครัวบางครอบครัวที่พอมีฐานะก็จะส่งลูกสาวให้เรียนสูงหน่อย คนจีนในสมัยนั้นนิยมให้ลูกหลานหัดพูดภาษาแต่จิวตั้งแต่เด็ก ๆ และมักจะส่งลูกหลานไปเรียนภาษาจีนมากกว่าที่จะให้เรียนอย่างอื่น ผู้หญิงในสมัยนั้นส่วนใหญ่จึงมีความสามารถทางด้านงานฝีมือมากกว่า

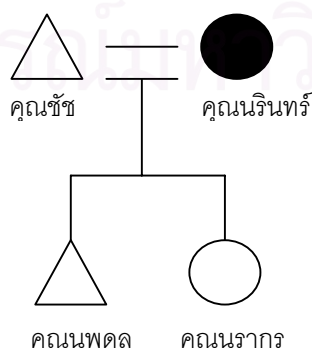
คุณแม่และคุณพ่อของคุณนรินทร์แต่งงานกันตอนที่คุณพ่ออายุ 30 ปี และคุณแม่อายุ 28 ปี มีพี่ชายคนโตตอนคุณแม่อายุ 30 ปี และพี่ชายคนรองตอนอายุ 33 ปี มีคุณนรินทร์ตอนอายุ 35 ปี และมีน้องสาวตอนอายุ 40 ปี พี่ชายคนโตปัจจุบันอายุ 41 ปี แต่งงานแล้ว มีลูกสาว 2 คน ทำงานบริษัทคอมพิวเตอร์แห่งหนึ่ง ส่วนพี่ชายคนรองอายุ 38 ปี แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีลูก คุณนรินทร์แต่งงานกับคุณชัชชัย อายุ 37 ปี ทำงานบริษัทส่งออกเช่นเดียวกัน มีลูกด้วยกัน 2 คน เป็นชายหนึ่งคน หญิงหนึ่งคน ลูกชายเรียนชั้น ม.3 ลูกสาวเรียนชั้น ม.1 และน้องสาวคนเล็กเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งย่านนนทบุรี ยังไม่ได้แต่งงาน

คุณชัชชัยสามีคุณนรินทร์มีพี่น้อง 2 คน เป็นชาย 2 คน คุณชัชชัย มีน้องชื่อคุณชัชวาล อายุ 36 ปี แต่งงานแล้วมีลูกชาย 1 คน เรียนอยู่ชั้น ป. 2 คุณชัชชัยและคุณชัชวาลประกอบอาชีพค้าขายมีบริษัทเป็นของตนเอง

คุณพ่อและคุณแม่ของคุณชัชชัย เป็นคนจีนที่อพยพมาเมืองไทยตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลก ครอบครัวของคุณชัชชัยจึงค่อนข้างเคร่งครัดในประเพณีจีน ญาติพี่น้องของคุณชัชชัยก็มักจะพูดคุยกันเป็นภาษาจีนแต่ใจมากกว่าพูดเป็นภาษาไทย ครอบครัวของคุณชัชชัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เนื่องจากเป็นความต้องการของพ่อแม่ของคุณชัชชัยที่อยากอยู่ใกล้ลูก เนื่องจากมีลูกชายเพียงแค่ 2 คน คุณพ่อของคุณชัชชัยอายุ 69 ปี ส่วนคุณแม่ของคุณชัชชัยอายุ 65 ปี ท่านทั้งสองมักจะกลับไปเยี่ยมบ้านที่เมืองจีนปีละ 1 – 2 ครั้งเป็นประจำทุก ๆ ปี

ส่วนคุณพ่อของคุณนรินทร์อายุ 66 ปี คุณแม่อายุ 65 ปี คุณแม่ของคุณนรินทร์เสียชีวิตเนื่องจากโรคหัวใจเมื่อปีที่แล้ว

แผนภูมิเครือญาติของครอบครัวคุณนรินทร์

พิธีกรรมของเด็กชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

คุณนรินทร์เคยไปงานงเต็กมาหลายงานแต่ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ไม่ได้จัดพิธีที่ครบ หรือทำทุกขั้นตอน จะมีอยู่เพียงแค่งานที่ทำงเต็กครบทุกขั้นตอน เนื่องจากค่าใช้จ่ายในพิธีค่อนข้างสูงและลูกหลานของชาวจีนส่วนใหญ่ก็ได้รับความเป็นไทยมากขึ้น จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องของพิธีกรรมเท่าใดนัก จึงทำให้ขั้นตอนของพิธีส่วนมากเน้นไปที่ความเรียบง่ายและใช้เวลาไม่นานเท่าไร หรือบางครั้งก็ทำแค่พอพิธีเป็นพิธีเท่านั้น

ครอบครัวของคุณนรินทร์เป็นครอบครัวที่มีความเป็นจีนอยู่มาก ทั้งครอบครัวของคุณนรินทร์เองและครอบครัวของสามีคุณนรินทร์ ทำให้คุณนรินทร์มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องประเพณีจีนและวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องงเต็ก เนื่องจากคุณนรินทร์ จะต้องไปคอยรับคอยส่งคุณพ่อของคุณนรินทร์เองไปงานต่างๆ ทำให้ได้พบได้เห็นพิธีกรรมและขั้นตอนของพิธี อีกทั้งคุณพ่อของคุณนรินทร์ก็เป็นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้เรื่องต่างๆเป็นอย่างดีจึงทำให้มีญาติมาขอคำแนะนำเรื่องพิธีกรรมต่างๆอยู่เสมอ

คุณนรินทร์กล่าวว่า งานงเต็กที่เคยไปตอนเด็กๆกับตอนนี่มีความแตกต่างกันอย่างมาก อาจจะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายหรืออาจจะเกิดจากปัจจัยอย่างอื่นที่ทำให้พิธีกรรมของเด็กชาวจีนในประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงไป แต่โดยส่วนตัวแล้วคิดว่า สาเหตุหลักๆ น่าจะมาจากการที่เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้รับการสืบทอดความรู้ทางด้านพิธีกรรมจากผู้ใหญ่ เนื่องจากการที่เด็กรุ่นใหม่เรียนโรงเรียนไทยและอยู่ในสิ่งแวดล้อมของไทย ทำให้ความเป็นจีนหายไป อีกทั้งเด็กรุ่นใหม่ได้รับความรู้จากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ไม่ค่อยมีความเชื่อในพิธีกรรมที่ทำต่อกันมา และจากการเลี้ยงดูเด็กรุ่นใหม่ในปัจจุบันกับเด็กในสมัยก่อนนั้นมีความแตกต่างกันมาก ทั้งในเรื่องการศึกษาและความเป็นอยู่ สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลให้ค่านิยมต่างๆเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งรวมถึงความเชื่อและการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนของพิธีกรรมอีกด้วย

คุณนรินทร์กล่าวว่า พิธีกรรมนั้นเป็นพิธีที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบุพการี เป็นสิ่งที่ชาวจีนนิยมปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งในพิธีนั้นก็จะมีสอดแทรกความเชื่อต่างๆ ซึ่งสามารถทำให้ผู้ตายได้ไปอยู่บนสวรรค์ ทำให้ลูกหลานนิยมทำให้กับบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันนี้ ความเชื่อเรื่องเหล่านี้ได้สูญหายไป ทำให้พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ค่อยได้รับความนิยม อีกทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายต่างๆ นอกจากนี้พิธีกรรมก็ยังเป็นพิธีที่มีความต่อเนื่องทั้งในเรื่องของเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยนิยมทำกัน เพราะมีความยุ่งยาก จึงทำให้ไม่ค่อยได้พบเห็นพิธีกรรมเด็กเท่าใดนัก

นอกจากนี้คุณนรินทร์ยัง กล่าวอีกว่า ความเชื่อของคนในแต่ละครอบครัวจะมีความแตกต่างกัน แต่ในเรื่องของพิธีงเด็กที่บ้านนั้น เชื่อกันว่า การทำพิธีงเด็กนั้นจะต้องให้พระจีนเป็นผู้ประกอบพิธีเท่านั้น เนื่องจากพระจีนที่บวชมาเป็นเวลานานหลายพรรษานั้น ถึงจะสามารถส่งวิญญาณของผู้ตายไปยังสวรรค์ได้จริงๆ

คุณนรินทร์กล่าวว่า ชาวจีนนั้นเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอย่างมาก และเน้นถึงความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ ดังนั้น พิธีงเด็กที่เป็นพิธีที่มีความสำคัญที่แสดงถึงความกตัญญูนั้น จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของเครือญาติของจีนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในพิธีข้ามสะพานที่ต้องเรียงลำดับความอาวุโสของเครือญาติก่อนหลัง โดยดูได้จากการแต่งกายของผู้ที่เดินสะพาน และนอกจากพิธีงเด็กแล้ว เรายังจะเห็นความร่วมมือต่างๆ ในพิธีกรรมต่างๆของจีนที่มีเครือญาติมาช่วยงานอยู่เสมอ

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

ขั้นตอนต่างๆในพิธีงเด็กนั้น คุณนรินทร์กล่าวว่า “ คุณพ่อเคยบอกไว้ว่า ขั้นตอนแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมต่างๆของจีนนั้น ล้วนเกิดจากความเชื่อและความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีงเด็ก ซึ่งเป็นพิธีที่ลูกหลานจะได้แสดงความกตัญญูเป็นครั้งสุดท้าย ”

นอกจากนี้คุณนรินทร์ยังกล่าวอีกว่า สัญลักษณ์ต่างๆที่เราจะเห็นได้ในพิธีงเด็กนั้น นอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องภพหน้าแล้ว ยังทำให้เราได้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษอีกด้วย การบูชา หรือการกราบไหว้บรรพบุรุษนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราได้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการกราบไหว้บูชาจะเป็นการเคารพแล้ว ยังเป็นการส่งข้าวของเครื่องใช้ไปให้กับบรรพบุรุษเพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายในภพของท่านอีกด้วย

สัญลักษณ์ที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนในพิธีงเด็กนั้น เราจะเห็นเก้าอี้ที่มีรองเท้ากับเสื้อของผู้ตายแขวนอยู่ สิ่งที่เราเห็นนี้คือ สิ่งที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ตัวแทนของผู้ตาย นอกจากนี้บนโลงศพของผู้ตายจะมีโคมแขวนอยู่ด้วย ซึ่งจำนวนโคมที่เราเห็นนั้น คือ จำนวนของลูกๆของผู้ตาย คุณนรินทร์กล่าวว่า ในพิธีงเด็กนั้น สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความหมายต่างๆ ได้

เป็นอย่างดี เพียงแต่ว่าสัญลักษณ์ต่างๆเหล่านี้ ยิ่งนานวันเข้ายิ่งมีคนที่จะเข้าใจในความหมายของสิ่งเหล่านี้ลดน้อยลงไป เนื่องจากประเพณีเหล่านี้ได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหลังลดน้อยลงเรื่อยๆ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

คุณนรินทร์กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจนั้นมีส่วนทำให้พิธีงเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น คุณนรินทร์กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทั้งสองอย่างนั้นมีส่วนทำให้พิธีกรรมต่างๆของจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่แค่พิธีงเด็กเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพิธีอื่นๆด้วย เนื่องจากการที่ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยนั้น ได้รับค่านิยมแบบไทยมา อีกทั้งยังอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบไทย ทำให้ค่านิยมและความเชื่อต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยพิธีกรรมของจีนนั้นมักจะเน้นไปที่ความเรียบง่ายมากกว่าในอดีต อีกทั้งระบบเศรษฐกิจของไทยที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ค่านิยมในการประกอบพิธีงเด็กลดลง

คุณนรินทร์ กล่าวว่า การศึกษาของลูกหลานจีนในไทยนั้นมีส่วนทำให้ความเชื่อและค่านิยมในการประกอบพิธีกรรมต่างๆลดน้อยลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากพิธีกรรมต่างๆของจีนนั้น มีความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในพิธี ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่คิดว่าไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังเชื่อว่าความเชื่อต่างๆดังกล่าวเป็นความคิดที่งมงาย อีกทั้งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ก็มีราคาที่สูงด้วย ทำให้ลูกหลานจีนรุ่นหลังๆไม่นิยมประกอบพิธีงเด็ก

นอกจากนี้คุณนรินทร์ ยังกล่าวอีกว่า ค่าใช้จ่ายพิธีงเด็กนั้นเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถกำหนดได้ เนื่องจากพิธีงเด็กเป็นพิธีที่มีความละเอียดอ่อนจึงมีค่าใช้จ่ายในแต่ละส่วนแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมีค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันตามธรรมเนียมของแต่ละบ้านที่มาจากต่างอำเภอ กัน ครอบครัวที่มีฐานะปานกลางก็จะทำพิธีงเด็กแบบธรรมดาทั่วไปคือมีการสวดในช่วงเย็นจนถึงดึก แต่ในบางครอบครัวที่มีฐานะ ก็จะทำงเด็กที่มีขั้นตอนเพิ่มขึ้นมา โดยจะเริ่มทำงเด็กตั้งแต่ตอนสายๆ จนกระทั่งถึงดึก ซึ่งอาจจะมีพิธีเทกระดาษขึ้นมาด้วย ในเรื่องของค่าใช้จ่ายนั้นก็ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัว ซึ่งปัจจุบันนี้การทำงเด็กนั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมีหน้ามีตาของคนในครอบครัวอีกด้วย

ครอบครัวที่ 4

ครอบครัวของคุณจิง

ประวัติชีวิต

คุณจิงอายุ 65 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คุณพ่อของคุณจิงมาจากเมืองจินตอนท่านอายุ 20 ปี ตอนนั้นท่านแต่งงานกับคุณแม่ของคุณจิงแล้ว แต่คุณพ่อของคุณจิงเดินทางมาแค่คนเดียว เนื่องจากสมัยนั้นอยู่เมืองจินมีความเป็นอยู่ลำบากมาก จึงต้องออกมาแล้วมาแสวงหาโชคลาภเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อคุณพ่อของคุณจิงทำงานและเก็บเงินได้จำนวนหนึ่งแล้วจึงไปรับคุณแม่ของคุณจิงมาอยู่ด้วยกันที่เมืองไทย

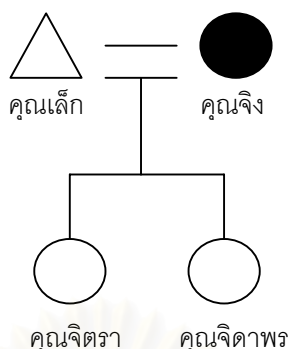
คุณแม่ของคุณจิงมีคุณจิงเมื่ออายุ 17 ปี คุณจิงมีพี่น้องทั้งหมด 5 คน คุณจิงเป็นบุตรสาวคนโต มีพี่ชายหนึ่งคน น้องชายหนึ่งคน และน้องสาวอีก 2 คน

ปัจจุบันคุณพ่อของคุณจิงอายุ 84 ปี ยังมีสุขภาพแข็งแรงดีอยู่ ท่านมักจะไปเดินสวนสาธารณะใกล้ ๆ บ้านตอนเช้าทุกวัน ส่วนคุณแม่ของคุณจิงเสียชีวิตไปได้ประมาณ 4 - 5 ปีแล้ว ท่านเสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูง

คุณจิงแต่งงานกับคุณเล็กตอนอายุ 20 ปี คุณเล็กเป็นบุตรชายคนเล็กของครอบครัว ครอบครัวคุณเล็กมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน มีพี่สาว 4 คน และพี่ชาย 1 คน แต่พี่ชายของคุณเล็กเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก ๆ อยู่ ครอบครัวของคุณเล็กจึงเหลือคุณเล็กเป็นบุตรชายเพียงคนเดียว คุณพ่อของคุณเล็กเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อ 3 เดือนก่อน คุณพ่อของคุณเล็กอายุ 90 ปี เสียชีวิตด้วยโรคชรา ส่วนคุณแม่ของคุณเล็กเสียชีวิตตั้งแต่คุณแม่ของคุณเล็กอายุ 54 ปี คุณพ่อของคุณเล็กจึงแต่งงานใหม่เมื่อตอนอายุ 60 ปี คุณแม่ใหม่ของคุณเล็กอายุ 57 ปี ซึ่งเป็นเพื่อนของคุณพ่อที่รู้จักชอบพอกันมาตั้งแต่มาอยู่เมืองไทยแรกๆ ต่อมาทั้งคู่แต่งงานมีครอบครัวกันแล้วและเป็นหม้ายทั้งคู่เลยได้มาแต่งงานกัน

ตอนที่คุณพ่อของคุณเล็กยังอยู่ คุณจิงและคุณเล็กก็อาศัยอยู่กับคุณพ่อและแม่เลี้ยง โดยมีคนรับใช้อีก 2 คน คอยดูแลคุณพ่อของคุณเล็ก ต่อมาเมื่อคุณพ่อเสียชีวิต คุณเล็กจึงย้ายออกมาอยู่เองที่คอนโดมิเนียม แถวพระราม 3 โดยให้แม่เลี้ยงอยู่ที่บ้านของคุณพ่อเช่นเดิม

แผนภูมิเครือญาติของครอบครัวคุณจิง

พิธีกรรมเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

คุณจิงเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือจากบรรดาญาติๆและหลานๆอยู่มาก เนื่องจากมีประสบการณ์เกี่ยวกับพิธีต่างๆมาเยอะ คุณจิงเป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดความรู้เรื่องงเด็กมาจากคุณพ่อและคุณแม่ของคุณจิงเอง คุณแม่ของคุณจิงเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับงเด็กเป็นอย่างดี เพราะท่านได้รับการบอกเล่าประสบการณ์จากคุณทวดของท่านเองตั้งแต่ยังอยู่ที่เมืองจีน แต่ตอนที่อยู่เมืองจีนนั้น ตอนคุณทวดของท่านเสียชีวิต ท่านไม่ได้ทำงเด็กเนื่องจากตอนนั้นมีฐานะยากจนมาก ทำเพียงแค่ส่งกระดาษเงินกระดาษทองไปให้เท่านั้น เนื่องจากตอนนั้นคุณพ่อมาเมืองไทยได้ไม่นาน คุณทวดก็เสียชีวิตด้วยโรคชรา ตอนที่คุณพ่อของคุณจิงมาทำงานที่เมืองไทยใหม่ๆ นั้น ยังไม่มีเงินมากพอที่จะส่งกลับไปให้ที่บ้านที่เมืองจีน ทางครอบครัวที่เมืองจีนจึงจัดงานศพแบบเรียบง่ายๆเท่านั้น

ประสบการณ์งเด็กของคุณจิงเกิดจากการที่คุณจิงได้ไปช่วยงานศพของญาติสนิทๆ ของคุณพ่อและคุณแม่ของตัวเอง และคุณพ่อและคุณแม่ของคุณเล็กสามีของคุณจิง และการได้มีส่วนร่วมในงานศพของคุณแม่ของคุณจิงและคุณพ่อของคุณเล็ก กงเด็กที่คุณจิงได้ไปมานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นงานศพของคนตายที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ส่วนญาติที่อายุไม่ถึง 60 ปีนั้นส่วนใหญ่ไม่นิยมทำกัน เพราะถือว่าทำแล้วจะไม่ได้ไปสวรรค์ เนื่องจากอายุยังน้อย ยังไม่สมควรทำให้ และถ้าบางคนที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็ยังไม่นิยมทำกันอีก เพราะถือว่า คนผมขาวส่งคนผมดำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในพิธีกรรมของชาวจีนนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อพ่อแม่และแม่ทั้งสี่

คุณจึงกล่าวว่า คุณจึงเชื่อในความเชื่อที่มีในพิธีงเด็กเพราะ เป็นสิ่งที่เราสามารถจะแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ของเราได้เป็นครั้งสุดท้าย ถึงแม้ว่าความเชื่อนี้จะไม่ค่อยมีคนเชื่อแล้วในปัจจุบัน แต่โดนส่วนตัวก็ยังเชื่ออยู่ ถึงแม้ขั้นตอนต่างๆจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามเวลาและความเรียบง่าย แต่ก็ยังดีกว่าไม่ได้ เพราะทำแล้วทำให้ตัวเองรู้สึกสบายใจ เหมือนกับเป็นการส่งท่านไปสวรรค์ การประกอบพิธีกรรมต่างๆของจีนไม่ใช่แค่พิธีงเด็กนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความร่วมมือของคนในครอบครัวและญาติๆที่มาช่วยกัน เพื่อเป็นการแสดงถึงความสามัคคีของคนในวงศ์ตระกูล และยังถือเป็นการพบปะญาติที่ไม่ได้เจอกันมานานอีกด้วย

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

คุณจึง กล่าวว่า “ พิธีกรรมของชาวจีนที่เกี่ยวกับศพทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อพ่อแม่ทั้งสี่ ซึ่งจะเห็นได้ตั้งแต่การป้อนข้าว การทำงเด็ก การเผากระดาษเงินกระดาษทอง การไหว้เซ็งเม้ง การไหว้ครอบครัววันตาย “ ซึ่งการไหว้ในโอกาสต่างๆเหล่านี้ เป็นการไหว้ที่มาจากความเชื่อว่าผู้ตายจะได้กินได้ใช้ของไหว้ที่เราได้ไหว้ไป เพื่อให้ดวงวิญญาณของท่านอยู่อย่างสุขสบาย

พิธีงเด็กเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของญาติในครอบครัว ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ลูกชายมีบทบาทในพิธีมากกว่าลูกสาวซึ่งถือว่าเป็นลูกที่แต่งงานไปแล้ว การเรียงลำดับความสำคัญของญาตินั้น เราจะเห็นได้จากการแต่งกายของลูกหลานที่เดินสะพาน นอกจากนี้ในพิธีงเด็กยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของคนในครอบครัวที่มีต่อผู้ตายอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

ถึงแม้ว่าพิธีงเด็กในปัจจุบันกับในสมัยก่อนนั้น จะแตกต่างกันที่ระยะเวลาและขั้นตอนที่สั้นลง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงของพิธีงเด็ก เนื่องจากราคาข้าวของเครื่องใช้ที่มีราคาสูงขึ้น ตามราคาต้นทุนที่มีราคาสูงขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายของพิธีงเด็กมีแนวโน้มที่จะมีราคาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นและสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ค่านิยมและความเชื่อต่างๆ ของชาวจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการศึกษาของไทย และค่านิยมสมัยใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาประเทศ

ครอบครัวที่ 5

ครอบครัวของคุณเจ็ก

ประวัติชีวิต

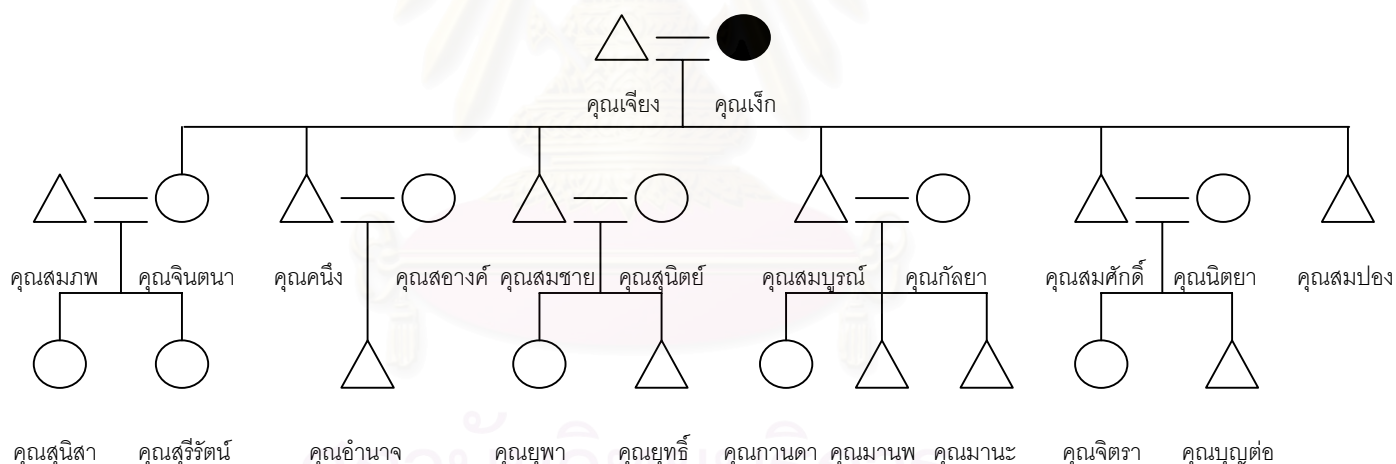
คุณเจ็กอายุ 66 ปี เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คุณพ่อของคุณเจ็กอพยพมาจากซัวเถา เมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว คุณพ่อของคุณเจ็กเดินทางจากซัวเถาไปอาศัยอยู่ที่เวียดนามก่อนระยะหนึ่ง จึงอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทย คุณเจ็กกล่าวว่า คุณพ่อเคยเล่าให้ฟังว่า ท่านแต่งงานกับภรรยาคนแรกตั้งแต่อายุ 15 ปีก่อนที่จะมาเมืองไทย โดยที่ภรรยาของคุณพ่อของคุณเจ็กนั้นอายุ 17 ปี แต่หลังจากที่ท่านเดินทางมาถึงเมืองไทยได้สักระยะหนึ่ง ญาติที่อยู่เมืองจีนก็ได้ส่งข่าวมาว่าภรรยาของท่านที่อยู่เมืองจีนนั้นเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ ซึ่งทำให้คุณพ่อของคุณเจ็กนั้นเสียใจเป็นอย่างมาก จึงกลับไปอยู่เมืองจีนระยะหนึ่งก่อนที่จะกลับมาทำงานที่เมืองไทย และหลังจากที่กลับมาอยู่เมืองไทยได้ 5 ปีคุณพ่อของคุณเจ็กจึงแต่งงานกับคุณแม่ของคุณเจ็กที่เมืองไทย เนื่องจากเป็นคนจีนเหมือนกัน และรู้จักชอบพอกันเป็นอย่างดี คุณเจ็กมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน มีน้องสาว 2 คน น้องชาย 3 คน โดยที่คุณเจ็กเป็นลูกสาวคนโต พี่น้องของคุณเจ็กในปัจจุบันนั้นต่างก็แยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ เนื่องจากแต่งงานไปกันหมดแล้ว ยกเว้นน้องสาวคนเล็กที่ไม่ได้แต่งงาน คุณพ่อของคุณเจ็กเสียชีวิตเมื่อตอนอายุ 84 ปี

ชีวิตครอบครัว

คุณเจ็กได้แต่งงานกับคุณเจียง เมื่ออายุได้ 18 ปี ซึ่งอายุมากกว่าคุณเจ็ก 2 ปี โดยการแนะนำของแม่สื่อที่รู้จักกัน มีลูกด้วยกันทั้งหมด 6 คน มีลูกสาวคนเดียวเป็นลูกคนโต ที่เหลือเป็นลูกชายทั้งหมด ลูกๆของคุณเจ็กนั้น แต่งงานไปกันหมดแล้ว เหลือแต่ลูกชายคนเล็กที่ยังไม่ได้แต่งงาน คุณเจียงสามีของคุณเจ็กนั้นเสียชีวิตเมื่อ 12 ปีก่อน เนื่องจากโรคเบาหวาน ซึ่งตอนนั้นคุณเจียงอายุได้ 55 ปี

ส่วนครอบครัวของคุณเจียงมีพี่น้องทั้งหมด 3 คน คุณเจียงเป็นลูกชายคนโต มีน้องสาวสองคน คุณพ่อและคุณแม่ของคุณเจียงแต่งงานกันที่เมืองจีน แต่คุณพ่อของคุณเจียงได้มาทำงานที่เมืองไทยก่อน พอเก็บเงินได้ก้อนหนึ่งจึงส่งเงินกลับไปให้ที่บ้าน และรับคุณแม่ของคุณเจียงมาอยู่ด้วยกัน คุณเจียงเกิดที่เมืองไทยหลังจากที่คุณพ่อและคุณแม่ได้มาอยู่เมืองไทยด้วยกันประมาณ 2 ปี ส่วนคุณแม่ของคุณเจียงนั้นเสียไปตั้งแต่คุณเจียงอายุได้ 8 ปี จึงทำให้คุณเจียงมีหน้าที่ดูแลน้องสาวทั้งสองคนแทนคุณแม่ เมื่อคุณพ่อออกไปทำงาน ปัจจุบันน้องสาวทั้งสองของคุณเจียงได้แต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ น้องสาวสองคนของคุณเจียงนั้น คนแรกมีชื่อว่าวรรณ ปัจจุบันอายุ 60 ปีแต่งงาน กับเพื่อนรุ่นพี่ที่ทำงาน เมื่อตอนอายุ 25 ปี มีลูกชาย 1 คนอายุ 30 ปี แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีลูก ส่วนน้องสาวคนเล็กนั้นมีชื่อว่า เล็ก ปัจจุบันอายุ 55 ปี แต่งงานเมื่ออายุ ได้ 29 ปี มีลูกสาว 2 คน อายุ 22 ปี และ 20 ปี ตามลำดับ ทั้งสองคนยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ส่วนคุณพ่อของคุณเจียงได้เสียชีวิตเมื่อตอนอายุ 85 ปี ด้วยโรคชราเมื่อปีที่แล้ว

แผนภูมิเครือญาติของครอบครัวคุณเจ็ก

พิธีงเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

พิธีงเด็กนั้นเป็นพิธีที่มีประวัติที่ยาวนานมาตั้งแต่อดีต และเป็นพิธีที่มีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เด็กเป็นพิธีที่ใช้ความเชื่อในเรื่องของความกตัญญูเป็นสิ่งหลักในการสืบทอดพิธีงเด็กจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้ชาวจีนที่มียึดมั่นในเรื่องของความกตัญญูยังคงนิยมทำพิธีงเด็กอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คุณเง็กกล่าวว่า กงเต๊กนั้นเป็นสิ่งที่คนจีนทุกคนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทำให้พ่อแม่ของตนสามารถไปขึ้นสวรรค์ได้ ดังนั้นจึงมีการสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น ถึงแม้ว่าการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่นจะทำให้พิธีกรรมบางส่วนขาดหายไปบ้าง แต่ความหมายของพิธีกรรมโดยรวมแล้วก็ยังคงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษของตนเองได้เป็นอย่างดี

จากงานกงเต๊กหลายๆ งาน ที่ไปมา ก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับผู้ประกอบพิธีว่าจะทำพิธีแบบใด ผู้ที่ประกอบพิธีก็มีอยู่หลายประเภท อย่างเช่น ผู้หญิงใส่ชุดขาวหรือเจ๊อี่ , พระจีนหรือ พระญวน ซึ่งก็ยังสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกหลายสำนัก ทำให้กงเต๊กของแต่ละสำนักมีความหลากหลายและแตกต่างกัน

ผู้เฒ่าผู้แก่บางคนทีพอจะมีเงินเก็บเป็นของตนเอง และ มีความเชื่อในเรื่องกงเต๊กอย่างมาก ก็จะไปหาวัดจีนหรือวัดญวนหรือตามสำนักสงฆ์ต่างๆ เพื่อทำกงเต๊กไว้ก่อน กงเต๊กที่ว่านี้เรียกว่า “กงเต๊กเป็น” ซึ่งผู้ที่นิยมทำกงเต๊กเป็นนั้นมีความเชื่อว่าการทำกงเต๊กตอนที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นจะได้บุญมากกว่าทำตอนที่เสียชีวิตไปแล้ว แต่ในปัจจุบันมีคนจำนวนน้อยที่จะทำกัน เนื่องจากค่าใช้จ่ายนั้นค่อนข้างสูง

คุณเง็กกล่าวว่า ความเชื่อของชาวจีนที่มีอยู่ในแต่ละขั้นตอนของพิธีกงเต๊กนั้น ถือเป็นการล้างบาปให้ดวงวิญญาณนั้น หหมดทุกข์และได้ไปอาศัยอยู่ในแดนสุขาวดี ซึ่งชาวจีนเชื่อกันว่าการที่ดวงวิญญาณของผู้ตายจะสามารถไปอยู่ยังดินแดนสุขาวดีได้นั้น จะต้องให้พระจีนเป็นผู้นำทางดวงวิญญาณไป ดังนั้นในการประกอบพิธีกงเต๊กนั้น จึงนิยมให้พระจีนที่มีพรรษาสูงสูงมาประกอบพิธีให้ เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายได้อยู่อย่างสงบสุข

คุณเง็กกล่าวว่า การที่ผู้ชายในสังคมจีนมีบทบาทมากกว่าผู้หญิงนั้น ทำให้การลำดับญาติของคนจีนในพิธีต่างๆนั้น ผู้ชายจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทมาก่อนเสมอ ซึ่งกรณีของพิธีกงเต๊กก็เช่นเดียวกันที่เราจะเห็นความสำคัญของลูกชายมากกว่า โดยที่บทบาทส่วนใหญ่ในการประกอบพิธีจะขึ้นอยู่กับลูกชายคนโต ซึ่งเราจะเห็นการลำดับญาติของครอบครัวได้ในพิธีกงเต๊กในช่วงพิธีเดินสะพานอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เราได้เห็นถึงอำนาจในระบบครอบครัวจีนได้เป็นอย่างดี

เครือญาติก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้พิธีกงเต๊กยังมีการสืบทอด ดังที่กล่าวไปแล้วว่า การสืบทอดพิธีกงเต๊กนั้นเป็นการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ดังนั้นเครือญาติหรือคนในครอบครัว

นั้น มีส่วนอย่างมากในการถ่ายทอดพิธีกรรมถึงพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆของชาวจีน เนื่องจากพิธีกรรมต่างๆของชาวจีนนั้น มักที่จะเน้นความสามัคคีของคนในครอบครัวและญาติต่างๆ

จากการที่ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของความกตัญญูนั้น ทำให้ลูกหลานชาวจีนส่วนใหญ่ นั้นได้รับการปลูกฝังเรื่องความสามัคคีในครอบครัว ความกตัญญูต่อพ่อแม่และบรรพบุรุษ ทำให้ในปัจจุบันเรายังคงเห็นกิจการต่างๆที่มีการบริหารงานด้วยระบบกงสีอยู่ และยังคงสืบทอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ก็เพราะความสามัคคีของคนในครอบครัวนั่นเอง อีกทั้งการปลูกฝังสิ่งต่างๆเหล่านี้ของครอบครัวชาวจีนนั้น ก็ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีในการประกอบพิธีกรรมต่างๆอีกทั้งยังเป็นการสืบทอดพิธีกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ตลอดไปอีกด้วย

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

สัญลักษณ์ต่างๆที่เราเห็นได้ในพิธีกรรมเด็กนั้น เป็นสิ่งที่สมมติขึ้นเพื่อให้การประกอบพิธีนั้น เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์และครบถ้วนตามประเพณี สัญลักษณ์ที่เห็นในพิธีกรรมเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราได้เห็นถึงความละเอียดอ่อนของความซับซ้อนในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมเด็ก อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงลัทธิบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนอีกด้วย

จากสัญลักษณ์ต่างๆที่เราได้เห็นในพิธีกรรมเด็กนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวจีนในด้านความกตัญญูได้อย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้จากการสมมติสิ่งของต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทำจากกระดาษ เพื่อส่งไปให้กับผู้ตาย ด้วยความเชื่อที่จะทำให้ผู้ตายได้มีข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้ไว้ใช้เมื่อไปอยู่ในอีกภพหนึ่ง และเมื่อถึงวันครบรอบวันตายหรือวันเทศกาลต่างๆ ก็จะมีการไหว้ด้วยอาหารคาวและหวาน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนเอง

ในปัจจุบันความเชื่อในพิธีกรรมเด็กของชาวจีนในประเทศไทยนั้น ลดน้อยลงจากในอดีตอย่างมาก เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องงเด็กส่วนใหญ่ได้ล้มหายตายจากกันไปตามกาลเวลา อีกทั้งผู้ที่มีความรู้ในปัจจุบันนั้นหาได้ยาก ซึ่งรวมถึงค่านิยมของเด็กที่ไม่เชื่อและศรัทธาเหล่านี้ ทำให้ผู้ที่สืบทอดความรู้ในพิธีกรรมเด็กมีจำนวนลดน้อยลง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

จากความเห็นโดยส่วนตัวนั้น เชื่อว่างเด็กเป็นสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูตามคำสอนของขงจื้อที่มีมาตั้งแต่อดีต แต่ในส่วนของพิธีกรรมนั้น คิดว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพราะคิดว่าขั้นตอนของพิธีกรรมนั้น น่าจะขึ้นอยู่กับงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายมากกว่า

การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของพิธีงเด็คนั้น ไม่ได้เกิดจากปัจจัยหลักเพียงสองปัจจัยเท่านั้น แต่ยังเกิดจากความเชื่อมของค่านิยมของชาวจีนเองด้วย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายๆด้าน ซึ่งรวมทั้งระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการขัดเกลาของครอบครัวที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้รูปแบบของพิธีกรรมต่างๆของจีนได้รับผลกระทบอย่างมาก และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปอีกเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของพิธีงเด็ก เนื่องจากการที่ชาวจีนในปัจจุบันที่มีความรู้ในเรื่องพิธีงเด็คนั้น ยิ่งนานวันยังมีจำนวนลดน้อยลง ทำให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องของพิธีงเด็กอย่างแท้จริง นิยมที่จะประกอบพิธีงเด็กในแบบที่ง่าย ๆ มากกว่า เนื่องจากการประหยัดค่าใช้จ่าย และการที่ลูกหลานจีนได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทย ทำให้ค่านิยมต่างๆเหล่านี้ได้รับความนิยมน้อยลงไป ซึ่งจากปัจจัยต่างๆเหล่านี้ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีงเด็กให้มีความเรียบง่ายมากขึ้น เพื่อให้เข้ากับสังคมและเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

คุณเง็กกล่าวเสริมอีกว่า ค่าใช้จ่ายในงานศพแบบจีนนั้น เราไม่สามารถกำหนดค่าใช้จ่ายในพิธีศพได้อย่างชัดเจน เนื่องจากพิธีของชาวจีนเป็นพิธีที่มีขั้นตอนเยอะและมีความละเอียดอ่อน ค่าใช้จ่ายจึงมากตามขั้นตอนที่มีความหลากหลาย ปัจจัยทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการประกอบพิธีงเด็ก

ครอบครัวที่ 6

ครอบครัวของ คุณอนงค์

ประวัติชีวิต

คุณอนงค์อายุ 47 ปี เป็นหญิงที่เกิดในครอบครัวของชาวจีนที่ยึดมั่นในประเพณีจีนอย่างเคร่งครัด เนื่องจากคุณอนงค์เป็นลูกสาวคนเดียวจึงได้รับการอบรมเลี้ยงดูในแบบอย่างของประเพณีจีน ซึ่งเห็นได้จากรักษาระท่าทางและการพูดการจาที่ดูเหมือนคนจีนเกือบจะทุกกระเบียดนิ้วเลยทีเดียว

คุณพ่อของคุณอนงค์นั้นได้เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นช่วงที่คุณปู่ของคุณอนงค์กลับไปเยี่ยมบ้านที่เมืองจีน คุณพ่อจึงขอตามมาอยู่ที่เมืองไทยด้วย ในตอนนั้นคุณพ่อของคุณอนงค์อายุประมาณ 22 ปี หลังจากที่มาอยู่เมืองไทยคุณพ่อของคุณอนงค์ก็ได้ช่วยคุณปู่ทำงานจนเก็บเงินได้ก้อนหนึ่ง จึงขอแยกมาเปิดร้านขายอะไหล่ที่ย่านเชียงกง ต่อมาคุณพ่อของคุณอนงค์ได้รู้จักชอปปอกับคุณแม่ของคุณอนงค์ ซึ่งเป็นน้องสาวของเพื่อนสนิทของคุณพ่อเอง จึงขอให้คุณปู่ไปสู้อขอให้ เนื่องจากคุณแม่ของคุณอนงค์เองก็เป็นลูกคนจีน คุณปู่จึงไม่ขัดข้องในการแต่งงาน คุณพ่อของคุณอนงค์แต่งงานกับคุณแม่ของคุณอนงค์ตอนอายุ 31 ปี ส่วนคุณแม่ของคุณอนงค์ตอนนั้นอายุประมาณ 23 ปี หลังจากแต่งงานกันได้ 5 ปี จึงมีคุณอนงค์

ในช่วงแรกที่คุณพ่อและคุณแม่แต่งงานกันนั้นได้อาศัยอยู่ที่บ้านของคุณปู่ ซึ่งมีพี่น้องของคุณพ่ออาศัยอยู่ร่วมกัน โดยคุณพ่อก็มีพี่ชายทั้งหมด 3 คน คุณพ่อเป็นลูกคนเล็กสุด ส่วนพี่ชายคนอื่น ๆ นั้น ได้มาอยู่เมืองไทยกับคุณปู่ของคุณอนงค์ก่อนที่คุณพ่อของคุณอนงค์จะมาอยู่เมืองไทยเสียอีก เนื่องจากคุณพ่อของคุณอนงค์นั้น มีอายุห่างจากพี่ชายหลายปี ทำให้ยังเด็กเกินกว่าที่จะเดินทางมาเมืองไทยได้ คุณปู่จึงให้อยู่ที่เมืองจีนไปก่อน โดยอาศัยอยู่กับคุณแม่ของคุณปู่ เนื่องจากคุณแม่ของคุณพ่อคุณอนงค์นั้น เสียชีวิตตั้งแต่อ่อนที่คุณปู่ของคุณอนงค์จะมาอยู่เมืองไทย พี่ชายของคุณอนงค์ทั้งสามคนนั้น ได้แต่งงานกับสาวที่มีเชื้อสายจีนทุกคน เนื่องจากคุณพ่อเป็นคนเลือกให้ ครอบครัวของพี่ชายคนโตนั้นมีลูกทั้งหมด 2 คนเป็นลูกชาย 1 คนและลูกสาว 1 คน ปัจจุบันแต่งงานมีครอบครัวแล้ว แต่ยังไม่มียุติทั้งคู่ ครอบครัวของพี่ชายคนรองนั้นมีลูกทั้งหมด 4 คนเป็นหญิงทั้งหมด ซึ่งก็แต่งงานไปหมดแล้วเช่นเดียวกัน และครอบครัวของพี่ชายคนที่สามนั้น มีลูกชายเพียงคนเดียว ปัจจุบันยังไม่ได้แต่งงาน

หลังจากที่คุณพ่อของคุณอนงค์ทำงานที่เชียงใหม่ ซึ่งในช่วงนั้นเป็นช่วงที่อะไหล่ที่นำเข้ามาจากญี่ปุ่นเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคจำนวนมาก ทำให้การค้าสามารถทำกำไรให้กับคุณพ่อของคุณอนงค์เป็นอย่างมาก คุณพ่อจึงมีเงินเก็บจำนวนหนึ่งซึ่งสามารถที่จะซื้อบ้านได้ เนื่องจากบ้านที่อาศัยอยู่นั้น อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่อีกทั้งยังมีขนาดที่เล็กเกินไป ทำให้คุณพ่อขอย้ายออกมาอยู่เอง เพื่อความสะดวกของครอบครัว และยังเดินทางไปทำงานได้สะดวกกว่าบ้านเดิมที่อาศัยอยู่ด้วย

ชีวิตของคุณอนงค์ในช่วงนั้น มีความใกล้ชิดกับคุณแม่มากกว่าคุณพ่อเนื่องจากคุณพ่อต้องทำงานอย่างหนักเพื่อครอบครัว ทำให้ได้พบเห็นและสัมผัสความเป็นจีนมาจากคุณแม่อย่างมาก อีกทั้งคุณแม่ของคุณอนงค์มักจะพูดภาษาจีนแต่ใจ จึงทำให้คุณอนงค์นั้นสามารถฟังและพูดภาษาแต่ใจได้เป็นอย่างดี

ในทุกๆเทศกาลของจีน คุณแม่ของคุณอนงค์มักจะพาคุณอนงค์ไปไหนมาไหนด้วยทุกครั้ง เนื่องจากคุณแม่ของคุณอนงค์ไม่ยอมทิ้งให้คุณอนงค์อยู่บ้านเพียงลำพังคนเดียว ทุกวันอาทิตย์ คุณพ่อคุณแม่ของคุณอนงค์และคุณอนงค์จะไปเยี่ยมคุณปู่ที่บ้าน ทำให้คุณอนงค์มีความใกล้ชิดกับคุณปู่มาก อีกทั้งคุณอนงค์เป็นหลานสาวคนเล็กจึงเป็นที่โปรดปรานของคุณปู่

นอกจากคุณอนงค์จะได้รับการอบรมจากคุณแม่แล้ว ยังได้รับการอบรมจากคุณปู่อีกจึงทำให้คุณอนงค์มีความรู้เรื่องจีนเป็นอย่างดี

คุณอนงค์ได้แต่งงานกับคุณเมธี เมื่ออายุประมาณ 25 ปี คุณเมธีอายุมากกว่าคุณอนงค์ 5 ปี หลังจากที่ได้แต่งงานแล้ว คุณอนงค์ก็ได้ย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านของคุณเมธี ครอบครัวของคุณเมธี ประกอบอาชีพค้าขายเครื่องเย็บ และมีลูกชายเพียงคนเดียว ดังนั้นคุณเมธีจึงต้องเป็นผู้รับช่วงกิจการต่อจากคุณพ่อ

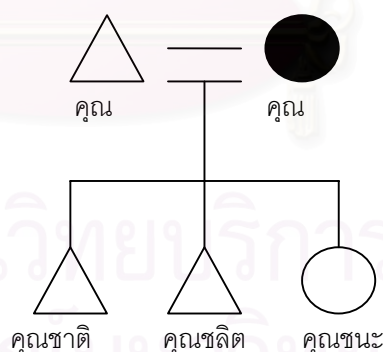
ครอบครัวของคุณเมธีนั้น คุณเมธีเป็นลูกชายคนโต และมีน้องสาวอีก 1 คน ซึ่งน้องสาวของคุณเมธีนั้นได้แต่งงานไปเมื่อปีที่แล้ว โดยไปอาศัยอยู่ที่บ้านของสามีที่จังหวัดเชียงใหม่ มีลูกด้วยกัน 1 คนเป็นชาย อายุได้ประมาณ 5 ปี คุณพ่อของคุณเมธีเสียชีวิตไปเมื่อ 10 ปีก่อนด้วยอุบัติเหตุ ส่วนคุณแม่ของคุณเมธีนั้นปัจจุบันอายุ 74 ปีโดยยังมีสุขภาพที่แข็งแรงอยู่

คุณอนงค์กับคุณเมธีมีลูกด้วยกันทั้งหมด 3 คน เป็นชาย 2 คนและหญิง 1 คน ลูกชายคนโตนั้นทำงานอยู่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ลูกชายคนรองยังเรียนอยู่มหาวิทยาลัยปีที่ 2 ส่วนลูกสาวคนเล็กนั้นยังเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 6

ครอบครัวของคุณเมธีและคุณอนงค์นั้น เป็นจีนแต่ใจเหมือนกัน แต่ต่างกันที่ครอบครัวของคุณอนงค์นั้นมาจากเมืองเตี้ยเฉียวและครอบครัวของคุณเมธีนั้นมาจากเมืองเตี้ยอัน

คุณพ่อของคุณเมธีนั้นเกิดที่ประเทศไทย เนื่องจากคุณปู่ของคุณเมธีนั้นอพยพมาตั้งรกรากอยู่เมืองไทยตั้งแต่สมัยสงครามโลก และได้แต่งงานกับหญิงไทย เนื่องจากการแต่งงานกับหญิงไทยในสมัยนั้นมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการแต่งงานกับชาวจีนด้วยกัน อีกทั้งการแต่งงานกับหญิงไทยยังช่วยให้การทำการค้าเป็นไปได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ในสมัยที่คุณพ่อของคุณเมธีนั้นยังเด็กๆก็ยังคงใช้ชื่อภาษาจีนอยู่ ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นชื่อ สมาชิกทุกคนในครอบครัวของคุณเมธีนั้นจะได้รับการตั้งชื่อเป็นภาษาจีนหมด และทุกคนในบ้านนั้นจะสื่อสารกันเป็นภาษาจีนอีกด้วย การสื่อสารเป็นภาษาแต่ใจนี้ยังสืบทอดมาถึงรุ่นลูกของคุณเมธีและคุณอนงค์อีกด้วย ทำให้ครอบครัวของคุณเมธีและคุณอนงค์นั้นยังรักษาภาษาดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี

แผนภูมิครอบครัวและเครือญาติของคุณอนงค์

พิธีกึ่งเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

การประกอบพิธีกึ่งเด็กนั้น เป็นพิธีที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นหนึ่งผ่านอีกรุ่นหนึ่ง โดยการบอกเล่า จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งและไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากชาวจีนในสมัยก่อนนั้น ไม่ได้ได้รับการศึกษาเช่นในปัจจุบัน ความเชื่อและขั้นตอนในพิธีกรรมเหล่านี้

จึงเป็นสิ่งที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกระทั่งปัจจุบันซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของโครงสร้างในครอบครัวชาวจีนได้เป็นอย่างดี

คุณอนงค์กล่าวว่า คนในครอบครัวจะเชื่อว่า ถ้าตายแล้วไม่ทำงเด็กจะทำให้ไม่ได้ไป สวรรค์ เนื่องจากการข้ามสะพานถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากในพิธีงเด็ก นอกจากนี้การเผากระดาษ เงินกระดาษทองและเครื่องใช้ต่าง ๆ นั้น ก็ถือว่าทำให้ท่านได้ไปอยู่อย่างสุขสบายในภพหน้า แต่โดย ส่วนตัวแล้วคิดว่า การทำงเด็กในปัจจุบันนั้น ไม่มีความขลังเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากมีสำนักสงฆ์ ต่างๆเกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ทำให้พิธีงเด็กมีการผสมผสานพิธีไทยเข้าไปมาก อีกทั้งพระที่ทำการสวดในพิธีนั้น ส่วนมากจะเป็นพระบวชใหม่ที่ไม่เข้าใจในความหมายของบทสวดมนต์และ พิธีกรรมอย่างแท้จริง จึงทำให้ไม่ได้รับความศรัทธาเหมือนในอดีต

แต่ในส่วนของครอบครัวและญาติพี่น้องนั้น ส่วนใหญ่ก็ยังนิยมประกอบพิธีงเด็กกันอยู่ เนื่องจากความเชื่อเหล่านี้ยังคงอยู่ โดยจะมีพระจีนที่รู้จักกันมาประกอบพิธีงเด็กให้ พระจีนที่รู้จัก กันเป็นการส่วนตัวนี้รู้จักกันมาประมาณ 30 กว่าปีแล้ว ท่านเคยทำงเด็กให้ตั้งแต่สมัยเหล่ากง (ทวด) และทำให้กับญาติผู้ใหญ่เกือบจะทุกคนในบ้าน

ส่วนลูกหลานในปัจจุบันนั้นไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังในประเพณีจีน เนื่องจากความเป็นอยู่ โดยทั่วไปนั้นเป็นไทย ทำให้ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้ อีกทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้เรื่องงเด็กและพิธี กรรมต่างๆ ก็ล้มหายตายจากไปเกือบหมด ทำให้ค่านิยมในพิธีกรรมของชาวจีนมีคนที่มีความรู้ และความเข้าใจลดน้อยลงไปทุกวัน

พิธีงเด็กเป็นพิธีที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและเน้นบทบาทของลูกชายคนโตและคนใน ครอบครัวที่มีความผูกพันทางสายเลือดกับผู้ตาย ทั้งนี้เนื่องมาจากครอบครัวของชาวจีนนั้น ยึด ครอบครัวและความกตัญญูเป็นหลัก ทำให้เครือญาติของคนจีนนั้น มีความสามัคคีและรักใคร่กลมเกลียวกันอย่างเหนียวแน่น รวมถึงความช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวหรือวงศ์ตระกูล พิธีงเด็กก็เป็นอีกพิธีหนึ่งที่เป็นความร่วมมือร่วมใจของคนในครอบครัวที่มาช่วยงาน

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

สัญลักษณ์ที่เราเห็นในงานงเด็กนั้น เป็นสิ่งที่เราสามารถที่จะตีความได้อย่างง่ายดายถ้าเรา ได้เข้าใจถึงความหมายของพิธีกรรมอย่างแท้จริง แต่ในความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน การ

ศึกษาและสังคมนาอบด้านในชีวิตประจำวันนั้น ทำให้ความหมายต่างๆเหล่านี้ ไม่ค่อยมีคนเข้าใจ เนื่องจากความศรัทธาและความเชื่อในพิธีงเด็กนั้นลดลงไป มีผู้ใหญ่บางท่านได้กล่าวไว้ว่า กงเด็กในปัจจุบันนั้น ได้แต่ทำให้พอเป็นพิธีเท่านั้น เนื่องจากพระที่มาสวดยังไม่เข้าใจในความหมายของบทสวดมนต์เลย ได้แต่สวดให้จบๆไปเท่านั้น การทำกงเด็กสมัยนี้จึงไม่มีความขลังเหมือนกงเด็กในสมัยก่อน อีกทั้งเด็กรุ่นใหม่คิดว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องงมงายไม่สามารถพิสูจน์ได้ ยิ่งทำให้ผู้ที่มีความรู้ในพิธีงเด็กส่วนใหญ่ไม่มีผู้สืบทอดความรู้เหล่านี้

สัญลักษณ์ที่เราเห็นในพิธีงเด็กนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและความเชื่อในเรื่องของภพหน้า โดยจะเห็นได้จากการข้ามสะพานเพื่อส่งดวงวิญญาณบรรพบุรุษให้ไปอยู่ในอีกภพหนึ่ง โดยส่งข้าวของเครื่องใช้และเงินทองต่างๆไปด้วย เพื่อให้บรรพบุรุษได้อยู่อย่างสุขสบายในภพนั้น นอกจากนี้การกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษด้วยอาหารและเครื่องกระตาศนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลาน เพราะถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณท่านที่เลี้ยงดูเรามา เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว เราก็ต้องตอบแทนท่านด้วยการกราบไหว้บูชาเช่นเดียวกัน

ความกตัญญูของคนในครอบครัวนั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ได้สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยเราจะเห็นได้จากการไหว้การบูชาในวันครบรอบตามประเพณีจีนต่างๆ ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังคงมีการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจนั้น มีผลต่อความเชื่อและค่านิยมของชาวจีนอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พิธีกรรมต่างๆของชาวจีนได้รับผลกระทบในรูปแบบของพิธี เนื่องจากค่าใช้จ่ายในพิธีงเด็กนั้นขึ้นอยู่กับความละเอียดและจำนวนขั้นตอนในพิธีงเด็ก ซึ่งรวมถึงความเชื่อและค่านิยมของคนในครอบครัวอีกด้วย

คุณอนงค์กล่าวว่า ความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในกงเด็กในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีคนเข้าใจในความหมายแล้ว เนื่องจากการทำกงเด็กในปัจจุบัน มีการนำพิธีแบบไทยเข้ามาแทรกในบางขั้นตอน จึงทำให้ขั้นตอนในพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งการทำพิธีงเด็กในปัจจุบันนิยมเอาความสะดอกเป็นหลักจึงทำให้พิธีกรรมมีขั้นตอนที่ลดลงไป อีกทั้งความเชื่อต่างๆที่มีลดลง รวมถึงค่าสุสานหรือฮวงซุ้ย ก็มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาที่จะต้องเสียทุกปี ทำให้พิธีศพแบบจีนค่อยๆได้รับความนิยมนลดลงไป

ค่าใช้จ่ายในพิธีงเด็กรันั้นเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่รู้จบ ยิ่งทำมากเท่าไร ค่าใช้จ่ายที่ตามมา ก็มากขึ้นเท่านั้น ทำให้คนในปัจจุบันนิยมทำงเด็กรัแค่พอเป็นพิธีหรือทำแค่พิธีเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

ครอบครัวที่ 7

ครอบครัวของคุณเอก

ประวัติชีวิต

คุณเอก อายุ 36 ปี ประกอบกิจการส่วนตัว คุณตาของคุณเอกอพยพมาจากเมืองนำออ ในประเทศจีน และได้แต่งงานกับคุณยายของคุณเอกซึ่งเป็นคนไทย โดยรู้จักชอบพอกัน เนื่องจากทำงานอยู่ใกล้กัน โดยที่คุณยายของคุณเอกนั้นเป็นพนักงานทำบัญชีอยู่ข้างที่ทำงานของคุณตา ซึ่งเป็นลูกจ้างอยู่ คุณตาและคุณยายของคุณเอกแต่งงานกันตอนคุณตาอายุ 22 ปี และคุณยายอายุ 20 ปี คุณยายมีลูกทั้งหมด 4 คน มีลูกคนโตตอนอายุ 21 ปี ลูกคนรองซึ่งก็คือคุณแม่ของคุณเอก เมื่ออายุ 23 ปี และมีคุณน้ำตอนอายุ 25 ปี หลังจากนั้นอีก 10 ปี จึงมีคุณน้ำเล็ก คุณแม่ของคุณเอกเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนนั้นไม่นิยมให้เรียนหนังสือ แต่ถ้าครอบครัวใดที่พอมีฐานะก็จะส่งลูกสาว ให้ไปเรียนในโรงเรียนจีน ซึ่งบางครอบครัวก็นิยมส่งลูกสาวให้ไปเรียนพวกเย็บปักถักร้อยมากกว่า เพราะชาวจีนในสมัยนั้นนิยมให้ลูกหลานเป็นแม่บ้านแม่เรือน

ส่วนคุณปู่ของคุณเอกนั้น มาจากเมืองท่งไห้ เมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว โดยนั่งเรือมาแล้ว มาขึ้นฝั่งที่เวียดนามก่อนอพยพมาอยู่เมืองไทย คุณปู่ของคุณเอกนั้นมีภรรยาอยู่แล้วที่เมืองจีน แต่เมื่อมาทำงานอยู่ที่เมืองไทยก็มีภรรยาคนไทยอีกคนหนึ่ง แต่ก็ยังส่งเงินกลับไปให้ภรรยาที่เมืองจีน เพื่อเป็นค่าเลี้ยงดู และยังกลับไปเยี่ยมบ้านทุกๆปี

ชีวิตครอบครัว

คุณแม่และคุณพ่อของคุณเอกแต่งงานกัน ด้วยความเห็นชอบของคุณปู่และคุณตาเนื่องจากมีพ่อสื่อเป็นคนแนะนำให้ ตอนทีแต่งงานนั้นคุณพ่อของคุณเอกอายุประมาณ 30 ปี และคุณแม่อายุ 28 ปี คุณแม่ของคุณเอกมีลูกชายคนโต ตอนคุณแม่อายุ 30 ปี และลูกชายคนรอง ตอนอายุ 33 ปี และมีคุณเอกตอนอายุ 35 ปี พี่ชายคนโตปัจจุบันอายุ 40 ปี แต่งงานแล้ว มีลูกสาว 2

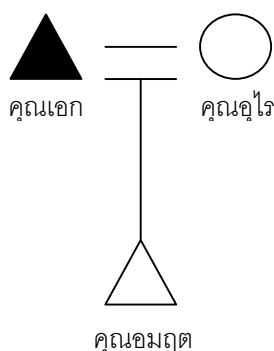
คน คนโตทำงานบริษัทคอมพิวเตอร์แห่งหนึ่ง ส่วนคนเล็กนั้นทำงานบริษัทเอกชน ส่วนพี่ชายคนรองอายุ 38 ปี แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มีลูก ส่วนน้องสาวคนเล็กเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนและยังไม่ได้แต่งงาน

คุณเอกแต่งงานกับคุณอุไรเมื่อปี พ.ศ.2545 ซึ่งคุณอุไรนั้นอายุมากกว่าคุณเอก 1 ปี ทำงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง มีลูกด้วยกัน 1 คน เป็นชาย อายุประมาณ 1 ปี 3 เดือน หลังจากที่แต่งงานแล้ว คุณอุไรได้ย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านของคุณเอก เนื่องจากคุณเอกต้องช่วยกิจการที่บ้าน เลยไม่สะดวกที่จะย้ายออกไปอยู่ข้างนอก ครอบครัวของคุณเอกนั้นอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งประกอบไปด้วย พ่อ-แม่ คุณเอก และครอบครัวของพี่ชายทั้งสองคนรวมทั้งน้องสาวของคุณเอกที่ยังไม่ได้แต่งงานด้วย

คุณอุไรภรรยาของคุณเอกมีพี่น้องทั้งหมด 5 คน เป็นชาย 2 คนและหญิง 3 คน คุณอุไรเป็นลูกคนกลาง มีพี่ชายคนโตชื่ออุดม อายุ 45 ปี พี่ชายคนรองชื่อ อุกฤต อายุ 40 ปี มีน้องสาวชื่อ คุณอุทุมพร อายุ 34ปี และคุณอำไพ อายุ 32 ปี พี่ชายของคุณอุไรนั้นแต่งงานหมดแล้ว พี่ชายคนโตมีลูกชาย 1 คน เรียนอยู่ชั้น ป.3 ส่วนพี่ชายคนรองนั้นมีลูกสาว 1 คนอายุ 2 ขวบ พี่ชายทั้งสองคนของคุณอุไรนั้นประกอบกิจการส่วนตัว ส่วนน้องสาวของคุณอุไรนั้นทำงานบริษัทเอกชนทั้งคู่ และยังไม่ได้แต่งงาน

ครอบครัวของคุณเอกเป็นครอบครัวจีนที่เคร่งครัดในประเพณีจีน จึงได้รับการปลูกฝังประเพณีต่างๆ โดยการบอกเล่าจากคุณพ่อและคุณแม่ของคุณเอกรวมถึงญาติพี่น้องของคุณเอกเอง ครอบครัวของคุณเอกมักจะพูดคุยกันเป็นภาษาจีนแต่ใจมากกว่าพูดเป็นภาษาไทยเนื่องจากต้องการให้คนในครอบครัวไม่ลืมภาษาท้องถิ่นของตนเอง

แผนภูมิครอบครัวและเครือญาติของครอบครัวคุณเอก

พิธีกรรมของเด็กชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

เนื่องจากคุณปู่และคุณตาของคุณเอกมาจากเมืองจีนทั้งคู่ และมาจากเมืองที่ต่างกัน ทำให้ในตอนเด็กๆคุณเอกเคยไปเที่ยวอยู่หลายครั้ง และคุณเอกยังเป็นหลานชายคนเล็กจึงทำให้เป็นที่รักของคุณปู่ คุณปู่จึงมักจะสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีนและเล่าความเป็นมาของชีวิตที่เมืองจีนอยู่เสมอๆ ทำให้คุณเอกมีความสนใจในวัฒนธรรมจีนอยู่เสมอๆ จึงมักจะหาหนังสือต่างๆที่เกี่ยวกับประเพณีจีนมาอ่านอยู่เสมอๆ ทำให้เป็นคนหนึ่งที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมของจีนอยู่มาก

คุณเอกกล่าวว่า ความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับความเชื่อของคนในครอบครัวว่ามีความเชื่อมากน้อยแค่ไหน ถ้าคนในครอบครัวมีความเชื่อมาก ก็จะปลูกฝังให้มีความเชื่อมากขึ้น แต่ในทางกลับกันถ้าคนในครอบครัวมีความเชื่อน้อยก็จะมีผลต่อความเชื่อของคนรุ่นต่อมาเลย ในกรณีของพิธีกรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าคนรุ่นเก่าที่มีความรู้ในเรื่องงเด็กมากๆได้เสียชีวิตไปแล้ว ไม่ได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานไว้เลย ความเชื่อเหล่านั้นก็จะหมดไปพร้อมกับผู้รู้ท่านนั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการปลูกฝังในครอบครัวมากกว่า อย่างในครอบครัวผม ที่ยังคงมีการเลี้ยงดูแบบจีนอยู่ ลูกๆหลานๆ ก็ยังคงเชื่อว่า พิธีกรรมนั้นเป็นพิธีที่จำเป็นต่อพ่อแม่ เมื่อท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว เนื่องจากจะทำให้ท่านได้ไปอยู่ในสวรรค์ได้ และงเด็กยังเป็นสิ่งที่ทำให้เราได้สบายใจแล้ว ว่าเราได้ทำให้ท่านสามารถไปสวรรค์ได้ ซึ่งความเชื่อต่างๆเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมนี้ขึ้น และพิธีกรรมนี้ก็ยังคงอยู่คู่กับชาวจีนต่อไปถ้ายังมีความเชื่อนี้อยู่

คุณเอกยังกล่าวต่อไปอีกว่า ความเชื่อในพิธีกรรมนั้น เป็นความเชื่อที่มีผลมาจากความกตัญญูที่มีต่อบุพการี แต่ความเชื่อเหล่านี้เราไม่สามารถไปบังคับได้ เนื่องจากปัจจัยหลายๆอย่างที่ ทำให้ความเชื่อเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการศึกษาที่ทำให้เด็กรุ่นใหม่ๆมีความคิดว่า พิธีกรรมต่างๆของจีนเป็นความเชื่อที่มลายและไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเมื่อทำไปแล้ว บรรพบุรุษจะได้รับสิ่งที่เราส่งไปให้จริงๆ

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

ความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในพิธีกรรมนั้นสอดแทรกอยู่ทุกขั้นตอน เนื่องจากพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู ในการประกอบพิธีจึงมีการสมมติสิ่งต่างๆ เพื่อให้ลูกหลานได้แสดงถึงความกตัญญูให้กับผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ดังนั้นในพิธีกรรมงเด็กจึงมีสัญลักษณ์ต่างๆที่เราได้เห็นอยู่

อย่างมากมาย อย่างเช่นโคมที่แขวนบนโถงศพนั้น หมายถึงจำนวนลูกของผู้ตาย ซึ่งจะแยกออกเป็นสองอย่างคือลูกชายและลูกสาว และถ้าลูกสาวแต่งงานแล้วก็จะมีค่าใช้จ่ายของลูกเขยติดไว้บนกำแพงหลังโถงศพเพื่อเป็นการแสดงค่าใช้จ่าย ซึ่งความหมายของสิ่งต่างๆเหล่านี้ ไม่ค่อยมีใครรู้ถึงความหมาย เนื่องจากคิดว่าเป็นเพียงสิ่งที่ใช้ประดับตกแต่งบริเวณที่วางโถงศพเท่านั้น นอกจากนี้ในปัจจุบันการประกอบพิธีศพของชาวจีนนั้น นิยมจ้างร้านโถงศพมาประกอบพิธีทำให้คนในสมัยนี้ไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมเท่าใดนัก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของร้านโถงนั้น จะเป็นผู้ออกรายละเอียดในขั้นตอนต่างๆ รวมถึงจัดหาอุปกรณ์ต่างๆมาให้ โดยจ่ายค่าใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายรวมเพียงเท่านั้น

ความสำคัญของลำดับญาติของชาวจีนนั้น เราสามารถดูได้จากการเดินสะพานในการประกอบพิธีงเต็ก โดยสังเกตได้จากชุดที่ใส่ และลำดับที่อยู่ในแถวของพิธี ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่ของพิธีนี้จะขึ้นอยู่กับลูกชาย โดยเฉพาะลูกชายคนโต ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการสืบทอดวงศ์ตระกูลของชาวจีน

สัญลักษณ์เราเห็นได้อย่างชัดเจน คือ ในขั้นตอนเซียดวงวิญญาณที่จะต้องนำเชื้อของผู้ตายมาแขวนไว้บนโคม เพื่อให้วิญญาณของผู้ตายได้ชำระดวงวิญญาณเพื่อให้ความบริสุทธิ์ปราศจากบาปทั้งปวง ซึ่งการทำพิธีนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนจีนอย่างหนึ่งว่า เมื่อคนเราตายไปแล้ว จะต้องทำให้ดวงวิญญาณบริสุทธิ์เพื่อจะได้ไปสวรรค์

และในกรณีที่ลูกสาวจะทำงเต็กทดแทนบุญคุณให้บุพการีนั้น ก็ต้องทำหลังจากที่ลูกชายทำงเต็กให้ เสร็จไปแล้ว โดยจะมีค่าใช้จ่ายในการสวดงเต็กต่างหาก โดยลูกสาวจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเต็กมีการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมของชาวจีนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจในการประกอบพิธีงเต็ก เนื่องจากค่าใช้จ่ายในพิธีที่มีราคาค่อนข้างสูง อีกทั้งสาเหตุจากปัจจัยภายนอกเหล่านี้ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมของชาวจีนในปัจจุบันอีกด้วย

ค่าใช้จ่ายของพิธีงเด็กนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของญาติพี่น้องว่าจะจัดงเด็กแบบใด ถ้าจัดแบบใหญ่ ซึ่งก็คือ ทำทั้งวันและครบชุดนั้น จะต้องใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก อีกทั้งยังต้องใช้เวลามากอีกด้วย การทำงเด็กแบบนี้ มักจะทำให้กับคนที่มาอายุประมาณ 70 ปีขึ้นไป แต่ในบางครอบครัว กรณีที่ลูกหลานต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายก็อาจจะทำงเด็กเล็ก คือ ทำแบบพอเป็นพิธีก็ได้ ซึ่งในบางบ้านนั้นไม่สะดวกที่จะทำงเด็กจึงทำแบบผสมผสานคือ มีการสวดงเด็กให้โดยพระจีน 1 รูปและเผาเครื่องกระดาษไปให้ด้วย ก่อนที่จะทำการเผาแบบไทย ซึ่งก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้อย่างมาก

นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายในพิธีงเด็กยังแยกออกเป็นส่วนของลูกสาวและส่วนของลูกชายที่จะต้องจ่ายแยกกัน เนื่องจากถือว่า ลูกสาวที่แต่งงานไปแล้วจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เอง

ครอบครัวที่ 8

ครอบครัวของคุณประเสริฐ

ประวัติชีวิต

คุณประเสริฐอายุ 78 ปี เป็นคนจีนที่เกิดที่อำเภอซัวเถา มาอยู่เมืองไทยตั้งแต่อายุได้ 8 ปี โดยที่มาพร้อมกับคุณพ่อของท่าน คุณพ่อและคุณแม่ของคุณประเสริฐนั้นแต่งงานกันตั้งแต่อายุ 18 ปีทั้งคู่ คุณพ่อของคุณประเสริฐมีพี่น้องทั้งหมด 3 คน คุณพ่อของคุณประเสริฐเป็นลูกชายคนเดียวในบรรดาลูกสามคน อีกทั้งยังเป็นลูกชายคนโตอีกด้วย มีน้องสาวอีกสองคนที่แต่งงานแล้ว และอาศัยอยู่ที่เมืองจีน ส่วนคุณแม่ของคุณประเสริฐนั้น เป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัว เนื่องจากครอบครัวของคุณประเสริฐมีพี่น้องหลายคน จึงต้องมีค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงประกอบกับช่วงนั้นบ้านเกิดของท่านเกิดอุทกภัยบ่อยครั้ง ทำให้การหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวนั้น เป็นไปอย่างยากลำบาก คุณพ่อของคุณประเสริฐจึงพาคุณประเสริฐซึ่งเป็นลูกคนโตออกมาหาลู่ทางทำมาหากินที่เมืองไทย คุณพ่อของคุณประเสริฐเดินทางมาจากเมืองจีนตอนที่ท่านอายุ 28 ปี โดยให้คุณแม่ของคุณประเสริฐกับลูกชายอีก 2 คนอยู่ที่เมืองจีนก่อน เมื่อคุณพ่อของคุณประเสริฐทำงานและเก็บเงินได้จำนวนหนึ่งแล้วจึงไปรับคุณแม่และน้องชายของคุณประเสริฐมาอยู่ด้วยกันที่เมืองไทย

ในระยะแรกที่คุณพ่อของคุณประเสริฐและคุณประเสริฐได้มาอยู่เมืองไทยนั้น คุณพ่อของคุณประเสริฐได้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนคุณประเสริฐที่ยังเด็กอยู่นั้น ก็ได้สมัครเป็นเด็กรับจ้างล้างจานตามร้านอาหารแถวบ้านที่เช่าอาศัยอยู่บริเวณตลาดน้อย

หลังจากทำงานได้ 4 – 5 ปี จึงมีเงินเก็บก้อนหนึ่ง คุณพ่อจึงหาช่องทางทำการค้าโดยการเปิดร้านขายก๋วยเตี๋ยว ในซอยเล็กๆข้างบ้านเช่า เมื่อทำไปได้ระยะหนึ่งจนพอจะมีเงินเก็บบ้างแล้ว จึงไปรับภรรยาและลูกชายทั้งสองคนมาอยู่ด้วยกันที่เมืองไทย

หลังจากที่คุณพ่อของคุณประเสริฐและคุณประเสริฐมาอยู่เมืองไทยครบ 10 ปีแล้ว จึงได้ทำเรื่องขอสัญชาติไทย ตามกฎหมายของไทยในสมัยนั้น เมื่อได้สัญชาติไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คุณประเสริฐและคุณพ่อของท่านจึงเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทย

หลังจากที่ครอบครัวของคุณประเสริฐได้สัญชาติไทยจนครบทุกคนแล้ว คุณพ่อของคุณประเสริฐจึงซื้อบ้านไว้บริเวณตลาดน้อย ต่อมาได้ประกอบกิจการขายสินค้าที่นำเข้ามาจากประเทศจีน อาทิ เช่น แจกั้น และเครื่องกระเบื้องรูปต่างๆ เป็นต้น ซึ่งกิจการนี้ยังคงเป็นกิจการของครอบครัวที่สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ชีวิตครอบครัว

คุณประเสริฐได้แต่งงานกับคุณสุดา เมื่ออายุได้ 25 ปี โดยที่ครอบครัวของคุณสุดานั้นเป็นเพื่อนบ้านเก่าแก่ของคุณพ่อของคุณประเสริฐที่ตลาดน้อย คุณพ่อของคุณประเสริฐเห็นว่าคุณสุดาเป็นกุลสตรีที่ดีและมีการศึกษา จึงอยากได้มาเป็นลูกสะใภ้ เมื่อแต่งงานได้ 2 ปี คุณสุดาจึงมีลูกชายให้คุณประเสริฐ ชื่อว่า ชัยวัฒน์ ปัจจุบันอายุ 50 ปี แต่งงานมีลูกชาย 2 คน ลูกคนต่อมาของคุณประเสริฐนั้น เป็นหญิงชื่อว่า คุณสลักจิต อายุ 48 ปี แต่งงานแล้วมีลูกสาว 2 คนลูกชาย 1 คน และลูกชายคนเล็กมีชื่อว่า คุณอมรชัย อายุ 45 ปีแต่งงานแล้ว มีลูกชายเพียงคนเดียว

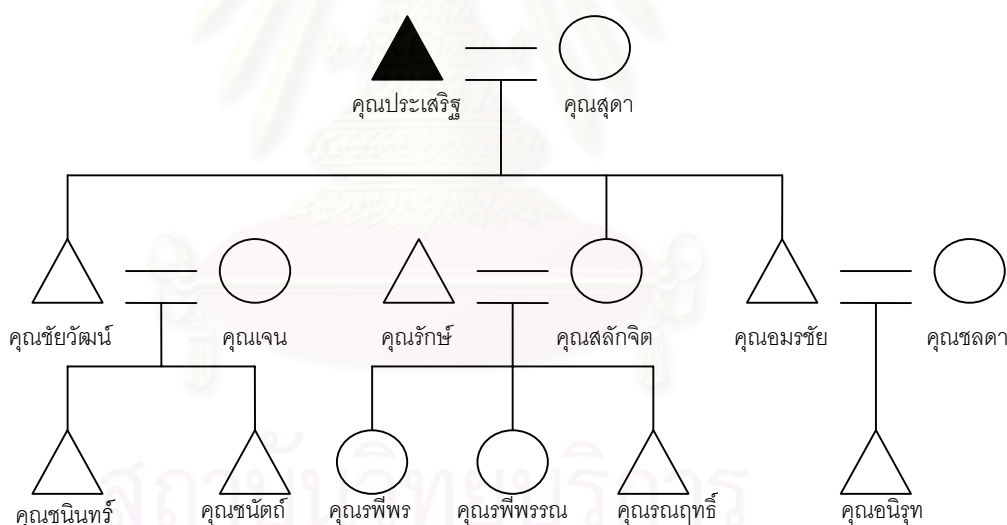
น้องชายของคุณประเสริฐคนที่สองนั้นอายุ 75 ปี แต่งงานกับผู้หญิงคนไทย ซึ่งคุณพ่อของคุณประเสริฐไม่ค่อยชอบเท่าไร แต่ก็ไม่ขัดข้องในเรื่องการแต่งงาน น้องชายของคุณประเสริฐมีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นชายทั้ง 4 คน และเป็นหญิง 1 คน ลูกๆทุกคนของน้องชายคุณประเสริฐนั้นแต่งงานไปกันหมดแล้ว บุตรชายคนโตมีบุตรชายเพียงคนเดียว บุตรชายคนที่สองมีบุตรชาย 2 คน

บุตรชายคนที่ 3 มี 4 คน บุตรชายคนเล็กเพิ่งแต่งงานจึงยังไม่มีบุตร และลูกสาวคนเล็กนั้นแต่งงานไปเมื่อปีที่แล้ว(2546)

น้องชายของคุณประเสริฐคนเล็กนั้น ได้แต่งงานกับสาวเชียงใหม่และย้ายไปตั้งรกรากด้วยกันที่เชียงใหม่ มีลูกด้วยกันสองคนเป็น ลูกชายทั้งคู่ ปัจจุบันเป็นเจ้าของโรงงานทำน้ำแข็งแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

คุณพ่อของคุณประเสริฐได้เสียชีวิตด้วยโรคชรา เมื่อปี พ.ศ. 2540 ซึ่งมีอายุ 91 ปี ซึ่งในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ท่านเป็นคนที่มีความแข็งแรงมาก ท่านมักจะไปเดินสวนสาธารณะใกล้ ๆ บ้านตอนเช้าทุกวัน ส่วนคุณแม่ของคุณประเสริฐเสียชีวิตเมื่อประมาณ 4 ปีแล้ว ท่านเสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูง

แผนภูมิเครือญาติครอบครัวและเครือญาติคุณประเสริฐ

พิธีงเด็กของชาวจีนในประเทศไทยเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องของครอบครัวและเครือญาติ

พิธีงเด็กนั้น เป็นพิธีที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมาก อีกทั้งยังได้ทำเป็นประเพณีที่สืบต่อกันหลายชั่วอายุคนอีกด้วย ในอดีตงเด็กนั้นจะทำได้ก็แต่ฮ่องเต้ ขุนนางชั้นสูง และคนที่มีชาติตระกูลเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีการทำเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น ครอบครัวที่มีฐานะจึงนิยมทำกัน ทำให้มีการทำงเด็กอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การทำงเด็คนั้น ถ้าจะต้องทำให้ครบทุกขั้นตอนและผู้ประกอบพิธีนั้น จะต้องเป็น พระที่มีพรรษามากกว่า 10 พรรษา เนื่องจากพระที่บวชใหม่นั้น ไม่มีญาณที่แก่กล้าพอที่จะส่งดวง วิญญาณไปยังสรวงสวรรค์ได้ อีกทั้งผู้ประกอบพิธีที่มาจากสำนักสงฆ์ที่มีอยู่อย่างมากมายใน ปัจจุบันนั้น ไม่ได้มีความรู้ในเรื่องงเด็กอย่างจริงจัง เพราะอ่านได้แต่ไม่มีความหมายของพิธีนี้ อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นฆราวาสธรรมดาไม่ได้เป็นพระหรือนักบวชแต่อย่างใด

ความสะดวกและความเรียบง่ายของพิธีในปัจจุบันทำให้งเด็กมีการเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งความเชื่อและความศรัทธาในพิธีนี้ก็ได้อ่อนลงตามไปด้วย

การทำงเด็คนั้นไม่ได้หมายถึงแค่ความกตัญญูเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งรับประกันและ ทำให้เราสบายใจว่า สิ่งที่เราได้ทำให้พ่อแม่ของเรานั้นได้ไปอยู่อีกโลกหนึ่งอย่างมีความสุขและ สะดวกสบาย

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของคนในครอบครัว พิธี งเด็กเป็นพิธีที่แสดงถึงความกตัญญูของคนในครอบครัวที่มีต่อบุพการี จึงเป็นพิธีที่แสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของคนในครอบครัวด้วย การเรียงลำดับความสำคัญของคนในครอบครัวนั้นจะต้องขึ้น อยู่กับความอาวุโสเป็นหลัก ความอาวุโสไม่เพียงแต่นับตามอายุเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติด้วย ซึ่งการนับญาติของชาวจีนนั้น เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากมาก เนื่องจากครอบครัวของชาวจีน นั้นนิยมมีลูกมาก ทำให้การเรียงลำดับญาตินั้นเป็นไปอย่างยากลำบาก

คุณประเสริฐกล่าวว่า “ ความเชื่อต่างๆที่มีอยู่ในขั้นตอนของงเด็กนั้นเป็นสิ่งที่เราสามารถ จะเข้าใจได้ ถ้าเราเข้าใจในความหมายในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรม “

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงเด็กแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความกตัญญูและการบูชาบรรพบุรุษ

พิธีงเด็กเป็นพิธีที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูโดยการกราบไหว้บูชา ด้วยอาหารและข้าว ของเครื่องใช้ต่างๆ โดยมีสัญลักษณ์ของข้าวของต่างๆ ที่ทำจากกระดาษและเผาส่งไปให้ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายได้รับความสะดวกสบายในภพที่ตนเองอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อของชาวจีนที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี และเป็นสิ่งที่ชาวจีนมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน

สัญลักษณ์ต่างๆที่เราเห็นได้พิธีงเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราได้เข้าใจถึงระบบเครือญาติ และความสำคัญของค่านิยมในครอบครัวจีนไม่ว่าจะเป็น ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อในเรื่องโลกหน้า และความเชื่อในเรื่องผีสาวเทวดา เนื่องจากชาวจีนเชื่อกันว่า เมื่อบรรพบุรุษของตนเองได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ไม่ได้จากไปไหน เพียงแต่ไปอยู่อีกโลกหนึ่งเท่านั้น ซึ่งท่านเหล่านั้น ก็ยังคงให้ความคุ้มครองและปกป้องเราให้พ้นจากภัยอันตราย เราจึงต้องตอบแทนท่านที่ท่านคุ้มครองเราโดยการกราบไหว้บูชาด้วยข้าวของเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ รวมทั้งกระดาษเงินกระดาษทองเพื่อให้ท่านมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย

สัญลักษณ์ต่างๆที่เราเห็นนั้น นอกจากจะเป็นสิ่งที่ใช้อยู่โดยทั่วไปแล้ว ความเชื่อในพิธีงเด็กก็ยังเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่ง ที่ทำให้เราได้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานจีนที่มีต่อบรรพชนของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลทำให้รูปแบบของพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ความเชื่อและค่านิยมต่างๆของชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อพิธีงเด็กและพิธีอื่นๆ อีกทั้งปัจจัยทางสังคมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อและค่านิยมต่างๆนั้น ได้เสื่อมลงไปอย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงระบบการศึกษาไทยและค่านิยมของไทยที่ลูกหลานชาวจีนได้รับมา เนื่องจากอยู่ในสภาพแวดล้อมของไทย สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านค่านิยมและความเชื่อ รวมถึงทัศนคติของชาวจีนรุ่นหลัง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการผสมผสานระหว่างค่านิยมไทยและจีน

ค่าใช้จ่ายต่างๆในพิธีกรรมของจีนเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากขั้นตอนของพิธีกรรมของจีนโดยส่วนใหญ่นั้นค่อนข้างที่จะซับซ้อน ทำให้ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการประกอบพิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีงเด็กซึ่งถือว่าเป็นพิธีที่มีความสำคัญอย่างมากต่อชาวจีน ทำให้ค่าใช้จ่ายนั้นมีราคาค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายในงานศพของคนจีนที่มีฐานะนั้นจะมีราคาค่อนข้างสูงและใช้เวลาในการประกอบพิธีค่อนข้างนาน แตกต่างจากคนธรรมดาที่มีฐานะปานกลางที่พิธีจะไม่ยุ่งยากและซับซ้อนเท่าใดนัก ซึ่งในเรื่องของความเชื่อในพิธีงเด็กนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การปลูกฝังในครอบครัวว่ามีความเชื่อมากน้อยแค่ไหน บางครอบครัวอาจเชื่อว่าการทำงเด็กจะทำให้ดวงวิญญาณได้ไปสวรรค์ แต่บางครอบครัวอาจเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ไม่อาจพิสูจน์ได้ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีผลทำให้การประกอบพิธีงเด็กมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ค่าใช้จ่ายของพิธีงเด็กนั้น ขึ้นอยู่

กับความต้องการของครอบครัวว่า จะทำกงเต๊กแบบไหน และยังขึ้นอยู่กับของใช้ในพิธีด้วย ค่าใช้จ่ายในพิธีนี้จึงไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะใช้งบประมาณเท่าไร แต่ในปัจจุบันชาวจีนส่วนใหญ่ นิยมทำแบบประหยัดคือทำบางขั้นตอนและซื้อข้าวของเครื่องใช้เท่าที่จำเป็นเพียงเท่านั้น เนื่องจาก ค่าใช้จ่ายในพิธีแบบเต็มๆนั้น มีราคาสูงมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6 บทวิเคราะห์ บทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทวิเคราะห์

พิธีกรรมชีวิตเป็นพิธีกรรมที่พบได้อยู่ทั่วไปในทุกสังคม โดยที่พิธีศพเป็นพิธีกรรมชีวิตที่ทุกสังคมให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นพิธีที่แสดงถึงความอาลัยอาวรณ์ต่อการจากไปของบุคคลที่รัก และคนสนิทมิตรสหาย โดยเฉพาะคนในครอบครัว ในพิธีศพของชาวจีนก็เช่นเดียวกัน การประกอบพิธีกึ่งเด็กซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีศพที่มีความสำคัญต่อชาวจีน และเป็นพิธีที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานคู่กับประวัติศาสตร์ของชนชาติจีน โดยที่พิธีกรรมนี้เป็นพิธีที่มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งที่เกิดจากการปลูกฝังค่านิยมความกตัญญูให้กับคนในครอบครัว ซึ่งสามารถทำให้พิธีกึ่งเด็กยังคงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ แม้จะพบได้น้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่

นอกจากนี้ การประกอบพิธีกึ่งเด็กเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวจีนอยู่ 2 ประการ คือ การแสดงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบุพการี ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และการรวมญาติพี่น้องเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในครอบครัวและวงศ์ตระกูล การประกอบพิธีกึ่งเด็กนั้น ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการถ่ายโอนอำนาจระหว่างรุ่นอายุภายในครอบครัวจีน คือการถ่ายโอนอำนาจการปกครองครอบครัวจากพ่อไปยังลูกชายคนโต ซึ่งเป็นการสืบทอดอำนาจและความรับผิดชอบต่อครอบครัวและเศรษฐกิจของครอบครัวที่เป็นไปตามค่านิยมของจีนแต่โบราณกาล

กึ่งเด็กและสัญลักษณ์

Turner (1967) ได้กล่าวไว้ว่าสัญลักษณ์ในพิธีกรรมนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ สัญลักษณ์หลัก (Dominant Symbol) และ สัญลักษณ์รอง (Instrumental symbol)

ในการประกอบพิธีกึ่งเด็กซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ซับซ้อนและมีขั้นตอนที่สำคัญอยู่อย่างมากมาย ค่านิยมหลักในการประกอบพิธีกรรมนั้น คือ ความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวของตน ซึ่งถือเป็นการตอบแทนพระคุณท่านที่เลี้ยงดูจนเติบโต และยังถือเป็นการทดแทนบุญคุณท่านครั้งสุดท้าย ซึ่งสามารถแยกสัญลักษณ์ในพิธีกึ่งเด็กได้ดังนี้

สัญลักษณ์ของความหมายในพิธีงเด็ก หมายถึง ระบบคิด ความเชื่อ และโครงสร้างทางสังคมของชาวจีน ที่ได้มีการปลูกฝังและเน้นให้มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผ่านพิธีงเด็ก โดยการประกอบพิธีงเด็กเพื่อล้างบาปให้ดวงวิญญาณสะอาดบริสุทธิ์ ตามความเชื่อของชาวจีนที่เชื่อว่า ถ้าดวงวิญญาณไม่บริสุทธิ์จากบาปกรรมที่ทำไว้ในชาตินี้ ดวงวิญญาณจะต้องไปชดใช้บาปกรรมที่ทำไว้ในปรโลก แต่ถ้าทำพิธีงเด็กแล้ว จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้น ได้ทำการล้างบาปและถือว่าเป็นดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์ และสามารถไปอาศัยอยู่ในแดนสวรรค์ได้ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นการผสมผสานของความเชื่อต่างๆของชาวจีน โดยการรวมเอาความเชื่อในเรื่องความกตัญญูซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อ การบูชาตามพุทธศาสนานิกายมหายาน ความเชื่อในเรื่องของวิญญาณและการเวียนว่ายตายเกิด

สัญลักษณ์หลัก (Dominant Symbol) ในพิธีงเด็ก คือ การประกอบพิธีงเด็กที่เป็นส่วนสำคัญของพิธีศพของชาวจีน และเป็นการแสดงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษตามความเชื่อและค่านิยมของชาวจีน ซึ่งรวมเอาขั้นตอนของการประกอบพิธีงเด็กต่างๆทั้งหมดด้วยกัน 10 ขั้นตอนดังนี้

1. ฮิวกกวง หรือ พิธีเปิดด่าน เป็นพิธีแรกของพิธีงเด็กที่เป็นสัญลักษณ์หลักที่สำคัญคือการที่พระจีนนำลูกหลานไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆที่อยู่ในบริเวณพิธี โดยเริ่มจากโต๊ะพระโพธิสัตว์ โต๊ะพระพุทธรูป โต๊ะพระพุทธรูป โต๊ะไหว้ฟ้าดินหรือเจ้าที่ โต๊ะไหว้บรรพบุรุษและโต๊ะหน้าศพ

2. เชิญพระ เป็นพิธีที่พระจีนจะนำเอกสารมาใส่ไว้ที่หัวม้าและหัวนกและเผาหัวม้าและนก พร้อมทั้งเอกสารดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการแจ้งให้กับสวรรค์และยมทูตได้ทราบว่ามีผู้ตายได้เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งนกเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ และม้าเป็นสัญลักษณ์ของยมทูต

3. เชิญดวงวิญญาณ เป็นพิธีที่เป็นการอาบน้ำดวงวิญญาณเพื่อให้ดวงวิญญาณบริสุทธิ์ ก่อนที่จะเริ่มในพิธีขั้นต่อไป จึงอาจกล่าวได้ว่า ในขั้นตอนนี้เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์

4.และ5. สวดหน้าพระพุทธรูปและสวดหน้าศพ เป็นพิธีที่สื่อถึงการขอล้างบาปให้กับดวงวิญญาณให้สะอาดบริสุทธิ์ปราศจากบาปโดยการสวดมนต์ จึงถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์การชำระบาปของดวงวิญญาณ

6. ไหว้ กง-ม่า เป็นพิธีไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งมาจากความเชื่อของชาวจีนที่ว่า วิญญาณของคน ที่ตายไปแล้วยังอยู่กับเรา ดังนั้นวิญญาณของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปนั้น จะกลับมาอยู่ร่วมกันในโลกของวิญญาณ ซึ่งการไหว้นี้ถือเป็นการเลี้ยงต้อนรับผู้ตายไปสู่โลกแห่งวิญญาณ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนภพของดวงวิญญาณ

7. เจากิมซัว เป็นพิธีที่ถือเป็นหน้าที่ของลูกสาวที่แต่งงานแล้ว ต้องทำให้กับผู้ตาย เนื่องจากเชื่อว่าเป็นการพาดวงวิญญาณของผู้ตายเดินทางข้ามภูเขาเพื่อไปยังสวรรค์ เพื่อตอบแทนบุญคุณผู้ตายที่ส่งเสียเลี้ยงดูมา เป็นสัญลักษณ์ของความกตัญญูของลูกสาวที่มีต่อผู้ตาย

8. ข้ามสะพาน เป็นพิธีที่ลูกหลานเดินทางไปส่งดวงวิญญาณของผู้ตาย โดยการข้ามสะพานโคมะสงสาร เพื่อพาดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปยังสวรรค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความกตัญญูที่สื่อถึงความปรารถนาของลูกหลานที่ต้องการให้ผู้ตายไปอยู่ยังสวรรค์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง

9. ซิโกว หรือ พิธีทิ้งกระดาษ เป็นพิธีที่ถือเป็นการทำบุญให้กับผู้ตาย โดยการทำบุญด้วยข้าวของต่างๆ ให้กับคนยากจน เป็นสิ่งที่สื่อถึงสัญลักษณ์ของการทำบุญให้กับดวงวิญญาณของผู้ตาย

10. เผาเครื่องกระดาษ เป็นพิธีที่ทำการเผาเครื่องกระดาษซึ่งเป็นสิ่งสมมติ เพื่อส่งไปให้กับผู้ตายเพื่อเอาไว้ใช้สอยในอีกโลกหนึ่งของผู้ตายได้ไปอาศัยอยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความปรารถนาของลูกหลานที่ต้องการให้ดวงวิญญาณของผู้ตายมีเครื่องอำนวยความสะดวกและมีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบาย

ความหมายของขั้นตอนในการประกอบพิธีงเด็ก 10 ขั้นตอนนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์หลักคือเรื่องของความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย โดยเกิดจากพื้นฐานของความเชื่อของชาวจีนที่เป็นค่านิยมสำคัญ

สัญลักษณ์รอง (Instrumental symbol) ในพิธีงเด็กนั้น ได้แก่ ส่วนประกอบของการประกอบพิธีและอุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีงเด็กเพื่อให้การประกอบพิธีเป็นไปได้ อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้สัญลักษณ์รองยังหมายถึงรวมถึงการแสดงความร่วมมือและความสามัคคีของสมาชิกในครอบครัวและญาติสนิทมิตรสหายที่มาร่วมงานเพื่อแสดงความเคารพและไว้อาลัยผู้ตาย โดยสัญลักษณ์รองที่มีความสำคัญในพิธีงเด็กสามารถแยกออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. การจัดลำดับของสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติที่แสดงให้เห็นเป็นสัญลักษณ์จากลักษณะของเครื่องแต่งกายของลูกหลานในพิธีงเด็ก เนื่องจากเครื่องแต่งกายของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจะมีความแตกต่างกันตามฐานะและตำแหน่งของความเป็นญาติและบทบาทหน้าที่ที่มีในครอบครัว

การแต่งกายของลูกชายและลูกสาว จะใส่जूโปว หมายถึง เสื้อผ้าดิบ และ หมั้วซา คือ เสื้อที่ทอมาจากต้นปอ โดยจะใส่หมั้วซาไว้ข้างนอกทับชุดผ้าดิบ ซึ่งจะแยกออกเป็นชุดของชายและหญิง โดยที่ชุดของผู้ชายจะมีไม้คทา แต่ชุดของผู้หญิงไม่มีไม้คทา ส่วนลูกบุญธรรมจะใส่ชุดเหมือนกับลูกสาวหรือลูกชายแต่จะมีกระดาษสีเหลืองสีแดงติดอยู่

หลานชายคนโตจะต้องแต่งชุดผ้าดิบด้วยเพราะถือว่า ธรรมเนียมความเชื่อของชาวจีนถือหลานชายคนโตนับเป็นลูกคนเล็กของผู้ตายด้วย ลูกเขยจะใส่ชุดขาวมีผ้าคาดเอว และมีหมวกสีเหลืองสีขาว ลูกสะใภ้จะใส่ชุดเหมือนกับลูกสาว โดยจะใส่जूโปว (เสื้อผ้าดิบ) และหมั้วซา การแต่งกายของหลานนิยมใส่ชุดขาวทั้งเสื้อและกางเกงจะเป็นสีขาว ผ้าคาดของหลานในจะเป็นสีขาว หลานนอกจะเป็นสีน้ำเงินน้ำเงิน และหลานบุญธรรมผ้าคาดจะแล้วแต่ว่าเป็นหลานนอกหรือหลานใน แต่จะมีกระดาษสีเหลืองสีแดงติดอยู่ด้วย ส่วนเหลนจะใส่ชุดขาวเช่นเดียวกับหลานแต่จะแตกต่างกันที่ผ้าที่คาดหัวของเหลนจะเป็นสีฟ้า

จากสัญลักษณ์ของเครื่องแต่งกายที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถทำให้เราได้เข้าใจถึงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวจีนแต่ละคนได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดลำดับความสัมพันธ์ของการเรียงลำดับแถวในการข้ามสะพานในพิธีงเด็กเพื่อไปส่งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษอีกด้วย ทั้งหมดเป็นการตอกย้ำแสดงความผูกพันทางครอบครัวและเครือญาติของสมาชิก

2. เครื่องกระดาษในพิธีงเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่เราเห็นได้โดยทั่วไปเมื่อมีการประกอบพิธีงเด็ก ซึ่งสามารถอธิบายความหมายของเครื่องกระดาษที่สำคัญและจำเป็นที่จะต้องใช้ในพิธีงเด็ก 4 ชนิด คือ

ม้า หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวแทนที่ใช้ในการส่งข่าวสารไปแจ้งให้กับยมทูตเพื่อแจ้งให้ท่านทราบว่ามีผู้เสียชีวิต โดยในสวานั้นจะมีการบอกชื่อ และ ที่อยู่ ของผู้ตายด้วย

นก หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวแทนที่ใช้ในการส่งข่าวสารไปแจ้งให้กับเจ้าแห่งสวรรค์เพื่อแจ้งให้
ท่านทราบว่า มีผู้เสียชีวิต โดยในสารนั้นจะมีการบอกชื่อ และ ที่อยู่ ของ
ผู้ตายด้วย

ห้องอาบน้ำ หมายถึง สิ่งสมมติขึ้นเพื่อใช้ในการอาบน้ำดวงวิญญาณให้สะอาด

คนรับใช้ หมายถึง ผู้ที่คอยดูแลและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ตาย โดยที่ลูกสาวหรือ
ลูกสะใภ้คนโตจะเป็นผู้ตั้งชื่อและเผาส่งไปให้เพื่อคอยรับใช้ผู้ตาย

ซึ่งเครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเด็กทั้ง 4 นั้นถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของพิธีกรรม
นอกจากนี้ยังมีเครื่องกระดาษอื่นๆที่สร้างขึ้น เป็นสิ่งสมมติให้ผู้ตายได้ใช้เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวก
สะดวกสบาย เช่น โทรทัศน์ แอร์ ตู้เย็น รถยนต์ บ้าน โต๊ะ ตู้ เตียงนอน โทรศัพท์ และกระดาษเงิน
กระดาษทอง โดยที่เครื่องกระดาษต่างๆเหล่านี้ ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวว่าจะต้องใช้อะไรบ้าง แต่
ความต้องการเหล่านี้ เกิดขึ้นจากความต้องการของลูกหลานเองว่าอยากที่จะส่งข่าวของเครื่องใช้
ชิ้นไหนไปให้กับผู้ตาย

3. การตั้งโรงพิธีขึ้นมาเพื่อจำลองเป็นสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีโดยสมมติเป็นมณเฑียร
สีมาพุทธจักร โดยมีการเชิญภาพของพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และพระอรหันต์ มาตั้งเป็นองค์
ประธานในการประกอบพิธี ซึ่งมีการตั้งโต๊ะบูชา ซึ่งประกอบด้วย ของไหว้ (อาหารเจ ผลไม้) ดอกไม้
กระดาษรูป หนังสือมนต์ และเครื่องดนตรีจีน ซึ่งในการประกอบพิธีงเด็กยังมีการข้ามสะพาน
โอบะสงสารซึ่งเป็นสะพานที่สัตว์โลกทั้งหลาย จะต้องข้ามเมื่อมีการเวียนวายตายเกิด ซึ่ง
สัญลักษณ์รอนี้ยังรวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีงเด็ก เช่น กระดาษเงินกระดาษ
ทอง และเครื่องกระดาษต่างๆ ด้วย จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีงเด็กเหล่านี้ เป็น
สิ่งที่ทำให้การประกอบพิธีงเด็กเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากการเติมเต็มความหมายของ
พิธีกรรมในเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของลูกหลานที่ต้องการจะส่งดวง
วิญญาณของผู้ตายไปยังอีกโลกหนึ่งซึ่งเป็นโลกหลังความตาย

นอกจากนี้ ความหมายทางสัญลักษณ์ในพิธีงเด็กที่ Turner (1967) ได้กล่าวไว้แล้วนั้น
สัญลักษณ์ยังสามารถแบ่งความหมายทางสัญลักษณ์ออกได้เป็น 2 ชั้น คือ ชั้นอุดมคติ และ ชั้นของ
ความรู้สึก ซึ่งสามารถนำมาอธิบายในพิธีงเด็กได้ดังนี้

ขั้วอุดมคติ(Ideological pole)ในพิธีงเด็ก หมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับทางสังคมของชาวจีน ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ตามค่านิยมและความเชื่อที่เน้นความสำคัญของลำดับอาวุโสของสมาชิกในครอบครัวและสายตระกูล

รากฐานของระบบเครือญาติจีนนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. เชื้อสาย หมายถึง ครอบครัว, แซ่ และ ตระกูล
2. รุ่น หมายถึง รุ่นอายุภายในครอบครัวและเครือญาติ
3. เพศ หมายถึง สถานภาพของเพศชายและหญิงในครอบครัวจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดง ให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชัดเจน
4. ความอาวุโส หมายถึง วัยวุฒิของคนในครอบครัว ซึ่งชาวจีนถือว่าคนที่มีความอาวุโส คือ ผู้ที่อาบน้ำร้อนมาก่อน มีประสบการณ์และความรู้มากกว่าคนรุ่นหลัง และสามารถสั่งสอนและให้คำแนะนำกับคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ในครอบครัวจีนนั้น เป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อที่เน้นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษ และยังเป็นสิ่งที่เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนโดยเริ่มจากความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยการกำหนดบทบาทและสถานภาพของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งการกำหนดความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานของข้อบังคับในขนบธรรมเนียมประเพณีจีน ซึ่งสามารถพบได้ในระบบครอบครัวจีนและในพิธีกรรมต่างๆของชาวจีน

กฎข้อบังคับต่างๆที่มีอยู่ในครอบครัวจีนเป็นการจำแนกสถานภาพทางเครือญาติในครอบครัวและสายตระกูลที่เห็นได้ในการประกอบพิธีงเด็ก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะการจัดระเบียบครอบครัวจีน และการกำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวจีนที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และยึดเหนี่ยวสมาชิกภายในครอบครัวจีนได้เป็นอย่างดี

ขั้วความรู้สึก(Sensory Pole) ในพิธีงเด็ก เป็นการแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกที่สมาชิกในครอบครัว และสายตระกูลมารวมกันเท่ากับเป็นคู่ขนานของขั้วอุดมคติ และเป็นสิ่งที่ทำให้ลูกหลานเกิดความสบายใจที่ได้ประกอบพิธีงเด็กให้กับบรรพบุรุษ เพื่อส่งดวงวิญญาณของท่านได้ไปอาศัยอยู่อีกโลกหนึ่งอย่างมีความสุข เนื่องจากลูกหลานได้เดินทางไปส่งดวงวิญญาณของบรรพ

บุรุษของตนด้วยการเดินข้ามสะพานในพิธีงเด็ก และส่งข้าวของเครื่องใช้ต่างๆที่จำเป็น ซึ่งเป็นของท่านเคยใช้อยู่เป็นประจำ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงทรัพย์สินเงินทองไปให้ท่านด้วย ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ลูกหลานมีความเชื่อกันว่าเมื่อทำไปแล้วดวงวิญญาณของบรรพบุรุษนั้น จะได้อยู่ในอีกภพหนึ่งอย่างสะดวกสบาย นอกจากนี้ยังมีการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษในวันครบรอบวันตาย และวันเทศกาลต่างๆของจีนด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงค่านิยมครอบครัวชาวจีนที่ว่า ลูกหลานจะต้องแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนทั้งตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วยการเลี้ยงดูเพื่อเป็นการตอบแทนท่าน และเมื่อท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว จะต้องแสดงความกตัญญูด้วยการกราบไหว้บูชา

นอกจากนี้ Turner (1967) ยังได้กล่าวถึง การรวมกลุ่มความเป็นชุมชน หรือ Communitas ในพิธีงเด็กก็คือ การรวมตัวของกลุ่มญาติพี่น้องที่มีความต้องการการตอบสนองอย่างเดียวกัน ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นเฉพาะเรื่องเท่านั้น เป็นช่วงเวลาพิเศษที่แยกออกจากชีวิตปกติหรือชีวิตประจำวัน มีลักษณะของการมีความรู้สึกร่วมที่แยกได้จากโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ในช่วงเวลาปกติในชีวิตประจำวัน การจัดระเบียบทางเครือญาติอาจไม่ชัดเจน หรือไม่มีความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้น Communitas จากการรวมตัวระหว่างญาติในพิธีงเด็กแสดงถึงความผูกพันร่วมกัน สร้าง collective consciences ให้เกิดในหมู่ญาติโดยมีจุดเด่นอยู่ที่ผู้ตาย การรำลึกถึงผู้ตายและความสุขร่วมกันที่ได้ส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่สุคติ

จากความคิดเห็นของครอบครัวทั้ง 8 ครอบครัวที่ได้สัมภาษณ์ในเรื่องของความกตัญญูในพิธีงเด็กนั้น ทุกครอบครัวมีความเชื่อตรงกันว่า ความกตัญญูเป็นค่านิยมที่สำคัญของชาวจีน และเป็นบ่อเกิดของพิธีงเด็กและพิธีกรรมอื่นๆของชาวจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อในเรื่องการบูชาบรรพบุรุษ และจากคำสอนของขงจื้อที่ชาวจีนยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

สุชาติ ดันตสุรฤกษ์ (2532: 13) กล่าวว่า ความกตัญญูนั้น เป็นรากฐานแห่งคุณงามความดีและเป็นที่มาของวัฒนธรรมทั้งหลาย เพราะร่างกายของทุกคนนั้น เป็นผลผลิตของพ่อแม่เราอยู่รอดมาได้ก็เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเรามา ส่วนเรื่องการบูชาบรรพบุรุษนั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและเกรงกลัวต่อสิ่งที่มีอำนาจ พิธีกรรมการบูชานั้นสามารถทำให้ภาวะแห่งจิตของผู้ปฏิบัติเกิดความเคารพต่อสิ่งที่ดีและเกิดความเกรงกลัวสิ่งชั่ว

คุณประเสริฐกล่าวว่า “ สัญลักษณ์ต่างๆที่เห็นได้พิธีงเด็กนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ได้เข้าใจถึงความ เป็นญาติในครอบครัวจีน และความสำคัญของค่านิยมในครอบครัวจีน เนื่องจากชาวจีนเชื่อ

กันว่า เมื่อบรรพบุรุษของตนได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ไม่ได้จากไปไหน เพียงแต่ไปอยู่อีกโลกหนึ่งเท่านั้น ซึ่งท่านเหล่านั้น ยังคงให้ความคุ้มครองและปกป้องเราให้พ้นจากภัยอันตราย เราจึงต้องตอบแทนท่านที่ท่านคุ้มครองเราโดยการกราบไหว้บูชาด้วยข้าวของเครื่อง เช่นไหว้ต่างๆ ข้าวของเครื่องใช้ รวมถึงกระดาษเงินกระดาษทอง เพื่อให้ท่านมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย “

การประกอบพิธีงเด็ก เป็นการแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อการจากไปของสมาชิกอาวุโสหรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวจีน และค่านิยมของจีน พิธีงเด็กยังเป็นพิธีกรรมชีวิต (Life Crisis) เนื่องจากเป็นพิธีกรรมเฉพาะที่เกิดขึ้นในโอกาสพิเศษ และเป็นส่วนหนึ่งของพิธีศพของชาวจีนที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานและคนในครอบครัวรวมถึงญาติสนิทมิตรสหายที่มีต่อผู้ตาย และเป็นการแสดงความอาลัยอาวรณ์ต่อการจากไปของผู้ตาย และเป็นการตอกย้ำความเป็นเครือญาติจีนได้เป็นอย่างดี

ครอบครัวและเครือญาติ

กลุ่มความสัมพันธ์ของชาวจีนนั้น สามารถจำแนกออกได้เป็นสามแบบ คือ กลุ่มความสัมพันธ์ทางเครือญาติ กลุ่มท้องถิ่นที่มา และกลุ่มภาษาท้องถิ่น ซึ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาตินั้นจะเน้นหลักความเป็นพี่น้องทางเชื้อสาย ทำให้แนวคิดนี้กว้างขึ้นเพื่อที่จะรวมผู้คนที่หลากหลาย ซึ่งจะไม่สามารถอยู่ในโครงสร้างแบบสืบเชื้อสายเส้นตรงอันจำกัดของชนบทจีน ผลก็คือกลุ่มนามสกุลเดียวกันหรือกลุ่มเครือญาติ ทำหน้าที่เป็นกลุ่มพื้นฐานของการร่วมมือระหว่างเชื้อสายทางปิตุภูมิ (patrilineal) ส่วนกลุ่มความสัมพันธ์ทางท้องถิ่นที่มา เน้นต้นกำเนิดทางภูมิศาสตร์เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กับคนทางภูมิภาคที่มีเชื้อสายที่ใกล้เคียงกับเชื้อสายอันแท้จริง และกลุ่มของความสัมพันธ์ทางภาษาท้องถิ่นที่เน้นเอกลักษณ์ทางภาษา (Amyot, 1973)

กลุ่มความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นกลุ่มที่เน้นให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ สมาคมแซ่หรือสมาคมต่างๆ ไว้เป็นกลุ่มสำคัญที่มีไว้เพื่อให้ความช่วยเหลือชาวจีนด้วยกัน ในการประกอบพิธีงเด็กก็เช่นเดียวกัน สมาคมต่างๆเหล่านี้ จะส่งเจ้าหน้าที่ในสมาคมมาร่วมในพิธีเพื่อเป็นการแสดงความไว้อาลัยให้กับผู้ตายในฐานะสมาชิกร่วมตระกูลหรือท้องถิ่นเดียวกัน เป็นต้น

โดยเหตุนี้ความเป็นเครือญาติถือได้ว่าเป็นโครงสร้างหลักทางสังคมของชาวจีน ที่ใช้ความสัมพันธ์ทางแซ่หรือสายตระกูลเป็นตัวกำหนดบทบาททางเครือญาติ และยังเป็นสิ่งที่ชาวจีนโพ้นทะเลใช้ในการรวมกลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมที่สำคัญ เนื่องจากชาวจีนอพยพนั้นไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการไม่รู้ภาษาท้องถิ่น ทำให้การยึดแซ่เป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับพวกเขา เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มให้สามารถอยู่รอดได้โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากความคิดเห็นของผู้ให้ข่าวสำคัญทั้ง 8 ครอบครัวนั้น โดยส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า พิธีกรรมต่างๆของจีนนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นเครือญาติและความสามัคคีภายในครอบครัว ซึ่งคุณย่ากิมได้กล่าวไว้ว่า “ ชาวจีนถือว่าครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นครอบครัวของชาวจีนจึงมีความรักความสามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยที่คนในครอบครัวจีนนั้น จะถือหลักว่าครอบครัวจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นเสมอ เพราะครอบครัวจีนเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ และมักจะอาศัยอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าครอบครัวไม่มีความสามัคคีกันก็ทำให้ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งทำให้ครอบครัวเกิดความวุ่นวายและล่มสลายไปในที่สุด “

ความสามัคคีของคนในครอบครัวนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมต่างๆเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ และยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักใคร่ปรองดองกันของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย เนื่องจากถ้าไม่มีความสามัคคีในครอบครัวแล้ว พิธีกรรมต่างๆของจีนที่มีขั้นตอนที่มากมายนั้น จะไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้อย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกับการที่ครอบครัวจีนที่มีขนาดใหญ่และมีสมาชิกจำนวนมากอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ไม่มีความสามัคคีกันก็เป็นเหตุทำให้ครอบครัวเกิดการแตกแยกได้

อย่างที่คุณเจ็กได้กล่าวไว้ว่า “ เครือญาติเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พิธีงเด็กมีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ดังนั้นเครือญาติหรือคนในครอบครัวนั้น มีส่วนอย่างมากในการถ่ายทอดขั้นตอนและความหมายของพิธีงเด็ก รวมถึงความเชื่อต่างๆของชาวจีนที่มีอยู่ในแต่ละขั้นตอนของพิธีงเด็กและยังถือเป็นการล้างบาปให้ดวงวิญญาณนั้น ให้หมดทุกข์และได้ไปอาศัยอยู่ในดินแดนสุขาวดี การปลุกฝังความเชื่อต่างๆเหล่านี้ของครอบครัวจีน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และยังเป็นการสืบทอดพิธีกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ตลอดไป “

ครอบครัวถือเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้นครอบครัวจีนจะรับผิดชอบทุกอย่างในความเป็นอยู่ของสมาชิก ตั้งแต่เรื่องสุขภาพ การทำงาน การศึกษา การครองคู่ บัณฑิต และการดำรงชีวิตอื่นๆ ซึ่งเท่ากับว่าครอบครัวมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อ สวัสดิภาพและสวัสดิการของสมาชิกทุกคนในครอบครัว เมื่อชาวจีนเชื่อถือลัทธิขงจื้อบรรพบุรุษ ครอบครัวจีนจึงถือเสมือนหนึ่งเป็นหน่วยทางศาสนาโดยมีคตินิยมว่า ความเป็นอยู่ที่ดีของบุตรหลานในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับระดับความซื่อสัตย์ที่บุตรหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ครอบครัวจีนจึงเป็นแหล่งการศึกษาทางศีลธรรมที่อบรมกล่อมเกล่าให้เยาวชนจีนมีความจงรักภักดี กตัญญู และภาคภูมิใจในครอบครัว รวมทั้งสอนให้นับถือผู้อาวุโสกว่าเป็นผู้มีปัญญา ดูแลผู้เยาว์และให้ความสำคัญสำคัญกับสมาชิกในครอบครัว (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2531: 77)

ในระบบครอบครัวจีนนั้น มีการสืบเชื้อสายมาจากฝ่ายพ่อ ดังนั้นเครือญาติทางฝ่ายพ่อจะมีความสำคัญต่อครอบครัวมากกว่า ซึ่งจะเห็นได้จากตารางเรียกชื่อที่แสดงให้เห็นถึงการเรียงลำดับญาติในครอบครัวจีนในบทที่ 1 โดยการเรียกชื่อในครอบครัวจีนนั้น จะมีคำเรียกที่แตกต่างกันของครอบครัวฝ่ายชายและครอบครัวฝ่ายหญิง และยังใช้คำเรียกที่ให้ความสำคัญของความอาวุโสของสมาชิกในครอบครัวฝ่ายชายมากกว่าอีกทั้งยังให้ความสำคัญแตกต่างกันอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากชื่อเรียก พี่ชายพ่อ (ลุง) ว่า เป๊ะ และเรียกน้องชายพ่อ (อา) ว่า แจ็ก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความอาวุโสของรุ่นอายุ ซึ่งแตกต่างจากครอบครัวของฝ่ายแม่ที่จะเรียก พี่ชายและน้องชายของแม่ว่า กู เหมือนกันหมด (ดูจากตารางหน้า 12)

โครงสร้างครอบครัวจีนในสมัยแรกๆ ที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้นยังคงเป็นจีนแบบดั้งเดิม กล่าวคือ มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายและมีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้ที่มีอำนาจปกครองคนในบ้านแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งจะเห็นได้ถึงความแตกต่างทางสถานภาพของชายและหญิงอย่างชัดเจน โดยฝ่ายชายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและเป็นผู้นำในเรื่องต่างๆ ส่วนฝ่ายหญิงนั้นเป็นผู้ที่รับผิดชอบเรื่องงานบ้านและการอบรมเลี้ยงดูบุตร หญิงจีนจะได้รับการอบรมให้เชื่อฟังและอยู่ในอำนาจของฝ่ายชายตลอดชีวิตของเธอดังภริยาจีนที่ว่า “ เมื่อเป็นเด็กให้เชื่อฟังบิดา เมื่อโตขึ้นแต่งงานให้เชื่อฟังสามี และเมื่อสามีตายให้เชื่อฟังบุตรชาย “ (สุชาดา ตันตสุรฤกษ์, 2532 : 25)

แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งรวมถึงข้อจำกัดทางสภาพเศรษฐกิจนั้น ทำให้ครอบครัวชาวจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าที่จะเป็นครอบครัวขยาย อีกทั้งครอบครัวขยายนั้นเป็นครอบครัวที่มีคนอยู่ร่วมกันจำนวนมากทำให้ต้องมีพื้นที่มาก และมีค่าใช้จ่าย

จ่ายในครอบครัวสูง จึงมีครอบครัวเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่ยังคงอยู่เป็นครอบครัวขยายได้ในปัจจุบัน และจากผลของการเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวจีนนี้ ทำให้คนจีนในรุ่นต่อๆมาได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ค่านิยมและความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อขั้นตอนในพิธีกรรมที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทำให้ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมของจีนในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน อย่างในกรณีของพิธีงเด็กซึ่งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชาวจีน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษ

การผสมกลมกลืนและการเปลี่ยนแปลงในพิธีงเด็ก

โครงสร้างของครอบครัวจีนที่เปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมีผลทำให้บทบาทของสมาชิกในครอบครัวมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น และค่านิยมในการประกอบพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่เรียบง่ายมากขึ้น โดยลดความยุ่งยากในการประกอบพิธีและเน้นความสะดวกสบายมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งเราสามารถสรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงได้โดยแยกออกเป็นหัวข้อต่างๆดังนี้

ด้านสภาพสังคมของไทย โดยเฉพาะนโยบายด้านการศึกษาของไทย เป็นสิ่งที่ทำให้สภาพทางสังคมของหญิงจีนได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากนโยบายด้านการศึกษาของไทยนั้นมีผลบังคับให้ลูกชาวจีนทั้งหญิงและชายเข้ามาเรียนในโรงเรียนไทย ซึ่งทำให้ลูกหลานชาวจีนนั้นได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยและได้อยู่ในสภาพแวดล้อมไทยร่วมกับคนไทย ทำให้ค่านิยมของชาวจีนในรุ่นที่สองและรุ่นต่อๆมาได้รับเอาความคิดแบบคนไทยไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีน ที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมในประเพณีจีนเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของไทย นอกจากนี้ยังมีการรับเอาค่านิยมแบบไทยเข้ามาผสมผสานกับค่านิยมแบบจีน ซึ่งส่งผลให้พิธีกรรมของจีนมีการผสมผสานพิธีกรรมของไทยเข้าไปด้วย (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2525)

การผสมผสานทางวัฒนธรรมเหล่านี้ จะเห็นได้จากพิธีศพของชาวจีนที่มีการสวดแบบไทยโดยพระสงฆ์ไทยและประกอบพิธีงเด็กไปด้วย เนื่องจากวัดจีนในประเทศไทยนั้น มีจำนวนจำกัด อีกทั้งพื้นที่ของวัดจีนนั้น มีไม่เพียงพอที่จะรองรับจำนวนของผู้ที่ต้องการจะประกอบพิธีศพและพิธีงเด็กได้ ชาวจีนส่วนใหญ่จึงหันมาประกอบพิธีในวัดไทยที่มีอยู่ทั่วไป ซึ่งนอกจากวัดไทยมีพื้นที่

เพียงพอในการประกอบพิธีงเด็กแล้ว ในวัดไทยยังมีการอำนวยความสะดวกในเรื่องพื้นที่การเผาเครื่องงเด็กและอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นในการประกอบพิธีอีกด้วย

การประกอบพิธีในวัดไทยด้วยข้อจำกัดต่างๆนั้น ทำให้ชาวจีนได้รับเอาวัฒนธรรมไทยมาผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน ทำให้พิธีศพของชาวจีนในประเทศไทยนั้น มีการสวดอภิธรรมศพในแต่ละวันเช่นเดียวกับชาวไทย แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ชาวจีนจะมีพิธีเคารพศพหลังจากที่มีการสวดอภิธรรมไปแล้ว

นอกจากนี้ในพิธีศพของชาวจีนนั้น ยังมีการใช้โลงศพแบบไทยที่มีราคาต่ำกว่าโลงศพแบบจีนที่มีราคาสูง และมีการเผาศพแบบคนไทยแทนการฝังในสุสานซึ่งเป็นผลจากราคาที่ดินของสุสานมีราคาสูงเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าชาวจีนจะหันมานิยมประกอบพิธีเผาศพแบบไทยมากขึ้น แต่การกราบไหว้บูชาเช่นสรวงบรรพบุรุษก็ยังคงมีอยู่ต่อไป โดยจะมีการไหว้ตามวันเทศกาลสำคัญตามประเพณีจีนอยู่เป็นประจำเช่นเดิม แต่จะแตกต่างกับชาวจีนในสมัยแรกๆตรงที่ไม่ต้องไปเคารพศพที่สุสานในวันเซ็งเม้ง แต่จะมีการไหว้ที่บ้านแทน

การเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยาย มาเป็นครอบครัวเดี่ยวนั้น ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความห่างเหินกันระหว่างรุ่นอาวุโสกับรุ่นลูกหลาน เนื่องจากครอบครัวเดี่ยวในปัจจุบันนิยมจ้างพี่เลี้ยงมาดูแลลูก แทนที่การที่มีปู่ย่าตายายคอยอบรมสั่งสอนเหมือนในครอบครัวขยาย ทำให้การสืบทอดค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีจีนลดน้อยลงไป อีกทั้งการที่ลูกหลานแยกครอบครัวออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวนั้น การไปมาหาสู่ระหว่างบ้านปู่ย่าตายายจะมีน้อยลง ทำให้ลูกหลานจะมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆของชาวจีนน้อยลงด้วย ซึ่งส่งผลให้ลูกหลานจีนสมัยใหม่ไม่เห็นคุณค่า และให้ความสำคัญกับพิธีกรรมของจีนเช่นในอดีต อีกทั้งยังไม่มีความเข้าใจในความหมายของพิธีกรรมของจีนอย่างเช่นคนในสมัยก่อนด้วย

การขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีงเด็ก ทำให้ต้องพึ่งผู้ประกอบการรายขายโลงโดยส่วนใหญ่ที่มักจะมีผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีศพของชาวจีนเพื่อทำหน้าที่รับจัดงานศพเพื่อเป็นการหารายได้ให้กับร้านอีกทางหนึ่ง หรืออาจจะเรียกธุรกิจชนิดนี้ว่า “ ธุรกิจงเด็ก “ ก็ว่าได้ ซึ่งการบริการนี้ จะเป็นการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายแบบเหมาจ่าย ตั้งแต่ซื้อโลงศพ ของไหว้ ของใช้ต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรม รวมถึง การจัดหาพระจีนมาประกอบพิธีงเด็ก จนถึงกระทั่งพิธีฝัง โดยค่าบริการที่เรียกเก็บนั้น จะเป็นค่าบริการแบบเหมาจ่าย โดยสามารถเลือกวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆได้ตามงบประมาณที่กำหนดไว้ แต่ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ ยังไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงเด็ก

ซึ่งจะต้องจ่ายแยกต่างหาก และในปัจจุบันนี้ยังสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการซื้อ – ขายโคงศพ ทั้งไทยและจีน รวมถึงพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับความตายได้ใน www.susarn.com อีกด้วย ซึ่งมีภาพประกอบอยู่ในภาคผนวก

ปัจจัยสำคัญของการเกิดธุรกิจงตึกนั้น เกิดจากการที่ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีศพของจีน นั้น ได้ล้มหายตายจากไปตามกาลเวลา และมีผู้ที่สืบทอดความรู้เหล่านี้มีอยู่จำนวนไม่มาก โดยที่ธุรกิจงตึกนี้ เป็นผลมาจากการที่ชาวจีนรุ่นหลังๆไม่ได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้กับลูกหลาน ทำให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมเหล่านี้ค่อยๆหมดไปโดยไม่มีผู้สืบทอด จึงเกิดเป็นช่องว่างที่ทำให้คนกลุ่มนี้เห็นช่องทางในการประกอบธุรกิจด้านนี้ไปโดยปริยาย และมีผลทำให้ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงตึกมีราคาสูงมากขึ้น

พิธีงตึกเป็นพิธีที่ชาวจีนนิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัย เนื่องจากความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดกันมา ซึ่งพิธีงตึกได้มีการวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมถึงปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย

สรุป

การเปลี่ยนแปลงของพิธีงตึกไม่ได้เกิดจากปัจจัยเพียงหนึ่งหรือสองปัจจัยเท่านั้น แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยหลายๆ ประการแรก คือ ค่านิยมและความเชื่อของชาวจีนเสื่อมลงไป ซึ่งเห็นได้จากความคิดเห็นของคุณย่ากิม ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ การเปลี่ยนแปลงของพิธีงตึก ไม่ได้เกิดจากปัจจัยด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการขาดผู้ที่มีความรู้ในการประกอบพิธีงตึกที่มีจำนวนลดน้อยลงอย่างมากในปัจจุบัน และขั้นตอนในการประกอบพิธีงตึกไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เกิดจากการบอกเล่าต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะนี้ ทำให้ข้อมูลบางส่วนขาดหายไป ทำให้พิธีงตึกที่มีความสมบูรณ์ไม่อาจเผยแพร่ไปยังชนรุ่นหลังได้ทั้งหมด และนับวันผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีงตึก จะยิ่งลดน้อยลงสูญหายไปตามเวลา “

คุณศรีได้กล่าวว่า “ ผลกระทบทางเศรษฐกิจทำให้ค่านิยมในการประกอบพิธีงตึกได้รับความนิยมน้อยลงไป เนื่องจากค่าใช้จ่ายต่างๆมีราคาสูงและความเชื่อในเรื่องของงตึกนั้นได้ถูกกลืนไปตามยุคสมัยด้วยสาเหตุต่างๆ อย่างเช่น เรื่องของการศึกษาและค่านิยมที่มีการเปลี่ยนแปลง

แปลงไปตามแบบของวัฒนธรรมไทย ส่งผลให้การประกอบพิธีศพตามแบบไทยเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับความนิยม เนื่องจากพิธีศพแบบไทยมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่า “

นอกจากนี้คุณจึงยังกล่าวว่า “ คนในสมัยนี้ไม่ค่อยมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมของจีน และเห็นว่าเป็นพิธีกรรมที่ล้าหลัง ซึ่งทำให้คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นและสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ “

จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 ครอบครัวในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพิธีงตึกนั้น ต่างก็มีความเห็นว่าเป็นเกิดจากปัจจัยต่างๆหลายปัจจัยด้วยกัน แต่ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพิธีงตึก คือ ปัจจัยทางด้านค่าใช้จ่ายในพิธีงตึก ทำให้การประกอบในพิธีงตึกได้รับความนิยมลดลงไป ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงผู้ที่สามารถจะประกอบพิธีงตึกได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป แต่ครอบครัวส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะนิยมทำพิธีแบบผสมผสานกับพิธีศพแบบไทยเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และยังคงเป็นการลดขั้นตอนความยุ่งยากในการไหว้ผู้ตายในวันครบรอบต่างๆตามเทศกาลของชาวจีนด้วย ซึ่งครอบครัวจีนส่วนใหญ่ นิยมไปทำบุญแบบไทยแทนการไหว้ตามเทศกาลต่างๆ โดยการทำสังฆทานถวายพระสงฆ์ไทยแทน

การเปลี่ยนแปลงในพิธีงตึกดังที่ได้กล่าวมานั้น สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายใน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมและโครงสร้างของระบบครอบครัวจีนรวมถึงการปลูกฝังค่านิยม ซึ่งเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเลี้ยงดูบุตรหลานในอดีตและปัจจุบัน ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของภาษาที่ใช้สื่อสารกันในครอบครัว โดยที่ในอดีตนั้นครอบครัวจีนจะใช้ภาษาจีนเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันโดยปลูกฝังให้ลูกหลานฝึกพูดและฟัง แต่ในปัจจุบันลูกหลานจีนส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะฟังหรือพูดภาษาจีนได้เหมือนลูกหลานจีนในรุ่นก่อนแล้ว ทำให้การสืบทอดในพิธีกรรมของชาวจีนในรุ่นต่อๆมามีข้อจำกัดเนื่องจากลูกหลานจีนไม่เข้าใจในภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาดั้งเดิมของบรรพบุรุษของตนเอง อีกทั้งผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรมบางคนนั้น ไม่สามารถที่จะอธิบายความรู้ที่มีอยู่เป็นภาษาไทยได้ ทำให้เกิดปัญหาในการสืบทอดค่านิยมและพิธีกรรมของจีน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก หมายถึง นโยบายต่างๆของประเทศไทยในอดีตที่ ต้องการให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างชาวจีนและชาวไทย อย่างเช่น นโยบายด้านการศึกษาที่มี ผลบังคับให้เรียนในโรงเรียนไทย ทำให้ลูกหลานจีนได้เรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมไทยมากขึ้น อีกทั้งยังต้องใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการรับเอาค่านิยมต่างๆของไทยมาใช้ การแต่งงานระหว่างไทย – จีน การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอดนั้นก็ มีผลทำให้การให้ความสำคัญในประเพณีจีนลดน้อยลง ประกอบกับค่าใช้จ่ายในพิธีกรรมของจีน นั้นมีราคาที่สูง จึงทำให้ลูกหลานจีนในปัจจุบันนิยมหันมาประกอบพิธีกรรมแบบไทยมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ค่านิยมในพิธีกรรมดั้งเดิมได้รับความนิยมน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าพิธีกรรมต่างๆของจีนจะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ต่างๆของไทย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ แต่ชาวจีนก็ยังยึดค่านิยมในเรื่องความกตัญญู ที่มีต่อบรรพบุรุษที่เห็นได้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ในวันเซ็งเม้งและในงานศพ รวมถึงการประกอบพิธี กงเต็ก แม้ว่าพิธีนี้จะถูกบังคับให้ปรับเปลี่ยนด้วยสาเหตุหลายๆประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

บทสรุป

การที่ชาวจีนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ชาวจีนไม่เพียงแต่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถ นำค่านิยมจีนติดตัวมาด้วย ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมต่างๆของจีนได้รับการสืบทอดมาสู่ลูก หลานชาวจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพิธีกรรมชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมี คุณค่าทางจิตใจต่อชาวจีนเป็นอย่างมาก

เมื่อชาวจีนอพยพได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและ ความเป็นอยู่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของไทย จึงได้มีการรวมกลุ่มที่ตอบสนองความต้องการทาง สังคมที่สำคัญของชาวจีนอพยพ เนื่องจากจากการที่ไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการไม่รู้ภาษา ท้องถิ่น ทางออกทางหนึ่งคือการรวมกลุ่มของชาวจีนโดยการยึดแซ่ เพื่อเป็นการตอบสนองความ ต้องการพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในต่างแดน โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ส่งผลให้โครงสร้าง เครือญาติมีบทบาทสำคัญต่อชาวจีนโพ้นทะเล ครอบครัวจึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อชาวจีน และเป็นโครงสร้างหลักทางสังคม รวมถึงบุคคลต่างๆที่มีความสัมพันธ์กันทางแซ่หรือสายตระกูล

พื้นฐานความเชื่อของชาวจีนได้มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ความเชื่อในเรื่องโลกหน้า การเวียนว่ายตายเกิด รวมถึงความเชื่อเรื่องวิญญาณ ที่เป็นพื้นฐานของพิธีกรรมต่างๆของชาวจีน ถึงแม้ว่าชาวจีนและชาวไทยต่างจะมีความแตกต่างกันในหลายประการก็ตาม แต่ชาวไทยกับชาวจีนนั้นต่างก็นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ทำให้คนไทยกับคนจีนถือได้ว่ามีความเกี่ยวพันกันในทางศาสนา ความเชื่อที่มีร่วมกันเกี่ยวกับวิญญาณของคนที่ยาไปแล้ว สามารถปกป้องรักษาคนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ เมื่อมีภัยอันตรายหรือภัยพิบัติเกิดขึ้น พิธีศพทั้งของจีนและของไทยจึงยังคงค่านิยมร่วมกันไว้ นอกจากนี้ การบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนนั้น ยังถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา เพราะเป็นการบูชาผีที่เกิดจากวิญญาณของคนที่ยาแล้ว

พิธีศพของชาวจีนเป็นพิธีกรรมชีวิตพิธีกรรมหนึ่ง ที่มีสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมในเรื่องของความกตัญญู ส่วนสำคัญของพิธีศพ คือ การทำกงเต๊กที่เป็นพิธีกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานจีนที่มีต่อบรรพบุรุษ รวมทั้งเป็นการบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวเครือญาติจีน ดังนั้น ในการประกอบพิธีกงเต๊กจึงไม่เพียงแต่จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของชาวจีนในด้านความกตัญญูอย่างเดียวนั้น แต่ยังสามารถทำให้เราได้เข้าใจถึงสัญลักษณ์และความหมายของข้าวของเครื่องใช้ต่างๆในพิธีกงเต๊ก ที่แสดงให้เห็นระบบคิดและความเชื่อในจิตใจของลูกหลานจีน ที่มีความต้องการให้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษตนนั้น เป็นดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์และสามารถไปอาศัยอยู่ในโลกหน้าได้อย่างมีความสุขด้วยข้าวของเครื่องใช้ที่ตนได้ส่งไปให้ ดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์ของผู้ตายหลังจากผ่านการประกอบพิธีกงเต๊กแล้ว จะทำให้ผู้ตายไปอาศัยอยู่บนสวรรค์ได้ โดยที่ไม่ต้องไปชดใช้กรรมในยมโลกอีก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในขั้นตอนของพิธีศพของชาวจีน ตั้งแต่เริ่มพิธีจนกระทั่งจบพิธีนั้น เป็นสิ่งที่มีความละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษของตน

พิธีกงเต๊กของชาวจีนเป็นพิธีกรรมที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชาวจีนมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ในการศึกษาพิธีกงเต๊กจากสัญลักษณ์ต่างๆที่เกี่ยวกับขั้นตอนในพิธี ตลอดจนเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม เป็นสิ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความหมาย และช่วยทำให้เข้าใจถึงความสำคัญและความหมายของพิธีกงเต๊ก ที่เน้นค่านิยมในเรื่องของความอาวุโสความกตัญญูและความผูกพันของคนในสายตระกูล และยังเป็น การแสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวอีกด้วย โดยที่ความเชื่อในการประกอบพิธีกงเต๊กเป็นความเชื่อที่มีการสืบทอดมาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งด้วยการปลูกฝังค่านิยมความกตัญญูภายในครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้การประกอบพิธีกงเต๊กยังคงอยู่ตราบนานทุกวันนี้

นอกจากนี้ ในการประกอบพิธีงเด็ก ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทและสถานภาพของลูกชายในครอบครัว โดยเฉพาะลูกชายคนโตที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆในครอบครัวแทนพ่อผู้ซึ่งจากไป และยังมีหน้าที่ในการรักษาสายตระกูลให้คงอยู่ตราบนานเท่านาน

ถึงแม้ว่าจะรูปแบบของพิธีงเด็กจะมีการผสมผสานและปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของไทย ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลไทย ระบบการศึกษา ค่านิยมแบบตะวันตก และอื่นๆ ที่ทำให้ค่านิยมของลูกหลานจีนเปลี่ยนแปลงไป โดยการยอมรับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น แต่ความหมายในการประกอบพิธีกรรมก็ยังคงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชาวจีน ที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมความกตัญญูตามความเชื่อของชาวจีนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า พิธีงเด็ก นั้น แบ่งได้ตามกลุ่มภาษาพูด ซึ่งแต่ละกลุ่มภาษาจะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันไป จึงควรที่จะมีการศึกษาพิธีงเด็กเฉพาะกลุ่มภาษาแต่ละภาษา เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของขั้นตอนในพิธีงเด็กที่มีของแต่ละภาษานั้น
2. ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า พิธีงเด็ก นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ กงเด็กเป็น และกงเด็กตาย ซึ่งในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ศึกษาเฉพาะกงเด็กตายเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรที่จะศึกษาพิธีงเด็กเป็นด้วย เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของขั้นตอนในพิธีกรรมทั้งสองชนิดอย่างชัดเจน
3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงธุรกิจการประกอบพิธีศพของชาวจีน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กงเต็ก : เครื่องกระดาษไหว้เจ้าเรื่องของคนตายก็อยากกรวย. วันนี้ มิถุนายน 2541.

กมล จันทสร. อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเลและบทบาทของคนจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน, 2506.

กมลลาศ สาลี. อิทธิพลของค่านิยมของครอบครัวที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการศึกษาของบุตร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยเชื้อสายจีน เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.

เกษียร เตชะพีระ. แอลอดลายมังกร. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2537.

เกียรติศักดิ์ มั่นศรี. สังคมชาวจีนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เสนอวิทยาลักษณ์กองทัพบก, 2519.

ขวัญชัยวัน บัวแดง. ความรู้และมายาคติเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษา : ชุมชนกระเหรี่ยง.

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

คณะสงฆ์จีนจัดพิธีกึ่งเต็กถวายพระราชกุศล”สมเด็จพระเจ้า. เดลินิวส์. วันที่ 11 สิงหาคม 2538.

งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย ภาควิชา
ปริญญาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จงหทัย อมรพัฒน์กุล. กว่าตั้ง : การศึกษาเชิงพิธีกรรมวิเคราะห์ ศึกษากรณี หมู่บ้านเข้าห้วยแม่ซ้าย
อ.เมือง จ. เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะปริญญาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

จิตรา ก่อนนทเกียรติ. กระจ่างใจจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จิตรา, 2544.

จิตรา ก่อนนทเกียรติ. ความรู้เรื่องเงินจากผู้เฒ่า. กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์, 2544.

จิตรา ก่อนนทเกียรติ. ตั้งนั่งเกี้ยว. กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์, 2540.

จิตรา ก่อนนทเกียรติ. พระพุทธ พระโพธิสัตว์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์จิตรา, 2542.

จิตรา ก่อนนทเกียรติ. เฮง-เฮง-ฮก-ฮก. กรุงเทพมหานคร : แพรวสำนักพิมพ์, 2544.

จินตนา งามสว่าง. การอบรมเลี้ยงดูบุตรของสตรีไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร. วิทยา

นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

- ฉนวนย คำนึ่งเนตร. พฤติกรรมกรรมการวางแผนครอบครัวของสตรีชาวจีนในเขตเทศบาลนครหลวง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะและ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ 8 – 15. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- ชมรมนักแปลจีนแห่งประเทศไทย. รวมสารคดีแปล' 89. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียน สไตร์, 2532.
- ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาธรรณงค์. กบฏพิทักษ์พรหมสมัยของชาวจีน. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 16 มิถุนายน 2528.
- ณัฐธิดา สุขมนัส. ความเชื่อเรื่องดวงจัญในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ดวงทิพย์ เรืองสุริยพงศ์. ครอบครัวและเครือญาติในเคหะชุมชนคลองจั่น. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- ถ้วน ลี เชิง. ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2543.
- ดุสิต น้าฝน. การผสมผสานของจีนในสังคมไทย ใน คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ, 2526.
- เดือนพิศ ชัยพรประสิทธิ์. สถานภาพและบทบาทของสตรีในครอบครัวจีนในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัย, 2539.
- ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ. เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ธวัชชัย ดุยสุจริต. สัญลักษณ์มงคลจีน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์จำกัด, 2545.
- นิตยา (พลพิพัฒน์พงศ์) ชวี. วัฒนธรรมจีน. สงขลา. แผนกวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2537.
- บรูมฟีลด์, ฟรีน่า. ความเชื่อชาวจีน. ฟรีน่า บรูมฟีลด์, เขียน ; หยกแดง, แปล ; กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์वाद, 2532.

- บุญยง ชื่นสุวิมล. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตกรุงเทพมหานคร : ระบบครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนโป๊เป่ : รายงานผลการวิจัย. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ป. รัตน์บัญชา. พระราชวังกรุงปักกิ่ง. สำนักพิมพ์โอเดียน, 2541.
- ประยงค์ อนันทวงศ์. แลหลังจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, 2525.
- ประยงค์ อนันทวงศ์. หล่นบนโต๊ะจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2540.
- ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. ระบบเครือญาติและการจัดระเบียบสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ปราณี วงษ์เทศ. พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2534.
- ปรารธนา โกเมน. สมาคมจีนในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2440 – 2448. สาขาประวัติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ปรีชา คุณินทร์พันธ์. ปัญหาชาวจีนในประเทศไทย. นนทบุรี. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.
- พจนารถ เกสจินดา. จีนแดงดินแดนมหัศจรรย์. สำนักพิมพ์พีจี, 2539.
- พรชัย ตระกูลวานนท์. การสัมมนาทางวิชาการ “ความสัมพันธ์ไทย-จีน: 20 ปีแห่งมิตรภาพ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล. พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- พรณทิตย์ ศิริวรรณบุศย์. จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- พระครูคุณานันท์สมณาจารย์ และหลวงคานันท์สังฆการ. ตำรากงเต็ก และตำรากฐินของพระสงฆ์อานันท์นิกาย. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468.
- พลกุล อังกินันท์. บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. นครหลวงฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2515.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย : การเมืองการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา. กรุงเทพฯ. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2531.

- พวงทิพย์ เกิดทรัพย์. การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพของชาวจีนที่วัดหัวลำโพงใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- พัชรวรรณ รัตนพันธ์. พิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนาที่เกาะกรณีวัดมังกร กมลาวาส ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาคสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เพ็ชรี สุมิตร. ประวัติอารยธรรมจีน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- มนสิกุล โอวาทเภสัช. งเด็กส่งวิญญาณสู่สรวงสวรรค์ความกตัญญูครั้งสุดท้าย. เนชั่นสุด สัปดาห์, 8-11 กันยายน 2538.
- โมทยากร. ลัทธิเต๋า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทยาคาร. (ม.ป.ป.)
- ยุพา คลังสุวรรณ. หัวใจบูรพา. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง. จากอาส่าถึงหย่าช่าตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อัมรินทร์บุ๊กเซ็นเตอร์ จำกัด , 2543.
- รตพร ปัทมเจริญ. บทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ : ศึกษากรณีในเขต อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เรื่องรอง รุ่งรัศมี. มังกรซ่อนลาย. กรุงเทพมหานคร : แพร่สำนักพิมพ์, 2541.
- เรื่องรัตน์ ปัญญาียง. ลักษณะอำนาจนิยมในครอบครัวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- ล.เสถียรสุด. ประวัติวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็กจัดพิมพ์, 2544.
- ลิป, อีฟลีน. พลิกตำนานความเชื่อและไสยศาสตร์จีน. บรรยาย บุญฤทธิ์ แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : พี.วาทีน พับลิเคชั่น, 2532.
- ลิป, เอวีลีน. ตำนานวัดและเทพเจ้าจีน. เอวีลีน ลิป เขียน ; ต้าฟู้ เรียบเรียง กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้อยทอง. (ม.ป.ป.)
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. งเด็ก. เกาตะวันออก .มติชนสุดสัปดาห์, 11 พฤษภาคม 2542.
- วันทิพย์ สิ้นสูงสุด. จีน-เทศกาลและวันสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายใจ, 2537.
- วัลภา บุรุษพัฒน์. ชาวจีนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, 2517.
- วิทยา อรรถโยโค. อิทธิพลโครงสร้างของครอบครัวในชนบทไทยต่อการศึกษาศึกษาของสมาชิกใน ครอบครัว : ศึกษากรณีโรงเรียนพศัฒมภูมิวิทยาคาร อำเภอ พศัฒมภูมิสัย จังหวัด มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษย

- สมเกียรติ สิกขารักษ์สกุล. บทบาทของสมาคมไชน่ากับการผสมผสานวัฒนธรรมในสังคมไทย : กรณีศึกษาโรงเรียนไชน่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาคสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน. ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ อมรา พงศาพิชญ์ และ ศิราพร ลีตะฐาน. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมไทย หน่วยที่ 11 – 15 . นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- สมเพลิน เกษมรัตนสันติ. การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวจีน. วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- สิริ เปรมจิตต์. บทบาทชาวจีน. กรุงเทพมหานคร. ประจักษ์การพิมพ์, 2515.
- สี่บพงศ์ ธรรมชาติ. ชีวิตไทยชุดสมบัติตายาย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2537.
- สุชาดา กิตติตระกูลกาล. ศาลท่านท้าวมหาพรหมโรงแรมเอราวัณ : การแสดงเชิงพิธีกรรมยุคโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- สุชาดา ตันตสุรฤกษ์. โพยก๊วน : การส่งเงินกลับโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สุภางศ์ จันทวานิช. ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและภูมิภาคเดนมาร์กสมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจางหลิน 2310(1767) – 2393(1850). กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- สุภางศ์ จันทวานิช. ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและภูมิภาคเดนมาร์กสมัยที่สอง ท่าเรือชานโถว ค.ศ. 1860 – 1946 (พ.ศ. 2403 - 2492). กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สุภางศ์ จันทวานิช. ศิลปวัฒนธรรมไทยจีนศึกษา : แหล่งที่มาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนในประเทศไทยเน้นเฉพาะจีนแต่จิว. ในศิลปวัฒนธรรมไทยจีนศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. การเปลี่ยนแปลงครอบครัวจีนในประเทศไทย. วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

สุมิตร ปิติพัฒน์. คนไทยและเครือญาติในมณฑลไหหลำและก๊วยโจวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน.

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร, 2543.

เสฐียรโกเศศ. ประเพณีเนื่องในการตาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามล, 2539.

เสื่อผืนหมอนใบ เรียนรู้เรื่องเงิน คนแซ่กิม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สารสนโปรดัก
ชั่น จำกัด, 2539.

เสาวภา เชาวศิลป์. การศึกษาพิธีบุญหลังบ้าน : กรณีศึกษาหมู่บ้านกระเต็ง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. งเด็กแรกมีในงานพระศพเจ้านาย. ศิลปวัฒนธรรม ส.ค. 2528.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. พิธีงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย. เอเชียปริทัศน์, ปีที่ 21 ฉบับที่ 2
พฤษภาคม - สิงหาคม 2543.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. วัฒนธรรมจีนไหหลำในสังคมไทย. วารสาร มจร.วิชาการ ปีที่ 5
ฉบับที่ 9 กรกฎาคม - ธันวาคม 2544.

โสวัตวี ณ ถลาง. วัดญาณ : บทบาทด้านพิธีกรรมและความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษย
วิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

อภิญา รัตนมงคลมาศ. “ความเป็นจีนกับความสำเร็จทางเศรษฐกิจ : แนววิเคราะห์กรณีศึกษา
ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย”. จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์
จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

อำนวยการย์ ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์. ฮวงจุ้ยสำนักรูปลักษณ์ II. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
สร้อยทอง, 2541.

ภาษาอังกฤษ

Amyot, Jacques. The Manila Chinese. Institute Of Philippine Culture, 1973.

Gennep, Van. The Rites of passage. Chicago : The University of Chicago Press, 1975.

Harris, Marvin. The Rise of Anthropological Theory : A History of Theories of Culture.

New York : Thomas Y. Crowell Company, 1968.

Kahn, Joel S. Southeast Asian Identities : Culture and the Politic of Presentation in

Indonesia, Malaysia, Singapore and Thailand. Singapore:Institution of Southeast Asia Studies,1998.

Swartz, Turner and Tuden.Political Anthropology.Chicago:ALDINE Publishing

Company,1976.

Turner, Victor W. Forest of symbol : Aspect of Ndembu Ritual. Ithaca, New York :

Cornell University Press, 1967.

Vago, Steven. Social Change. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1980.

เว็บไซต์

<http://www.susarn.com>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค่าใช้จ่ายในการประพิกงเด็ก

ตารางค่าใช้จ่ายต่อไปนี้ เป็นตารางที่แสดงให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายของครอบครัวผู้ให้ข่าว สำคัญบางครอบครัวในการประกอบพิธีงเด็ก ซึ่งในตารางจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของค่าใช้จ่ายบางรายการที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในแต่ละครอบครัว ซึ่งเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาในการจัดพิธีศพ และเกี่ยวข้องกับความต้องการของลูกหลานและสมาชิกในครอบครัวนั้นๆด้วย

**บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 1: ครอบครัวของคุณย่ากิม
งานศพของคุณปู่สง
ณ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2528**

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (จีน)	35,000
ค่าเสื้อผ้า(งเด็ก)	11,336
ค่าของกระดาศ (งเด็ก)	15,740
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x1,000)	7,000
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงเด็ก (พระจีน 7 รูป)	30,000
รวมค่าใช้จ่าย	99,076

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบจีน ,จัดพิธีงเด็กในวัดไทย และมีการฝังศพในสุสาน ซึ่งการประกอบพิธีงเด็กของครอบครัวนี้เป็นกรประกอบพิธีงเด็กแบบใหญ่ซึ่งมีครบทุกขั้นตอน เนื่องจากคุณปู่สงมีอายุ 60 ปีแล้ว นอกจากนี้การที่คุณปู่สงได้จากไปทำให้ทุกคนอาลัยอาวรณ์ต่อการจากไปของท่าน จึงทำให้ลูกหลาน,ญาติสนิทและเพื่อนสนิทของคุณปู่ได้สั่งซื้อเครื่องกระดาศงเด็กเป็นจำนวนมาก เพื่อให้คุณปู่สงได้นำไปใช้ จึงทำให้ราคาของเครื่องกระดาศในงานศพของคุณปู่สงนี้สูงกว่าครอบครัวอื่นๆ

บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 1: ครอบครัวของคุณย่ากิม
งานศพของน้องชายคุณย่ากิม
ณ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (ไทย)	35,000
ค่าเสื้อผ้า(กงเต๊ก)	3,570
ค่าของกระดาศ (กงเต๊ก)	8,200
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x800)	5,600
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกงเต๊ก (พระจีน 5 รูป)	30,000
รวมค่าใช้จ่าย	82,370

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบไทย ,จัดพิธีกงเต๊กในวัดไทย และมีการเผาศพ เนื่องจากภรรยาของน้องชายคุณย่ากิมเป็นคนไทย และต้องการให้การจัดพิธีศพเป็นไปอย่างเรียบง่ายตามแบบไทยซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่ทางครอบครัวก็มีการประกอบพิธีกงเต๊กให้กับผู้ตาย เนื่องจากญาติพี่น้องของผู้ตายมีความต้องการที่จะประกอบพิธีกงเต๊กตามความเชื่อของครอบครัว ในงานศพของน้องชายคุณย่ากิมจึงมีการประกอบพิธีกงเต๊กโดยใช้พระ 5 รูปเนื่องจากผู้ตายอายุยังไม่ถึง 60 ปี จึงไม่สามารถประกอบพิธีกงเต๊กแบบใหญ่ได้

บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 5: ครอบครัวของคุณเง็ก
ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535
งานศพคุณเจียง

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (ไทย)	25,000
ค่าเสื้อผ้า (กงเต๊ก)	14,000
ค่าของกระดาศ (กงเต๊ก)	9,000
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x400)	2,800
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกงเต๊ก (พระจีน 5 รูป)	25,000
รวมค่าใช้จ่าย	75,800

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบไทย ,จัดพิธีงเด็กในวัดไทย ,มีการเผาศพมีการจัดพิธีงเด็กแบบเล็ก เนื่องจากทางครอบครัวต้องการจัดพิธีศพแบบประหยัดและเรียบง่าย โดยเครื่องกระดาษที่ใช้ในพิธีงเด็กนี้จะมีแค่เครื่องกระดาษที่จำเป็นเท่านั้น แต่เนื่องจากทางครอบครัวของผู้ตายมีลูกและหลานเป็นจำนวนมาก ทำให้ค่าเสื้อผ้าในพิธีงเด็กของครอบครัวนี้สูงกว่าครอบครัวอื่นๆ ส่วนสาเหตุที่ใช้โลงศพแบบไทยนั้น เนื่องมาจากเหตุผลทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ติดขัดเรื่องของสุสานที่มีราคาสูงมาก จึงทำให้ต้องเปลี่ยนจากการฝังศพมาเป็นการเผาศพแทน

บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 6: ครอบครัวของคุณอนงค์

ณ วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2538

งานศพคุณพ่อของคุณเมธิ

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (จีน)	45,000
ค่าเสื้อผ้า (กงเด็ก)	12,610
ค่าของกระดาษ (กงเด็ก)	18,450
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x2,000)	14,000
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงเด็ก (พระจีน 7 รูป)	40,000
รวมค่าใช้จ่าย	130,060

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบจีน ,มีพิธีงเด็ก และมีการฝังศพ ซึ่งจากตารางทั้งหมดค่าใช้จ่ายในครอบครัวนี้มีจำนวนมากกว่าครอบครัวอื่นๆ เนื่องจากราคาของโลงศพแบบจีนหรือโลงจำปา มีราคาสูง และสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก ทำให้มีค่าใช้จ่ายในเรื่องเสื้อผ้าเด็กมากกว่าครอบครัวอื่นๆ อีกทั้งยังมีการประกอบพิธีงเด็กแบบใหญ่ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่มาก รวมถึงเครื่องกระดาษที่ใช้มีจำนวนมาก

บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 7: ครอบครัวของคุณเอก
ณ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2542
งานศพคุณพ่อของคุณเอก

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (ไทย)	30,000
ค่าเสื้อผ้า (กงเต๊ก)	14,850
ค่าของกระดาศ (กงเต๊ก)	13,450
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x1,000)	12,450
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกงเต๊ก (พระจีน 7 รูป)	35,000
รวมค่าใช้จ่าย	105,750

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบไทย ,จัดพิธีกงเต๊กในวัดไทย และมีการเผาศพ เนื่องจากครอบครัวของคุณเอกประสบปัญหาทางการเงิน อีกทั้งคุณพ่อของคุณเอกไม่ได้ซื้อสุสานไว้ก่อนเสียชีวิตด้วย จึงจำเป็นต้องเผาศพแทนการฝัง เนื่องจากค่าสุสานและค่าตกแต่งมีราคาสูง

บัญชีค่าใช้จ่ายโดยประมาณของครอบครัวที่ 8: ครอบครัวของคุณประเสริฐ
ณ วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2542
งานศพคุณแม่ของคุณประเสริฐ

รายการ	จำนวน
ค่าโลงศพ (จีน)	42,000
ค่าเสื้อผ้า (กงเต๊ก)	11,060
ค่าของกระดาศ (กงเต๊ก)	9,820
ค่าของไหว้ในแต่ละวัน (7x1,200)	8,400
ค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกงเต๊ก (พระจีน 7 รูป)	35,000
รวมค่าใช้จ่าย	106,280

การจัดพิธีศพของครอบครัวนี้ มีการใช้โลงศพแบบจีน ,มีการจัดพิธีงเต็กแบบใหญ่และมีการฝังศพ ซึ่งการใช้โลงศพแบบจีนมีราคาสูงกว่าโลงศพแบบไทย และผู้ตายมีลูกหลานเป็นจำนวนมาก ทำให้มีค่าใช้จ่ายในเรื่องของเสื้อผ้าค่อนข้างมาก รวมถึงค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีงเต็กแบบใหญ่จึงทำให้ค่าใช้จ่ายโดยรวมในงานศพของครอบครัวนี้ค่อนข้างสูง ซึ่งค่าใช้จ่ายในพิธีศพนี้ ยังไม่ได้รวมถึงค่าสุสานที่จังหวัดราชบุรี

จากตารางสรุปค่าใช้จ่ายทั้ง 6 ตารางข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายในงานศพของครอบครัวแต่ละครอบครัวนั้น มีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจในแต่ละครอบครัว รวมถึงค่านิยมและความต้องการของสมาชิกในครอบครัวในการจัดพิธีศพ โดยที่จำนวนของค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีศพของแต่ละครอบครัวนั้น จะขึ้นอยู่กับราคาของอุปกรณ์และเครื่องใช้ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีน และถือเป็นทางเลือกใหม่ของครอบครัวชาวจีนในสมัยใหม่ที่ต้องการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีของจีน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หีบศพแบบจีน

หีบขนาดกลาง ชุดละ 28,000 บาท

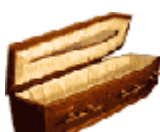
อุปกรณ์

1. อุปกรณ์บรรจุตามประเพณีจีนครบชุด
2. เครื่องเซ่นไหว้ในวันบรรจุศพ
3. ฐูป - เทียน ใช้ในงานศพ
4. กระจ่างฐูป - ตะเกียง - น้ำอบไทย
5. อาจารย์จีนประกอบพิธีสอนลูกหลาน
6. รถเคลื่อนย้ายศพ
7. พนักงานบริการ
8. ดุฤกษ์ในการบรรจุศพ

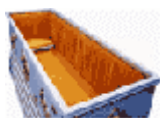
ภายใน

แบบบุฉนวนนิ่มเดินเส้นลูกไม้ เพิ่มเงิน 1,200 บาท

แบบผ้าต่วนจับจีบเดินด้นทอง เพิ่มเงิน 4,000 บาท

แบบผ้าตราดทองจับจีบ เพิ่มเงิน 4,800 บาท

แบบนุก้ามะหยี่จับจีบ เพิ่มเงิน 4,000 บาท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิธีกรรมการบรรจุศพลงโลง

ผู้ตายเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ซึ่งทางโรงพยาบาลจะมีห้องพิธีให้ที่บริเวณห้องดับจิตหรือห้องเย็น เพื่อให้ลูกหลานได้ทำพิธีกรรมตามศาสนาของตน ในกรณีนี้ เนื่องจากผู้ตายมีเชื้อชาติจีน จึงมีการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีน

บุตร ธิดา และภรรยาของผู้ตายมาไหว้ศพเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะเคลื่อนไปทำพิธี ร่างกายของผู้ตายจะได้รับการแต่งตัวในชุดสากลนิยม ซึ่งเป็นคำขอของผู้ตาย ซึ่งในบางกรณี อาจจะแต่งชุดแบบจีนก็มี

ภายในโลงศพ ซึ่งถือว่าเป็นบ้านหลังใหม่ของผู้ตาย ได้รับการตกแต่งอย่างดี

ผ้าห่ม ซึ่งเป็นผ้าที่จะใช้ห่มศพของผู้ตาย ญาติ พี่น้องที่มาช่วยพิธี ต้องร่วมแรงกัน

หลังจากห่มผ้าเสร็จแล้ว

พิธีป้อนข้าวและน้ำ โดยที่ลูกชาย ลูกสาว และลูกเขย ต้องป้อนข้าวและน้ำ โดยเรียงลำดับจากลูกชายคนโตก่อน

ป้อนน้ำ

กระถางรูปและตะเกียง และกระดาดเงิน กระดาดทอง ที่จะขาดเสียไม่ได้ ตามธรรมเนียม

หอดิน ที่จะใช้ในการอัดเข้าไปในโลง
ไม่ให้ศพขยับ

ใบชาเพื่อการดับกลิ่น และดูดความชื้น
ในโลง

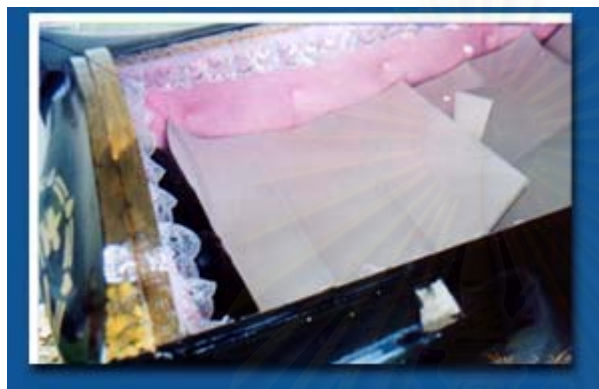
ลูกหลานพร้อมหน้า นั่งหน้าโลงศพ
ของผู้ตาย

โลงศพแบบจีน เตรียมที่จะรองรับร่าง
ของผู้ตายที่นอนอยู่บนเตียงข้างๆ

อาหารคาวหวานที่เตรียมการไว้ในงาน
ไหว้ศพ

หลังจากผู้ตายลงบ้านหลังใหม่แล้ว จะ
มีการปูรองด้วยกระดาษ

แล้วใส่เงินคนตายลงไป เริ่มจากเงินผู้
ก่อน

แล้วตามด้วย เงินสด แบงค์ 100 บาท
แล้วไปละห้าย้อย และเงินเหรียญ ตาม
ลำดับ

เสื้อผ้าที่จะใช้ในงานศพ โดยจะตั้งไว้บนเก้าอี้หน้าศพ ต้องทำพิธีเรียกก่อน

หลังจากเรียกเสร็จแล้ว วางเสื้อผ้าพร้อมขนมไหว้บนโลง

การมัดโลงด้วยสายสิญจน์

สุดท้ายคือ การตอกหมุดด้วยขวานจากเจ้าหน้าที่

เผากระดาษเงินกระดาษทองก่อน เมื่อเสร็จสิ้น พร้อม
เคลื่อนย้ายศพไปที่วัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวธรรณาภรณ์ วงศ์บุญชัยนันท์ เกิดวันที่ 16 ตุลาคม 2521 จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต เมื่อปีการศึกษา 2542 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขามนุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย